

πισταί, οὐκέτι Ἑρωδιανοί. Μόνοι δέ τινες ἐν σπά-
νει εὐρίσκονται, ἢ ποῦ εἰς, ἢ δύο Νασαρηνοὶ ὑπὲρ
τὴν ἄνω Θηβαίδα, καὶ ἐπέκεινα τῆς Ἀραβίας, καὶ
Ἑσσηνῶν τὸ λῆμμα¹, οὐκέτι Ἰουδαῖον, ἀλλὰ συναφθὲν
Σαμψίταις τοῖς κατὰ διαδοχὴν ἐν τῷ πέραν τῆς Νε-
κράς θαλάσσης ὑπερκειμένης. Νυνὶ δὲ τῆ τῶν Ἑθιο-
ναίων αἰρέσει συνήφθησαν. Καὶ γέγονε λήξαι μὲν αὐ-
τοὺς ἀπὸ Ἰουδαϊσμοῦ, ὡσπερ δὲ ρίζαν τμηθῆναι, ἢ
σῶμα ἐρπετοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ φῦναι δικέφαλον, καὶ
ἄρριζον ἔσθιν ἐν ἐνὶ σώματι ἡμιτόμῳ ἐκπεφυκὸς καὶ
ἐξηρητημένον.

Ἔως ὧδε ἡ περὶ τῶν τεσσάρων αἰρέσεων τῶν Σα-
μαρειτῶν διαλογία, καὶ ἐπὶ τῶν Ἰουδαίων, ἐξ ὧν
οὐκέτι ἐμφέρονται, ἢ τρεῖς μὲν αἱ τῶν Σαμαρειτῶν,
Τορθηῶν τε καὶ Δοσιθέων, καὶ Σεβουαίων, Ἑσση-
νῶν δὲ οὐ πᾶν, ἀλλ' ὡς ἐν σκότῳ τεθαμμένον. Παρὰ
δὲ τοῖς Ἰουδαίοις οὐκέτι, ἀλλ' ἢ Ἰουδαίων καὶ Νασα-
ραίων. Ἑσσηνοὶ δὲ μετέστησαν ἀπὸ Ἰουδαϊσμοῦ εἰς
τὴν τῶν Σαμψέων αἵρεσιν, καὶ οὐκέτι οὔτε Ἰουδαῖοι
ὑπάρχουσιν οὔτε Χριστιανοί. Ταῦτά μοι περὶ τῶν
προεξηρημένων ἕως ὧδε ἐχέτω.

*Ἐνδημία Χριστοῦ (26), καὶ ἑνσαρκος παρουσία,
καὶ ἀλήθεια² [πρόσωπον] ἡ μία καὶ μόνη οὐσα
τοῦ Θεοῦ πῶς τις.*

Α'. Εὐθύς δὲ ἐπεδήμησε κατὰ πόδας ἡ τοῦ Κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἑνσαρκος παρουσία, ἣτις κατ-
έλαβε τὰς προεξηρημένας ἐπὶ αἰρέσεις ἐν Ἱεροσολύ-
μοις. Ἐσθεσε δὲ ταύτας ἡ αὐτοῦ δύναμις, καὶ διεσκέ-
δασε. Λοιπὸν δὲ μετὰ τὴν αὐτοῦ ἐπιδημίαν αἱ μετ-
έπειτα πᾶσαι γεγόνασιν αἰρέσεις· λέγω δὲ μετὰ τὸ
εὐαγγελισθῆναι Μαριὰμ ἐν Ναζαρέτ διὰ τοῦ Γαβριήλ,
καὶ μετὰ πᾶσαν ἀπλῶς τὴν ἑνσαρκου τοῦ Κυρίου
παρουσίαν, εἶτα ἀνάληψιν. Ἡ δόκησε γὰρ ὁ Θεὸς πρὸς
σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων τὸν ἴδιον Υἱὸν κατελθόντα
ἐν μήτρᾳ παρθενικῇ συλληφθῆναι, Λόγον ὄντα ἀπ'
οὐρανοῦ, ἐκ κόλπων πατρῶν γεγεννημένον ἀχρόνως
καὶ ἀνάρχως, ἐλθόντα δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν,
Θεὸν Λόγον ὄντα ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ἀληθινῶς γεγεννη-
μένον, ὁμοούσιον ὄντα τῷ Πατρὶ, καὶ οὐδὲν παρὰ τὸν
Πατέρα ἡλλοιωμένον, ἀλλ' ἄτρεπτον ὄντα καὶ ἀναλ-
λοίωτον· ἀπαθῆ τε ὅλως, μὴ πάσχοντα, συμπάσχοντα
δὲ τῷ ἡμετέρῳ γένει, κατελθόντα ἀπ' οὐρανοῦ, ἐγκυ-
μονηθέντα οὐκ ἀπὸ σπέρματος ἀνδρός, ἀλλὰ διὰ
Ἡνεύματος ἁγίου, ἀληθινῶς σῶμα ἀπὸ Μαρίας ἐσχη-
κότα, ἀναπλάσαντα ἑαυτῷ τὴν σάρκα ἀπὸ τῆς μή-
τρας τῆς ἁγίας, καὶ ψυχὴν τὴν ἀνθρωπείαν εἰληφότα,
καὶ νοῦν, καὶ πᾶν εἴ τι ἐστὶν ἀνθρώπος χωρὶς ἁμαρ-
τίας, εἰς ἑαυτὸν τῆ ἑαυτοῦ θεότητι συνενώσαντα· γε-
γεννημένον τε ἐν Βηθλεὲμ, περιτμηθέντα ἐν τῷ σπη-
λαίῳ, προσενεχθέντα ἐν Ἱεροσολύμοις, ἐναγκαλισθέν-
τα ὑπὸ τοῦ Συμεῶνος, ἀνομολογηθέντα ὑπὸ Ἄννης
τῆς τοῦ Φανουὴλ προφήτιδος, ἀπενεχθέντα εἰς Ναζα-

¹ Fort. λείμμα. ² Reg. ἀλήθεια. Ἡ μία, etc.

(26) *Ἐνδημία Χριστοῦ*. Quæ hic ab Epiphania
de Salvatoris ortu, cum ab illis, ac postremo passione
dicuntur, nec non et de Augusti, atque Hierodis an-

A sæi; neque Sadducei, neque Hemerobaptistæ, nec
Herodiani supersunt. Pauci quidem duntaxat Na-
zareni, unus scilicet vel alter supra Thebaidem su-
periore, aut Arabiam restant. Sed et Ossenororum
nonnullæ sunt reliquæ, quæ cum a Judaicis ritibus
defecerint, se ad Sampsitas aggregarunt: quæ fac-
tio ultra mare Mortuum, quod Palæstina imminet,
constituta a majoribus sedes obtinet; sed hodie
Ebionitis adjuncti sunt. Ita factum videmus, ut et
isti a Judaica religione desciverint, et velut radix
quædam in duas partes scissa sit, serpentisve cor-
pus, ex quo biceps anguis, posteriorique parte
mutilus dimidiato corpore adnatus, pendensque pro-
dierit.

47 Hactenus de IV Samaritanorum sectis, Judæo-
rum VII: ex quibus Samaritanæ duntaxat tres hoc
B tempore supersunt: Gorthenorum, Dositheorum,
ac Sebucæorum. Nam Essenorum velut in tenebris
sepulcorum obscura quædam vestigia cernuntur.
Ex Judaicis soli Judæi ac Nazaræi restant. Osseni
a Judaico ritu ad Sampsæorum hæresim transfuge-
runt, ut neque Judæi, neque Christiani sint. Hæc
habui, quæ de omnibus illis sectis hucusque disse-
rerem.

*De Incarnatione Christi Domini, ac veritate [perso-
narum] quæ est unica ac singularis Dei fides.*

I. Sed e vestigio Christi Jesu Domini nostri ad-
ventus cum eo quod susceperat corpore consecutus
est; qui et VII illas hæreses Hierosolymis offendit,
et easdem sua vi dissipavit et exstinxit. Quamobrem
reliquæ omnes hæreses adventu illo posterioribus fue-
runt; nimirum postquam Maria Virgo Nazarethi a
Gabriele cœlestem nuntium accepit, ac Dominus
humano corpore circumfusus prodiit, et in cœlum
receptus est. Etenim ad humani generis salutem
ita Deo visum est, ut ipsius Filii e cœlo delapsus
in Virginis utero gigneretur: Verbum, inquam,
illud æternum, quod e paterno sinu ante tempus
atque initium omne genitum est; idemque æternis
temporibus allapsus Deus Verbum a Deo Patre re-
vera genitus, ejusdemque cum illo essentia, nec ulla
re a Patre mutatus; sed vicissitudinis ac mutationis
et affectionis omnis expertus. Qui cum citra ullam
animi commotionem generis nostri misertus foret,
descendit e cœlo, ac de Spiritu sancto, non e virili
semine productus, verum corpus e Maria suscepit,
cum e sancto ejus utero carnem sibi finxisset, hu-
manamque tum animam, tum mentem induisset;
ac quidquid omnino cum homine conjunctum est,
præter peccatum secum ac cum divinitate sua co-
pulasset. Inde Bethlehemi in lucem editus, atque in
specu circumcisus Hierosolymis oblatas est; ibique
a Simeone inter brachia susceptus, **48** et ab Anna
Phanuelis filia prophetissa prædicatus, Nazarethum

nisi, opportunius ad hæresim LI explicantur. Ubi da
anno Dominicæ Natalis, ac passionis ac reliquis,
quæ eodem spectant, agendum erit pluribus.

deportatus est. Tum anno sequenti Hierosolymis se eorum Deo representavit : atque inde Bethlehemum propter generis propinquitatem a matre delatus est. Sed rursus Nazarethum rediens anno altero vertente Hierosolyma Bethlehemumque gestante matre perductus est. Bethlehem porro cum ad aedes quasdam cum Matre ac Josepho divertisset, qui jam grandi natu cum Maria degebat, secundo ab nativitate anno a Magis adorandi causa conventus, ac donis ornatus est. Eadem vero nocte, cum Josephus per somnium ab angelo esset admonitus, in Ægyptum transfertur. Unde rursus post biennium mortuo jam Herode, ac succedente Archelao revertitur.

II. Siquidem anno Herodis xxxiii, Augusti xlii Bethlehem in Judæa Salvator nascitur. Tum Herodis xxxv in Ægypto profectus est. Eodem Herode mortuo, ab Ægypto rediit. Quare necesse est xxxvii Herodis anno quartum ætatis suæ puerulum egisse, cum Herodes, inquam, septem ac triginta confectis annis vivendi sinem habuit. Post hunc Archelaus novem annis imperavit ; quo regnum ineunte Josephus ex Ægypto cum Maria, ac puero digressus, ubi Archelaum imperare didicit, in Galilæam secessit, ac tum Nazareti consedit. Ceterum Archelaus Herodem juniorem genuit ; qui nono patris anno in imperium successit. Idemque annus a nativitate Christi xlii numerandus est. Octavo decimo anno Herodis Agrippæ, Jesus Christus promulgare divinum verbum aggressus est, ac cum Joannis baptismō initiatur, tum annum illum acceptum in ea præconii functione consumit, neque neque Judæorum, neque gentilium, neque Samaritanorum, neque alterius generis repugnante. Secundo præconii cœlestis anno quamplurimos obtrectatores habuit ; qui quidem Herodis ejusdem xix, Christi xxxii existit. Demum xx tetrarchæ Herodis anno Christus Dominus ob humani generis salutem passus, atque eodem tempore nihil passus **49** est : tum cum mortem degustans ipsum etiam crucis supplicium subiit, cum interim nihil ipsa divinitate pateretur. *Christo enim, ait Scriptura, pro nobis in carne passo*¹. Rursusque : *Mortificatus carne, vivificatus autem spiritu*², et quæ sequuntur. In cruce suspenditur, sepelitur ; ad inferos cum divinitate sua, animaque descendit ; captivam ducit captivitatem ; ac tertio die cum sanctissimo suo corpore ad vitam excitatur. Quod quidem corpus neque dissolvendum amplius, nec passurum, nec sub mortis dominatum postea cessurum cum sua divinitate conjunxit. Id quod Apostoli testimonio comprobatur : *Mors, inquit, non amplius ei dominabitur*³.

III. Hoc igitur ipsum corpus, carnem ipsam et animam, ipsa quibus constabat omnia, non aliud quidquam præter verum corpus, sed ipsummet illud vi cœlesti perfudit, et in unum idemque, in unam,

ἀρετῆ, ἐλθόντα τῷ ἐξῆς ἐνιαυτῷ ὀφθῆναι ἐνοπιῶν Κυρίου εἰς Ἱερουσαλὴμ, γενόμενόν τε ἐν Βηθλεὲμ διὰ τὴν συγγένειαν ὑπὸ τῆς μητρὸς βασιταζόμενον· αὐθις πάλιν εἰς Ναζαρέτ ἀπενεχθέντα, καὶ κατὰ δευτέραν περίοδον ἐνιαυτοῦ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ Βηθλεὲμ ἐληλυθότα, βασιταζόμενον ὡσαύτως ὑπὸ τῆς ἰδίας μητρὸς· ἐν Βηθλεὲμ δὲ ἐν οἰκίᾳ κατελθόντα σὺν τῇ ἰδίᾳ μητρὶ καὶ Ἰωσήφ γέροντι ὄντι, σὺν τῇ Μαρίας δὲ ὄντι· κάκεισε τῷ δευτέρῳ ἔτει αὐτοῦ γεννήσεως κατοπευθέντα ὑπὸ τῶν μάγων προσκυνηθῆναι δῶρα λαθόντα, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ νυκτὶ ὑπ' ἀγγέλου τοῦ Ἰωσήφ χρηματίσαντος εἰς Ἀγυπτὸν παραληφθέντα· ἀπ' ἐκεῖθεν τε πάλιν διὰ δύο ἐτῶν ἐπανεληλυθότα τελευτήσαντος τοῦ Ἡρώδου, Ἀρχελάου τε διαδεξαμένου

B. Τῷ γὰρ τριακοστῷ τρίτῳ ἔτει Ἡρώδου, τεσσαρακοστῷ δὲ δευτέρῳ Αὐγούστου βασιλείῳ γεννᾶται ὁ Σωτὴρ ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Κάτεισι δὲ εἰς Ἀγυπτὸν τῷ τριακοστῷ ἔτει καὶ πέμπτῳ Ἡρώδου· ἄνεσι δὲ ἀπὸ τῆς Ἀγυπτου μετὰ τὴν Ἡρώδου τελευτήν. Διδὲ ἐπὶ τριάκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτεσι τῆς αὐτῆς τοῦ Ἡρώδου ἀρχῆς ἦν ὁ παῖς τεσσάρων ἐτῶν. Ὅτε Ἡρώδης, τριακονταεπτὰ ἔτη πληρώσας, κατέστρεψε τὸν βίον. Ἀρχέλαος δὲ ἐννέα ἔτη βασιλεύει, οὗ ἐν ἀρχῇ τῆς βασιλείας ἐξῆς Ἰωσήφ ἀπ' Ἀγυπτου ἅμα τῇ Μαρίας καὶ τῷ παιδί, ἀκούσας τὸν Ἀρχελάου βασιλεύειν, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ κατέκχησε τότε εἰς Ναζαρέτ. Ἀρχέλαος δὲ γεννᾷ τὸν Ἡρώδην τὸν νεώτερον. Καὶ βασιλεύει Ἡρώδης τῷ ἐννάτῳ ἔτει τῆς τοῦ πατρὸς Ἀρχελάου βασιλείας κατὰ διαδοχὴν. Καὶ γέγονε τῷ αὐτῷ δεκατρία ἔτη λογιζόμενα τῇ ἐνσάρκῳ Χριστοῦ παρουσίᾳ. Ὅκτωκαιδεκάτῳ δὲ ἔτει Ἡρώδου τοῦ ἐπικληθέντος Ἀγρίππου, τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς τοῦ κηρύγματος, καὶ τὸ βάπτισμα τὸ ἀπὸ Ἰωάννου τότε λαμβάνει, καὶ κηρύσσει ἐνιαυτὸν δεκτὸν, ὑπ' οὐδενὸς ἀντιλεγόμενος, οὔτε ὑπὸ Ἰουδαίων, οὔτε ὑπὸ Ἑλλήνων, οὔτε ὑπὸ Σαμαρειτῶν, οὔτε ὑπὸ τινος ἑτέρου. Ἐπειτα ἀντιλεγόμενος ἐκήρυξεν ἐνιαυτὸν δεύτερον, καὶ γέγονεν ἐννεακαίδεκα ἔτη τῷ αὐτῷ Ἡρώδῃ, τῷ δὲ Σωτῆρι τριακοστὸν δεύτερον. Ἐν δὲ τῷ εἰκοστῷ ἔτει τοῦ Ἡρώδου τοῦ τετραρχοῦ καλουμένου γίνεται τὸ σωτήριον πάθος καὶ ἡ ἀπάθεια, ἢ θανάτου γεῦσις, γεῦσις τε θανάτου, ἕχρι σταυροῦ πάσχοντος ἐν ἀληθείᾳ, ἀπαιθῶς δὲ μένοντος ἐν θεότητι. Χριστοῦ γὰρ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ, φησὶν ἡ Γραφή· καὶ πάλιν· *Θανατωθεὶς σαρκὶ, ζωογονηθεὶς δὲ πνεύματι*, καὶ τὰ ἐξῆς. Σταυροῦται, θάπτεται, κατέρχεται εἰς τὰ καταχθόνια ἐν θεότητι καὶ ἐν ψυχῇ· αἰχμαλωτεύει τὴν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἀνίσταται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτῷ τῷ ἁγίῳ σώματι, συνενώσας τὸ σῶμα τῇ θεότητι, μηκέτι λυόμενον, μηκέτι πάσχον, μηκέτι ὑπὸ θανάτου κυριεύμενον, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· *Θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει*.

Γ'. Αὐτὸ σῶμα ἀληθινῶς, αὐτὴν τὴν σάρκα, αὐτὴν τὴν ψυχὴν, αὐτὰ τὰ πάντα, οὐκ ἄλλο τι παρὰ τὸ ὄν σῶμα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ ὄν ἐνδυναμώσας, εἰς μίαν ἐνότητα, εἰς μίαν θεότητα, τὸ σαρκικὸν ἄφθαρτον, τὸ

¹ 1 Petr. iv, 1. ² 1 Petr. iii, 18. ³ Rom. vi, 9.

σωματικὸν πνευματικὸν, τὸ παχυμερὲς λεπτομερὲς, τὸ θνητὸν ἀθάνατον, μὴ ἑωρακὸς ὄλως διαφθορᾶν, μὴ καταλειφθείσης τῆς ψυχῆς ἐν ᾄδῃ, μὴ μερισθέντος τοῦ ὄργανου πρὸς ἁμαρτίαν, μὴ χρανθέντος τοῦ νοῦ τροπῇ, ἀλλὰ τὰ ὅλα μὲν ἀνθρώπου λαβῶν, φυλάξας δὲ ὅλα τέλεια ἐπιδεδουκίας τῆς θεότητος τῇ ἀληθινῇ ἐνανθρωπήσει πρὸς τὰς εὐλόγους χρείας, λέγω δὴ τὰς ἐκ σώματος τε καὶ ψυχῆς, καὶ ἐκ νοῦ ἀνθρωπίνου ἐπιζητούμενας τὴν πληροφορίαν, τουτέστι πείνη καὶ δίψαι, κλαυθμῷ τε καὶ ἀθυμίᾳ, δακρύσει τε καὶ ὕπνῳ καὶ ἀναπαύσει. Ταῦτα γὰρ οὐχ ἁμαρτίας εἶδος, ἀλλ' ἐνανθρωπήσεως ἀληθεστάτης γνῶρισμα, ἀληθεία τῆς θεότητος συνούσης τῇ ἀνθρωπότητι, οὐ τὰ ἀνθρώπινα πασχούσης, ἀλλὰ τῆς θεότητος συνευδοκούσης εἰς τὰ εὐλογα, καὶ τὰ ἐκτὸς ἁμαρτίας καὶ τροπῆς ἀπηγορευμένης· ἀνέστη, καὶ θυρῶν κεκλεισμένων εἰσῆλθεν, ἵνα τὸ παχυμερὲς λεπτομερὲς ἀποδείξῃ, αὐτὸ τὸ ἦν σὺν σαρκὶ καὶ ὀστέοις. Μετὰ γὰρ τὸ εἰσελθεῖν, ἔδειξε χεῖρας καὶ πόδας καὶ πλευρὰν νενυγμένην, ὅστέα τε καὶ νεῦρα, καὶ τᾶλλα, ὡς μὴ εἶναι φαντασίαν τὰ ὁρώμενα. Πίστεύω τε καὶ ἐλπίδος τῆς ἡμετέρας τὴν ὑπόσχεσιν ἐποιεῖτο δι' ἑαυτοῦ τὰ ὅλα τελειῶς. Καὶ συναλίσκεται οὐ δοκῆσει, ἀλλὰ ἀληθεία· παιδεύων τε ἐδίδαξε βασιλείαν οὐρανῶν κηρύσσων ἐν ἀληθείᾳ, τὸ μέγα καὶ κορυφαϊότατον σημαίνων τοῖς μαθηταῖς, καὶ λέγων· *Μαθητεύσατε τὰ ἔθνη*· τουτέστι μεταβάλλετε τὰ ἔθνη ἀπὸ κακίας εἰς ἀλήθειαν, ἀπὸ αἰρέσεων εἰς μίαν ἐνότητα. *Βαπτίζετε αὐτοὺς εἰς ὄνομα Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος*· εἰς τὴν Κυριακὴν ὀνομασίαν τῆς Τριάδος, τὴν ἁγίαν καὶ βασιλικὴν σφραγίδα· ἵνα δείξῃ ἐκ τοῦ ὀνόματος μηδεμίαν ἀλλοίωσιν εἶναι τῆς μιᾶς ἐνότητος. Ὅπου γὰρ οἱ βαπτιζόμενοι κελεύονται ὑπ' αὐτοῦ *εἰς ὄνομα Πατρὸς*, ἀσφαλῆς ἡ δοξολογία· *εἰς ὄνομα Υἱοῦ*, οὐκ ἀποδόντος ἡ ἐπίκλησις· *εἰς ὄνομα ἁγίου Πνεύματος*, οὐ διηρημένους ὁ σύνδεσμος, οὔτε ἀπηλλοτριωμένους τῆς μιᾶς θεότητος ἔχων τὴν σφραγίδα.

in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; nimirum in Dominica Trinitatis appellatione, quod ipsum sacrosanctum est, ac regium signum; quo vel ipso nomine significaret, nihil esse ab unitate liversum. Cum enim baptizari homines jubet *in nomine Patris*, firma ac stabilis est gloriæ prædicationis. Quod vero additur *in nomine Filii*, nulla re hunc a paterna dignitate deficere appellatio ipsa declarat. Postremo iis in verbis, *in nomine Spiritus sancti*, nulla est conjunctionis divisio, varietas nulla; sed unius divinitatis velut signum representat.

Δ'. Καὶ ἀνελήφθη εἰς οὐρανὸν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι, καὶ τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ νῷ, συνενώσας εἰς μίαν ἐνότητα καὶ μίαν πνευματικὴν ὑπόστασιν. Καὶ ἔνεον ἀποτελέσας, ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς, πέμψας κήρυκας εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην, Σίμωνα Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου, οὓς πάλαι ἐξελέξατο· Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον, Ματθαῖον, Θωμᾶν τε καὶ Ἰούδαν, καὶ Θαδδαῖον, Σίμωνα τὸν Ζηλωτὴν. Ἰούδας γὰρ ὁ Ἰσκαριώτης, εἰ καὶ πρῶτον ἐν τοῖς δώδεκα ἐψηφίζετο, προδότης γενόμενος, ἀπετμήθη τοῦ ἁγίου τῶν ἀποστόλων καταλόγου. Ἀπέστειλε δὲ καὶ ἄλλους ἐβδομηκονταδύο κηρύττειν, ἐξ ὧν ἦσαν

A inquam, divinitatem consociavit; ut et carne constans et incorruptum, corporeum simul ac spirituale, concretum ac tenue, mortale pariter atque immortale illud esset: quod nulla omnino tæbe dissolutum fuerat; neque ejus anima apud inferos relicta, nec ipsum velut instrumentum quoddam aliqua ex parte peccati in obsequium impensum, neque mens ulla erat in deterius mutatione polluta. Sed ita sibi omnia quæ hominum propria sunt adscivit, eadem ut integra servaret, quæ veræ illi, quam sibi conciliaverat, naturæ necessariis ad usus divinitas concesserat, usus nimirum illos, qui ut esse penitus possint partim corporis egent, partim animi, atque humanæ mentis adminiculo: cujusmodi sunt fames, sitis, fletus, ac dolor, lacrymæ, somnus ac requies. Hæc enim omnia nulla infusata peccati specie, susceptæ reipsa naturæ hominis argumenta continent, qua cum vere consociata divinitas humanum tamen patitur nihil, tametsi quæ rationi consentanea forent, et ab omni scelere, atque in pejus mutatione procul essent, admiserit. Ad hæc excitatus a morte Christus oclusis januis ingressus est, uti quod hactenus crassum concretumque fuerat corpus, eadem cum carne ossibusque tenue ac subtile esse monstraret. Statim enim atque introgressus est manus ac pedes, et confossum latus cum ossibus ac nervis ostendit: adeo quæ tum videbantur solida erant, nec specie tenuis exstant. Quibus rebus eorum omnium, quæ fidei, speique nostræ **50** proposita sunt, promissorum per sese veritatem penitus approbavit. Postea non ficta duntaxat imagine, sed reipsa cum suis epulatus eosdem instituit, ac cæleste regnum cum veritate nuntiari docuit: tum cum maximum illud longeque præcipuum arcanum discipulis aperuit. *Docete*, inquit¹, *omnes gentes*. Hoc est: Ab improbitate illas ad veritatem; ab sæctis variis ad ejusdem dogmatis communionem traducite. *Baptizate eos*

D IV. Denique eodem cum corpore et anima menteque ad superos evectus est, omnibus illis in unum conflatis, atque in eandem spiritualem personam concurrentibus, divinisque redditus. Inde mox ut ad Patris dextram consedit, præcones in universum orbem dimisit, Simonem Petrum, et Andream ejus fratrem, Jacobum et Joannem Zebedæi filios, quos olim delegerat, Philippum et Bartholomæum, Matthæum, Thomam, et Judam, ac Thaddæum, ac Simonem Zeloten: nam Iscariotes Judas etsi hactenus ad xii ascriptus fuerat, posteaquam proditorem se fecit, ab sacro apostolorum numero est expunctus. Præter hos, LXXII alios ad eam-

¹ Matth. xxviii, 19.

dem functionem allegat, e quibus vii illi. fuere, qui ad viduarum obsequium delecti sunt: Stephanus, Philippus, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas, et Nicolaus, et ante hos Matthias, qui loco Judæ inter apostolos cooptatus est. Ad septenos illos ac Matthiam, Marcum insuper, et Lucam, Justum, Barnabam, Appellem, Ruffum, Nigrum, ac reliquos, uti diximus, LXXII adjecit. Quibus cum etiam sanctum Paulum suapte de cœlo voce missa apostolorum gentium ac præconem, et apostolicæ doctrinæ consummatorem instituit. Qui quidem sanctum Lucam, ut memorant, unum e LXXII discipulis **51** qui varias in regiones dissipati fuerant, reduxit, eumque comitem et adiutorem Evangelii simul et apostolum adhibuit. Hoc modo totum Evangelii negotium ad id usque temporis confectum est.

Atque hæcenus de xi sectis, deque eo quod ordine consecutum est, et a me pro virium captu paucis explicatum, evangelica scilicet luce, quæ a Christo Domino, Christianique discipulis orbi terrarum illata fuit. Quibus a me dictis consentanea pleraque colligere licet, ac vaticinia et oracula ex lege veteri, vel Psalmis aliisque libris conquirere, et omnium seriem, ordinemque perscrutari; ex iisque Incarnationem Christi Domini perspicue comprobare non supposititiam, sed veram existisse, atque in lege veteri nuntiatam, ut de eo nullus sit dubitandi locus relictus. Sed ne hujus operis tractatio in infinitum excrescat, his quæ dicta sunt erimus contenti.

Ac deinceps opiniones illas, quæ in hominum vitam postea pessimo colore ac specie prolatae sunt, eadem serie pertexam: posteaquam xi Judæorum Samaritanorumque sectas cum superioribus ix, quæ partim e Græcis, partim ex barbaris aliisque conflatae sunt ante Salvatoris adventum, ad hæc usque tempora habita brevitatis ratione percensui.

De Nazarenis, sive Christianis.

Nazæorum sive Christianorum est qui a Judæis brevi interjecto tempore vocatus est Christianismus, et ab ipsis adco apostolis id nomen obtinuit, cum ita Petrus locutus sit, *Jesum Nazarenum virum probatum a Deo*¹, etc. Postea vero Antiochiæ Christianismus appellari cœpit. Est et alia proprie Nazæorum secta, de quibus suo loco disputabimus.

A οἱ ἐπτά, οἱ ἐπὶ τῶν χηρῶν τεταγμένοι· Στέφανος, Φίλιππος, Πρόχορος, Νικάνωρ, Τιμόων, Παρμηνάς, καὶ Νικόλαος. Πρὸ τούτων δὲ Μαθθίας, ὁ ἀντὶ Ἰούδα συμψηφισθεὶς μετὰ τῶν ἀποστόλων. Μετὰ τούτους δὲ τοὺς ἐπτά καὶ Ματθαίον τὸν πρὸ αὐτῶν, Μάρκον, Λουκᾶν, Ἰούστον, Βαρνάβαν, καὶ Ἀπελλῆν, Ῥούφον, Νίγηρα, καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἑβδομηκονταδύο. Μετ' αὐτοὺς δὲ πάντας καὶ σὺν αὐτοῖς Παῦλον τὸν ἅγιον ἀπόστολον διὰ φωνῆς ἰδίας ἀπ' οὐρανοῦ ἀπόστολον ὀμοῦ καὶ κήρυκα ἐθνῶν, καὶ πληρωτὴν ἀποστολικῆς διδασκαλίας ἐξελέξατο. Ὅς εὐρίσκειται τὸν ἅγιον Λουκᾶν ὄντα τῶν ἑβδομηκονταδύο τῶν ἐσκορπισμένων, ἐπιστρέψας, καὶ ἀκόλουθον ἑαυτῷ ποιήσας, συνεργὸν τοῦ Εὐαγγελίου ὀμοῦ καὶ ἀπόστολον. Καὶ οὕτως ἐτελέσθη ἡ πᾶσα Εὐαγγελικὴ πραγματεία ἕως **B** τούτου τοῦ χρόνου.

Ἔσται δὲ μοι ὁ λόγος ἕως ὧδε περὶ τῶν ἑνδεκα αἱρέσεων, καὶ τῆς κατὰ δύναμιν ἀκολουθίας ἐν συντόμῳ μοι εἰρημένης, εὐαγγελικῆς φωταγωγίας τῆς ἐν κόσμῳ δι' αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ γεγενημένης· οὗς τὰ ὅμοια συλλέξει, καὶ παραθέσθαι τὰ προθεσπίσματά τε καὶ τὰς προφητείας ἀπὸ Νόμου τε καὶ Ψαλμῶν καὶ τῶν ἄλλων τὰς ἀκολουθίας, καὶ τὰς ἀγωγὰς ἐνεστὶν ἰδεῖν, καὶ τὴν ἀκριβείαν καταλαβέσθαι, ὡς οὐ νόθος, ἀλλ' ἀληθῆς, καὶ προκαταγγελλεὶς² ἀπὸ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ἀναμφιβόλως ἐστὶν ἡ ἑσσαρκος Χριστοῦ παρουσία, καὶ εὐαγγελικὴ διδασκαλία. Ἴνα δὲ μὴ εἰς ὄγκον παρεκταίνω τὴν τῆς συντάξεως πραγματείαν, τούτοις ἀρκεσθήσομαι.

C Προῦτον δὲ ἐφεξῆς τὰς μετέπειτα τῷ βίῳ ἐπιφυσήσας ἐπὶ κακῇ προφάσει δόξας ὁμοίως διαγορεύσω, ἤδη τὰς ἑνδεκα τὰς ἀπὸ Ἰουδαίων καὶ Σαμαρειτῶν, καὶ τὰς πρὸ αὐτῶν ἑννέα ἐξ Ἑλλήνων, καὶ βαρβάρων, καὶ τῶν ἄλλων γενομένας πρὸ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας, καὶ ἕως αὐτοῦ τοῦ χρόνου μετρίως ἀριθμησάμενος.

Περὶ Ναζωραίων, ἧτοι Χριστιανῶν.

Ναζωραίων, ὅ ἐστι Χριστιανῶν, ὁ κληθεὶς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ὑπὸ Ἰουδαίων Χριστιανισμὸς, καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἀποστόλων, λέγοντος Πέτρου· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον, ἄνδρα ἀποδεδειγμένον ἐκ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς· ὕστερον δὲ ἀπὸ Ἀντιοχείας ἀρξάμενος καλεῖσθαι Χριστιανισμὸς. Ἔστι δὲ καὶ φύσει αἱρεσις Ναζωραίων, περὶ ᾧν καθεξῆς λέξομεν κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀκολουθίας.

¹ Act. II, 22. ² Fort. προκαταγγελλεῖσα.

ΤΑΔΕ ΕΝΕΣΤΙ ΚΑΙ ΕΝ ΤΟΥΤῳ Τῳ ΔΕΥΤΕΡῳ ΤΟΜῳ
ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ,

Ἐν ᾧ εἰσιν αἱρέσεις δεκατρεῖς οὕτως.

INDICULUS EORUM QUÆ IN TOM. II LIB. I

CONTINENTUR,

Qui hæreses complectitur XIII hoc ordine.

Α'. Σιμωνιανοί, οἱ ἀπὸ Σίμωνος τοῦ Μάγου τοῦ ἀπὸ Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, κόμης Γιθθῶν τῆς Σαμαρείας. Οὗτος ἀπὸ Σαμαρειτῶν ὄρματο, Χριστοῦ δὲ ὑπέδου ὄνομα μόνον. Ἐδίδαξε δὲ αἰσχροποιαν, μίξιν μολυσμοῦ, γυναικῶν ἀδιαφορίαν. Σωμάτων δὲ ἀποβάλλεται τὴν ἀνάστασιν, καὶ τὸν κόσμον μὴ εἶναι Θεοῦ φάσκει. Εἰκόνα δὲ αὐτοῦ ὡς Διὸς, καὶ τῆς σὺν αὐτῷ πόρνης ὀνόματι Ἑλένης, Ἀθηνᾶς τύπον τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς παρεδίδου εἰς προσκύνησιν. Ἐλεγε δὲ ἑαυτὸν Σαμαρείταις μὲν τὸν Πατέρα, Ἰουδαίους δὲ τὸν Χριστόν.

Β'. Μενανδριανοί, οἱ ἀπὸ τούτου τοῦ Σίμωνος διὰ Μενάνδρου τινὸς ἐναρξάμενοι διαφερόμενοί τε πρὸς τοὺς Σιμωνιανούς κατὰ τι· ὅς ἀπὸ ἀγγέλων ἔλεγε τὸν κόσμον γεγενῆσθαι.

Γ'. Σατορνιλιανοί, οἱ κατὰ τὴν Συρίαν τὴν τῶν Σιμωνιανῶν κρατύνοντες αἰσχρολογίαν, ἕτερα δὲ παρὰ τοὺς Σιμωνιανούς εἰς ἐκπληξιν περισσοτέραν κηρύσσοντες, ἀπὸ δὲ Σατορνίλου τὴν ἀρχὴν ἐσχηκότες, ὅς καὶ αὐτὸς κατὰ Μενάνδρον ὑπ' ἀγγέλων τὸν κόσμον γεγενῆσθαι ἔφασκε, μόνων δὲ ἑπτὰ διὰ τὴν τοῦ ἁγίου Πατρὸς γνώμην.

Δ'. Βασιλειδιανοί, οἱ τῆς αὐτῆς αἰσχουργίας τελευτοῦσθαί, ἀπὸ Βασιλείδου τοῦ ἅμα Σατορνίλῳ τοῖς Σιμωνιανοῖς καὶ Μενανδριανοῖς μεμαθητευμένοι, τὰ ἕμοια μὲν φρονούντος, κατὰ τι δὲ διαφερομένου. Λέγει δὲ τριακοσίους ἐξηκονταπέντε οὐρανούς εἶναι, καὶ τούτοις ὀνόματα ἀγγελικὰ ἐκτίθησι. Διὸ καὶ τὸν ἑνιαυτὸν τοσούτων ἡμερῶν εἶναι, καὶ τὸ Ἀθρασᾶς ὄνομα δυνάμεως, ὃ φέρει ψῆφον τρεῖς, καὶ εἶναι φησι τοῦτο ἅγιον Πνεῦμα ὄνομα.

Ε'. Νικολαῖται, ἀπὸ Νικολάου τοῦ ἐπὶ ταῖς χήραις ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ταχθέντος, ὅς διὰ ζῆλον τῆς ἰδίας γαμετῆς τὴν αἰσχουργίαν ἅμα τοῖς ἄλλοις ἐπιτελεῖν τοὺς αὐτοῦ μαθητὰς ἐδίδαξε· καὶ περὶ τοῦ Καύλακαχ, καὶ Προυνίκου, καὶ ἄλλων βαρβαρικῶν ὀνομάτων, ἃ τῷ κόσμῳ μυσαρῶς εἰσηγήσατο.

Ζ'. Γνωστικοί, οἱ τὰς αὐτὰς αἱρέσεις διαδεξάμενοι· πλεόν δὲ αὐτῶν πάντων τὴν αἰσχροτήτητα ἐμμανῶς ἐργαζόμενοι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ Στρατιωτικοὶ καλούμενοι καὶ Φιβιονῖται· ἐν δὲ τοῖς ἀνωτερικοῖς μέρεσι Σεκουνδιανοί, ἐν ἄλλοις δὲ μέρεσι Σωκραῖται, παρὰ δὲ ἐτέροις Ζακχαῖοι. Ἄλλοι δὲ Κοδδανούς αὐ-

52 I. Simoniani a Simone Mago cognominati, qui apostoli Petri temporibus vixit, e Gitthis vico quodam oriundus. Iste cum esset Samaritanus, Christum nomine tenus professus est: auctor nefandæ obscenitatis, et inquinatissimi concubitus. Præterea promiscuas uxores esse voluit. Corpora negat resurgere, nec a Deo mundum fabricatum esse statuit. Imaginem porro suam scortique sui, nomine Helenæ, sub Minervæ specie discipulis adorandam obtrusit. Apud Samaritas pro Deo Patre se venditans, Judæis Christum se esse dicebat.

II. Menandriani ab eodem illo Simone per Menandrum quemdam originem traxerunt, nonnullisque in rebus a Simonianis discrepant. Menander porro mundum ab angelis fuisse productum asseruit.

III. Saturniliani in Syria Simonianorum turpitudinem auxerunt. Nonnulla quoque ad majorem conciliandum stuporem ad illorum adjecere dogmata. Horum princeps Saturnilus fuit, qui perinde ac Menander mundi conditores angelos, hoc est septenos ex iis, facit, idque ipsos de supremi parentis sententia suscepisse statuit.

IV. Basilidiani fœditatis ejusdem socii ad Basiliden originem referunt, qui cum Saturnilo Simonianis, ac Menandrianis operam dedit: ac tametsi eadem fere sentiat, in quibusdam tamen discrepat. Nam cœlestes orbis ccclxv constituit, quos angelicis nominibus afficit: ideoque totidem diebus annum constare censet. Addit et Abrasaxam ejusdem virtutis nomen, quæ ccclxv numerum litteris exprimit, idque Spiritum esse sanctum asserit.

V. Nicolaitæ a Nicolao illo derivati sunt, cui ab apostolis viduarum cura commissæ fuerat. Hic zelotypia ob uxorem æstuans, cum aliis præposteram libidinem exercere suos docuit. Sed et Caulacach, et Prunicum, et alia nominum portenta turpiter in mundum invexit.

53 VI. Harum Gnostici successores hæresum longe omnes turpitudinis atque execrandæ fœditatis vesania superarunt. Militares porro in Ægypto dicuntur, et Phibionitæ; in superiore tractu Secundiani; alibi Soeratitæ; ab aliis Zachæi. Sunt qui eos Coddianos nominent; quidam Βορβορίτας, sivo

iutulentos. Ab istis Barbelo, sive Barbero, nescio A quæ prædicari solet.

VII. Carpocratiani a Carpocrate quodam Asiatico dicti, qui ad omne turpitudinum ac flagitiorum genus discipulos informabat. Quod si quis, aiebat, non omnia percurrerit, neque dæmonum, et angelorum omnium voluntati satisfecerit, supremum in cælum evehi minime potest, neque principatus, potestatesque transcendere. Asserebat idem Jesum mente præditam animam sumpsisse, et cognitione cælestium imbutum hominibus ea nuntiasse: ac si quis eadem, quæ Jesus olim, perpetret, haud eo inferiorem futurum. Demum legem una cum mortuorum resurrectione damnabat, quemadmodum et Simoniani, cæterique omnes, quos hucusque percensui. Ex hujus grege Marcellina illa Romæ fuit. B Atque idem Jesu, Paulique, nec non et Homeri ac Pythagoræ clanculum imagines fingens, suffitibus eas et adoratione prosecutus est.

VIII. Cerinthiani, sive Merinthiani, a Cerintho, vel Merintho Judaici generis exstiterunt, qui circumcisionem præ se ferebant. Mundum ab angelis fabricatum, Jesum ad Christi dignitatem per virtutum incrementa pervenisse dixerunt.

IX. Nazareni ita Jesum esse Christum, Deique Filium asseruerunt, ut Mosis legem omnino vitæ ad institutum adsciverint.

X. Cerinthianis, ac Nazarenis simillimi sunt Ebionitæ, quibus cum Sampsæis, et Elcesæis aliqua ex parte convenit. Hi Christum in cælo creatum, ejusque sanctum Spiritum affirmant. Illum ipsum in Adamum sese infudisse primo, ac deinde exuisse narrant; tum subisse denuo; idque commodum fecisse, cum in terras corpore circumfusus advenit. Ac licet Judæi sint, Evangelium nihilominus adhibent. Carnium esum detestantur. Aquam pro Deo venerantur. Christum in suo illo, uti diximus, adventu hominem induisse dicunt. Denique aquis se identidem tam hieme quam æstate lavant, 54 nimirum puritatis conciliandæ sibi gratia, quemadmodum Samaritæ.

XI. Valentini corporum resurrectionem negant. Vetus Testamentum, ac prophetas respuunt. Quæ nihilominus legunt ipsi, et si quid est quod ad illorum hæresin per figuram ac tropum accommodari D possit, id admittunt. Sed certas quasdam fabulas addiderunt, et triginta æonum utriusque sexus vocabula commenti sunt; quos quidem æonas ab universorum parente ac conditore productos asserunt, quos et deos, et æonas faciunt. Demum Christum e cælo corpus extulisse, ac per Mariam tractum esse velut per tubulum existimant.

XII. Secundiani, eorumque socii Epiphanes, atque Isidorus, eadem inter se paria componentes cum Valentinis consentiunt: nonnulla tamen ab his diversa ponunt; et ad fœdam insuper libidinem suos instituunt. Idem et Incarnationem negant.

XIII. Ptolemæi Valentini discipuli fuerunt, qui-

τούς λέγουσιν· ἄλλοι δὲ Βορβορίτας αὐτοὺς καλοῦσιν. Οὗτοι τὴν Βαρβελῶ καὶ Βαρβερώ αὐχοῦσι.

Z'. Καρποκρατιανοί, ἀπὸ Καρποκράτους τινὸς τῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὃς ἐδίδασκε πᾶσαν αἰσχροουργίαν ἐκτελεῖν, καὶ πᾶν ἐπιτήδευμα ἁμαρτίας. Καὶ εἰ μὴ τις, φησί, διὰ πάντων παρέλθοι, καὶ τὸ θέλημα πάντων τῶν δαιμόνων καὶ ἀγγέλων ἐκτελέσῃ, οὐ δύναται ὑπερβῆναι εἰς τὸν ἀνώτατον οὐρανὸν, οὐδὲ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας παρελθεῖν. Ἔλεγε δὲ τὸν Ἰησοῦν ψυχὴν νοεράν εἰληφέναι, εἰδὸτα δὲ τὰ ἄνω ἐνταῦθα καταγγέλλειν· καὶ ὡς εἴ τι πράξειεν ὅμοια τῷ Ἰησοῦ, κατ' αὐτὸν εἶναι. Τὸν τε νόμον σὺν τῇ τῶν νεκρῶν ἀναστάσει ἀπηγόρευεν, ὡς αἱ ἀπὸ Σίμωνος καὶ δεῦρο αἰρέσεις. Τούτου γέγονεν ἡ ἐν Ῥώμῃ Μαρκελλίνα. Εἰκόνας δὲ ποιήσας ἐν κρυφῇ Ἰησοῦ, καὶ Παύλου, καὶ Ὁμήρου, καὶ Πυθαγόρου, ταῦταίς ἐθυμία καὶ προσεκύνει.

H'. Κηρινθιανοί, οἱ καὶ Μηρινθιανοί· οὗτοι ἀπὸ Κηρίνθου καὶ Μηρίνθου Ἰουδαῖοί τινες τὴν περιτομὴν αὐχοῦντες· τὸν δὲ κόσμον ὑπ' ἀγγέλων γεγενῆσθαι λέγοντες, Ἰησοῦν δὲ κατὰ προκοπὴν Χριστὸν κεκλήσθαι.

Θ'. Ναζωραῖοι, οἱ Χριστὸν ὁμολογοῦσιν Ἰησοῦν Υἱὸν Θεοῦ, πάντα δὲ κατὰ νόμον πολιτευόμενοι.

I'. Ἐβιονᾶοι, οἱ παραπλήσιοι τῶν προειρημένων Κηρινθιανῶν καὶ Ναζωραίων· οἷς συνήφθη κατὰ τὴν ἡ τῶν Σαμψαίων τε καὶ Ἐλκεσαίων αἰρέσεις. Οἱ Χριστὸν φασιν κεκτίσθαι ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ τὸ ἅγιον αὐτοῦ Πνεῦμα. Ἐνδημήσαντα δὲ τὸν Χριστὸν ἐν τῷ Ἀδὰμ πρώτον, καὶ κατὰ καιρὸν ἐκδύμενον αὐτὸν τὸν Ἀδὰμ, καὶ πάλιν ἐνδύμενον, τὸ αὐτὸ τοῦτό φασιν ἐκτετελεκέναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐνσάρκῳ αὐτοῦ παρουσίᾳ. Ἰουδαῖοι δὲ ὄντες Εὐαγγελίοις κέχρηται. Σαρκοφαγίαν βδελύττονται. Τὸ ὕδωρ ἀντὶ Θεοῦ ἔχουσι· τὸν δὲ Χριστὸν ἀνθρωπῶν ἐν τῇ ἐνσάρκῳ παρουσίᾳ ἐνδεδύσθαι, ὡς ἐφην. Συνεχῶς δὲ βαπτίζονται ἐν τοῖς ὕδασι θέρους τε καὶ χειμῶνος, εἰς ἀγισμὸν δῆθεν, ὡσπερ οἱ Σαμαρεῖται.

ΙΑ'. Οὐαλεντίνιοι, οἱ σαρκὸς μὲν ἀπαγορεύουσιν ἀνάστασιν, Παλαιὰν Διαθήκην ἀθετοῦσι καὶ προφήτας, ἀναγινώσκοντες μὲν καὶ ὅσα εἰς ὁμοίωσιν δύναται τροπολογεῖσθαι τῆς αὐτῶν αἰρέσεως, καὶ δεχόμενοι· ἐτέρας δὲ τινὰς μυθολογίας παρεισφέροντες, τριάκοντα αἰῶνων ὀνομασίας λέγοντες ἀρρηνοθηλειῶν, ὁμοῦ τε ἐκ τοῦ Πατρὸς τῶν ὅλων γεγεννημένους, οὓς καὶ θεοὺς ἡγοῦνται καὶ αἰῶνας. Τὸν δὲ Χριστὸν ἀπ' οὐρανοῦ σῶμα ἐνηγοῦναι, καὶ ὡς διὰ σωλήνος τὴν Μαρίαν διαπεπερακέναι.

ΙΒ'. Σεκουδιανοί, οἷς συνάπτεται Ἐπιφάνης καὶ Ἰσιδώρος, ταῖς αὐταῖς κεκρημένοι καὶ οὗτοι συζυγίαις, τὰ ὅμοια Οὐαλεντίνῳ πεφρονηκότες, ἕτερα δὲ παρ' αὐτῶν ποσῶς διηγούμενοι. Προστιθέασιν δὲ τὴν αἰσχροουργίαν διδάσκοντες. Ἀπαγορεύουσι δὲ καὶ οὗτοι τὴν σάρκωσιν.

ΙΓ'. Πτολεμαῖοι, μαθηταὶ καὶ αὐτοὶ ὄντες Οὐαλεν-

τίνου, εἰς συνάπτεται ἡ Φλώρα. Τὰ αὐτὰ δὲ περὶ τῶν συζυγιῶν καὶ αὐτοὶ λέγουσι, καθάπερ Οὐαλεντίνος καὶ Σεκουνδιανοί. Κατὰ τι δὲ καὶ οὗτοι διαφέρονται.

Αὕτη καὶ ἡ τοῦ δευτέρου τόμου τοῦ πρώτου βιβλίου τῶν δεκατριῶν αἱρέσεων ἀνακεφαλαίωσις.

libuscum Flora conjungitur. Par idemque dogma de conjugationibus illis cum Valentino, ac Secundianis astruunt; sed in quibusdam tamen discrepant.

Hæc est secundi tomi primi voluminis summa quæ XIII hæreses complectitur.

TOMOS ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ.

55 LIBRI I TOMUS II.

ΚΑΤΑ ΣΙΜΩΝΙΑΝΩΝ,

Πρώτη αἵρεσις ἀπὸ τῆς εἰς Χριστὸν τὸν Κύριον ἡμῶν πίστεως, ἀπὸ δὲ τῆς ἀκολουθίας εἰκοστῆς πρώτης.

Α'. Σίμωνος γίνεται (27) τοῦ Μάγου πρώτη αἵρεσις, ἀπὸ Χριστοῦ καὶ δεῦρο ἀρξαμένη. Οὕσα δὲ αὕτη τῶν εἰς ὄνομα Χριστοῦ, οὐκ ὀρθῶς οὐδὲ εὐαγῶγως, ἀλλὰ κατὰ τὴν παραπεποιημένην παρ' αὐτοῖς φθορὰν τὰ δεινὰ ἐργαζομένη. Οὗτος ὁ Σίμων γόης ἦν· ἀπὸ Γιτθῶν (28) δὲ ὠρμάτο τῆς πόλεως τῆς ἐν τῇ Σαμαρείᾳ, νυνὶ κώμης ὑπαρχούσης. Ἐφαντασίαζε δὲ τὸ γένος τῶν Σαμαρειτῶν ταῖς μαγείαις. Ἐξαπατῶν τε καὶ δελεάζων ἔλεγεν ἑαυτὸν εἶναι τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄνωθεν καταβεβηκέναι. Τὸν Πατέρα δὲ ἔλεγεν ἑαυτὸν τοῖς Σαμαρειταῖς· Ἰουδαίους δὲ ἔλεγεν ἑαυτὸν εἶναι τὸν Υἱόν. Παθόντα δὲ μὴ πεπονηθῆναι, ἀλλὰ δοκῆσαι μόνον. Ὑπεκορίσθη δὲ οὗτος τοῖς ἀποστόλοις, καὶ αὐτὸς δὲ ὁμοίως ἴσα τοῖς ἄλλοις ὑπὸ Φιλίππου ἐβαπτίσθη μετὰ πολλῶν. Οἱ δὲ πάντες χωρὶς αὐτοῦ ἐξεδέξαντο τὴν τῶν μεγάλων ἀποστόλων παρουσίαν, καὶ διὰ τῆς αὐτῶν χειροθεσίας ἔλαβον Πνεῦμα ἅγιον. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ Φίλιππος διάκονος ὢν οὐκ εἶχεν ἐξουσίαν τῆς χειροθεσίας τοῦ δι' αὐτῆς διδόναι Πνεῦμα ἅγιον· οὐκ ὀρθῶν δὲ ὁ Σίμων ἔχων τὴν καρδίαν, οὔτε τὸν λογισμὸν, αἰσχροκερδείᾳ δὲ τινι καὶ φιλορημοσύνη προσανέχων, καὶ τῆς μοχθηρᾶς αὐτοῦ ἐπιτηδεύσεως ἐκτὸς βαίνων οὐδαμῶς, προσέφερε χρήματα Πέτρῳ τῷ ἀποστόλῳ, ὅπως δῶῃ αὐτῷ ἐξουσίαν ἐν τῇ ἐπιθέσει τῶν χειρῶν Πνεῦμα ἅγιον παρέχειν, λογισάμενος δώσειν (29) πολλοῖς δὲ ἅντι ὀλίγου, διὰ τοῦ ἄλλοις παρέχειν Πνεῦμα ἐπισωρεῦσαι χρημάτων πληθὺν καὶ ἐπικερδῆναι.

¹ Deest nonnihil. ² Act. viii, 13.

(27) Σίμωνος δὲ γίνεται. Vide Justinum Apolog. ii, Irenæum lib. i, cap. 20, Philastr., Augustinum, Theodoretum, Clement. Alexandr. ii Strom., Eusebium lib. ii Hist. cap. 14, Niceph., Ruff., et alios. Sed mirum est, quod in calce vii Strom. Clemens asserit Simonem Marcione posteriorem fuisse, ubi catholicam Ecclesiam hæresibus universis ætate superiore esse docens, Κάτω δὲ περὶ τοὺς Ἀνδριανοῦ τοῦ βασιλέως χρόνους οἱ τὰς αἱρέσεις ἐπιπνοήσαντες γεγόνασι, καὶ μέχρι γε τῆς Ἀντωνίνου τοῦ πρεσβυτέρου διέτειναν ἡλικίας. Tum Basiliden et Valentinum enumerat. Moxque subjicit: Μαρκίων γὰρ κατὰ τὴν αὐτὴν αὐτοῖς ἡλικίαν γενόμενος ὡς πρεσβύτης νεωτέρους συνεγένετο. Μεθ' ὃν Σίμων ἐπ' ὀλίγον κηρύσσοντας τοῦ Πέτρου ὑπήκουσεν. Ergo Simon Marcione posterior est? Manifestus itaque error est,

ADVERSUS SIMONIANOS,

Quæ est hæresis ab exortu Christianæ religionis I, ordine XXI.

I. Primæ omnium, quæ a Christi tempore ad hanc ætatem prodierunt, hæresis princeps Simon ille Magus exstitit. Quæ quidem secta non recte, neque ex ordine Christianum nomen usurpat; sed pro adulterina sua depravatione atrocissima quæque committit. Igitur Simon iste veneficus fuit Gitthis oriundus olim oppido, nunc vico Samarizæ. Qui popularibus suis malis artibus illudens, ac fraudibus pellectos decipiens, magnam se Dei vim esse prædicabat cœlitus in terras delapsam. Porro apud Samaritanos suos pro Deo se Patre venditabat, apud Judæos Filium se faciebat. Negabat revera se, aut aliter quam specie tenus esse passum. Idem apostolis blanditus cum aliis bene multis a Philippo baptizatus est ¹. Mox præter unum illum universi ad summos apostolos venientes, perque manus sibi ab illis impositas Spiritum sanctum excipiunt. Nam Philippus, quod diaconus duntaxat esset, imponendarum manuum, communicandique Spiritus sancti potestate carebat. Verum Simon iste animo ac mente depravatus, cum se turpissimo quæstui et avaritiæ dedidisset, neque quidquam de perversis studiis remisisset, **56** apostolo Petro pecunias obtulit, ut is sibi largiendi per manuum impositionem Spiritus sancti potestatem conferret. Eundem quippe Spiritum in alios transfundere cogitabat, atque ita maximam sese pecuniarum vim collecturum, atque ingens omnino lucrum eum exiguo pretio commutaturum sperabat.

ut et illud quod scribit, hæreticos omnes sub Adriani exstitisse tempora. Constat enim Simonem vivente adhuc Petro sub Nerone mortuum esse. Sed quid est quod idem Clem. Strom. ii de Simonianis loquens iis verbis significat: Οἱ δὲ ἀπὸ τῶν Σίμωνα τῷ Ἐστώτι, ὃν σέβουσιν, ἐξομοιοῦσθαι τρόπον βούλονται. An stantes orabant? aut quidpiam aliud ad eum modum agebant?

(28) Ἀπὸ Γιτθῶν. Steph. Γίττα, πόλις Παλαιστίνης. Πολύβιος, ἐκκαίδεκάτω· Τὸ ἐθνικὸν, Γιτταῖος. Ita et Justinus Apol. ii, Theodor. Γιτθῶν.

(29) Λογισάμενος δώσειν. Expungenda vox δώσειν, atque inde deinceps scribendum, λογισάμενος πολλὴν δὲ ἅντι ὀλίγου. Nisi retenta voce δώσειν sensus ille quem expressimus magis arrideat.

H. Igitur ex illa malorum dæmonum insaniam ac A magicis artibus consceleratum animum gerens, atque illorum præstigiis delusus, cum nihil haberet promptius, quam ut nequitiae suæ veneficiorumque barbarum quoddam, ac suis illis auctoribus dæmonibus dignum specimen exhiberet, in apertum prorupit; ac sub Christiani nominis specie, tanquam veratro mel admiscens, sic illius appellationis splendori letale venenum infudit, idque iis obtulit quos fraudulentè captatos et impium hunc in errorem pertractos in exitium adduxit. Cumque in Venerem natura proclivior esset, eorum quæ profitebatur dogmatum verecundia commotus nequissimas opinionum nugas discipulis suis impostor persuasit. Etenim vagam quamdam mulierculam, nomine Helenam, nactus, patria Tyriam, sibi eam copulat, quacum palam nullam habere se consuetudinem simulans, homo valè clam omni se in libidinum genere volutabat; atque etiam ridicula de ea re fabula discipulos aspersit. Se enim summam esse Dei vim; scortum vero suam Spiritum esse sanctum affirmare ausus est, cuius gratia de cælo descenderat. Sed in unoquoque cælo propriam, aiebat, ejus cæli formam indui, quo meos angelos latere possem, et ad meam illam intelligentiam descenderem, hoc est Helenam istam, quæ et Prunicus, et Spiritus sanctus appellatur; per quam angelos creavi; angeli porro mundum, atque homines condiderunt. Eandem esse confirmabat Helenam, cuius causa bellum Græcos inter ac Trojanos exarsit. Ad hæc fabulam adiciebat: lapsam de cælo vim illam semetipsam dissimulasse; deque eo poetas figurate locutos esse. Hæc enim ob supremam illam vim accidisse bella, quæ ab hæreticis aliis Barbero, sive Barbelo dicitur: quæ cum suam illi pulchritudinem ostendisset, sui ipsos amoris stimulis incitasse; adeoque ad eos deprædandos 57 principes, qui mundum condiderant, missam hos ipsos angelos mutuam ad pugnam excitasse: cum interim nihil illa mali passa injecta vehementi sui cupiditate perfecit, ut se invicem interficerent. Eam quippe detinebant, ne sursum evolare posset; ideoque cum ea singuli in varia transformante se mulierum ac feminarum corpora congressi sunt. Ex illis porro in diversa tam hominum, quam pecudum, aliorumque corpora transibat; ut per mutuas illas promiscuasque cædes effuso sanguine semetipsos minuerent; ipsaque collecta vi rursum in cælum posset conscendere.

B. Οὗτος μὲν οὖν, ἔχων τὴν διάνοιαν πεπονηρ-
μένην ἀπὸ τῆς ἐν τῇ μαγείᾳ (50) δαιμονιώδους πλά-
νης, καὶ πεφαντασιωμένην, πρόχειρος ὢν ἀεὶ τῆς
ἑαυτοῦ κακίας τὰ βαρβάρικα καὶ δαιμόνων πρά-
γματα διὰ τῆς ἑαυτοῦ μαγγανείας ἐπιδεικνύσθαι,
παρελθὼν εἰς μέσον, καὶ προσχῆματι ὀνόματος Χρι-
στοῦ, ὡς ἠλλέβορον μέλιτι παραπλέκων, δηλητήριον
τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἀγρευθεῖσιν εἰς τὴν κακομήχανον αὐ-
τοῦ πλάνην παρενθεὶς τῷ τοῦ ὀνόματος ἀξιώματι
Χριστοῦ, θάνατον ἐνεποίησε τοῖς πεισθεῖσι. Λάγνος
δὲ ὢν κατὰ τὴν φύσιν, αἰδοῖ τῆ τῶν ἑαυτοῦ ὑποσχέ-
σεων ὑπονοσσομένος, παρεφθαρμένην ὑπόνοιαν τοῖς
ὑπ' αὐτοῦ ἀπατωμένοις ὁ ἀγύρτης παρενεποίησατο
Γυναῖκα γὰρ τινὰ ἑαυτῷ εὐράμενος βεμβάδα, Ἐλέ-
νην τοῦνομα (31), ἀπὸ τῆς Τυρίων ὀρωμένην, ἀγε-
ται, μὴ ὑποφαίνων συνάφειαν ἔχειν πρὸς ταύτην.
Ἐν παραθύσῳ δὲ αἰσχροῦτητι συμπεριπλεκόμενος
τῷ γυναικίῳ ὁ γόης, τινὰ μυθώδη ψυχγωγίαν τοῖς
ἑαυτοῦ μαθηταῖς ὑφηγεῖτο, δῆθεν ἑαυτὸν εἶναι δύνα-
μιν Θεοῦ λέγων τὴν μεγάλην· τὴν δὲ σύζυγον πορ-
νάδα Πνεῦμα ἅγιον εἶναι τετόλμηκε λέγειν, καὶ διὰ
ταύτην κατεληλυθῆναι φησὶν. Ἐν ἐκάστῳ δὲ οὐρανῷ
μετεμορφούμενη, φησὶ, κατὰ τὴν μορφήν τῶν ἐν
ἐκάστῳ οὐρανῷ, ἵνα λάθω τὰς ἀγγελικὰς μου δυνά-
μεις, καὶ κατέλω ἐπὶ τὴν ἔνοιαν, ἥτις ἐστὶν αὕτη,
ἡ καὶ Προύνικος (32), καὶ Πνεῦμα ἅγιον καλουμένη,
δι' ἧς τοὺς ἀγγέλους ἔκτισα· οἱ δὲ ἀγγελοὶ τὸν
κόσμον ἔκτισαν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Εἶναι δὲ ταύ-
την τὴν Ἐλένην τὴν πάλαι, δι' ἣν οἱ Τρώες καὶ
Ἕλληγες εἰς μάχην ἦλθον. Ἐλεγε δὲ μῦθόν τινὰ
εἰς ταῦτα, ὅτι ἄνωθεν ἡ δύναμις κατιούσα ἑαυτὴν
μετεμόρφου. Ἀλληγορικῶς δὲ οἱ ποιηταὶ περὶ τοῦ-
του ἔφασαν. Διὰ γὰρ ἄνωθεν δύναμιν, ἣν Προύνικόν
φασιν, ἥτις παρ' ἄλλαις αἰρέσεσι Βαρβηρῶ ἦτοι Βαρ-
βηλῶ (33) καλεῖται, τὸ κάλλος αὐτῆς ἐμφαίνουσιν
εἰς οἶστρον ἄξασαν αὐτοῦς, καὶ διὰ τοῦτο πεμφθεῖσαν
εἰς συλαγωγίαν (34) τῶν ἀρχόντων τῶν τὸν κόσμον
τοῦτον κτισάντων. Καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀγγέλους εἰς
πόλεμον δι' αὐτὴν ἔκειν· αὐτὴν δὲ μηδὲν πεπον-
θῆναι, ἀλληλοκτονίας δὲ αὐτοῦς εἰς ἑαυτοῦς ἐρ-
γάσασθαι παρασκευάσαι, δι' ἣν ἐνέβαλεν εἰς αὐτοῦς
πρὸς ἑαυτὴν ἐπιθυμίαν. Καὶ συνέγοντες αὐτὴν τοῦ
μὴ ἄνω δύνασθαι ἀνιέναι, συνεγίνετο αὐτῇ ἕκαστος
ἐν ἐκάστῳ σώματι γυναικείας καὶ θηλυκῆς σχέσεως,
D μεταγχιζομένης αὐτῆς ἀπὸ σωμάτων θηλυκῶν εἰς
σώματα διάφορα ἀνθρωπίνης φύσεώς τε καὶ κτηνῶν
καὶ ἄλλων, ἵνα δι' ὧν αὐτοὶ ἐργάζονται κτείνοντές τε
καὶ κτεινόμενοι, μείωσιν ἑαυτῶν διὰ τῆς τοῦ αἵματος
προσχύσεως ἐργάζωνται· εἶτα ἐκείνη, τὴν δύναμιν
συλλεγομένην πάλιν, αἴθρις εἰς οὐρανὸν ἀναβῆναι δυ-
νηθῆ.

(50) Ἀπὸ τῆς ἐν τῇ μαγείᾳ. Hinc Simoniani omnes magi. Irenæus: *Ei quacunq̄ue sunt alia p̄terga, apud eos studiose exercentur.* Corrigendum *perierga*: ut Act. xix, 19, *Qui erant curiosa sectati.*

(31) Ἐλένην τοῦνομα. Selenem vocant alii, ut Iren. l. i, cap. 20, Cyrillus, Aug. et alii. Vide Tert. l. *De an. c.* 34.

(32) Ἡ καὶ Προύνικος. Dicam de ea voce ad Nicolaitarum hæresim.

(33) Βαρβηρῶ ἦτοι Βαρβηλῶ. Syriaca vox esse videtur Barbelo בַּרְבַּעַבַּר, filius Bahalis, id est Jevis. Ut enim Verbum æterni Patris Filius: sic impurus iste ἔνοιαν suam, hoc est Helenam videri voluit velut fetum quemdam esse suum; ut Justinus narrat, τὴν ὑπ' αὐτῷ ἔνοιαν πρώτην γενομένην.

(34) Εἰς συλαγωγίαν. Ita ex Reg. cod. emendavimus pro eo quod erat ψυχγωγίαν.

Γ'. Ἦν δὲ αὕτη τότε ἡ ἐπὶ τοῖς Ἑλλησὶ τε καὶ Ἀ Τρωσὶ καὶ ἀνωτάτω πρὶν τὸν κόσμον γενέσθαι, καὶ μετὰ τὸν κόσμον διὰ τῶν ἀοράτων δυνάμεων τὰ ἴσα ἰσότυπα πεποιτηκῆτα. Αὕτη δὲ ἐστὶν ἡ νῦν σὺν ἔμοι, καὶ διὰ ταύτην κατελήλυθα. Καὶ αὕτη δὲ προσεδόξα τὴν ἐμὴν παρουσίαν. Αὕτη γάρ ἐστὶν ἡ ἔννοια ἡ παρ' Ὀμήρω Ἑλένη καλουμένη. Καὶ τούτου ἕνεκεν ἀναγκάζεται αὐτὴν διαγράφειν Ὀμηρος ἐπὶ πύργου ἐστηκέναι, καὶ διὰ λαμπάδος ὑποφαίνειν τοῖς Ἑλλησι τὴν κατὰ τῶν Φρυγῶν ἐπιβουλὴν. Ἐχαρακτήριζε δὲ διὰ τῆς λαμπρόδος, ὡς ἔφην, τὴν τοῦ ἀνωθεν φωτὸς ἐνδείξιν. Διὸ καὶ τὸν παρ' Ὀμήρω θούριον ἵππον μεμηχανημένον, ὃν νομίζουσιν Ἑλληνας ἐπίτηδες γεγενῆσθαι, ἔλεγε πάλιν ὁ γῶης, ὅτι ἀγνοία ἐστὶ τῶν ἔθνῶν· καὶ ὡς οἱ Φρύγες, ἔλκοντες αὐτὸν ἀγνοίᾳ, τὸν Ἴδιον ὄλεθρον ἐπεσπάσαντο· οὕτω καὶ τὰ ἔθνη, τούτέστιν οἱ ἄνθρωποι, ἐκτὸς τῆς ἐμῆς γνώσεως διὰ τῆς ἀγνοίας ἔλκουσιν ἑαυτοῖς τὴν ἀπώλειαν. Ἀλλὰ καὶ Ἀθηναῖν πάλιν τὴν αὐτὴν ἔλεγε τὴν παρ' αὐτῶν ἔννοιαν καλουμένην, χρώμενος δὴθεν ὁ πλάνος ταῖς τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Παύλου φωναῖς, μεταποιῶν τε τὴν ἀλήθειαν εἰς τὸ αὐτοῦ ψεῦδος, τὸ, Ἐνδύσασθε τὸν θώρακα τῆς πίστεως, καὶ τὴν περισκεφαλῆαν τοῦ σωτηρίου, καὶ κνημίδας, καὶ μάχιραν καὶ θυρεόν. Ταῦτα πάντα ἐπὶ τῆς τοῦ Φιλιππιστίου μιμολογίας ὁ ἀπατεῶν, τὰ ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου εἰρημένα διὰ στερεὸν λογισμὸν καὶ πίστιν ἀγνῆς ἀναστροφῆς, καὶ δυνάμιν θείου λόγου καὶ ἑπουρανοῦ, εἰς χλεύην λοιπὸν καὶ οὐδὲν ἕτερον μεταστρέφων. Τί γάρ, φησὶ¹, ταῦτα πάντα εἰς Ἀθηναῖς τύπους μυστηριωδῶς ἐσχημάτιζε. Διὸ πάλιν ἔλεγεν, ὡς προσέειπον, ὑποφαίνων ἐκείνην τὴν μετ' αὐτοῦ γυναῖκα τὴν ἀπὸ Τύρου ληφθεῖσαν αὐτῷ, τὴν ὁμόνομον τῆς παλαιᾶς Ἑλένης· τὰ πάντα ταύτην καλῶν, καὶ ἔννοιαν, καὶ Ἀθηναῖν, καὶ Ἑλένην, καὶ τὰ ἄλλα. Καὶ διὰ ταύτην, φησὶ, καταβέβηκα. Τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ γεγραμμένον (35) ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· τὸ πρόβατον τὸ πεπλανημένον. Ἀλλὰ καὶ εἰκόνα τινὰ παραδέδωκε τοῖς αὐτοῦ, ὡς δὴθεν αὐτοῦ οὔσαν. Καὶ προσκυνούσιν αὐτὴν ἐν εἰδεί Διός. Ἀλλῆν δὲ ὡσαύτως Ἑλένης εἰκόνα παρέδωκεν αὐτοῖς ἐν σχήματι Ἀθηναῖς, καὶ προσκυνούσι ταύτας οἱ πρὸς αὐτοῦ ἠπατημένοι.

Δ'. Μυστήρια δὲ ὑπέθετο αἰσχροτότος, ῥύσεώς τε σωμάτων, ὅπως σεμνότερον ὑψηλῆσομαι· ἀνδρῶν μὲν διὰ τῆς ἀποβόλας, γυναικῶν δὲ διὰ τῶν κατ' ἔθισμὸν τῶν ἐμμηνίων, συλλογῇ τινι αἰσχροτάτῃ εἰς μυστήρια συνάγεσθαι. Καὶ ταῦτα εἶναι μυστήρια ζωῆς, γνώσεώς τε τῆς τελειοτάτης· ὅπερ μάλιστα ὑπάρχει τῷ τὴν σύνεσιν ἐκ Θεοῦ κεκτημένῳ βδελυρίαν μᾶλλον ἡγεῖσθαι καὶ θάνατον ἢ περ ζωῆν. Ὀνόματα δὲ τινὰ ὁ αὐτὸς (36) ὑποτίθεται ἀρχῶν τε καὶ

III. Igitur eadem est, aiebat, illa quæ tum Græcorum ac Trojanorum temporibus fuit; imo et ante et post conditum mundum inter angelos similia quædam perpetraverat. Ea vero jam mecum est, ejusque causa descendi; cum eum hactenus adventum exspectaret. Est enim illa notio, quam Homerus Helenam vocavit. Atque ideo pro turri stantem illam, sublatisque facibus Græcorum contra Trojanos insidias moderantem describere coactus est. Hic enim facium fulgor cæleste lumen ab ea patefactum significat. Nam ligneum illum apud Homerum equum quem de industria fabricatum Græci putant, impostor iste gentium ad ignoracionem pertinere contendit. Ut enim Trojani, cum illum ad sua mœnia per ignorantiam atraxissent, perniciem sibi consciverunt; ita gentes, hoc est homines universi, qui quidem cognitione mea carent, ex ignoracione sibi exitium arcessunt. Præterea Minervam eandem esse dicebat, quam notionem, ut diximus, appellabat. Quam ad rem apostoli Pauli dictum illud accommodare, et ad mendacia sua veritatem trahere solebat; cum ita Paulus loquitur: *Induite lorica[m] fidei, et galeam salutis, et ocreas ac gladium, et scutum*². Quæ omnia in eum finem ab Apostolo dicta, ut solidam mentem et castissimi vitæ instituti fidem, et divini ac cælestis vim sermonis exprimeret, circulator iste, sic tanquam Philistionis mimos ageret, nihil aliud quam ad ludibrium convertit. **58** Quid enim inquebat? Omnia hæc Minervæ specie mystice declarabat. Quare quam abductam Tyro secum habebat feminam veteris illius Helenæ cognominem, eam, ut dictum est, significari volebat, et ad eam nomina omnia transferebat. Notionis, Minervæ, Helenæ aliaque quamplurima. Et hujus, inquit, gratia descendi. Estque adeo illa, de qua in Evangelio scriptum est, ovis errabunda³. Nec iis contentus imaginem quamdam, quam sui effigiem esse dicebat, discipulis tradidit, qui eum sub specie Jovis adorant. Aliam Helenæ, figuram ejusmodi pingi Minerva solet, iisdem discipulis obtrusit, quam peræque fanatici illi venerantur.

IV. Ad hæc mysteria quædam fœditatis profluvii que corporum, ut honestius dicam, instituit; quæ in maribus quidem seminis exundantia, in feminis menstrua purgatione perficerentur. Et ad hæc obeunda mysteria spurcissimos conventus induxit. Hæc enim vitæ esse mysteria, perfectissimæque cognitionis aiebat: quæ qui prudentiam divinitus acceperit, abominandum quiddam ac detestabile, mortemque adeo potius quam vitam esse judicabit.

¹ Fort. φησι; vel φύσει. ² Ephes. vi, 13 sqq. ³ Math. xii, 11.

(35) Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γεγραμμένον. Tert.: Hanc igitur esse ovem perditam, ad quam descenderit Pater summus, Simon scilicet, etc.

(36) Ὀνόματα δὲ τινὰ ὁ αὐτὸς. Tert. De præscr. c. 33: Simonianæ autem magiæ disciplina angelis serviens, utique et ipsa inter idololatrias deputabatur, et a Petro apostolo in ipso Simone damnabatur. Hæc

est angelorum λατρεία, quam magis usitatam esse docet Clem. Alex. in Strom.: Ἀμέλει διὰ φροντίδος ἐστὶ καὶ τοῖς μάγοις οἴνου τε ὁμοῦ, καὶ ἐμφύχων, καὶ ἀφροδισίων ἀπέχεσθαι· λατρεύουσιν ἀγγέλους καὶ δαίμονας. Hinc conc. Laod. can. 35: Ὅτι οὐ δεῖ Χριστιανούς ἐγκαταλείπειν τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπίεσαι, καὶ ἀγγέλους ὑνομάζειν, καὶ συμάξειν

Idem præterea nomina quædam principatuum ac potestatum commentus est, cœlestesque globos varios; atque in firmamento cœloque quolibet intelligentias certas collocat, quibus barbaras appellationes affingit. Negat insuper salutem consequi ullum hominum aliter posse, quam si ejusmodi mysteria didicerit, et universitatis parenti ea sacrificia per illos quos diximus principatus ac potestates obtulerit. Nostrum hoc porro sæculum ab nequitia principatibus et potestatibus cum defectu conditum. Sed et carnis duntaxat unius corruptionem atque interitum; animarum vero expiationem astruit, ita tamen si mendacissimæ cognitionis suæ mysteriis initiata fuerint. Atque hinc eorum quos Gnosticos appellamus origo profluit. Præterea legem non a Deo, sed a sinistra quadam intelligentia profectam asserit: uti neque propheta a bono Deo, sed ab alia atque alia censet intelligentia comparatos fuisse. Adeoque pro arbitrio definit omnia, ut legem unius esse dicat, Davidem alterius, Isaiam ad hanc, Ezechielem ad illam pertinere velit, singulosque prophetas principatibus suis attribuat. Quos omnes sinistrae **59** intelligentiæ quisquis Veteri Testamento fidem adhibet, incurrere mortem asseverat.

V. Verum ejusmodi dogma ab ipsamet veritate refellitur. Nam si vis ille Dei est et quidem magna, scortillum vero contubernale illud Spiritus, ut ait, sanctus est, dicat, quæso, quo tandem nomine appellanda vis illa sit: aut quid causæ sit, cur cum mulierculæ appellationem aliquam tribuerit, sibi

ποιεῖν, etc. Quæ angelorum *δνομασία* ad magorum præstigias, superstitiososque cultus referri debet, ut et illud Pauli ad Coloss. c. II: Μηδεις υμας καταβριθευετω θελων εν ταπεινοφροσυνη και θρησκεια των αγγελων. Ex quo illud apparet, quam inepte ab hæreticis ad stolidissimi erroris patrocinium uterque ille locus asseratur. Mirum est vero quod in *Ecclesiasticis animalibus* legitur, de illa angelorum *θρησκεια* nullam ab Epiphanio mentionem esse factam. Quid enim clarius, quam quod Epiphanius hoc loco narrat, Simonem angelorum nescio quas appellationes esse commentum; nec aliter obtineri posse salutem asseverasse, quam si quis summo Parenti per easdem illas potestates ac dominationes sacrificium offerret? An non hæc est *θρησκεια* των αγγελων? An enim angelos, quos mundi conditores fecit, detestatus est Simon, suisque vetuit προσεχειν τοις, ut ait Theodor. et Irenæus. Qui igitur convenit, ut *θρησκεια* illis adhiberit? Sed nimirum utrumque verum est. Angelos mundi conditores contemnendos esse docuit eatenus, ut supra illos attollendos se esse crederent, et ad summum illum Patrem emersuros. Ac nihilominus tamen, quandiu in hac vita degerent, execrandis illis mysteriis ac ritibus placandos; ne evolantes e corporibus animas pro suo jure retinerent. Quod Gnostici postmodum arripuerunt. Quorum illud erat, τα σαρκικα τοις σαρκικοις αποδοσεν.

(37) *Η τινη τῷ λόγῳ τὸ ἐπιθετον.* Quid tandem sibi vult Epiphanius? Negat enim Simonem ullam sibi appellationem indidisse. Atqui is trium sibi personarum nomina vindicabat, et δυναμιν inter cætera Θεοῦ sese nominabat: hoc est, ut ego interpretor, Dei Filium. Vide Iren.—Quæritur a magno Petavio, quid velit Epiphanius, qui neget Simonem

ἐξουσιῶν· οὐρανοῦς τε διαφοροῦς φησί· καθ' ἑκαστον δὲ στερέωμα καὶ οὐρανὸν δυνάμεις τινὰς ὑφηγεῖται, καὶ δνόματα βαρβαρικὰ τούτους ἐκτίθεται. Μὴ ἄλλως δὲ δύνασθαι σώζεσθαι τινα, εἰ μὴ τι ἂν μάθοι ταύτην τὴν μυσταγωγίαν, καὶ τὰς τοιαύτας θυσίας τῷ Πατρὶ τῶν ὄλων διὰ τῶν ἀρχῶν τούτων καὶ ἐξουσιῶν προσφέρειν. Εἶναι τε τὸν αἰῶνα τούτον ἀπὸ ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν φησι τῆς κακίας ἐν ἐλαττώματι κατεσκευασμένον. Φθορὰν δὲ ὑφηγεῖται σαρκὸς καὶ ἀπώλειαν μόνον, ψυχῶν δὲ κάθαρσιν, καὶ ταύτην εἰ διὰ τῆς ἑαυτοῦ πεπλανημένης γνώσεως ἐν μυσταγωγίᾳ κατασταλεν. Καὶ οὕτως ἀρχεται τῶν γνωστικῶν καλουμένων ἡ ἀρχή. Μὴ εἶναι δὲ τὸν νόμον Θεοῦ, ἀλλ' ἀριστερᾶς δυνάμεως ἐφασκε· μήτε προφήτας ἐξ ἀγαθοῦ Θεοῦ ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐτέρας καὶ ἐτέρας δυνάμεως. Καὶ ὡς βούλεται ἐκάστῳ ὀρίζεται τὸν μὲν νόμον τινὸς, Δαβὶδ δὲ ἄλλης, Ἡσαΐαν ἐτέρας, Ἰεζεκιὴλ πάλιν ἐτέρας, καὶ ἑαστόν τινα τῶν προφητῶν μιᾷ ἀρχῇ ἀνατίθεται. Εἶναι δὲ τούτους ἅπαντας ἐκ τῆς ἀριστερᾶς δυνάμεως, καὶ ἐξω τοῦ πληρώματος. Πάντα δὲ τὸν πιστεύοντα τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ θάνατον ὑπέχειν.

ascribit, atque a complemento rejicit. Denique

Ε'. Ἀνατρέπεται δὲ τοῦτο τὸ δόγμα ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Εἰ γὰρ αὐτὸς εἴη ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ ἡ μεγάλη, καὶ τὸ σὺν αὐτῷ πορνίδιον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτὸς φησι, φησάτω τί τὸ ὄνομα τῆς δυνάμεως, ἢ τίνη τῷ λόγῳ τὸ ἐπιθετον (37) τῇ μὲν γυναικὶ ἐφ' ὕρατο, ἑαυτῷ δὲ οὐ τὸ παράπαν. Πῶς δὲ ἐν

ullam sibi appellationem indidisse, cum is trium sibi personarum nomina vindicaret, et δυνάμιν Θεοῦ inter cætera nominaret sese. Responderi potest mentem Epiphanii esse, Simonem Magum Helenæ quidem tribuisse peculiarem appellationem, Spiritus sancti, sibi vero generalem magnæ virtutis Dei: adeo ut cum certa ac determinata multa nomina ac epitheta daret Helenæ, sibi nullum definiret, sed infinita assumeret: juxta id quod ipse Simon dicit apud Irenæum: *Esse se sublimissimam virtutem, hoc est eum qui sit super omnia Pater, et sustinere vocari se quodcumque eum vocant homines.* Et apud Hieronymum ad Matthæi caput xiv: *Ego sum Sermo Dei, ego sum Speciosus, ego Paracletus, ego Omnipotens, ego omnia Dei.* Idem hæresiarcharum princeps fertur dixisse, in Tertulliano: *A demone se oberrante, qui esset sapientia, descendisse quærendum; vel, juxta Rigaltii emendationem: Ad oves aberrantes se, qui esset sapientia, descendisse quærendum; aut, ut legerim: Ad ovem se oberrantem, qui esset sapientia, descendisse quærendum, aut quærendam; sive: Ad hominem se oberrantem, qui esset sapientia, descendisse quærendum.* Neque enim adeo placet Desiderii Heraldi ad Arnobium lectio: *Ad Ennoiam se ovem errantem, quæ esset sapientia, descendisse quærendum.* Monitum quoque velim lectorem de levi menda quæ Tertulliani codices occupat, libro *De anima*, cap. 34, ubi scriptum est de Helena injectione prima Simonis, *genuisse angelicus potestates, ignaras Patris, artificis hujus mundi.* Castigandum quippe est, *artifices*, quia Irenæi, quem haud obscure imitatur eo loco Tertullianus, verba sunt: *Generare angelos et potestates, a quibus et mundum hunc factum dicit.* COTELERIUS, not. ad *Monumenta Ecclesiæ Græcæ*, t. II, p. 763.

χρόνῳ τινὲ εὐρίσκειται κατὰ διαδοχὴν τὸ χρεῶν ἐπὶ τῆς Ῥωμαίων ἀποδοῦς, ὅτε ἐν μέσῃ τῇ τῶν Ῥωμαίων πόλει (58) ὁ τάλας καταπεσὼν τέθνηκε; Τίτι δὲ τῷ λόγῳ ὁ Πέτρος ἀπεφῆνατο αὐτὸν μὴ κληρὸν μὴδὲ μερίδα ἔχειν ἐν τῷ μέρει τῆς Θεοσεβείας; Πῶς δὲ δύναται ὁ κόσμος Θεοῦ ἀγαθοῦ μὴ ὑπάρχειν, ὅποτε ἐξ αὐτοῦ πάντες οἱ ἀγαθοὶ ἐπελέγησαν; Πῶς δὲ ἀριστερὰ εἶη δύναμις ἢ ἐν νόμῳ καὶ ἐν προφήταις λαλήσασα, ἥτις περὶ τῆς ἐλευσεως τοῦ Χριστοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ προκεκήρυξε, καὶ τὰ φαῦλα πάντα ἀπαγορεύει; Πῶς δὲ οὐκ ἂν εἶη μία θεότης, καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα Καινῆς καὶ Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅποτε ὁ Κύριος εἶπεν· Οὐκ ἦλθον καταλύσαι τὸν νόμον, ἀλλὰ πληρῶσαι; Καὶ ἕνα δεῖξῃ, ὅτι ὁ νόμος ὑπ' αὐτοῦ κατηγγέλη, καὶ διὰ Μωϋσέως ἐδωρήθη, ἢ δὲ εὐαγγελικῆ χάρις δι' ἑαυτοῦ καὶ τῆς ἐνσάρκου παρουσίας κεκήρυκται, ἔλεγε τοῖς Ἰουδαίοις· *Εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· ἐκεῖνος γὰρ περὶ ἐμοῦ ἔγραψε. Καὶ ἄλλα πολλά ἐστὶ πρὸς ἀντίθεσιν τῆς τοῦ γόητος ἀντιλογίας. Πῶς δὲ ἔσται τὰ αἰσχρὰ ζωτικά, εἰ μὴ τι ἂν δαιμόνων εἶη τὸ φρόνημα, ὅποτε αὐτὸς ὁ Κύριος λέγει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ πρὸς τοὺς λέγοντας αὐτῷ· *Εἰ οὕτως ἡ αἰτία τοῦ ἀνδρός καὶ τῆς γυναικός, οὐ συμφέρει γαμήσαι.* Ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη· *Οὐ πάντες τοῦτο χωροῦσιν. Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνοοῦσιν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· καὶ ἔδειξεν, ὡς τὸ φύσει ἀπέχεσθαι συζυγίας βασιλείας οὐρανῶν ἐστὶ δῶρον; Πάλιν δὲ ἐν ἄλλῳ τόπῳ λέγει κατὰ τὴν σεμνὴν γάμον, ὃν αὐτὸς ὁ Σίμων παραφθείρων, αἰσχρῶς μεθοδεύει τὴν ἑαυτοῦ ἐπιθυμίαν, ὅτι· *Οὗς ὁ Θεὸς συνέξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.***

Γ'. Πῶς δὲ πάλιν ὁ πλάνος, ἐπιλαθόμενος τῆς ἰδίας ληρωδίας, ἑαυτὸν ἐλέγχει, ὡς περ ἀγνοῶν ἂ προλέγει; Φήσας γὰρ, ὅτι ὑπ' αὐτοῦ γεγονασιν οἱ ἄγγελοι διὰ τῆς αὐτοῦ ἐννοίας, πάλιν ἔλεγε μεταμορφοῦσθαι καθ' ἕκαστον οὐρανὸν, ὅπως λάθοι τοὺς αὐτοὺς ἐν τῷ κατιέναι. Ἄρα δεδιῶς ἐλάθανε. Καὶ πῶς δέδιεν ὁ ληρολόγος, οὗς αὐτὸς ἐποίησεν ἄγγελους; Πῶς δὲ οὐ παντὶ εὐθυελεγκτος αὐτοῦ τοῖς συνετοῖς ἢ ὑποπορὰ τῆς πλάνης εὐρεθῆσεται, ὅποτε ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, φησὶν ἢ Γραφή; Καὶ συναδόντως τοῦτῳ τῷ λόγῳ ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ φησὶν, ὡς πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα τὸν ἴδιον· *Πάτερ, Κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς.* Εἰ τοίνυν ποιητῆς οὐρανοῦ καὶ γῆς ὑπάρχει ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μάτην τὰ πάντα τῷ συκοφάντῃ Σίμωνι εἰρηται, τὸ ὑπ' ἀγγέλων τὸν κόσμον ἐν ἐλαττώματι γεγενῆσθαι, καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὅσα δαιμονῶν ὁ πλάνος τῷ κόσμῳ παραλαλῶν ἐξ-

¹ Act. viii, 21. ² Matth. v, 17. ³ Joan. v, 46.

(58) Ἐν μέσῃ τῇ τῶν Ῥωμαίων πόλει. Hanc historiam veteres omnes Patres post Justinum referunt; Eusebius, Cyrillus et alii. Sed de statua Simoni cum hac inscriptione posita, SIMONI DEO SANCTO, vir quidam eruditus addubitat : qui Ju-

A ipsi nullam prorsus invenerit. Quonam vero pacto, id quod compertum est, accidere potuit, ut certo definitoque tempore Romæ mortem obierit; cum media in urbe decidens ex alto miser interit? Qua item ratione Petrus hanc in illum sententiam tulit: nullam eum in divino cultu sortem, ac partem obtinere? Potest vero mundus a bono Deo non esse conditus, cum ab eo boni omnes electi sint? At hæc cur sinistra esse vis illa dicitur, quæ in lege ac per prophetas locuta sit? quæ Christi boni Dei adventum prædixerit? quæ nefaria omnia vetuerit? An non una utrobique divinitas idemque Novi simul ac Veteris Testamenti Spiritus esse debet, cum Dominus dixerit: *Non veni solvere legem, sed implere*? Atque ut illud ostenderet, denuntiatam a se legem ac per Moysen concessam; Evangelii vero gratiam per semetipsum, adventumque cum carne suum hominibus promulgatam, ita Judæos allocutus est: *Si crederetis Moysi, mihi quoque crederetis. Ille enim de me scripsit*. Sed et alia quamplurima sunt, quæ adversus contrarias præstigatoris illius rationes opponere possumus. Ac nisi ille dæmonium sensus esset, quomodo fœda illa turpiaque conciliare vitam possent, cum in Evangelio Dominus ipse iis qui dixerant: *Si ita est causa viri cum uxore, non expedit nubere*, his verbis respondeat: *Non omnes capiunt istud. Sunt enim eunuchi, qui seipso castraverunt propter regnum cælorum*? Quibus verbis ostendit a consuetudine mulieris abstinere, munus esse a cælesti regno derivatum. Rursus idem alio in loco ita de honestis nuptiis loquitur, quas impius Simon violans turpiter libidini suæ viam ac rationem præparat: *Quos Deus conjunxit homo non separet*.

VI. Quemadmodum vero nugarum suarum oblitus impostor, velut eorum 60 quæ antea dixerat ignarus, seipsum refellit! Nam cum dixisset angelos a se per intelligentiam suam procreatos esse, subjecit postea, ut eosdem illos latere descendendo posset, figuram in unoquoque cælo mutasse. Igitur latebat ideo, quod illos metueret. Atqui quid eos quos ipse considerat angelos impostor ille metuebat? Nonne etiam convicti faciliis prudenti cui-libet occulte prosemminatus error ille fuerit, cum Scriptura teste, in principio creaverit Deus cælum et terram? Quibus consentaneum est quod Dominus in Evangelio Deum Patrem alloquens dicit: *Pater, Domine cæli ac terræ*. Quod si cæli terræque conditor est Deus Pater Domini nostri Jesu Christi, frustra omnia a sycophanta Simone jactantur, mundum scilicet ab angelis cum defectu fabricatum; cæteraque omnia, quæ fanaticus vete-

⁴ Matth. xix, 10 sqq. ⁵ ibid. 6. ⁶ Gen. i, 1. ⁷ Luc.

stinum Græcum hominem errore deceptum putat, cum vulgarem illam ac passim exstantem ἐπιγραφὴν legisset SEMONI DEO SANCO, Simonem pro Semone accepisse. Quæ mihi conjectura sane probabilis est visa.

rator fraudulentis sermonibus in orbem invexit A ηγήσατο, καὶ ἀπάτην τισὶν ἐνεποίησε τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἠπατημένων.

VII. Atque hæc compendiose a nobis adversus illius hæresin disputata lectori sufficient, quibus veritas ipsa, ac mali remedia monstrantur; redarguunturque ii qui immani illa corruptela ignaris hominibus fraudem facere conantur. Nunc alio transferenda, et ad alteram hæresin convincendam reflectenda est oratio. Est vero in hæretico illo varium quiddam atque duplex, qui tametsi impostor fuerit, Christi sibi nomen specie tenus imposuit: quemadmodum urinis ex aspidum ac viperarum ovis abortivi serpentium fetus corruptique formantur; id quod iis verbis a propheta dictum est: *Ova aspidum fregerunt, et qui ova illa comedere vellet, inania reperit, ibidemque regulum*¹. Verum posteaquam Christi, uti diximus, potentia veritatis illum sermonibus impetiimus, ejusque perniciem omnem restinximus, gradum ad reliquas hæreses faciamus, charissimi

ADVERSUS MENANDRIANOS (39),

Quæ est hæresis post adventum Christi II, ordine XXII.

I. Proxime quidam huic Menander adjungendus est, qui genere Samaritanus aliquanto tempore Simoni operam **61** dedit. Atque hic perinde ut alter mundum ab angelis fabricatum: seipsam vero Dei vim esse de cælo missam asserit. In quo quidem majorem quam magister ille suus circumveniendis hominibus fraudem ac fallaciam commentus est. Se enim aiebat ad humani generis salutem emissum; atque, ut nonnullos suum ad mysterium contraheret, ne angelorum ac principatum, potestatumque, quæ mundum condiderant, dominationi subessent. Cætera doctori suo consentanea iisdem præstigiis ac maleficiis attebat, nec ab ejus dogmate dissidebat; nisi quod majorem se antecessore ac præceptore suo jactabat.

II. Verum in eadem cum isto incommoda delapsus est; iisdemque veritatis convictus sermonibus evertetur. Est enim ipse subversus, ejusque magna

¹ Isa. LIX, 5.

(39) *Μενανδριανῶν*. De Menandro Tertul., *De præscr.*, c. 46: *Post hunc Menander discipulus illius, similiter magus, eadem dicens quæ Simon ipse; quidquid se Simon dixerat, hoc se Menander esse dicebat, negans habere quemquam posse salutem, nisi in nomine suo baptizatus fuisset.* Vide Euseb., lib. III *Hist.*, cap. 20; Justinum, *Apol.* II; August., *Philast.*, etc.

(40) *Ὁς ἀπὸ Σαμαρειτῶν ἐρμώμενος*. Justinus: *Ἀπὸ κόμης Καππαδοκίας*. Theodoretus: *Ἀπὸ Χαβραὶ κόμης οὕτω καλουμένης.*

(41) *Ἐαυτὸν δὲ ἔλεγε δύναμιν*. Atqui Iren., lib. I, cap. 24, scribit Menandrum dixisse primam virtutem incognitam omnibus esse: se vero ad hominum salutem ab angelis esse missum. Quare non μεγάλην illam se esse δύναμιν asseruisse videtur; ut ipsius magister, et erroris architectus; sed mi-

Z'. Καὶ ταῦτά μοι ἐν ἐπιτομῇ πρὸς τὴν τοῦτου αἵρεσιν εἰρημένα ἀρκέσει τοῖς ἐντυγχάνουσιν, εἰς πρόφασιν ἀληθείας τε καὶ ἰάσεως, καὶ εἰς ἔλεγχον τῶν διὰ τῆς τοιαύτης θηριώδους φθορᾶς πειρωμένων ἀδικεῖν τοὺς ἀγνοοῦντας. Ὑπερβήσομαι δὲ, καὶ ἐφ' ἐτέρας πάλιν βαδιοῦμαι αἰρέσεως ἔλεγχον. Ἔστι γὰρ ἐν αὐτῷ μεταβολὴ καὶ ἐνδουασμὸς, πλάνου μὲν ὄντος αὐτοῦ, μορφῆν δὲ ὀνόματος Χριστοῦ ἐνδουασμένου, ὡς ἡ τῶν ἐκτρομάτων ἐρπετώδης ἐξ οὐρίων ὠνῶν ἀσπίδων κυτσκομένη φθορὰ, καὶ ἄλλων ἐχιδνῶν, ὡς φησὶν ὁ Προφήτης: *Ὡὰ ἀσπίδων ἐβόηξαν, καὶ ὁ μέλλων τῶν ὠνῶν αὐτῶν φαρεῖν, εὗρεν οὐριον, καὶ ἐν αὐτῷ βασιλλίσκον*. Ἀλλὰ τῇ δυνάμει, ὡς ἔφη, τοῦ Χριστοῦ τοῦτον παίσαντες διὰ τῶν τῆς ἀληθείας λόγων, καὶ τὴν αὐτοῦ λύμην ἀφανίσαντες, ἐπὶ τὰς ἐξῆς ἴωμεν, ἀγαπητοί.

KATA MENANΔΡΙΑΝΩΝ,

Δευτέρα αἵρεσις ἀπὸ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας, τῇ δὲ ἀκολουθίᾳ εἰκοστὴ δευτέρα.

A'. Ταύτη καθεξῆς συνάπτεται Μενανδρός τις, ὃς ἀπὸ Σαμαρειτῶν ἐρμώμενος (40) ἐγένετο μαθητευτῶν τούτῳ τῷ Σίμωνι ἐν χρόνῳ τινί. Ὁμοίως δὲ ἔλεγε καὶ αὐτὸς τὸν κόσμον γεγονέναι ὑπ' ἀγγέλων· ἑαυτὸν δὲ ἔλεγε δύναμιν (41) ἄνωθεν Θεοῦ καταπέμφθαι. Μείζονα δὲ κυθεῖαν οὗτος ὑπὲρ τὸν πρότερον ἐργασάμενος πρὸς ἀπάτην τῶν ἀνθρώπων, ἔλεγε ἑαυτὸν πετέμφθαι εἰς σωτηρίαν δῆθεν, καὶ εἰς τὸ συνάγειν τινὰς εἰς τὸ ἑαυτοῦ μυστήριον (42), διὰ τὸ μὴ ὑπὸ τῶν τὸν κόσμον πεποικηκότων ἀγγέλων καὶ ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν κατακυριευθῆναι. Ὁμοία δὲ τῷ ἑαυτοῦ διδασκάλῳ τὰ πάντα συνοφαίνων καὶ γοητείαις καὶ ταῖς ἄλλαις μαγανείαις οὐ διέλειπεν· οὐδὲν δὲ διήλλαττε τῇ διδασκαλίᾳ, ἀλλ' ἦ μόνον ὅτι ἑαυτὸν ἔλεγε μείζονα μᾶλλον ἢ τὸν πρὸ αὐτοῦ ὄντα αὐτοῦ διδάσκαλον.

B'. Τῷ δὲ αὐτῷ ἐλαττώματι, ᾧ καὶ ὁ αὐτοῦ διδάσκαλος περιέπεσε, καὶ αὐτὸς ἀλοῦς διὰ τῶν αὐτῶν τοῦ ἐλέγχου τῆς ἀληθείας λόγων ἀνατραπήσεται:

norem quamdam. Quod et diserte Theodor. asserit. Ἐαυτὸν δὲ, inquit, οὐ τὴν πρώτην ὠνόμασε δύναμιν· ἄγνωστον γὰρ ἔφησε ταύτην· ἀλλ' ἐπ' ἐκείνης ἀπεστάλθαι βρενθούμενος. Quod si ita est, qui verum esse potest, quod subjicit Epiphanius: majorem se Menandrum antecessore suo ac præceptore jactasse? Nisi forte mendacii hac in parte Simonem arguens, eumque in ordinem redigens, sibi ipsi inferiores illius δυνάμεως nomen ac dignitatem arrogavit. Quem ad sensum revocanda sunt Tertulliani verba, ut quia δύναμις se esse dicebat, etsi non eandem, quam Simon, præ se ferret, idem de se professus fuisse dicatur.

(42) *Εἰς τὸ ἑαυτῶν μυστήριον*. Privatum quoddam baptisui genus Menander habuit; quo qui initiati essent immortales fore hac in vita persuaserat. Justinus *Apol.* II, Irenæus, Eusebius.

Ἀνετράπη γὰρ οὗτος, καὶ ἔληξεν ἡ αὐτοῦ αἴρεσις ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον. Ὑπερβήσομαι δὲ αὐτὴν, ἐφ' ἑτέραν πάλιν προκόπτων τῇ ὑψηλῆσει ἐλευσσομαι. Τῷ γὰρ θντι οἱ παλαιοὶ ἱστοροῦσι μῦθον, ὡς ἐκ πολλῶν ἀσπίδων συνηγμένων ἐν ἄγγει ἐνὶ ὄστρακίῳ, καὶ καταθεθειῶν ἐν τοῖς θεμελίοις τῶν τεσσάρων γωνιῶν ἐκάστου τεμένους τῶν ἐν Αἰγύπτῳ οἰκοδομηθέντων εἰδώλων, καὶ εἰ τις τούτων ἰσχυροτέρα ἤρηται παρὰ τὰς ἄλλας, ἐπελοῦσα τὰς ἑτέρας κατέφαγε. Μείνασα δὲ καθ' ἑαυτὴν, καὶ τροφῆς μὴ εὔπορουσα, στραφεῖσα αὐτὴ καὶ ἀπὸ τῆς κέρκου (45) ἑαυτὴν ἐσθίειν ἀρξαμένη, ἕως μέρους τινὸς τοῦ σώματος κατέφαγε. Καὶ οὕτως ἔμεινεν οὐκέτι τελεία, ἀλλ' ἤμισυ ὑπάρχουσα ἕρπετος. Διὸ καὶ ἀσπιδογοργόνα ταύτην ἐκάλεσαν, ὥστε ποῶν ἡμᾶς τὸ παλαιὸν μὲν εἶναι τοῦτο, νῦν δὲ μηκέτι τοῦτο εὐρισκόμενον, ἀλλ' ἠφανίσθαι, ὡς καὶ αὐτὴ παντελῶς ἀπελαυνομένη. Ἔιχε μὲν γὰρ παρ' ἡμῶν τὴν ἀντιλογίαν, αὐτὴ δὲ διὰ τῆς δυνάμεως Χριστοῦ ἠφάνισται. Καὶ ταύτην δὲ ὑπερβάντες, ἐπὶ τὰς ἐξῆς ἴωμεν, ἀγαπητοί.

KATA ΣΑΤΟΡΝΙΑΙΑΝΩΝ (44),

Τρίτη αἴρεσις ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας, τῇ δὲ ἀκολουθίᾳ εἰκοστῇ τρίτῃ.

Α'. Μετὰ τοῦτον Σατορνιῶς τις ἀνέστη, καὶ αὐτὸς ἐκείθεν τὰς ἀφορμὰς, ἀπὸ Μενάνδρου φημὶ καὶ τῶν πρώτων, λαβῶν. Οὗτος πρὸς τῇ Συρίᾳ κατοικήσας, σουτέστιν Ἀντιοχείᾳ τῇ πρὸς Δάφνην, πολλὴν τινα εἴτην καὶ ἐμπειρίαν πλάνης τῷ κόσμῳ παρεισήνεγκε. Δύο γὰρ οὗτοι ἐγένοντο συσχελασταί, Βασιλεῖδης τε καὶ Σατορνιῶς. Καὶ ὁ μὲν Βασιλεῖδης, πρὸς τῇ Αἰγύπτῳ χωρήσας, ἐκείσε τὰ σκοτεινὰ αὐτοῦ τοῦ βάρους τῆς πλάνης ἐκήρυξεν· ὁ δὲ Σατορνιῶς, ἐν τῷ προειρημένῳ τόπῳ διατρέβων, ὁμοίως τῷ Μενάνδρῳ τὸν κόσμον ὑπ' ἀγγέλων γεγενῆσθαι κατήγγελλεν. Ἔνα δὲ εἶναι Πατέρα ἀγνωστον, τὸν αὐτὸν τε πεποιημένα: δυνάμεις καὶ ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας. Τοὺς δὲ ἀγγέλους διεστάναι τῆς ἀνω δυνάμεως· ἑπτὰ δὲ τινὰς τὸν κόσμον πεποιημένα, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ τὸν κόσμον δὲ κατὰ μεριτεῖαν ἐκάστην ἀγγέλω κεκληρωῖσθαι. Ὅμοῦ δὲ συνελθόντας τοὺς αὐτοὺς ἀγγέλους ἐντεθυμῆσθαι, καὶ κοινῇ τὸν ἄνθρωπον πεποιημένα, κατὰ τὴν μορφήν τῆς ἀνωθεν παρακυσφάσης φωνῆς¹ (45). Ἦν μὴ δυνηθέντες παρακυσφάσαν κατασεῖν, καὶ διὰ τὸ παραχρῆμα ἀναδραμεῖν, μιμήσασθαι ἠθέλησαν. Καὶ πεπλάσθαι μὲν τὸν ἄνθρωπον ὑπ' αὐτῶν οὐδενὸς ἔνεκα ἀλλ' ἢ διὰ τοιαύτην πρόφασιν. Ἐπειδὴ γὰρ, φησὶν, ἀνωθεν τὸ αὐτὸ φῶς παρακυσφάν, ἐρεθισμὸν τινα ἐνεποίησε τοῖς αὐτοῖς ἀγγέλοις, τούτους πρὸς πόθον τοῦ ἀνω ὁμοιώματος ἐπιχειρῆσαι τοῦ ἀνθρώπου τὸ πλάσμα ποιῆσαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἠράσθησαν τοῦ ἀνω φωτὸς πόθῳ τῷ

¹ F. καλλοῆς.

(45) *Στραφεῖσα αὐτὴ, καὶ ἀπὸ τῆς κέρκου.* Sic apud Spartianum in Antonino Pio: *Visus est in Arabia jubatus anguis major solitis, qui se a cauda medium comedit.*

(44) *Σατορνιλιανῶν.* Auctorem hæresis istius

A ex parte hæresis extincta. Quamobrem missam illam faciemus, et ad aliam porro disputationem nostram promovebimus. Siquidem hæc a veteribus historia prodita est: Cum plures aliquando aspides in unum fictile vas conjecta, et in fundamentis angulorum quatuor ejusque idolorum templi in Ægypto depositæ essent, ex iis aspidibus quæ fortior erat, in alias invasisse easque devorasse. Quæ cum sola remansisset, et quo se aleret haberet nihil, in seipsam retorta, et a cauda paulatim arrodens parte se aliqua tenus corporis depasta est: adeo ut non amplius integra, sed dimidia sui parte mutilata permanserit. Idecirco aspidogorgonem illam appellarunt; ut cum eam videmus, fuisse quondam istud ipsum intelligamus, nunc vero minime superesse, ac penitus esse sublatum. Quod ad eam contra quam agimus hæresin convenit. Cui cum disputationem nostram opposuerimus, Christum tamen est virtute profligata. Quare ab illa nos, charissimi, ad refellendam aliam convertamus.

62 CONTRA SATURNILIANOS,

Quæ est hæresis ab adventu Christi III, ordine XXIII.

I. Post hunc Saturnilus nescio quis excitatus est, qui erroris illinc argumenta, hoc est a Menandro, ac prioribus illis accepit. Hic in Syria degens, Antiochiæ scilicet ad Daphnen, ingentem calliditatem ac fallendi peritiam in orbem invexit. Etenim duo illi condiscipuli fuere, Basilides ac Saturnilus. Quorum ille in Ægyptum profectus illic altissimas erroris sui tenebras vulgare instituit; Saturnilus eo quem dixi in loco habitans perinde ac Menander mundum ab angelis factum esse prædicabat. Præterea unum esse Patrem ignotum, qui virtutes, principatus et potestates creaverit. Porro angelos a superiori virtute descivisse: ex quibus septem mundum, et quæ mundo sunt comprehensa condiderint, ejusque mundi suam quemque angelum partem divisione sortitum. Eisdem tamen in unum convenientes aiebat, cum in eorum animos incidisset, communiter hominem ad illius imaginem effinxisse vocis quæ furtim e cælo prodierat. Quam obiter conspectam, et subinde recurrentem cum detinere minime potuissent, imitari voluisse; nec aliam fabricandi hominis occasionem illos habuisse. Cum enim superne lumen illud emicuisset, ea res angelos ipsos excitavit; qui cælestis similitudinis exprimentæ desiderio, hominis figmentum elaborare conati sunt. Posteaquam enim cælestis luminis amore capti sunt, quod quidem ubi apparuit ex illorum repente oculis evanuerat, ii summa illius

Saturninum Irenæus appellat, ut et Philastrius atque Augustinus; Justinus vero *Dialogo cum Truphono*, et Theodoretus, *Saturnilum*.

(45) *Παρακυσφάσης φωνῆς.* Irenæus, *lucida imagine apparente: quasi esset φωτεινῆς εἰκόνας.*

cupiditate ac voluptate perfusi, cum illius jucunditate satiari minime possent, eo quod repente sursum evolasset, tum demum impostor ille velut in scena ita invicem locutos angelos introducit: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem*¹. Ubi particulam *n. stram*, quam in Genesi Deus usurpat, ideo decurtavit, ut errori suo fidem astrueret; quasi alii sint operis artifices, imaginem vero **63** ipsam ad alium referri significent, cum ita loquuntur: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem*. Ceterum edito in lucem homine, angelos ait prae imbecillitate sua perficere opus sumum minime quivisse; proinde in solo jacentem, ac subsultantem reptantis instar vermiculi, neque erigere se, neque aliud quidquam agere potuisse, donec virtus illa caelestis hoc prospiciens, atque ob imaginem suam atque effigiem hominis miserta, vis suae scintillam immisit; qua et illum erexit, et vitam impertit. Nimirum per scintillam istam vitam animam intelligunt. Atque ideo servari, ait, omnino scintillam hanc oportet, perire vero quidquid hominis proprium est; quod tum accidit, cum id quod e caelo delapsa est definito temporis intervallo sursum evolat; similiterque quod infimum est eo unde prodierat regreditur. Quod ad Christum attinet, ejusdem impostoris est dogma: cum sola illum hominis figura atque effigie venisse, omniaque ab eo specie tenus perfecta, cujusmodi fuit, nasci, ambulare, videri, pati.

II. Hinc illa falso appellata Gnosticorum seeta ad profundam hujus sectae nequitiam plurimum adjecit, quae a Simone initium occasionemque nacta longe majores nugae accumulavit, quemadmodum postea in ejus refutatione docebimus. At Saturnilus unum ex iis quos constituit angelis fuisse Judaeorum Deum existimat; ac tam hunc quam illum a sua virtute descivisse. Salvatorem vero de communi virtutum sententia a Patre missum, ut et Judaeorum Deum in ordinem redigeret, et iis qui sibi crederent salutem afferret. Ejusmodi esse sectae illius homines, qui caelestis filius parentis scintillam habeant. Duos quippe homines principio esse factos, bonum unum, alterum malum: a quibus duplex item genus hominum, bonum scilicet ac malum in mundo prosematum est. Et quoniam daemones malis opitulabantur, ideo postremis, ut ante dixi, temporibus ad bonos homines ope sua sublevandos, malosque cum daemonebus profligandos Salvator advenit. Jam uxores ducere, liberosque gignere ab Satana esse circulator idem pronuntiat. Quamob-

¹ Gen. 1, 26.

(46) *Υπό θῆξιν ἀναπτῆναι*. Utilitur hac loquendi ratione aliquoties Epiphanius. Sed corrupte nonnunquam θῆξιν pro θῆξιν habent exemplaria. Est autem θῆξιν Hesyc. βοπή, σιγμῆ, τάχος.

(47) *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον*. Minus igitur accurate Theodoretus usurpatam ab illis in hac sententia vocem ἡμετέραν scribit.

(48) *Τὸ δὲ κάτωθεν καὶ αὐτό*. Forte καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Σωτήρα φάσκει, etc.

A πρὸς αὐτὸ, καὶ ἡδονῆ κατασχεθέντες, φανέντες; καὶ ἀφαντωθέντες; ἀπ' αὐτῶν, ἐρασθέντας τε αὐτοῦ, καὶ μὴ δυνθέντας ἐμπλησθῆναι τῆς αὐτοῦ ἐρασιμότητος, διὰ τὸ ὑπὸ θῆξιν ἀναπτῆναι (46) τὸ αὐτοῦ φῶς, τούτου χάριν εἰρηκίνα: φησὶ τοὺς ἀγγέλους δραματουργῶν ὁ αὐτὸς γόης· *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον* (47) *κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν*· παρακίφας τὸ εἰρημένον ἐν τῇ Γενέσει ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τὸ καθ' ἡμετέραν· ἑάσας τὸ ἡμετέραν, ἵνα ἢ ἔχη ἢ πλάνη αὐτοῦ τὴν πιθανότητα, ὡς δῆθεν ἄλλων μὲν ποιοῦντων, εἰκόνα δὲ ἐτέρου λέγειν ἐν τῷ· *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν*. Γενομένου δὲ, φησὶ, τοῦ ἀνθρώπου, διὰ τὸ αὐτῶν ἀδρανῆς μὴ δύνασθαι αὐτὸν τελεσφορῆσαι, κείσθαι δὲ καὶ σκαρίζειν χαμαὶ κείμενον δίκην σκόλικος ἔρποντος· μὴ δύνασθαι: δὲ μήτε ἀνορθοῦσθαι, μήτε τι ἕτερον πράττειν, ἕως ἢ ἄνω δύναμις, παρακίφασα καὶ σπλαγχνισθεῖσα διὰ τὴν ἰδίαν αὐτῆς εἰκόνα τε καὶ ἰδέαν, κατ' οἶκτον ἀπίστευτε σπινθήρα τῆς αὐτῆς δυνάμεως, καὶ δι' αὐτοῦ ἀνώρθωσε τὸν ἄνθρωπον, καὶ οὕτως ἐξωγόησε· δῆθεν τὸν σπινθήρα ψυχὴν τὴν ἀνθρωπείαν φάσκων. Καὶ τούτου ἕνεκα πάντως δεῖ τὸν σπινθήρα σωθῆναι, τὸ δὲ πᾶν τοῦ ἀνθρώπου ἀπολέσθαι· ἐν τῷ ἄνω μὲν τὸ ἄνωθεν κατελθὼν ἀνακομισθῆναι χρόνος· τίς; τὸ δὲ κάτωθεν καὶ αὐτό (48) φάσκει ὁ γόης ἐν σχήματι ἀνθρώπου ἐληλυθέναι, καὶ ἰδέξ μόνη· τὰ πάντα δὲ ἐν τῷ δοκεῖν πεποιτηκέναι, τουτέστι τὸ γεγενῆσθαι, τὸ περιπατεῖν, τὸ ὑπτάνεσθαι, τὸ πεπονθέναι.

B' Ἐκ τούτου δὲ ψευδονύμως ἢ καλουμένη Γνώσις ἄρχεται πάλιν προστίθεσθαι τῷ βυθῷ τῆς αὐτῆς πονηρίας, ἀπὸ Σίμωνος μὲν λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πρόφασιν, προστιθεμένη δὲ περισσοτέρα ἄλλη φλυαρία, ὡς τὸν ταύτης ἐλεγχον ὑπερῶν ἐροῦμεν. Φάσκει γὰρ οὗτος (49), τοὺς ἀγγέλους λέγων, καὶ τὸν Θεὸν τῶν Ἰουδαίων ἕνα ἐξ αὐτῶν εἶναι· διεστάναι δὲ τὸν αὐτὸν καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀπὸ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως. Τὸν δὲ Σωτήρα ἀπεστάλθαι ἀπὸ Πατρὸς κατὰ γνώμην τῶν δυνάμεων ἐπὶ καταλύσει τοῦ Θεοῦ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν παιθομένων. Εἶναι δὲ αὐτοὺς τοὺς ταύτης τῆς αἰρέσεως, τοὺς ἔχοντας τὸν σπινθήρα τοῦ ἄνωθεν Πατρὸς. Δύο γὰρ πεπλάσθαι ἀπ' ἀρχῆς ἀνθρώπους φάσκει, ἕνα ἀγαθὸν, καὶ ἕνα φαῦλον· ἐξ ὧν δύο εἶναι τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων ἐν κόσμῳ, ἀγαθὸν τε καὶ πονηρὸν. Ἐπεὶ δὲ εἰ δαίμονες τοῖς πονηροῖς ἐβοήθουν, τούτου ἕνεκα ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν, ὡς προείπον, ἦλθεν ὁ Σωτήρ ἐπὶ βοήθειᾳ τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐπὶ καταλύσει τῶν πονηρῶν καὶ τῶν δαιμόνων. Τὸ γαμῆν δὲ καὶ τὸ γεννᾶν ὁ αὐτὸς ἀγύρτης ἐκ τοῦ Σα-

(49) *Φάσκει γὰρ οὗτος*. Neque hic mihi locus integer videtur. Suppleri fortasse potest ex Theodoretis: Οὗτος τῷ Μενάνδρῳ παραπλήσιως, ἕνα ἐφησεν εἶναι Πατέρα πάντα· πᾶσιν ἀγνωστον· τούτου δὲ τοὺς ἀγγέλους δημιουργῆσαι, καὶ τὰς ἄλλας δυνάμεις. Quod autem apud Epiphanius subjicitur, ἀπὸ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, indicat deesse nomen aliquod, puta τοῦ ἄνω Πατρὸς, ad quod pronomen αὐτοῦ pertinere.

ταυτὰ ὑπάρχειν λέγει· ὅθεν καὶ οἱ πλείους αὐτῶν ἐμφύχων ἀπέχονται. ὅπως δὲ τῆς προσποιητῆς ὀθεν πολιτείας αὐτῶν τινὰς ἐπαγάγωνται εἰς τὴν αὐτῶν ἀπάτην. Τὰς δὲ προφητείας φάσκει ὁ αὐτὸς πάλιν γόης, τὰς μὲν ὑπὸ τῶν κοσμοποιῶν ἀγγέλων πεπροφητευσθαι, τὰς δὲ ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ· καὶ αὐτὸν δὲ τὸν Σατανᾶν ἀγγελὸν φάσκει ἀντιπράττοντα τοῖς κοσμοποιῶσι ἀγγέλοις, μάλιστα δὲ τῷ Θεῷ τῶν Ἰουδαίων.

Γ'. Ὅταν δὲ ταῦτα φάσκη ὁ κτηνώδης, πάντως καὶ αὐτὸς δειχθήσεται· ἓνα Θεὸν ὁμολογῶν, καὶ ἐπὶ μίαν ἐνόητα μοναρχίαν ἀνάγων τὸ πᾶν. Εἰ γὰρ εἰ ἀγγελοὶ πεποιθήσασιν, ἀγγελοὶ δὲ πάλιν ἀπὸ τῆς ἀνωθεν δυνάμεως τὸ αἴτιον ἐσχηκασιν τοῦ εἶναι· ἄρα οὐκ αὐτοὶ αἴτιοι τοῦ πλάσματος τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἢ ἀνωθεν δύναμις ἢ τοὺς ἀγγέλους ποιήσασα, ἐξ ὧν καὶ ἡ πλάσις τοῦ ἀνθρώπου συνέστηκε. Καὶ γὰρ οὐκ αἴτιον τὸ ἐργαλεῖον τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων, ἀλλ' ὁ ἐνεργῶν τὸ ἐνέργημα διὰ τοῦ ἐργαλείου, δι' οὗ τὸ ἔργον γίνεται, ὡς καὶ γέγραπται· *Μὴ δοξασθῆσεται πρῶτον ἄνευ τοῦ ἑλεγκτοῦ αὐτόν;* καὶ τὰ ἐξῆς. Οὕτω δὲ ἔρωμεν, ὅτι οὐτε μάχαιρα αἰτία φόνου, ἀλλ' ὁ τῆς μάχαιρας τὸν φόνον ἐπιχειρήσας. Καὶ οὐ τὸ κηροπλαστεῖον δύναται δι' ἑαυτοῦ ποιεῖν τὰ πλασσομένα, ἀλλ' ὁ τὸ κηροπλαστεῖον καὶ τὸ πλάσμα ἐργασάμενος. Οὐκοῦν οὕτε οἱ ἀγγελοὶ αἴτιοι, ἀλλ' ὁ τοὺς ἀγγέλους ποιήσας, εἰ καὶ ἦν παραγγέλλας αὐτοῖς τοῦ μὴ ποιῆσαι ἀνθρώπων. Εἰ γὰρ καταφύσκειται τῆς ἀνω δυνάμεως ἄνοιαν καὶ ἀγνωσίαν τῶν μελλόντων ἔσεσθαι παρὰ τὸ αὐτῆς θέλημα ἐπιτελουμένων, ἢ εὐδοκία ἢ τῆς ἑαυτῆς τοὺς ἀγγέλους πεποιθήσασιν πρὸς τὸ χρησιμὸν τῆς κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου, οὗ ἤθελε κατασκευάζειν, ποιήσασα τοὺς ἀγγέλους, καὶ μὴ ἐντειλαμένη τοῦ μὴ ἐπιτελέσαι τὸ ἐπιχειρήμα, τουτέστι τοῦ ἀνθρώπου τὸ πλαστεῖον, ὡς ἡ αὐτῶν μυθώδης τεχνουργία περιέχει.

modi, nimirum hominis molitione n aggressi, id quod fabulosum illorum artificium continet.

Δ'. Ἡ ὁκοῦν πάλιν τὸν μυθολόγον ἐρωτησέον· ἦδει ἡ ἀνω δύναμις, ὅ τι μέλλουσι πράττειν; Ναί, φησίν. Ἄρα γοῦν, εἰ ἦδει, αὐτὴ πεποίηκε, καὶ οὐκ αὐτοί. Εἰ δὲ ἦδει μὲν, οὐκ ἤθελε δὲ, παρὰ δὲ τὴν αὐτῆς γνώμην ἐπεχείρησαν τὸ ἐπιχειρήμα αὐτοί· τίνοι τῷ λόγῳ οὐ κεκώλυκεν; Εἰ δὲ ἀδυνάτως ἔσχε τοῦ κωλύσαι, πρώτη φαυλότης, ὅτι καθ' αὐτῆς τοὺς ὑπ' αὐτῆς γεγονότας ἀγγέλους εἰς ἀντίθεσιν ἑαυτῆς καὶ παροξυσμὸν κατασκευάσασε· δεύτερον δὲ, ὅτι δυναμένη οὐ κεκώλυκεν, ἀλλὰ συνήργησαν εἰς τὸ πονηρὸν ἔργον τὸ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων γεγεννημένον. Εἰ δὲ οὐ συνήργησε, καὶ βουληθεῖσα οὐκ ἠδυνήθη κωλύσαι, πολλὴ τις ἀσθένεια ἐν τῇ θελησάσῃ καὶ μὴ δυναθεῖσῃ· καὶ μάλλον ισχυρότερον εἶη τὸ ὑπ' αὐτῆς γενομένον τῶν ἀγγέλων στίφος, ἢ ἡ αὐτῆς αἰτία οὕσα τῶν ὑπ' αὐτῆς γεγονότων ἀγγέλων. Ἐξάπαντος τοίνυν ἀλίσκεται ἡ τῆς αἰρέσεως ὑπόθεσις, ἀσυστάσις μᾶλλον περιπίπτουσα, καὶ οὐκ ἀληθεῖα. Εἰ δὲ ἐγίνωσκε μὲν, ἀνάγκη δὲ ἐποίει τούτους, ὃ μὴ θέμις ἐστὶ (50) πράττειν παρὰ τὸ αὐτῆς βούλημα, ἐλαττώσει ἐτέρα περι-

¹ F. ἦ. ² F. ἡ εὐδοκία. ³ F. expung. ἦ. ⁴ Isa. x, 45.

(50) Τούτους ὃ μὴ θέμις ἐστίν. Deest μέλλοντας.

A rem plerique ex horum disciplina animatis omnibus abstinere, ut affectato illo sanctioris vitæ genere nonnullos suum in errorem pelliciant. 64 De prophetarum oraculis ita veneficus ille disputat, ea partim a mundi opificibus angelis, partim a Satana profecta: et hunc ipsum Satanam putat angelum esse, qui mundi conditoribus angelis, præcipueque Judæorum Deo resistat.

III. Quæ cum ab illa pecude hunc in modum disseruntur, vel invitus convincitur unum confiteri Deum, atque ad unicum, singularemque dominatum universa referre. Etenim si mundus ab angelis factus est, cum ipsimet ante a cælesti virtute principium atque originem habuerint, non illi fingendi hominis auctores sunt, sed suprema virtus illa potius, quæ angelos condidit, a quibus homo postea formatus est; nam nec artis instrumentum eorum causa est, quæ ab ipso fiunt: sed ille potius, qui cum instrumento eam actionem exprimit, per quam opus ipsum efficitur, quemadmodum scriptum est: *Num gloria-bitur serra sine trahente ipsam?* etc. Atque hoc cæteris in rebus ita sese habere cernimus. Neque enim gladius causa cordis est, sed is qui gladio ad perpetranda cadem utitur. Neque cerearum imaginum typus quæ finguntur per se moliri potest, sed is omnino qui et typum ipsum, et expressam imaginem fecit. Quare non angeli ipsi, sed qui angelos produxit hominis causa censetur, tametsi ne hominem conderent illis interdixerit; nam vel cælesti virtuti inscitiam, ac futurarum rerum quæ præter voluntatem suam perficiendæ sunt, ignorantiam ascribit, aut eam propria animi inductione putat angelos procreasse, quod hoc ipsum ad producendum hominem utile foret, quem formare cuperet: cum et angelos condidisset, nec eos prohibuisset opus ejus-

IV. Quamobrem rursus de fabularum inventore querendum est: Ecquid cælestis illa virtus noverat, quid essent angeli facturi? Noverat, inquit. Igitur non angeli ipsi, sed illa utique fecit. Quod si noverat quidem, sed fieri tamen nolebat, ac præter illius sententiam attingere opus istud aggressi sunt, cur non prohibuit? Sin obstare minime potuit: primum hoc vitium est, quod contra semetipsam conditos a se angelos, sibi ut resisterent ac se irritarent moliri voluerit; alterum, quod cum posset, minime prohibuerit, imo etiam ad pessimum illud angelorum opificium exsequendum adjutricem sese præbuerit. Quod si nec illos adjunxit, et prohibere cum vellet non potuit: magno opere imbecillam eam oportet esse, quæ quod voluerit, efficere non potuit: eritque adeo condita illa ab ea angelorum caterva fortior, quam ipsamet quæ angelorum causa est ac principium. Igitur hæresis ista minime coherere ipsa secum, atque a veritate recedere omni ex parte convincitur. Jam vero si

cœlestem virtutem minime illa quidem latebant, A sed eos ipsos tamen, qui quod nefas esset præter voluntatem suam erant facturi, necessario condidit, alia rursus in re deficiet: nec ullum in cœlesti virtute complementum ex illius sententia residabit. Atque ut illum denuo interrogemus: Heus tu! inquam, qui per fenestras intro prospexeris, ut eo ludibrio deliria tua prosequar, ibique quemadmodum angeli creati sint pervideris, eorumque in homine fingendo artificium cognoris, ac cœlestis virtutis solertiam perscrutatus fueris, unum, oro te, dic nobis: num illi quid molirentur noverant, an ignorabant potius? Si enim ignorabant, quæ vis illos cogebat, ut quod ignotum sibi esset efficerent? Minime, inquit, ignorabant, imo quid acturi essent intellexerant. Aut igitur ad illud facinus aggressuros istos cœlestis virtus sciebat, aut nondum sciebat. Scivisse respondet. Quæro itaque num illos eo consilio nece ut hoc facerent produxerit. Negat eo consilio productos. Nihil enim nisi ipsos condidit. At hi inconsulta cœlesti virtute se ad opificium istud accinxerunt. Ergo quod angeli cognoscebant, cœlestis virtus illa nesciebat? O mortalium longe omnium stolidissime! Et hominis structura consistet, auctoresque illius angeli ejus rei notitiam habebant, atque interim virtus illa, quæ angelos produxit, in ignorance versabitur? Sane perquam hoc stultum est ac ridiculum; cum et ipsi artifice suo perfectius, et angelorum auctorem angelis ipsis qui hominem confilarunt, imbecilliozem constituat. Quamobrem hoc unum necessario superest, ut te ad unum omnia eumdemque conditorem, atque ad singularem principatum referre fateare.

V. Etenim Deus Pater hominem, cum cæteris C omnibus, suepte nutu ac voluntate procreavit, non 66 angeli, neque ex angelorum consilio. Nam cum Deus ita locutus est: *Faciamus hominem, ad imaginem nostram* dixit, non *ad imaginem* duntaxat. Quippe ad hujus opificii communionem Verbum suum, eumdemque Filium unicum adhibebat, estque communis iste fidelium omnium sensus a veritate profectus, qua cum accuratissime convenit; id quod aliis compluribus locis manifeste ac prolixè sumus professi, nimirum Filium a Patre ad communiter procreandum hominem vocari, per quem Filium reliqua omnia produxerit. Sed neque Filium duntaxat advocari dixerim, imo vero sanctum etiam Spiritum. *Verbo enim Domini cœli firmati sunt, et spiritu oris ejus omnis virtus eorum*¹. Cæterum sive sponte, sive nolens hoc Saturnilius hæresis auctor admittit coetur: unum omnino Deum ac Dominum esse conditorem universorum et artificem, adeoque vel hominis ipsius. Pudebit insuper illum velat calumniatorem eorum quæ adversus prophetas, necnor. ad honestas nuptias nequissime damnandas effutit. Quippe Dominus noster Jesus Christus in Evangelio perspicue prophetæ consentanea dicit ac pronuntiat: *Quantum qui per*

πεσειτα: πάλιν, καὶ οὐδὲ ἐν πλήρωμα εὐρεθήσεται ἐν τῇ ἄνω δυνάμει κατὰ τὸν αὐτοῦ λόγον. Ἐτι δὲ προσβέβημεν αὐτὸν ἐρωτῶντες· Λέγε ἡμῖν, ὦ οὗτος ὁ διὰ θυρίδων παρακύψας, ἴν' οὕτω γλευάσω τὴν σὴν ληρωδῖαν, καὶ ἐν τῷ παρακύπτειν σκοπήσας ὡς ἐκτίσθησαν οἱ ἄγγελοι, καὶ τὴν ὑπ' αὐτῶν περὶ τὸ ἀνθρώπινον πλάσμα τεχνουργίαν, τότε κατώπτυσσας², καὶ τῆς ἀνωθεν δυνάμεως ἐξεχνιάσας τὴν μηχανοποιίαν, ἤδειςαν οὗτοι τί πλάσσουν, ἢ ἠγγούουν; Ἄγνοοῦντες δὲ, ὑπὸ τίνος ἠναγκάζοντο τὸ ἐν ἀγνωσίᾳ ἐπιτελεῖν; Οὐχί, φησὶν, οὐκ ἠγγούουν· ἤδειςαν γὰρ ὁ ἐμελλον πρόπτειν. Ἢ τοίνυν ἀνωθεν δυνάμεις ἤδει τούτους τοῦτο μέλλοντας ἐπιχειρεῖν, ἢ ἠγγόει; Οὐκ ἠγγόει. Ἐποίησεν οὖν αὐτοὺς, ἵνα τοῦτο πράξωσιν, ἢ μή; Οὐχί, φησὶν. Ἐποίησε γὰρ αὐτοὺς μόνον. Οὗτοι δὲ παρὰ τὴν ἄνω δυνάμιν ἐπεχείρησαν πρὸς τὸ ποιῆσαι πλάσμα. Οὐκοῦν οὗτοι μὲν ἤδειςαν, ἐκαίνη δὲ ἡ ἀνωθεν δυνάμεις ἠγγόει κατὰ τὸν σὸν λόγον, ὦ πάντων ἀνθρώπων ἀβέλτεροι! Καὶ ἔσται μὲν ἡ τῶν ἀνθρώπων κατασκευὴ σύστασις³, καὶ οἱ αἵτιοι ταύτης ἄγγελοι ἐν γνώσει, ἢ δὲ τοὺς ἀγγέλους ποιήσασα δυνάμεις ἐν ἀγνωσίᾳ; Ἀηρώδες δ' ἂν εἴη τοῦτο καὶ ἡλίθιον, ὅτι μᾶλλον ἐντέλεστερον τὸ ἔργον τοῦ τεχνίτου, καὶ ὁ τεχνίτης ἀδρανέστερος τῶν ὑπ' αὐτοῦ γενομένων ἀγγέλων, αἰτιῶν ὄντων τῆς ἀνθρωπείας συστάσεως. Ὡστε οὖν ἐξάπαντος ἀνάγκη⁴ ὁμολογήσεως ἂν ἐπὶ τὸν αὐτὸν ποιητὴν τὸν ἕνα, καὶ ἐπὶ τὴν μίαν μοναρχίαν τὸ πᾶν ἄγειν.

Ε'. Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ὁ Πατὴρ ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον καὶ πάντα κατὰ τὴν ἰδίαν εὐδοκίαν, καὶ οὐχ ὁ ἄγγελοι, οὐδὲ κατὰ τὴν τῶν ἀγγέλων συμβουλίαν τί γέγονε. Ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν τὸν Θεὸν, *Ποιήσωμεν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα ἡμετέραν* εἶπε, καὶ οὐ κατ' εἰκόνα μόνον. Συνεκάλει γὰρ εἰς τὴν ἑαυτοῦ δημιουργίαν τὸν αὐτὸν Λόγον καὶ Μονογενῆ, ὡς ἔχει καὶ ἡ ἐξ ἀληθείας ὀρθωμένη πιστῶν ἔννοια, καὶ αὐτὸ τὰ τῆς ἀληθείας ἀρρωμαμένη πιστῶν ἔννοια, καὶ αὐτὸ τὰ σαφῶς περὶ τοῦτου καὶ διὰ μήκους ἐπιτησάμοθα τὴν ὁμολογίαν, ὡς ὁ Πατὴρ συγκαλεῖται τὸν Υἱὸν συνδημιουργεῖν τὸν ἄνθρωπον, δι' οὗ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐποίησεν. Οὐ μόνον δὲ συγκαλεῖν εἵποιμι τὸν Υἱὸν, ἀλλὰ καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. *Τῷ γὰρ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δυνάμεις αὐτῶν*. Εἴτε δὲ βουληθεῖη, εἴτε καὶ μὴ βουληθεῖη, φημὶ δὲ ὁ Σατορνίλος ὁ τῆς αἰρέσεως ταύτης ἀρχηγός, ἀναγκασθήσεται ἐξάπαντος τὸν ἕνα Θεὸν ὁμολογεῖν, Θεὸν καὶ Κύριον τοῦ σύμπαντος ὄντα κτίστην τε καὶ δημιουργόν, ἅμα τε καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Αἰσχυνοθήσεται δὲ κατὰ πάντα τρόπον ὡς συκοφάντης καὶ εἰς τὸν περὶ προφητῶν λόγον, καὶ εἰς τὴν κατὰ τοῦ σεμοῦ γάμου φαύλην κατηγορίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς διαρρήδην ἐκφωνεῖ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ λέγει

¹ Psal. xxxii, 6.² F. κατοπτεύσας, et ἐξεχνιάσας.³ Vox ista supervacua.⁴ F. ἀνάγκη.

συνεδῶ τῷ προφήτῃ· Ὅτι ὁ λαλῶν ἐν τοῖς προφήταις, ἰδοὺ πάρειμι· καὶ πάλιν· ὅτι Ὁ Πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται καὶ ἔργάζομαι. Ἴνα δὲ δεῖξῃ τί ἐργάζεται αὐτοῦ ὁ Πατήρ καὶ αὐτὸς, ἀπεφώνητο λέγων τοῖς ἐρωτήσασιν αὐτὸν, εἰ χρῆ ἀπολύειν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν· Ἠὼς γέγραπται· Ὅτι ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἄρσεν καὶ θήλυ ἐποίησεν αὐτούς· καὶ πάλιν μεθ' ἕτερα, Ὅτι ἐνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναίκα αὐτοῦ, καὶ ἕσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Καὶ εὐθὺς προσέθηκε λέγων· Ὅτι ὁ Θεὸς συνέτευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω ὡς ἐξάπαντος τὸν Σωτῆρα διδάσκειν τὴν ποιητὴν τῶν ἀνθρώπων Θεὸν εἶναι τῶν πάντων, αὐτοῦ δὲ Πατέρα. Καὶ ὅτι ὁ γάμος οὐκ ἐκ τοῦ Σατανᾶ, ἀλλ' ἐκ τοῦ Θεοῦ τυγχάνει, πρῶτον μὲν ὁ Κύριος λέγει· Ὅτι ὁ Θεός, φησὶ, συνέτευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωρίζετω· καὶ πάλιν ὁ ἅγιος Ἀπίστολος· Τιμῶς ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος. Ταῖς δὲ φύσει χηρευσάσας ὡσαύτως παραγγέλλει, λέγων διὰ Τιμοθέου· Νεωτέρας χήρας παρατοῦ. Μετὰ γὰρ τὸ καταστρηγνύσαι τοῦ Χριστοῦ, γαμῖν θέλουσι· καὶ μεθ' ἕτερα· Γαμείτωσαν, τεκνογονείτωσαν, οικοδοποτείτωσαν· ἀνυπέρθατον ὑπὲρ τοῦ γάμου νόμον τιθέμενος ἐκ Θεοῦ ὄντα, καὶ κατὰ σεμνότητα ἀνθρώποις κεχαρισμένον.

Σ'. Περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς Θεοῦ (51) προφητείας ὑπ' αὐτοῦ σεσυκοφαντημένων ὑπονοϊῶν, ὡς μὴ εἶναι αὐτοὺς ἐκ Θεοῦ, μυρία ἔστιν εἰπεῖν, ὡς αὐτὸς λέγει ὁ Μονογενής, ἐξ ὧν τὸν κόσμον αὐτοῦ εὐαγγελίζόμενος λέγει. Πρῶτον μὲν, ὅτι Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡμῶν ἐπεθύμησεν ἰδεῖν τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν· καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη. Καὶ πάλιν φησὶν· Εἰ ἐπιστεύετε Μωϋσεῖ, ἐπιστεύετε ἅρ ἐμοί. Περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε. Τίς δὲ τῶν εὐφρονούντων, καὶ σύνεσιν ἐκ Θεοῦ κεκτημένων, οὐκ ἐλέγξει τὸν ἀπατωῶνα Σατορνίλον, γινώσκων ἐν δόξῃ ἀποκαλυφθέντα τὸν Σωτῆρα εἰς παράστασιν ἀληθείας, ἄλλως τὴν ἑαυτοῦ δόξαν μὴ ὑποδείξαντα ἀλλ' ἢ ἀναμέσον Ἥλια καὶ Μωϋσέως τῶν καὶ αὐτῶν ἐν δόξῃ ἰδίᾳ μετ' αὐτοῦ ὀφθέντων· Ἄλλα δὲ ὅσα τοιαῦτά ἐστιν, ἃ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Κυρίου, καὶ ἐν πάσῃ τῇ Καινῇ Διαθήκῃ λεγόμενα τὴν σύστασιν ποιεῖται νόμου τε καὶ προφητῶν καὶ πάσης Παλαιᾶς Διαθήκης πρὸς τὴν Καινὴν Διαθήκην, ὅτι ἐνὸς Θεοῦ εἰσὶν ἀμφότεραι· ὡς λέγει·

A *prophetas loquebar, ecce adsum*¹. Ac rursum: *Pater meus usque modo operatur, et ego operor*². Ut autem quid ageret tam Pater ejus, quam ipse, declararet, hoc ipsum explicavit iis a quibus interrogatus fuerat, oporteretne uxorem quacunquē ex causa dimittere: *Quomodo scriptum est? Quoniam Deus hominem fecit, masculum et feminam fecit eos. Tum quibusdam interjectis: Propterea relinquet homo patrem et matrem suam, et adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carnem unam. Quibus continuo subjecit: Quos Deus conjunxit, homo non separet*³. Quibus verbis omnino Salvator docuit, Creatorem hominum universorum esse Deum, eundemque Patrem suum. Nuptias porro non ab Satana, sed a Deo derivatas esse primum Dominus ipse testatur: B *Quos Deus, inquit, conjunxit, homo non separet. Tum sanctus Apostolus: Honorabiles, ait, nuptiæ, et torus immaculatus*⁴. Deinde viduis eodem modo 67 præcipit, per Timotheum ita loquens: *Adolescentulas viduas devota. Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt. Tum quibusdam interjectis: Nubant; filios procreent; matresfamilias sint*⁵, etc. In quo legem ejusmodi sancit, quam prætergredi nemini liceat; quæ et a Deo profecta sit, et hominibus honestatis causa constituta.

VI. Quod vero ad opiniones illas attinet, quas de divinis prophetarum oraculis calumniose commentus est, cum ad Deum pertinere illos negavit, infinita quædam in medium afferre licet: cujusmodi sunt quæ unicus ipse Dei Filius loquitur, cum decora sua ornamentaque proponens his verbis utitur. Primum: *Abraham pater vester desideravit videre diem meum: et vidit, et gavisus est*⁶. Ac rursum: *Si crederetis Moysi, crederetis forsitan et mihi: de me enim ille scripsit*⁷. Ecquis vero prudens, et accepta divinitus sapientia præditus impostorem Saturnilum non facile convinceat, cum Salvatore videat veritatis comprobandæ gratia, semetipsum cum ingenti gloria retegentem, non eam aliter quam in medio Eliæ ac Mosis exhibere voluisse, qui et ipsi sua quisque instructi gloria cum illo conspecti sunt? Possunt et alia id genus afferri, quæcunque ipso Domini ore, totoque Testamento Novo pronuntiatâ id aperte confirmant: legem ac prophetas, Velusque Instrumentum omne cum Novo convenire, utrumque ab uno eodemque Deo manasse. Quemadmodum cum dicit: *Veniet in sinum Abraham, Isaac et Jacob in regno cælorum, et requiescent ab Occidente*⁸, etc. Item illud, quod in persona Davidis de se prædictum fuerat: *Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis*⁹. Tum quod Pharisæis dixit: *Nunquamne legis: Lapidem quem reprobarunt ædificantes*¹⁰? Eodem etiam pertinet quod Lucas asserit, Salvatore a mortuis excitatum

¹ Isa. liii, 6. ² Joan. v, 17. ³ Matth. xix, 4 sqq. ⁴ Hebr. xiii, 14. ⁵ 1 Tim. v, 11 sqq. ⁶ Joan. viii, 56. ⁷ Joan. v, 46. ⁸ Matth. viii, 11. ⁹ Matth. xxii, 44; Psal. cix, 1. ¹⁰ Matth. xxi, 42; Psal. cxvii, 22.

Nathanaeli, ac Cleophae in via apparuisse, atque ex prophetarum testimoniis admonuisse, *Quoniam sic oportebat Christum pati, et a mortuis tertia die resurgere*¹. Postremo nihil in tota Christi vita administrationeque cernitur, quod a prophetarum vaticiniis abhorreat.

VII. Ac de Saturniana haeresi hactenus, ne in stolidis ejus quaestionibus, **68** earumque refutatione tempus conteram. Hac igitur ommissa, deinceps ad Basilidae condiscipuli illius, et erroris socii haeresin explicandam me conferam. Ambo quippe eorumdem dogmatum participes, velut a se invicem venena mutuati sunt; uti notissimum omnibus proverbium habet: Tanquam aspis a vipera mutuo virus accipiens. Ejusdem enim schole inter se sunt ac consessus; tametsi sua quisque fundata haeresi separatim constiterit. Quare nequitiam ipsam a se mutuo corrogarunt, dissensionem vero apud se privatim instituerunt. Sed sive prior iste viperæ instar quod ab antecessoribus hauserat id in Basiliden transfudit, sive hic in illum potius, cum et letale sit venenum, et ab istiusmodi serpentibus profectum, Christi Domini doctrina velut antidoto enervatum a nobis et extinctum relinquemus. Tum implorato Dei auxilio ad reliquas, o charissimi, haereses orationem promovebimus.

CONTRA BASILIDIANOS,

Quæ est hæresis IV, sive XXIV.

I. Basilides igitur, ut antea diximus, in Ægyptum profectus ibidem commoratus est. Inde in Proso-
piticam, et Athribiticam præfecturam secessit; atque etiam in Saitica, et Alexandriae versatus est, in Alexandrinoque agro, sive *nomo*. Sic enim Ægyptii cujusque civitatis agrum, ac circumjacentem regionem nominant. Atque hic, quisquis es doctrinæ cupidus, ad usum tuum habebis, quod et ad eruditionem, et ad quorundam locorum perspicuitatem faciat: quo nonnulla quæ in sacris Litteris scripta sunt, et quibusdam propter inscitiam dubitationem injiciunt, religiose confirmari, explicarique possint. Ubicumque enim apud Isaiam prophetam de civitatis alicujus nomis, puta Taneos, Memphis, vel Bubastico scriptum aliquid reperies, id ipsum ex Ægyptiorum more circumjacentem cujuscumque civitatis agrum significat; quod eruditionis causa declarare voluimus. Ejusmodi igitur in locis is, quem diximus, circulator debebat, e quibus quantum appareat, hæc ipsa quæ in hanc

Α ναήλ (52) καὶ τὸν Κλεόφαν, καὶ τοῦτους νενουθετη-
κῆναι ἀπὸ τῶν προφητῶν, ὅτι οὕτως ἔδει τὸν Χρι-
στον παθεῖν, καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ
ἡμέρᾳ. Καὶ οὐδὲν ἐστὶν ὅλως διαφωνοῦν τῆς τοῦ Κυ-
ρίου ἐνσάρκου παρουσίας πρὸς τὰς τῶν προφητῶν
προφητείας.

Z'. Ἄλλ' ἕως τοῦτου περὶ τῆς Σατορνίλου αἰρέ-
σεως εἰρήσθω, ἵνα μὴ ἀνελίσκω χρόνους περὶ τὰς
μωρὰς αὐτοῦ ζητήσεις, καὶ τὰς τοῦτου ἀνατροπὰς
ἐνεκλούμενος. Ἐκ ταύτης δὲ παρελθὼν, ἐξῆς τὴν Βα-
σιλείδου τοῦ συσχολαστοῦ τοῦτου καὶ συναπατημένου
δηλώσω. Μετέχουσι γὰρ οὗτοι, ὡς ἀπ' ἀλλήλων τὸν
ἰὼν δανεισάμενοι, κατὰ τὴν ἐναργῆ παροιμίαν· Ὡς
ἀσπίς παρ' ἐχίδνης (53) ἰὼν δανεισομένη. Ὅμοῦ γὰρ
εἶσι· τῆς σχολῆς καὶ συνεδρίου ἀλλήλων. Καθ' ἑαυτὸν
δὲ ἔστηκεν ἐκάτερον² τὴν αἵρεσιν προστησάμενος·
καὶ τὴν μὲν κακίαν παρ' ἀλλήλων ἤρρανισαντο, τὴν
δὲ διαφωνίαν ἐν αὐτοῖς ἐνεστήσαντο. Εἴτε οὖν οὗτος
δίκτην ἐχίδνης, παρὰ τῶν ἀνωτάτω μετασχόντων, τῷ
Βασιλείδῃ μεταδεδωκεν, ἢ ἐκεῖνος τοῦτω, ὅμως ὀλέ-
θριος ὢν ὁ τοῦτων ἰός, καὶ ἀπὸ τοιούτων ἔρπετων ὀρ-
μώμενος, διὰ τῆς τοῦ Κυρίου διδασκαλίας ἀντιδότου
δίκτην ἀμαυρωθεὶς τε καὶ ἀφανισθεὶς ὑφ' ἡμῶν κατα-
λείψθω. Ἡμεῖς δὲ Θεὸν ἐπικαλούμενοι, ἐπὶ τὰς ἐξῆς
ἔωμεν, ὧ ἀγαπητοί.

KATA BASIAEIDIANON,

Ἄρσεις Δ', ἢ καὶ ΚΔ'.

A'. Βασιλείδης (54) μὲν οὖν, καθὰ ἄνω προδεδήλω-
ται, ἐν τῇ τῶν Αἰγυπτίων χώρα στείλαμενος τὴν πο-
ρείαν, ἐκεῖσε τὰς διατριβὰς ἐποιεῖτο· εἴτα ἐρχεται
εἰς τὰ μέρη τοῦ Προσωπίτου καὶ Ἀθριβίτου, οὐ μὴν
ἀλλὰ καὶ περὶ τὸν Σαῖτην καὶ Ἀλεξάνδρειαν, καὶ
Ἀλεξανδροπολίτην χώρον, ἧτοι νομόν. Νομὸν γὰρ οἱ
Αἰγύπτιοι φασὶ τὴν ἐκάστης πόλεως περιουκίδα, ἧτοι
περίχωρον. Εὐροὶς δ' ἂν, ὧ φιλόλογε, καὶ τοῦτο εἰς
ἑαυτοῦ ὠφέλειαν, πρὸς φιλομάθειαν καὶ σαφήνειαν,
εἰς³ εὐσεβῆ σύστασιν καὶ φράσιν τῶν ἐν τῇ Θεῷ Γρα-
φῇ κειμένων, τῶν εἰς ἀπορίας τινὰς ἐμβαλλόντων δι'
ἀπειρίαν. Ὅπου γὰρ ἐν τῷ ἁγίῳ προφήτῃ Ἡσαΐᾳ
εὐροὶς γεγραμμένος περὶ νομῶν πόλεως Αἰγυπτια-
κῶν, οἷον Τάνεως, ἢ Μέμφεως, ἢ νομοῦ τῆς Βουβά-
στου, Αἰγυπτιακῶς τὴν περίχωρον⁴ τῆς τυχοῦσης πό-
λεως σημαίνει. Καὶ τοῦτο φιλομαθείας ἕνεκα ἐρμη-
νευέσθω. Ἦν γοῦν ἐν τοῖς τοιούτοις τόποις ὁ προσι-
ρημένος ἀγύρτης τὴν διαβίωσιν ἔχων, ἐξ ὧν φαίνεται
ἢ καὶ εἰς δεῦρο ἀκμάζουσα αὐτοῦ αἵρεσις, ἐκ τῆς
αὐτοῦ διδασκαλίας λαβοῦσα τὴν πρόφασιν. Καὶ ἀρχε-

¹ Luc. xxiv, 46. ² F. ἐκάτερος. ³ F. καὶ εἰς. ⁴ V. περίμετρον.

(52) Τοῖς περὶ τὸν Ναθαηήλ. De altero illo Cleophae socio alii aliter existimant. Plerique Lucam esse suspicati sunt. Ambrosius Ammaonem hunc vocat. Videtur enim, ait ad Lucæ c. xxiv, se istis xii demonstrasse; sicut se Ammaoni et Cleophae seorsum jam vespere demonstraverat. Sed deesse apud Ambrosium aliquid suspicor. Nam videtur Ammaoni loci vocabulum esse, levi depravatione, pro Emmaunti. Porro alterius discipuli nomen substituendum.

(53) Ὡς ἀσπίς παρ' ἐχίδνης. In Collectaneis

Proverb. Στρωματ. P. Schotti,

Ὡς ἀσπίς παρ' ἐχίδνης τὸν ἰὼν δανεῖζεται. Tertul., lib. iii *Contra Marcion.*, cap. 8: *Desinat nunc hæreticus a Judæo, aspis, quod aiunt, a vipera, mutuari venenum.*

(54) Βασιλείδης. Basilides ad Antonini Pii tempora vixit, ut ait Clemens Alexandrinus vii *Strom.*, qui quidem Glauciam Petri interpretem magistrum suum jactabat. De hoc sparsim idem Alexandrinus: Irenæus vero fusius lib. i, cap. 23, Eusebius lib. iv *Hist.*, cap. 6, Theodor. ac cæteri.

ται μὲν κηρύττειν ὑπερβολὴν ὑπὲρ τὸν οὐλοαστήν¹ αὐτοῦ γόητα, τὸν καταλειφθέντα ἐπὶ τῆς Συρίας, ἵνα δῆθεν τὰ ὑπὲρ ἐκεῖνον διηγούμενος δόξῃ φαντασιάζειν πλέον τοὺς ἀκούοντας, ἀρέσκεισθαί τε καὶ συναγεῖρειν πλήθῃ ὑπὲρ τὸν ἑταῖρον αὐτοῦ Σατορνίλον. Καὶ τινες λοιπὸν φαντασιώδεις μυθοποιίας ὑπερβαλλόμενος (55), ἀρχεται μὲν οὕτως· τὰ ἀληθῆ δὲ εἰπεῖν, οὐκ ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐννοίας ἐναρξάμενος ἡμῖν τὰ δεινὰ τε καὶ ὀλετήρια, ἀλλὰ προφάσεις λαθῶν ἐκ τοῦ Σατορνίλου καὶ Σίμωνος τοῦ προεληλεγμένου. Βούλεται δὲ ἐτέρως αὐτὰ μεταχειρίζειν, καὶ εἰς ὄγκον μείζονα διηγῆσθαι τὰ μυθολογήματα.

Simone Mago, quem supra refutavimus, erroris argumenta mutuatus est quæ alia ratione tractare et majore cum pompa enarrare instituit.

Ὅτι, φησιν, ἦν ἐν τῷ ἀγέννητον, ὃ μόνος ἐστὶ πάντων πατήρ. Ἐκ τούτου προέβληται, φησὶ, Νοῦς· ἐκ δὲ τοῦ Νοῦ Λόγος· ἐκ δὲ τοῦ Λόγου Φρόνησις· ἐκ δὲ τῆς Φρόνησις Δύναμις καὶ Σοφία· ἐκ δὲ τῆς Δυναμείως τε καὶ Σοφίας ἀρχαί, ἐξουσίαι, ἄγγελοι. Ἐκ δὲ τούτων τῶν δυνάμεων τε καὶ ἀγγέλων γενόμενοι ἀνώτερον πρῶτον οὐρανόν, καὶ ἀγγέλους ἐτέρους ἐξ αὐτῶν γεγονέναι. Τοὺς δὲ ὑπ' αὐτῶν γενόμενους ἀγγέλους πεποιθέναι αὐθις δευτέρον οὐρανόν, καὶ αὐτοὺς δὲ πάλιν πεποιθέναι ἀγγέλους· καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν γενόμενοι τρίτον αὐθις πεποιθήκασιν οὐρανόν· καὶ οὕτως οἱ καθ' ἓνα οὐρανόν εἰς αὐθις² ἕτερον καὶ ἐτέρους κατασκευάζοντας, ἄχρι τριακοσίων ἐξηκονταπέντε οὐρανῶν ἐληλύκασιν³ τὸν ἀριθμὸν ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἕως τούτου τοῦ καθ' ἡμᾶς οὐρανοῦ.

B. Ἀφραϊνόντων δ' ἂν εἴη τοῦτο ἐπαγωγὸν τὸ πιστεύειν τῇ μανιῶδει αὐτοῦ φουαρίᾳ. Συνετοῖς δὲ εὐσεβεῖς καὶ λιρωδῆς ὁ τούτου λόγος καὶ ἡ γνώμη, πῶς εἰς ὑπερβάλλουσαν καὶ ἀπειρον καχοτροπίαν ἐξετόπιζε τὴν ἑαυτοῦ γνώμην. Ὅριζέει γὰρ, ὡς, κατὰ ποιητικὸν τινα ἐνθουσιασμὸν ἐμβροντηθὲν τὸ ἐλαεινὸν ἀνθρωπάρων, ὀνόματα ἐκάστη ἀρχοντι τῶν οὐρανῶν ἐπιτιθέμενον πρὸς τὸ διὰ τῶν ὀνομάτων, ὡν ποητεύεται παρὰ τῶν μὴ τὸν νοῦν ἐβρωμένον ἐχόντων πιστεύεσθαι, εἰς ὄλεθρον τῆς τῶν ἠπατημένων ψυχῆς. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ μαγανικαῖς μηχαναῖς προσανέχων οὐκ ἐπαύσατο, καὶ περιεργαίαις ὁ ἀπατεῶν. Ὑστερον δὲ φησιν ἀπὸ τῶν ἐν τούτῳ τῷ καθ' ἡμᾶς οὐρανῷ καὶ τῆς ἐν αὐτῷ δυνάμεως τὴν κτίσιν ταύτην γεγενῆσθαι· ἐξ ὧν ἀγγέλων ἓνα λέγει τὸν Θεόν, ὃν διελὼν τῶν Ἰουδαίων μόνον εἶνα· ἔφη ἓνα· καὶ τοῦτον συναριθμὸν ἀγγέλους τοῖς ὑπ' αὐτοῦ κατὰ μυθολογίαν ὀνοματοποιούμενοις τάττων. Καὶ ἐξ αὐτοῦ πεπλάσθαι τὸν ἀνθρωπῶν, καὶ τούτους ἅμα αὐτῷ μεμερικέναι τὸν κόσμον κατὰ διαίρεσιν κλήρω (56) τῷ πλήθει τῶν ἀγγέλων· τούτῳ δὲ λογιζέσθαι τὸ γένος τῶν Ἰουδαίων. Βλασφημῶν δὲ αὐτῶν τὸν παντοκράτορα Κύριον, τὸν ὄντως ὄντα Θεὸν μόνον, καὶ οὐκ ἕτερον (Πατέρα γὰρ τὸν αὐτὸν εἶνα· ὁμολογοῦμεν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ), τούτων

F. συσολαστήν. ² F. εἰσαυθις. ³ F. ἐληλύκασιν.

(55) Καὶ τινες μυθοποιίας ὑπερβαλλόμενος. Forte τινος et ὑποβαλλόμενος.

(56) Κατὰ διαίρεσιν κλήρω. Non dubito quin ad locum illum respexerint horum somniorum artifi-

A diem viget illius hæresis profluxit, quæ ab ejus disciplina occasionem atque originem accepit. Qui quidem præstigiator illo suo condiscipulo, quem in Syria 69 reliquerat, majora multo prædicare cœpit, ut sublimioribus quam ille tractandis dogmatibus majorem auditoribus suis fucum faceret, iisdemque impensius arrideret, ac plures sodali suo Saturnilo sectatores colligeret. Itaque fabulosis quibusdam adjunctis somniis hunc in modum exorsus est. Sed, ut quod res est dicam, non ille per sese ac suopte ingenio dira illa ac pestifera dogmata primus excogitavit, sed a Saturnilo, ac Simone Mago, quem supra refutavimus, erroris argumenta mutuatus est quæ alia ratione tractare et

Erat, inquit, ingenium unum principium, qui solus est omnium parens. Ab hoc procreata Mens; B a Mente Verbum; ab hoc Prudentia, a qua Virtus et Sapientia prodiit. Ab utraque porro principatus, potestates et angeli. Deinde virtutes angelique isti primum ac supremum cœlum moliti, angelos rursus alios propagarunt. Qui et ipsi secundum cœlum fabricati sunt, et alios insuper angelos prodixerunt. Hi tertium adjecere cœlum, atque ita singillatim uno post aliud cœlo identidem constituto ad cccclxv perficiunt, quos a primo supremoque ad id quod nobis citimum est enumerant.

H. Sed hæc figmenta nonnisi insipientes allicere possunt, ut insanis illorum nugis fidem accommodent. Sapientes vero facilem ad revincendum ineptam hujus cum orationem, tum sententiam judicabunt, illudque nullo negotio detegent, quantum quamque immensam in pravitate mentem suam atque animum ablegarit. Etenim velut poetico quodam furore percussus infelix homuncio, unicuique cœlorum principi certa nomina præscribit; quibus a se confictis nominibus a levibus et imbecillis ingeniis assensum exprimat, ac fraude sua circumventos in exitium anime interitumque pertrahat. Præterea magicis artibus idem impostor ac præstigiis perpetuo fuit addictus. Qui ab angelis citimo huic cœlo proximoque nobis attributis, ac virtute quæ istic residet, creata postmodum inferiora censet hæc omnia. Horum ex angelorum numero unum constituit deum, quem ut ab aliis distinguat 70 Judæis duntaxat præponit; atque eundem ipsum in eorum angelorum ordinem refert, quibus histrionico more certas appellationes indidit. Ab illo vero formatum hominem docet; quo cum cæteri universam in angelorum multitudinem sortito mundum distribuerunt: ex quo factum est, ut illi Judæorum genus obveniret. Sic

ces, qui est Deat. xxxii, 8, ex LXX Interpretum editione: "Ἐστησεν ὄρα ἐθνῶν κατὰ ἀριθμὸν ἀγγέλων Θεοῦ.

omnipotentem ille Dominum verum ac solum Deum nec alium contumeliose appetens (nos enim eundem Domini nostri Jesu Christi Patrem confitemur); hunc, inquam, abnegans, unum ex iis quos appellat angelis constituit, ut est a nobis ostensum. Ergo Judæos sortito illi contigisse tradit: quem et longe reliquis angelis præfractiorem esse, ac virium suarum audacia fretum Israelitas ex Ægypto liberasse, quod cæteris ad audendum paratior, pervicaciorque foret. Atque ex eadem arrogancia factum est, uti per summam in Deum maledicentiam præstigiator ille narrat, idem ut Judæorum deus reliquas nationes suis ipsis Israelitis vellet subijcere, eamque ob causam bella concitaret. Sunt et alia plura quæ laxata contra Deum lingua, clatoque ore miserimus homuncio jactare non est veritus. Veluti cum addit: propterea nationes reliquas cum Judæorum gente bella gessisse, eamque plurimis affectis malis: ob aliorum angelorum videlicet invidiam, qui quod ab illo contemni se viderent commoti, suam quisque gentem contra petua in hos bella, tumultusque concitati fuerint.

III. Ejusmodi est apta illa ad persuadendum impostoris oratio. Qui etiam de Christo perinde sentit, specie tenus duntaxat mortalibus apparuisse. Quippe quod in eo cernebatur, nihil præter imaginem fuisse; neque vero aut hominem exstitisse, aut carnem induisse. Subjicit et aliam velut in scena fabulam secundus histrio, cum de Christi cruce disputat. Negat enim Jesum esse passum, sed vicarium ei Simonem Cyrenæum substituit. Quo enim tempore Hierosolymis Dominus ejectus est, ut in Evangelio scriptum est, angariaverunt Simonem quemdam Cyrenæum ut ferret crucem¹. Ex quo cavillandi concinnandique fabulam suam occasionem arripuit, nimirum Christum Simonem, cum is crucem portaret, in suam commutasse, ejusque vicissim induisse formam; itaque Simonem ad crucis supplicium suo loco tradidisse. Qui dum in cruce suffigitur, Jesum a nemine conspectum, eosque qui Simonem suffigerent deridentem ex adverso constitisse. Tum ad superos esse subvectum, cum pro se figendum Simonem substituisset, nihilque adeo perpassum in cælum evlasse. Interea Simon, non Christus, in crucem sublatus est. Jesus enim, ait, in cælum evectus virtutes omnes penetravit, donec ad Patrem suum reversus est. Hic enim est Patris ille commemoratus ante Filium, qui ad opem humano generi ferendam submissus est, propter eam quam inter homines perinde atque angelos perturbationem cælestis Pater animadverterat. Atque idem, inquit, salus est nostra, qui in mundum venit, solisque nobis hanc rei veritatem aperuit. Tales sunt a nebulone isto consarcinatæ fabulæ. Deinceps vero

ἄκείνος ἀρνούμενος, ἕνα βούλεται αὐτὸν παριστᾶν τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων ἀγγέλων, καθά μοι προδεδίχεται. Ἐληλυθέναι δὲ τοὺς Ἰουδαίους εἰς κληρὸν αὐτοῦ· καὶ τὸν αὐτὸν ὑπὲρ ἀγγέλων αὐθαδέστερον, ἐξαγαγεῖν δὲ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου αὐθαδεῖα βραχίονος τοῦ ἰδίου, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἰσχυρότερον τῶν ἄλλων καὶ αὐθαδέστερον. Ὅθεν διὰ τὴν αὐθαδεῖαν φησὶν αὐτοῦ, ὡς βλασφημεῖ ὁ γόης, βεβουλεῦσθαι τὸν αὐτὸν αὐτῶν θεῶν καθυποτάξαι τῷ γένει τοῦ Ἰσραὴλ πάντα τὰ ἄλλα ἔθνη· καὶ διὰ τοῦτο παρεσκευασμένοι πολέμου. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα κατὰ ἀγίου Θεοῦ γαλάσας τὴν γλῶτταν, καὶ ἐπάρας τὸ στόμα, οὐκ ἐντρέπεται λαλῶν ὁ ἐλεεινότερος. Διὰ τοῦτο γὰρ, φησὶ, καὶ τὰ ἄλλα ἔθνη ἐπολέμησε τοῦτο τὸ ἔθνος, καὶ πολλὰ κακὰ αὐτῷ ἐνεδείξαντο, διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἀγγέλων παραζήλωσιν, ἐπειδὴ περ παροτρυνθέντες, ὡς καταφρονούμενοι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ αὐτοὶ τὰ ἴδια ἔθνη ἐπὶ τὸ ἔθνος τοῦ Ἰσραὴλ τὸ ὑπ' αὐτῶν ἐπέσεισαν (57). Τοῦτου ἕνεκα πόλεμοι πάντοτε καὶ ἀκαταστασίαι κατ' αὐτῶν ἐπανέστησαν.

Israelitas impulerunt. Indeque factum est, ut per-

Γ'. Αὕτη ἐστὶν ἡ τοῦ ἀπατεῶνος πιθανολογία. Καὶ αὐτὸς δὲ περὶ Χριστοῦ, ὡς δοκῆσει πεφηνότος, ὁμοίως δοξάζει. Εἶναι δὲ φησὶν αὐτὸν φαντασίαν ἐν τῷ φαίνεσθαι, μὴ εἶναι δὲ ἀνθρώπον, μὴ δὲ σάρκα εἰληφέναι. Δραματοῦργεὶ δὲ ἡμῖν ἄλλην δραματοῦργίαν ὁ δεύτερος μιμολόγος ἐν τῷ περὶ σταυροῦ λόγῳ Χριστοῦ· οὐχὶ Ἰησοῦν φάσκων πεπονηθέναι, ἀλλὰ Σίμωνα τὸν Κυρηναῖον. Ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῷ ἀπὸ Ἱεροσολύμων τὸν Κύριον ἐκβάλλεσθαι, ὡς ἔχει ἡ ἀκολουθία τοῦ Εὐαγγελίου, ἠγγάρευσάν τινα Σίμωνα Κυρηναῖον βαστάσαι τὸν σταυρὸν, ἐνθεν εὐρίσκει τῆς αὐτοῦ κυβέλας ποιήσασθαι τὴν τραχηδίαν· καὶ φησὶν, ἐκεῖνον ἐν τῷ βαστάζειν τὸν σταυρὸν μεταμορφωκέναι εἰς τὸ ἑαυτοῦ εἶδος, καὶ ἑαυτὸν εἰς τὸν Σίμωνα, καὶ ἀντὶ ἑαυτοῦ παραδεδωκέναι Σίμωνα εἰς τὸ σταυρωθῆναι. Ἐκεῖνου δὲ σταυρουμένου, ἐστήκει κατάντικρυς ἀοράτως ὁ Ἰησοῦς, καταγελῶν τῶν τὸν Σίμωνα σταυρῶντων. Αὐτὸς δὲ ἀνέστη εἰς τὰ ἐπουράνια, παραδούς τὸν Σίμωνα ἀνασκοποισθῆναι, καὶ ἀπαθῶς ἀνεχώρησεν εἰς τὸν οὐρανόν· Ὁ δὲ Σίμων αὐτὸς ἐσταυρώθη, καὶ οὐχ ὁ Χριστός. Ἰησοῦς γὰρ, φησὶν, ἀναπετασθεὶς εἰς τὸν οὐρανόν, διήλθε πάσας τὰς δυνάμεις, ἕως οὗ ἀποκατέστη πρὸς τὸν ἴδιον αὐτοῦ Πατέρα. Οὗτος γὰρ ἐστὶ, φησὶν, ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς ὁ προσηρημένος, ὁ ἀποσταλθεὶς ἐπὶ βοήθειαν τῶν υἱῶν τῶν ἀνθρώπων δι' ἧν εἶδεν ὁ Πατήρ ἀκαταστασίαν ἐν τε τοῖς ἀνθρώποις καὶ ἐν τοῖς ἀγγέλοις. Καὶ οὗτός ἐστι, φησὶν, ἡ σωτηρία ἡμῶν, ὁ ἐλθὼν, καὶ ἡμῖν μόνοις ἀποκαλύψας ταύτην τὴν ἀλήθειαν. Τοιαῦται μὲν αἱ βραβυδῖαι τῆς τοῦ ἀγύρτου μυθοποιίας. Ἀλλὰ καὶ ἀπεντεύθεν προκοιπούσης τῆς ἀκαθαρσίας τῆς ἀπὸ τοῦ Σίμωνος ἐναρξαμένης, πᾶσαν ἐπιτρέψουσιν κακομηχανίας καὶ ἀσελείας ἐπιτρέψει

¹ Marc. xv, 21.

(57) Τὸ ὑπ' αὐτῶν ἐπέσεισαν. Forte ὑπ' αὐτῶν.

τοὺς αὐτῶ μαθητευομένους ἐπιτελεῖν, ἄνδρας μετὰ γυναικῶν πολυμυξίαν τινὰ κακῆς ὑποθέσεως τοὺς αὐτῶ πεισθέντας ἐκδιδάσκει· ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος· Ἐπὶ τούτοις καὶ τοῖς ὁμοίοις αὐτῶν ἀποκαλύπτεσθαι ὀργὴν Θεοῦ, καὶ δικαιοκρισίαν ἐπὶ τοῖς τὴν ἀλήθειαν ἐν ἀδικίᾳ κατέχοντας. Διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν τῆς ἡδοναθείας πολλοὶ εἰς τὴν αἴρεσιν ἐμπίπτουσιν, ἰδεῶς εὐρίσκοντες ἐπιτελεῖν τὴν ἡδονὴν ἑαυτῶν ἐν ταῖς αἰσχουρήταις.

Δ' Διδάσκει δὲ πάλιν καὶ ἀνατρέπει φάσκων, μὴ δεῖν μαρτυρεῖν. Ὁ γὰρ μαρτυρῶν ἄμισθος εὐρεθήσεται, μαρτυρῶν ὑπὲρ τοῦ πεποιηκότος τὸν ἄνθρωπον· μαρτυρεῖ γὰρ ὑπὲρ τοῦ ἐσταυρωμένου Σίμωνος. Πόθεν δὲ τοῦτω μισθὸς εἴη, ὅποτε ἀποθνήσκει μὲν ὑπὲρ Σίμωνος τοῦ ἐσταυρωμένου, ὑπὲρ Χριστοῦ δὲ τοῦτο ποιεῖν ὁμολογεῖ, ὃ ἀγνοεῖ, ἀποθνήσκων ὑπὲρ οὗ οὐ γινώσκει; Δεῖ τοίνυν ἀρνεῖσθαι (58), καὶ μὴ προαλόντα ἀποθνήσκειν.

¶ Nam pro eo quem ignorat, morti sese committit. Sufficere ergo nobis istud debet : neque si detenti fuerimus mortis pœna subeunda.

Ε'. Φωραθῆσεται δὲ οὗτος διαβολικὴν δύναμιν εἰσπηγούμενος κατὰ τῶν ψυχῶν, ἀπαρνησθεῖσαν αὐτάς ἐκδιδάσκων· ὅποτε αὐτὸς ὁ Κύριος φησὶ· Τὸν ἀρνούμενον με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι καὶ ἐγὼ αὐτὸν ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Ἀλλὰ φησὶν ὁ ἀγύρτης· Ἡμεῖς, φησὶν, ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι· οἱ δὲ ἄλλοι πάντες ὕες καὶ κύνες. Καὶ διὰ τοῦτο εἶπε· Μὴ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ἐμπροσθεν τῶν χοίρων, μηδὲ δότε τὰ ἅγιον τοῖς κυσὶ. Κρύπτει γὰρ ἑαυτοῦ τὴν ἀδικίαν ἀπὸ τῶν νοῦν ἐχόντων· ἀποκαλύπτει δὲ τῇ αὐτοῦ σχολῇ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἠπατημένοις. Ἐπειδὴ γὰρ ἀληθῶς τὰ παρ' αὐτοῖς λεγόμενα καὶ γινόμενα αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν· λέγει, ὅτι ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων δεῖ ὁμολογεῖν τὴν ἀλήθειαν. Ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν οἱ ἄνθρωποι· οἱ δὲ ἄλλοι ὕες καὶ κύνες, ὡς προεῖπον. Φάσκει δὲ μόνον περὶ Πατρὸς καὶ τοῦ ἑαυτοῦ μυστηρίου μηδὲν ἀποκαλύπτειν, ἀλλὰ σιγῇ ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς· ἐνὶ δὲ ἀπὸ χιλίων ἀποκαλύπτειν, καὶ δυσὶν ἀπὸ μυρίων. Καὶ ὑποτίθεται τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς λέγων, ὅτι Ἔμεῖς πάντα γινώσκετε· ὑμεῖς δὲ μηδεὶς γινωσκέτω. Αὐτὸς δὲ καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ ἐρωτώμενοι Ἰουδαίους μὲν ἑαυτοὺς μηκέτι εἶναι φάσκουσι, Χριστιανούς δὲ μηκέτι γεγενῆσθαι, ἀλλ' ἀρνεῖσθαι πάντοτε· ἔχειν δὲ ἑαυτῶ σιγῇ τὴν πίστιν, καὶ μηδὲν ὑποδεικνύουσι, τὴν αἰσχύνην ἑαυτοῦ ὑφορώμενος διὰ τὴν ἀπαβήρσιστον τῆς αἰσχουρήταις, καὶ κακῆς αὐτοῦ διδασκαλίας.

¶ Ἐσχε δὲ ἡ ἀρχὴ αὐτῆς τῆς κακῆς προφάσεως τὴν αἰτίαν ἀπὸ τοῦ ζητεῖν καὶ λέγειν πόθεν τὸ κακόν. Πᾶς δὲ ἀπὸ τῆς ἑαυτοῦ πραγματείας δευθῆσεται· ὁποῖός ἐστιν. Ἐμπόρος γούν οὗτος κακῶν ὁ

¹ Rom. i, 18. ² Matth. x, 35. ³ Matth. vii, 6. ⁴ Ephes. v, 12.

(58) Δεῖ τοίνυν ἀρνεῖσθαι. Scribe ἀρνεῖσθαι.

A progressum illa impuritate capiente, cujus auctor Simon fuit, nullum non pravitatis libidinisque genus obeundum discipulis permittit; virorumque ac mulierum promiscuorum concubitus, et sceleratorum dogmatum congeriem sectatoribus suis proponit. Quod et ab Apostolo notatum est, cum ait, in his et horum similibus iram Dei revelari, ac justum iudicium in eos, qui veritatem in justitia detinent¹. Nam ob eas voluptates plerique ad hæresin desciscunt, ubi fœdissimis flagitiis impune libidinem suam explere possint.

IV. Quin etiam alio documento suo sectatorum animos corruptit. Ait enim martyrimum obire nequaquam oportere. Qui enim id faciat mercede cariturum, cum in ejus qui hominem condidit gratiam istud suscipiat; et tamen ad Simonem qui suspensus in cruce sit martyrimum referatur. Et enim undenam ei præmium expectandum, qui pro Simone crucifixo mortem oppetens idipsum se Christi causa facere profestetur, et quidem imprudens? Nam pro eo quem ignorat, morti sese committit. Sufficere ergo nobis istud debet : neque si

V. Enimvero diabolicam quamdam vim ad animarum illum invexisse perniciem facile deprehendemus, ut qui Deum ejurare illos edoceat, quamdoquidem Dominus ipse dicit : Qui negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre **72** meo qui in cœlis est². At enim veterator loquitur : Nos, inquit, homines sumus : cæteri omnes nihil aliud quam sues et canes. Ideoque scriptum est : Nolite jacere margaritas ante porcos, neque dare sanctum canibus³. Siquidem de sua improbitate celat eos qui sapientiæ nonnihil habent, ac suæ duntaxat scholæ et circumventis a se hominibus exponit. Quoniam revera quæ ab illis dicuntur et fiunt, turpe est etiam eloqui⁴. Igitur coram hominibus profitendam esse veritatem docet. Nos enim homines sumus; cæteri suum canumque numero, uti diximus. Et illud admonet, ut de Patre duntaxat arcanoque suo nemini significet, sed tacitum apud se retineat, aut uni saltem e millibus, ac duobus ex decem millibus aperiant. Quin et suis discipulis ita præcipit : Date, inquit, operam ut omnia cognoscatis, nemo vos cognoscat. Cæterum tam ipse, quam qui ejus sectam amplexi sunt, quoties interrogantur, Judæos quidem se esse negant, Christianos vero nondum fuisse. Sic abnegare perpetuo fidem, eamque tacite apud se custodire, nec ulli patefacere suos instituit; quod nimirum suspectam habeat ipse turpitudinem suam, cum tam immanis fœditas, atque impura disciplina audacter evulgari non audeat.

VI. Hujus vero pessimæ sectæ occasionem initiumque dedit illa quæstio ac disputatio : Undenam malum originem habuerit. Verum unusquisque ejusmodi sit, administratione ac negotiatione sua

declarabit. Proindeque malorum negotiator, non bonorum est ille mali artifex, quemadmodum Scriptura testatur : *Qui quarunt mala, mala eos apprehendent*¹. Nam neque malum aliquando exstitit, neque radix ulla nequitiae fuit, neque omnino malum solidum quiddam est ac consistens. Quippe malum quandoque nullum fuit; sed ex occasione introductum et ascitum in unoquoque inest, qui illud committit. Quod si minime committatur non inest, id quod supra demonstravimus. Etenim Dominus cum universa creasset, Ecce, inquit, valde bona sunt omnia²; quo istud ipsum ostenderet: non esse vetus admodum malum, neque initio priusquam ab homine inciperet, exstitisse. Per nos enim fit aut non fit. Ex eo ergo scilicet, quod quisvis hominum malum facere possit, aut minime facere: si faciat, malum existet, nisi faciat, nullum erit omnino. Ubi igitur radix illa mali, pravitatisque natura subsistens?

73 VII. Admodum vero stolidus est, cum a virtute productam mentem asserit, a mente verbum; ac hoc prudentiam: hanc virtutem sapientiamque peperisse: a quibus potestates, et virtutes, angelique prodierint: sed his omnibus superiorem quamdam vim statuit, ac principium, quod Abrasax appellat, ideo quod ejus vocis litteræ cccclxv numerum efficiunt; atque ex eo confictam illam suam de cccclxv cœlis fabulam comprobare nititur. Quibus cœlis totidem ex mathematicis rationibus situs ac locorum descriptiones accommodare omni ope ac studio contendit: nam illorum vanissima theoremata cum ipse, tum qui ex ejus disciplina sunt, sic arripuerunt, ut in usum conformata suam ad idolorum propugnatrix, falsæque et adulterinæ doctrinæ causam atque originem transferrent. Quæ quidem similitum snpputationum comparatis exemplis corroborare conantur: nam Abrasax, ut ante dixi, cccclxv numerum continet. Hinc igitur isti totidem diebus confici anni circuitum asserunt. Sed inanis hæc oratio per seipsam concidat necesse est. Siquidem annus præter cccclxv dies tribus insuper horis constare cernitur. Eadem vero, inquit, hæc causa est cur in homine cccclxv membra sint, ut quælibet illarum virtutum suum sibi vindicare possit. In quo quidem confictum illud adulterinumque dogma non minus corrui. Quippe non plura cccclxiv membris in homine numerantur.

VIII. Ac beatus ille apostolorum successor Irenæus subtilius ea de re disputans hominis stultitiam cum pari imbecillitate conjunctam sane ad-

τοῦ κακοῦ ἐργάτης, καὶ οὐχὶ ἀγαθῶν³, ὡς καὶ ἡ Γραφή εἶπεν· ὅτι *Ζητοῦντας κακὰ καταλήψεται κακά*. Οὕτε γὰρ ποτε κακὸν ἦν, οὔτε βίβρα γέγονε κακίας. οὔτε ἐνουπόστατον τὸ κακὸν ἐστίν. Οὐκ ἦν γὰρ ποτε τὸ κακόν. Ἐπέισακτον δὲ διὰ προφάσεως ἐκάστῳ τῶν ποιούντων τὸ κακὸν ἐνεστί. Ἐν τῷ μὴ ποιεῖν οὐκ ἐνεστι, καθάπερ ἐν τοῖς ἀνω λόγοις προδεδήλωται. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος μετὰ τὸ πάντα πεποιχέναι, Ἰδοὺ πάντα καλὰ λίαν· δεικνύς, ὅτι τὸ κακὸν οὐκ ἀρχαίξει, οὐδὲ ἐξ ὑπαρχῆς ὑπῆρχε πρὸ τοῦ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ἐνάρξασθαι. Δι' ἡμῶν γὰρ γίνεται, καὶ δι' ἡμῶν οὐ γίνεται. Ἄρ' οὖν ἐν τῷ πάντα ἀνθρωποῦν δύνασθαι μὴ ποιεῖν τὸ κακόν, καὶ δύνασθαι ποιεῖν τὸ κακόν, ὅταν μὲν τοι ποιῇ. Ἔστι τὸ κακόν, ὅταν δὲ μὴ ποιῇ, οὐκ ἐστὶ τὸ κακόν. Ποῦ τοίνυν τοῦ κακοῦ ἡ βίβρα, ἡ ὑπόστασις τῆς πονηρίας;

Z' Εἰς δὲ πολλὴν οὕτος ἐλήλακε μυρίαν, φάσκων, ὅτι ἡ δύναμις τὸν νοῦν προεβάλετο, ὁ δὲ νοῦς τὸν λόγον, ὁ δὲ λόγος τὴν φρόνησιν, ἡ δὲ φρόνησις δύναμιν καὶ σοφίαν, ἐκ δὲ δυνάμεως καὶ σοφίας ἐξουσία καὶ δυνάμεις καὶ ἀγγελοι. Λέγει δὲ τὴν ὑπεράνω τούτων δύναμιν εἶναι, καὶ ἀρχὴν Ἀβρασαξ, διὰ τὸ τὴν ψῆφον τοῦ Ἀβρασαξ (59) ἔχειν τριακοσιοστὸν ἐξηκοστὸν πέμπτον ἀριθμὸν, ὡς ἐκ τούτου τὴν μαρτυρίαν τῆς αὐτοῦ μυθοποιίας τῶν τριακοσίων ἐξηκονταπέντε οὐρανῶν, συνιστᾶν πειρασθαι. Οἷς οὐρανοῖς καὶ τοποθεσίας ἴσα τοῖς μαθήμασι διαίρων (60), καὶ συνιστᾶν ἐπιτηδεύων οὐ παρέργως μηχανᾶται. Τὰ γὰρ ἐκαίνων μάταια θεωρήματα λαβῶν εἰς ἴδιον χαρκατήρα, αὐτὸς τε καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν, εἰς σιτίαν τῆς ἰδίας· εἰδωλοποιῶν καὶ πεπλανημένης ἐπιπλάστου διδασκαλίας μετήνεγκαν, καὶ βούλονται τὴν σύστασιν τούτων ἀπὸ τῶν ὁμοίων ψῆφων ποιῆσθαι, ὡς προεῖπον, τοῦ Ἀβρασαξ τῶν τριακοσίων ἐξηκονταπέντε τὸν ἀριθμὸν ἔχοντος δῆθεν, δεικνύντες δι' αὐτοῦ τὸ ἔχειν τὸν ἐνιαυτὸν τριακοσίων ἐξηκονταπέντε ἡμερῶν ἀριθμὸν κατὰ περίοδον. Πέπτωκε δὲ αὐτοῦ ὁ ληρώδης λόγος. Εὐρίσκεται γὰρ ὁ ἐνιαυτὸς (61) τριακοσίων ἐξηκονταπέντε ἡμερῶν καὶ ὠρῶν τριῶν. Εἶτα ἐντεῦθεν φησι, καὶ ὁ ἀνθρώπος ἔχει τριακόσια ἐξηκονταπέντε μέλη, ὡς ἐκάστη τῶν δυνάμεων ἀπονέμεσθαι ἐν μέλος, ὅθεν καὶ ἐν τούτῳ πέπτωκεν αὐτοῦ ἡ ἐπινοημένη καὶ νόθος διδασκαλία. Εἰ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶ (62) τξξ' μέλη.

H' Θαυμαστῶς δὲ ὁ μακάριος Εἰρηναῖος ὁ τῶν ἀποστόλων διάδοχος, περὶ τούτου λεπτολογῶν, διήλεγξε τούτου τὴν ἀβελητηρίαν καὶ ἀδράνειαν. Ἀνατραπήσεται

¹ Eccli. vii, 1. ² Gen. i, 31. ³ γρ. Ἐμποροὶ γούν οὔτοι κακῶν ἐρασταὶ καὶ οὐχὶ ἀγαθῶν.

(59) Τοῦ Ἀβρασαξ. Vide Baron. ad a. 120.

(60) Ἰσὺ τοῖς μαθήμασι διαίρων. Hanc lectionem e Vaticano substituiimus Vulgatæ illi quæ perspicue corrupta videtur, et est hujusmodi, ἴσας τοῖς ποθητικοῖς διαίρεσαι. Cornarius ποιητικοῖς legit. Sensus porro is esse potest, Basilidem cccclxv illos cœlos e mathematicis rationibus, quæ totidem dies annuo orbi præfinitur, constituisse. Quare ex iisdem illis mathematicorum decretis paulo post hominem refutat. Quippe cum præter cccclx dies,

vi insuper horæ tribuantur.

(61) Εὐρίσκεται γὰρ ὁ ἐνιαυτός. Horæ apud Epiphanium æquinoctiales duas continent. Vide hæres. li.

(62) Εἰ γὰρ τῷ ἀνθρώπῳ ἐστὶ. At R. Elias in *Thisbi*: עתבב ש' עירבבן נלבר: cccclxvi membra in homine sunt. At Epiphanius ait esse cccclxiv. Nisi forte pro ei legendum sit οὐ, ut sensus sit, non esse 365 membra. Tum enim et τξξ' pro τξξ' substituendum erit.

δὲ καὶ νῦν ἡ φλυαρία τοῦ ἀνωθεν καταβεθηκότος Βασίλειου, καὶ τὰ ἄνω ταφῶς κατοπτρῶσαντος, μᾶλλον δὲ ἀνωθεν πεπτωκότος ἀπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας σκοποῦ ὅτι, εἰ οὗτος ὁ οὐρανὸς ὑπὸ τῶν κατ' αὐτὸν ἀγγέλων γεγένηται, αὐτοὶ δὲ ὑπὸ τῶν ἀνωτέρω, καὶ οἱ ἀνωτέρω ὑπὸ τῶν ἔτι ἀνωτέρω, ἄρ' οὖν ἡ ἄνω δύναμις, ἡ καὶ Ἀβραξάξ καλουμένη, εὐρεθήσεται ἢ τὰ πάντα πεποιηκυῖα, καὶ ἡ αἰτία τῶν ὄντων πάντων, καὶ οὐδὲν δίχα αὐτῆς τὴν γεγενῆσθαι εὐρεθήσεται, ὅποτε αὐτὴ τὸ αἴτιον καὶ τὸ πρῶτον ἀρχετύπον παρ' αὐτῶν καταγγέλλεται, τὸ λεγόμενον παρ' αὐτοῖς τοῦ κόσμου τούτου ὑστέρημα, ὑπὸ τίνος ἐτέρου μὴ γεγενῆσθαι, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς καὶ αἰτίας τῶν μετέπειτα γεγονότων. Ἐρωτητέον δὲ τὸν αὐτόν· Τίνι λόγῳ ἐπὶ τοσαύτην πληθὺν ἡμᾶς φέρεις, ὦ οὗτος, καὶ μὴ μᾶλλον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, τουτέστιν ἐπὶ τὸν ἕνα Θεὸν τὸν παντοκράτορα; ὅποτε ἐξάπαντος ἦτοι οὕτω λέγων, ἢ οὕτω, δεῖ τὸν ἕνα αἴτιον πάντων ὁμοιογενῆ δεσπότην. Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ὑποθέσεως ἀπέκριναι, ὡς πλαστοργεῖ τῆς μυθοποιουῦ ταύτης πραγματείας. Εἰ Σίμων ἐσταυρώθη ὁ Κυρηναῖος, ἄρα οὐ διὰ Ἰησοῦ ἡ σωτηρία ἡμῶν γεγένηται, ἀλλὰ διὰ Σίμωνος, καὶ οὐκέτι ὁ κόσμος ἐλπίζει διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ σώζεσθαι τοῦ μὴ παθόντος. Οὕτε γὰρ Σίμων δύναται σώζειν, ἀνθρώπος ὢν ψιλός, καὶ οὐδὲν ἔτερον. Ἀμα δὲ καὶ συκοφαντίας καταψήφίζει¹ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, εἰ ἔτερον ἀντ' αὐτοῦ παραδέδωκεν ὁ ἀγαθὸς Κύριος, βιασάμενος εἰς φόνον. Καὶ ἔσται λοιπὸν ὄναρ, μᾶλλον δὲ κακοθηθείας καὶ κυβείας ἔργον τὸ τοιοῦτον, ὅτι ὁ Κύριος, κυβεία τινὲ ἑαυτὸν κρύψας, ἄλλον ἀντ' αὐτοῦ παραδέδωκε² καὶ ἔσται ἡ

παρὰ σοῦ μωρολογία συκοφαντοῦσα μὲν τὴν ἀληθειαν, μὴ δυναμένη δὲ, ἀλλ' ἐλεγχομένη ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, ἀσυστάτως τὸ ποίημα τοῦτο εισηγουμένη.

Sicque tua illa stultissima cavillatio veritati quidem calumniam struet, nec quod volet tamen assequi poterit, sed de figmento illo temere ac sine ulla stabilitate proposito vel ab ipsa veritate redarguetur.

Θ. Πάντη γὰρ ἐλέγχει τοῦτον τὸν αἰρεσιάρχην ἡ ἀληθεια ἐν Πλαιζῇ καὶ Καινῇ Διαθήκῃ. Παντὶ γὰρ τοῖς δῆλον, ὅτι Χριστὸς ἐκὼν ἐπὶ τὸ πάθος ἦλθε, καὶ θελήματι ἰδίου καὶ τοῦ ἰδίου Πατρὸς, καὶ εὐδοκίᾳ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔλαθε τὴν σάρκα, ἐνανθρωπήσας ἐν ἡμῖν, ἐν τελειότητι Θεὸς ὢν, ἀπ' ἀρχῆς ἐκ Πατρὸς γεγεννημένος, ἀνάρχως καὶ ἀχρόνως· ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν ἐν μήτρᾳ παρθένου γενέσθαι καταξιώσας, εἰς ἑαυτὸν τε σῶμα ἀναπλασάμενος, καὶ γεννηθεὶς ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνανθρωπήσας ἐν βεβαιώσει, ἵνα ἐν αὐτῇ πάθῃ ὑπὲρ ἡμῶν τῆ σαρκί, καὶ τὴν ψυχὴν δὴ ὑπὲρ τῶν ἰδίων προβάτων· ὡς ἐλέγχει τούτους λέγων· Ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερουσόλυμα, καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται, καὶ ἀποκτανθήσεται, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Τοῖς τε υἱοῖς Ζεβεδαίου φήσας· Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ μέλλω πίνειν· ὡς καὶ ὁ ἀπόστολος λέγει Πέτρος· Θανατωθεὶς σαρκί, ζωοποιηθεὶς πνεύματι. Καὶ πάλιν· Ὁς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί· πάλιν δὲ

A mirabiliter convicti. Nec minus in praesentia futiles ejusdem Basilidae nuge refellentur qui e caelo delapsus, et caelestia manifeste contemplatus est, vel e caelo potius, hoc est scopo veritatis excidit: nam si caelum istud ab angelis quos ille constituit, est productum, et ii rursus a superioribus, superiores a supremis procreati sunt, eo res nimirum recidet, ut summa illa virtus, quae Abrasax dicitur, universa condiderit, sitque omnium quaecunque sunt causa, nec absque illa quidquam exstiterit: **74** cum haec ipsa principium, ac primum rerum omnium exemplar ab illis esse dicatur: adeoque sequitur mundi hujus quem vocant defectum non ad aliud esse quam ad primum illud principium causamque eorum, quae sunt postea facta, referendum. Illud vero de eodem percontari oportet: Quid tu tandem, mi homo, nos in tantam multitudinem compellis, ac non potius ad principium ipsum, hoc est unum Deum et omnipotentem deducis? quandoquidem sive hoc sive alio modo statuas, unum omnino rerum omnium principium ac Dominum fateri necesse sit. Quin hoc velim mihi, fabulosi hujus commentum architecte, de Christo respondeas. Si in crucem Simon ille Cyrenaeus est sublatus, non igitur per Christum parta nobis est salus, sed per Simonem; nec jam per Christum mundus salvum fore se sperare debeat, utpote qui minime sit passus. Neque enim salutis esse causa Simon potest, purus utique ac putus homo, neque quidquam amplius. Ad haec unigenitum Dei Filium calumniae condemnas, si alterum bonus Dominus violenter ad necem suo loco tradiderit. Nec aliud tota res praeter somnium erit, imo malignitatis praestigiarumque specimen, cum semetipsum Dominus fraudulentis artibus subducens sui vicarium alterum substituat.

IX. Haec enim haesiarcham istum tam in Veteri quam Novo Testamento omni ex parte vincit. Siquidem nemini est obscurum, Christum sua sponte ad supplicium venisse, atque etiam voluntate cum sua tum Patris ac sancti Spiritus adductum, uti carnem indueret, et inter nos hominem se faceret, cum nihilominus perfectus esset Deus, a Patre principio sine ullo initio vel tempore genitus. Qui postremis temporibus in virginis utero formari voluit, sibi que corpus effinxit, ac revera genitus, et homo sine ullo fuco factus est, uti poenas in ea quam susceperat carne pro nobis experiretur, ac pro ovibus suis animam traderet. In quo haereticos illos perspicue refellit dum ita loquitur: *Ecce ascendimus Hierosolymam, et Filius hominis tradetur, et occidetur, et* **75** *tertia die resurget*³. Tum insuper cum Zebedaei filii ait: *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum*⁴? Quo illa apostoli Petri verba pertinent: *Mortificatus carne, vivificatus autem spiritu*⁵.

¹ Γ. καταψήφίζεις. ² Matth. xx, 18. ³ ibid. 22. ⁴ 1 Pet. iii. 18.

Ac rursus: *Qui pro nobis in carne passus est.* Sed et Joannes ita scribens: *Si quis negat Christum in carne venisse, hic est Antichristus*¹. Ad hæc sanctus Paulus: *Qui mortem, inquit, gustavit, mortem inquam crucis*². Id quod Moses diu ante prænuntians dicebat: *Videbitis vitam vestram coram vobis e ligno suspensam*³. Vita porro nostra non Cyrenæus Simon, sed ille est ipse, qui pro nobis ideo passus est, ut nos passionibus nostris exsolveret, quique ideo mortuus carne mors ipsa mortis esse voluit, ejus ut stimulum frangeret: idem terre ad interiora descendit, ut adamantinos vectes effringeret. Qua re confecta captivas sursum animas evexit, atque inferos exhaustit.

X. Tantum igitur abest ut Simoni Christus causam mortis attulerit, ut ei semetipsum exposuerit. Nam quid tandem ais, mortalium omnium infelicissime? Non libere profiteri quæ vellet potuit, et ab illis nisi in cruce suspendi vellet recedere? At scilicet Dei Verbo adhibendæ jocularis præstigiæ fuerunt, ut alium ad mortem, crucisque supplicium oblundum vice sua traderet, is præsertim qui dixerit: *Ego sum veritas et vita*⁴! Atqui neque vite est alteri mortem consciscere, neque quod revera inest in sese dissimulare, aliaque pro aliis ostendere, veritatis. Desinet enim veritas esse, si sit fraudis et erroris artifex, suumque ipsamet opus abscondat, ac contrariam calliditatem ad negotium suum accomodat. Postremo ut dicendi finem faciam: *Væ mundo a scandalis*⁵, et operantibus iniquitatem! Quam multi non modo sibi tenebras offuderunt, sed et aliis quos errori suo postea faciles atque obsequentes nacti sunt! Sed prudentibus veritas apparebit; Basilidæ vero, et ejusmodi farinæ hominum studium constabit ab errore profectum.

Hæc habui quæ de hac hæresi, ejusque fabulis dissererem. A qua deinceps ad aliam me conferam. Quis enim non illam hæresim facile deprehendat nihil præter figmentum esse, **76** instarque cæcæ in arena defossam, solo cornu duntaxat exerto iis qui in ipsam incurrerat: exitium afferre? Verum et *peccatorum cornu Dominus contrivit*, et *justi cornu solum exaltabitur*⁶, hoc est veritatis fides. Posteaquam igitur veritatis illud doctrina

ADVERSUS NICOLAITAS,

Quæ est hæresis V, sive XIV.

I. Nicolaus e numero VII diaconorum fuit, qui

¹ I Joan. iv, 2. ² Phil. II, 8. ³ Deut. xxviii, 66. ⁴ I Joan. i, 9. ⁵ I Cor. v, 12. ⁶ I Cor. x, 12.

(63) *Ὁψεσθε τὴν ζωὴν*. Hic locus e Deut. xxviii, 66, de Christo a nonnullis PP. accipi solet, ut ab Aug., lib. xvi *contra Faust.*, c. 23; Tertulliano lib. *contra Jud.*, c. 11.

(64) *Νικολαϊτῶν*. De sectæ vel auctore vel ἐπιτιμῶν, veteres a se invicem dissentiunt. Magi-

Ἰωάννης λέγων· *Εἰ τις οὐ λέγει τὸν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι, οὗτος Ἀντίχριστός ἐστιν*. Ὁ δὲ ἅγιος Παῦλος φησὶ· *Γενόμενος θάνατος, θανάτου δὲ σταυροῦ ὡς καὶ Μωϋσῆς προσιαφωγῶν ἔλεγεν· Ὁψεσθε τὴν ζωὴν* (63) *ἡμῶν κρεμαμένην ἀπέναντι ὑμῶν ἐπὶ ξύλου*. Ζωὴ δὲ ἡμῶν οὐχ ὁ Σίμων ὁ Κυρηναῖος, ἀλλ' ὁ ὑπὲρ ἡμῶν πεπονηὸς, ἵνα τὰ ἡμέτερα πάθη διαλύσῃ, καὶ θανῶν σαρκὶ θάνατος θανάτῳ γένηται, ἵνα τὸ κέντρον τοῦ θανάτου κλάσῃ, καταβάς εἰς τὰ καταχθόνια, ἵνα τοὺς ἀδαμαντίνους μοχλοὺς συντρίψῃ· Ὅπερ ποιήσας, ἀνήγαγε τῶν ψυχῶν τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐκένωσέ τε τὸν ᾄδην.

I. Οὐκ ἄρα οὖν αἴτιος θανάτου γέγονεν ὁ Χριστὸς τῷ Σίμωνι αὐτὸς ἑαυτὸν παραδοῦς. Τί γὰρ λέγεις, ὦ ἄθλιε ἅπαντων ἀνθρώπων; Οὐκ ἴδύνατο ἐλευθεροστομεῖν καὶ ἀναχωρῆσαι ἀπ' αὐτῶν, εἰ μὴ ἐθέλησε σταυρωθῆναι; Ἀλλὰ παύρινον ἐποίει κυβέλας ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος, καὶ ἄλλον ἀντὶ αὐτοῦ παρεδίδου ἀποθανεῖν καὶ σταυρωθῆναι, ὁ λέγων· *Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια*, φησὶ, καὶ ἡ ζωὴ! Ἡ δὲ ζωὴ οὐκ ἂν ἐτέρῳ θάνατον παρασκευάσει· καὶ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἂν κρύψῃ τὸ ἐν ἀληθείᾳ παρ' αὐτῆς γεγόμενον, καὶ ἕτερα ἀνοῖ ἐτέρων ὑποδείξῃ. Οὐκέτι γὰρ ἡ ἀλήθεια εὐρεθήσεται ἀλήθεια πλάνην ἐργαζομένη, καὶ κρύπτουσα τὸ ἑαυτῆς ἔργον, δι' ἐναντίας δὲ πραγματευομένη σοφίσματος. Καὶ ἀπλῶς ἐκ πάντων, ὡς εἶπειν, ἵνα μὴ μὴκύνω τὸν λόγον. Οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων, καὶ τῶν ἐργαζομένων τὴν ἀνομίαν! Πόσοι ἑαυτοῖς σκότος ἠύρηνται, καὶ ἄλλοις τοῖς μετέπειτα τῷ σκότει αὐτῶν παιδομένοις! Τοῖς δὲ συνετοῖς φανήσεται ἡ ἀλήθεια· ἡ δὲ Βασιλείου καὶ τῶν τοιούτων πραγματεία πλάνης ἔργον ἐλεγχθήσεται.

Καὶ ταῦτά μοι περὶ ταύτης τῆς αἵρέσεως καὶ τοῦ μύθου τούτου εἰρήσθω. Ἐντεῦθεν δὲ ἐφ' ἑτέραν αἵρεσιν βαδιοῦμαι. Τίνι γὰρ οὐ φωρατὴ ἔσται ἡ τοιαύτη αἵρεσις, μῦθος τις ὄσα, καὶ ὡς κεράστου τρόπου ἐν ἄμμῳ κεχρωσμένη, διὰ δὲ τοῦ κέρατος ἐν ἀέρι προκύπτουσα, καὶ τὸν βλεθρον τοῖς περιτυγχάνουσιν αὐτὴν ἐργαζομένη; ἀλλὰ καὶ τὸ κέρας τῶν ἀμαρτωλῶν ὁ Κύριος συνέτριψε, τὸ δὲ κέρας τοῦ δικαίου **D** *μόνον ὑψωθήσεται*, ὑπερ ἔσται πίστις ἀληθείας. Διδ, καὶ τοῦτον συντρίψαντες τῇ τῆς ἀληθείας διδασκαλίᾳ, ἐπὶ τὰς μετέπειτα διέλθωμεν, Θεὸν βοηθὸν ἐπικαλούμενοι, ᾧ ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

KATA NIKOLAÏTΩΝ (64),

Αἵρεσις Ε', ἡ καὶ ΚΕ'.

Α'. Νικολάος γέγονεν εἰς ἀπὸ τῶν ἑπτὰ διακόνων, τῶν

¹ Joan. xiv, 6. ² Matth. xviii, 7. ³ Psal. lxxiv, 11.

strum erroris fuisse præter Epiphanium censent Irenæus lib. I, cap. 27, Ignatius, Philastrius, et alii. At Clemens lib. III *Strom.*, Nicolaum cum ab aliis animi ornamentis, tum a temperantia commendat; ejusque virgines filias fuisse narrat: sed ex quadam sententia, quam is coram apostolis

ἐκλεγεμένων ὑπὸ τῶν ἀποστόλων ἅμα Στεφάνῳ τῷ ἀγίῳ καὶ πρωτομάρτυρι, καὶ Προχόρῳ, καὶ Παρμενᾷ, καὶ τοῖς ἄλλοις. Οὗτος, ἀπὸ τῶν Ἀντιοχείων ὁρμώμενος, προσήλυτος γίνεται. Μετέπειτα δὲ καταδεξάμενος τὸν περὶ τοῦ κηρύγματος λόγον τοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸς συνήφθη τοῖς μαθηταῖς, ἔν τε τοῖς προκριτέοις τὰ πρῶτα ἐξεταζόμενος. Ἐντεῦθεν καὶ ἐν τοῖς ἑκλεγείσιν εἰς τὴν τῶν χηρῶν τότε ἐπιμέλειαν ἐγκατηρῶθη. Ὑστερον δὲ τοῦτον ὑπέδου ὁ διάβολος, καὶ ἐξηπάτησεν αὐτοῦ τὴν καρδίαν τῇ αὐτῇ πλάνῃ τῶν προσηρμένων παλαιῶν, κατατροπῆναι μειζρόνως ὑπὲρ τοῦς πρῶτον. Ἰὺναιον γὰρ οὗτος ἔχων εὐμορφον, καὶ ἀπὸ τοῦ γυναικίου ἐγκρατευσάμενος, ὡς κατὰ μίμησιν ὧν ἑώρα Θεῶν προσαναχόντων, μέχρι τινὸς ἐκαρτέρει. Οὐ μὴν εἰς τέλος ἤνεγκε κρατεῖν τῆς αὐτοῦ ἀκρασίας· ἀλλὰ βουληθεὶς ὡς κύνων ἐπὶ τὸν ἴδιον ἔμετον ἐπιστρέφειν, προσάσειε τινὰς οὐκ ἀγαθὰς ἑαυτοῦ θηρώμενος ἐπενόει πρὸς ἀπολογίαν τοῦ ἰδίου τῆς ἀκολασίας· πάλους, ἃ μᾶλλον συνέφερον ἢ αὐτῷ. Ἐτα αὖν τοῦ σκοποῦ ἐκπεσῶν, τῇ ἰδίᾳ γυναικί συνήφθη ἀπειρίργως. Οὗτος δὲ, ἀισχυρόμενος τὴν ἑαυτοῦ ἤτταν, καὶ ὑφορώμενος φωραῦναι, ἐτόλμα λέγειν, ὅτι, εἰ μή τις καθ' ἑκάστην ἡμέραν λαγνύει, ζωῆς οὐ δύναται μετέχειν τῆς αἰωνίου. Ἐκ προσάσεως γὰρ εἰς πρόφασιν μετηνέχθη ἑτέραν. Ὅρων γὰρ τὴν ἑαυτοῦ σύμψυκτον κάλλει μὲν διαπρέπουσαν, ταπεινότητι δὲ φερόμενην, ἐζηλοτύπησε ταύτην, καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν ἀσέλγειαν τοὺς ἄλλους εἶναι νομίσας, τὰ πρῶτα μὲν ἐμπαροινῶν εἰς τὴν ἰδίαν γαμετὴν διετέλει, καὶ διαβολὰς τινὰς αὐτῇ ἐπιφέρων διὰ λόγων· τὸ δὲ πέρας ἑαυτὸν κατέσπασεν οὐ μόνον εἰς τὴν χρεῖσιν τῆς σαρκὸς τὴν κατὰ φύσιν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ εἰς βλάσφημον ὑπόνοιαν, καὶ βλάβην κακοτροπίας, καὶ πλάνην παρεισδύσεως πονηρᾶς.

B. Καὶ ἐντεῦθεν ἄρχονται οἱ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως κακῶς τῷ κόσμῳ ἐπιφύεσθαι· φημὶ δὲ Γνωστικοί, καὶ Φιθιωνῖται, καὶ οἱ τοῦ Ἐπιφανοῦς καλούμενοι, Στρατιωτικοί τε καὶ Λευιτικοί, καὶ ἄλλοι πλείους. Ἐκαστος γὰρ τούτων, τὴν ἑαυτοῦ αἵρεσιν τοῖς πάθεσιν αὐτοῦ ἐπισπώμενος, μυρίας ὁδοὺς ἐπενόησε κακίας. Τινὲς μὲν γὰρ αὐτῶν Βαρθηλῶ τινὰ δοξάζουσι, ἣν ἄνω φάσκουσιν εἶναι ἐν ὀγδόῳ οὐρανῷ. Ταύτην δὲ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς προβεβλήσθαι φασί. Μητέρα δὲ αὐτὴν εἶναι οἱ μὲν τοῦ Ἰαλδαβαῶθ (65) λέγουσιν, οἱ δὲ τοῦ Σαβαῶθ. Τὸν δὲ υἱὸν ταύτης κεκρατηκέναι τοῦ ἐθδόμου οὐρανοῦ ἐν θράσει τινὶ καὶ ἐν τυραννίδι. Λέγει δὲ τοῖς ὑποκάτω, ὅτι Ἐγὼ εἰμι, φησὶν, ὁ πρῶτος, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἔστιν ἕτερος Θεός. Τὴν δὲ Βαρθηλῶ ἀκηκοέναι

¹ γρ. ὕθεν καὶ ἐν τοῖς. ² γρ. συνέφερον τοῦ ἰδίου σκοποῦ ἐκπεσόντι τῇ ἰδ. γυν. συναφθῆναι. ³ Act. vi, 5 sqq.

dixerat, δεῖν παραχρησασθαι τῇ σαρκί, flagitiosi dogmatis occasionem esse natam. Sic enim ille lib. ii Strom. : Τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ φάσκοντες ἑαυτοὺς Νικολαῶν ἔπεσθαι ἀπομνημόνευμά τι τάνδρως φέροντες ἐκ παρατροπῆς τὸ δεῖν παραχρησθαι τῇ σαρκί. Ἄλλ' ὁ μὲν γενναῖος κολοῦσιν δεῖν ἐδῆλου τὰς τε ἡδονὰς, τὰς τε ἐπιθυμίας· καὶ τῇ ἀσκήσει ταύτη καταμαρμα-

A ab apostolis delecti sunt, una cum S. Stephano protomartyre, ac Prochoro, Parmena sociisque cæteris. Hic oriundus Antiochia sese ad Judeorum sectam aggregavit. Postea Christianum dogma complexus, ad discipulos adjunctus, atque inter primarios annumeratus est³. Inde in eorum ordinem relatus est, qui ad viduarum præfecturam electi sunt. Verum postea in eum se diabolus insinuavit, ejusque mentem veterum illorum, quos commemoravimus, erroribus imbuit, ut etiam majus ipsi quam iisdem illis vulnus indligeret. Nam cum uxorem haberet elegantis specie mulierem, ab ea sibi aliquando temperavit, ut eos imitaretur, quos Deo penitus addictos cerneret. Sed non intemperantiam suam perpetuo coercere potuit. B Quippe canis instar ad vomitum redire cupiens, et malos quosdam colores excusationesque prætexens, ea ad libidinis suæ patrociniū excogitavit, quæ magis ex usu sibi esse viderentur. Qua spe cum excidisset, tum demum sine ulla tergiversatione cum uxore consuetudinem habere instituit. Verum suæ sibi ignaviæ conscius, ac ne deprehenderetur veritus, jactare illud ausus est : nisi qui singulis diebus luxuriæ vacet, sempiternam salutem neminem posse consequi. Ita ab excusatione una in alteram delapsus est. Cum enim conjugem suam præstanti esse forma videret, humilemque sese præstare, zelotypia commotus, ac de libidine sua cæterorum mores interpretatus, **77** primū uxorem suam contumeliose est aggressus, eique certa crimina per calumniam objecit. Demum vero non solum ad usitatum inter hominēs ac naturalem usum corporum prolapsus est; veram etiam in plenum illud in Deum contumeliæ dogma, improbitatisque damnū, atque errorem pravitatis omnīs conciliatorem erupit.

II. Ab hoc fonte derivati, ac pessime in mundum introducti sunt hæretici illi, qui eam sibi, quam falso nominant, cognitionem vindicant : cujusmodi sunt Gnostici, Phibionitæ, et quibus ab Epiphane nomen est inditum. Tum etiam Militares, Levitici, aliique complures. Quorum quilibet hæresin propriam ad animi sui affectiones accommodans, sexcentas nequitiae vias excogitavit. Nam eorum aliqui D Barbelonem nescio quam celebrant, cui in octavo cælo domicilium attribuent. Hanc a Patre productam affirmant; matremque alii Jaldabaoth, alii Sabaoth faciunt. Et quidem audacius, ut aiunt, filius septimi cæli per summam audaciam ac tyrannidem compos est factus. Isque inferiores alloquens : Ego, inquit, primus sum, ac postremus, nec alius præ-

vein τὰς τῆς σαρκὸς ὁρμὰς τε καὶ ἐπιθέσεις. Οἱ δὲ εἰς ἡδονὴν τράγων δίχην ἐκχυθέντες, οἷον ἐφουδρίζοντες τῷ σώματι καθηδουπαθοῦσιν.

(65) Οἱ μὲν τοῦ Ἰαλδαβαῶθ. A τῇ et ΝΣΝ deductum videtur, quasi matricem patrum, ac propagatricem tim dix vis.

ter me Deus est. Quod audiens Barbelo lacrymata est. Eandem porro venusta specie principibus semper apparere dicunt, ab iisque semen per voluptatem ac profluvium auferre; nimirum ut vim suam in diversos distractam iterum recuperet. Cujus dogmatis occasione fœditatis suæ mysterium in orbem invexit. Atque eorum plerique, quos commemoravimus, quo tandem pacto quod ne proferre quidem licet miro improbitatis artificio in promiscuo mulierum concubitu, immanique turpitudine volutari docuerunt? quemadmodum sanctissimus Paulus alibi declarat his verbis: *Quæ enim occulto fiunt ab ipsis turpe est vel dicere*¹.

III. Verum si qui contrariam huic errori refutationem a Spiritu sancto profectam videre cupiat, ea ex sancti Joannis Apocalypsi cognosci poterit, qui ad unam Ecclesiarum ex Christi Domini persona scribens, sive ad episcopum, qui ei præpositus fuerat, cum angeli sancti virtute qui in altari erat, ita loquitur: *Sed hoc habes boni, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ et ego odi*². Alii vero Prunicam quamdam **78** eodem quo isti commento venerantes, et ex illo turpitudinis dogmate cupiditatibus suis obsequentes, Prunicæ, inquit, vires ex corporibus profluviisque colligimus; ex semine nimirum, ac menstuis, de quibus paulo post, cum de his particulatim agemus, subtilius disseremus, non ut audientium, legentiumve sensus inquinemus, sed ut prudentioribus vehementius adversus illos odium pessimorumque facinorum detestationem injicere possimus. Neque vero scelestos illos calumniose traducimus, sed quæ ab ipsis geruntur, ea uti se res habet, palam omnibus exponimus. Sunt et ex illis aliqui, qui Jaldabaoth præcipue colunt, eumque Barbelonis priorem natu filium esse prædicant: ideoque habendus ei honor est, inquit, quod recondita multa patefecit. Hinc est quod certos libros Jaldabaoth nomine inscriptos ac commentitios habent; necnon barbaras principum, ut asserunt, ac potestatum per unumquodque cælum appellationes innumeras, qui omnes hominum animis sunt contrarii. Sane ingens humano generi fraus est ex istiusmodi hominum errore comparata. Alii Caulaucauch cuidam eandem venerationem deferunt, quo nomine unum ex principibus appellant. Quibus vocum terriculis commentitiisque ac barbaris appellationibus imperitis hominibus imponere conantur. Sed peritioribus, et iis qui cujuscunque nominis, ac propositæ rei notitiam per divinam quamdam scientiam ejusdem sunt Dei beneficio consecuti, quid facilius quam ista fabulosorum ab illis errorum conficta dogmata refellere?

IV. Cum enim Prunicum nominant nihil ea vox

¹ Ephes. v, 12. ² Apoc. ii, 6. ³ γρ. Προϋνικων.

(66) Προϋνικων γὰρ ἐὰν εἴπωσι. Προϋνικος Περσικοῦ βαβυλωνίου καὶ μεροναρίου σημαίνει. Οἱ μισθοῦ κομίζοντες τὰ ὄνια ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς. ὡς τινες παιδαριωνᾶς καλοῦσι, ὄρομεις, τραχεῖς, ὄξεις εὐχί-

τὸν λόγον τοῦτον, καὶ κλαῦσαι. Ταύτην δὲ δεῖ φαίνεσθαι τοῖς ἀρχουσιν ἐν εὐμορφίᾳ τιμῇ, καὶ ἀποσυλᾶν τὸ ἐξ αὐτῶν σπέρμα δι' ἡδονῆς καὶ ἐκχύσεως, ἵνα δῖθεν τὴν αὐτῆς δύναμιν τὴν εἰς διαφόρους σπαρθεῖσαν αὐθις πάλιν ἀνακομιζῆ. Καὶ οὕτως ἐκ τοιαύτης ὑποθέσεως τὸ τῆς αὐτοῦ αἰσχρολογίας μυστήριον τῷ κόσμῳ ὑπεστήνεγκε. Καὶ τινες, ὡς ἔφην, τῶν προειρημένων διὰ πολλῆς κακομηχανίας, ἃ μὴ θέμις λέγειν, πῶς ἐν πολυμιζίᾳ γυναικῶν, καὶ ἐν αἰσχροποιῖαις ἀνηκέστοις ἀναστρέφεσθαι ἐδίδασαν, ὡς καὶ ποῦ ὁ ἀγιώτατος Ἀπόστολος φησὶ: *Τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπ' αὐτῶν αἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν.*

Γ'. Τῷ δὲ βουλομένῳ τὴν ἀντίθετον ἰδεῖν ἐκ Πνεύματος ἁγίου περὶ τῆς τούτου αἰρέσεως ἀνατροπὴν, ἰστέον ἐστὶν ἀπὸ τῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως, ὅς, γράφων μὲν τῶν Ἐκκλησιῶν ἐκ προσώπου Κυρίου, τοῦτέστι τῷ ἐπισκόπῳ τῷ ἐκεῖσε κατασταθέντι, σὺν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου ἀγγέλου τοῦ ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, φησὶν: *Ἐχεις δὲ τι καλόν, ὅτι μισοῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ἃ καὶ ἐγὼ μισῶ. Προϋνικόν*³ *τε ἄλλοι τιμῶντες τινὰ, ὡς καὶ οὗτοι, μυθῶδως πάλιν εἰς ταύτην τὴν ὑπόνοιαν τῆς αἰσχρολογίας τὰ ἑαυτῶν πάθη ἐπιτελοῦντές φασι.* Τῆς Προϋνικῆς τὴν δύναμιν συλλέγομεν ἀπὸ τῶν σημείων, διὰ τε τῶν βουστῶν· φημὶ δὲ γονῆς καὶ καταμηνίων, περὶ ὧν ὀλίγω ὕστερον, ὅταν περὶ αὐτῶν μονομερῶς λέγειν ἐπιβαλλώμεθα, κατὰ λεπτότητα ὑψηλῆσμαι, οὐκ εἰς τὸ χρᾶναι ἀκοῆς τῶν ἀκουόντων· ἐντυγχανόντων, ἀλλ' εἰς τὸ τοῖς συνετοῖς ἀπέχθειαι μᾶλλον ἐργάσασθαι πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἀποτροπὴν τῆς τῶν κακῶν ἐργασίας, οὐ συκοφαντῶν τοὺς ἀλιτηρίους, ἀλλὰ κατ' ἀλήθειαν τὰ παρ' αὐτῶν γινόμενα εἰς τοῦμφανὲς θριαμβεύων. Ἐτεροι δὲ τῶν προειρημένων Ἰαλδαθαῶθ δοξάζουσι, φάσκοντες αὐτὸν εἶναι πρῶτον υἱὸν, ὡς ἔφην, τῆς Βαρθηλώ· καὶ διὰ τοῦτό φησι δεῖν ἄγειν αὐτῷ τὴν τιμὴν, ὅτι πολλὰ ἀπεκάλυψεν. Ὄθεν καὶ βιβλία τινὰ ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἰαλδαθαῶθ ποιητεῦνται ἐκτυποῦντες, καὶ ὀνομασίας μυστικῆς βαρβαρικῆς ἀρχόντων, φησὶ, καὶ ἔξουσιων καθ' ἕκαστον οὐρανὸν ἐναντιουμένων τῇ τῶν ἀνθρώπων ψυχῇ. Καὶ πολλὴ ἀπλῶς ἢ διὰ τῆς πλάνης αὐτῶν γινόμενη τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων ἐπιβουλὴ. Ἄλλοι δὲ τὸν Καυλαυκαῦχ ὡσαύτως δοξάζουσιν, ἀρχοντὰ τινὰ τοῦτον οὕτω καλοῦντες, φαντασιάζειν φιλοτιμούμενοι τοὺς ἀπείρους διὰ τῆς τῶν ὀνομάτων ἐκπλήξεως, καὶ ἐπιπλάστου τῆς τοῦ ὀνόματος βαρβαρωνυμίας. Τοῖς δὲ ἐμπαίροις καὶ ἐκ Θεοῦ λαβοῦσι περὶ ἐκάστης ὀνομασίας καὶ ὑποθέσεως τῆς ἀληθινῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως· χάριν, πῶς οὐκ εὐθέλεγκτα τὰ τῆς μυθῶδους αὐτῶν πλάνης διδάγματα καὶ ἐλέγγρα;

Δ'. Προϋνικων ἐν εἴπωσι (66), τὸ ὄλον ἐστὶν ἡδου-

νητοι, γοργοί, μισθῶτοι. Idem fere apud Suidam. Vulgo a πρό et ἐνεῖχος deducunt, aut a πρό et νεῖχος. Nam et ὑβριστήν interpretantur; itaque Phavorinus. Qui et addit πρόχλος τὸ αἰδοῖον. Quod de-

καυτείας καὶ ἐκκαυτείας ἐξέδρασε. Πᾶν γὰρ τὸ προ-
νικευόμενον λαγνείας ὑποφαίνει τὸ ἐπὶ νόμον· φθο-
ρὰς δὲ τὸ ἐπιχειρήμα. Ἐπὶ τοῖς γὰρ τὰ σώματα δια-
κορευοῦσιν. Ἑλληνική τις ἐστὶν ἡ λέξις τὸ Ἐπρου-
νίκευσε¹ ταύτην. Ὅθεν καὶ ἐν μύθοις ἀναγράφουσιν
οἱ τὰ Ἑλληνικὰ συγγραψάμενοι Ἑλλήνων ἀπα-
τεῶνες, περὶ κάλλους λέγοντες οὕτως, ὅτι κάλλος
προϋνικόν. Ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Καυλακαύχ τις τῶν
γινωσκόντων οὐ καταγέλασειεν, ὅτι τὰς Ἑβραϊστὶ
καλῶς εἰρημένας λέξεις, καὶ Ἑλληνιστὶ καλῶς ἐρμη-
νευθείσας, καὶ νῦν παρὰ τοῖς Ἑλληνιστὶ ἀναγινώ-
σκουσι φανεράς οὔσας, καὶ οὐδὲν σχολίον ἔχούσας,
αὐτοὶ εἰς εἰδωλοποιίας τε καὶ εἰς μορφάς, καὶ εἰς
ἐνυποστατικὰς ἀρχάς, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀνδριαντοπλα-
σίας τοῖς ἀφελέσι διὰ φαντασίας τὴν πλάνην ὑποσπεί-
ροντες, ἀνατυποῦσιν εἰς τὴν τῆς αἰσχρᾶς αὐτῶν καὶ
μυθώδους τέχνης ὑποσποράν; Καυλακαύχ γὰρ ἐν τῷ
Ἡσαΐα (67) γέγραπται, λέξις τις οὔσα ἐν τῇ δωδε-
κάτῃ ὀράσει, ἐνθα λέγει· Ἐπιφάνει ἐπὶ θλίψιν, ἐλπιδι
ἐπὶ ἐλπίδι. Ἔτι μικρὸν, ἔτι μικρὸν προσδέχου.
Ὡς καὶ αὐτὰ τὰ Ἑβραϊκὰ ῥήματα τελειότατα ἐν-
ταῦθα παραθήσομαι αὐταῖς λέξεσιν, ὡς ἐστὶ γεγραμ-
μένον. Τὸ γὰρ Σαυλασαῦ σαυλασαῦ ἐρμηνεύεται θλί-
ψιν ἐπὶ θλίψιν. Καυλακαύχ καυλακαύχ, ἐλπιδι ἐπὶ
ἐλπιδι· Ζηρησάμ ζηρησάμ, ἔτι μικρὸν ἔτι μικρὸν
προσδέχου. Ποῦ οὖν ἡ τούτων μυθολογία; ποῦ ἡ
κίσησις τῆς φαντασιολογίας; Πόθεν τῷ κόσμῳ τὰ
ζιζάνια; Τίς ὁ ἀναγκάσας εἰς ἑαυτοῦς ἐπισπάσασθαι
θεθρον τοὺς ἀνθρώπους; Εἰ μὲν γὰρ γινώσκοντες
μετεποίησαν τὰς ὀνομασίας εἰς φαντασίαν ἀπωλείας,
ἑαυτοὺς προφανῶς αἰτίοι γεγονάσιν· εἰ δὲ ἀγνοοῦντες
ἂ μὴ ἤδρασαν ἔφρασαν, οὐδὲν αὐτῶν ἀθλιώτερον. Μωρὰ
γὰρ ταῦτα ὡς ἀληθῶς· καὶ παντὶ τῷ σύνεσιν κεντη-
μένῳ ἐν θεῷ ἐνεστὶν ἰδεῖν. Ἡδουπαθείας γὰρ χάριν
ἑαυτοῦς τε καὶ τοὺς πειθομένους ἀπόλεσαν καὶ ἀπολ-
λύνουσι. Πνεῦμα γὰρ ἐστὶ πλάνης, ὡς περ φύσημα ἐν
αὐτῷ διαφόροις κινήμασιν ἕκαστον τῶν ἀφρόνων κι-
νοῦν κατὰ τῆς ἀληθείας. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ αὐλῆς
μῆμημά ἐστι τοῦ δράκοντος, δι' οὗ ἐλάλησεν ὁ πονη-

¹ γρ. προνικεῦσαι ταύτην. ² Isa. xxviii, 10.

pravatam videtur. Sed nemo notionis ejus, quam
Epiphanius ei voci tribuit, mentionem facit, ut
idem sit quod πορνυεύσθαι, vel φθεῖρειν. Ac suspicari
licet in ea significatione dici, quasi πορνικεύειν et
πορνικόν. Vir quidam doctus apud Diogenem in
Xenocrate vocem illam ausus est rescribere, pro
eo quod vulgo legitur πορνικούς. Verba Diogenis
hæc sunt: Καὶ εἴποτε μέλλοι εἰς ἄστὺ ἀπιέναι,
φασὶ τοὺς θεορθεῖν πάντας καὶ πορνικούς ὑπο-
στέλλειν αὐτοῦ τῇ παρόδῳ. Verum sine veterum au-
thoritate codicum nefas est aliquid immutare.
Apud Hesychium vero, ut recte observat idem, in
vocabulo Σχιτάλοι, ἀπὸ τῶν ἀφροδισίων, καὶ τῆς
προνικίας νυκτερινῆς. Ubi προνικία pro re venerea
usurpata videtur.

(67) Καυλακαύχ γὰρ ἐν τῷ Ἡσαΐα. I. deus ille
Isaia xxviii, com. 10 et 13 legitur; sed Hebraica
a LXX Senioribus discrepant: יק יצ יצ יצ יצ
: שם יציר שם יציר יק יק יק יק, *Excerptum ad
præceptum, spes ad spes, etc.*, vel: *Monda, reman-
danda, exspecta, reexspecta*; quod de sacriliga
mimesi ac dicacitate Judæorum interpretatur He-

A aliud quam voluptatum excogitatas illecebras indi-
cat. Nam quidquid προνικευόμενον dicitur, id vene-
rææ libidinis significationem, et tentatam ab ali-
quo corruptelam demonstrat. Nam ad eorum faci-
nus, qui puellis stuprum offerunt, Græcorum usi-
tata vox est, Ἐπρονίκευσε ταύτην, hoc est, stuprum
huic obtulit. Unde etiam impostores illi qui de re-
bus Græciæ scripserunt, cum de pulchritudine
mentionem faciunt, κάλλος προϋνικόν appellant.
Quod vero ad vocem Caulaucauch attinet, quis eorum
qui nominis hujus potestatem noverit risum tenere
possit, cum istos videat vocabula quædam Hebraice
bene concepta, nec minus commode Græce reddita,
ab 79 iisque qui Græce legunt plane intellecta,
cum difficile nihil habeant, hæc illos tamen expri-
mendis suis idolis accommodare, hoc est inanibus
formis, ac subsistentibus principiis, et, ut ita dicam,
simulacrorum figmentis, dum vana illa nominum
ambitione rudiorum mentibus errorem suum asper-
gunt, quo turpem illam ac fabulosam artem latius
dissipent? Etenim vox illa Caulaucauch apud Isaiam
scripta legitur in duodecima visione, cum ita lo-
quitur: *Tribulationem super tribulatione, spem su-
per spe: adhuc paululum, paululum adhuc exspecta*².
Quare ipsamet Hebraica verba, totidem ut illic le-
guntur descripta syllabis hoc loco subjiciam. Quippe
Tsau latsau, tsau latsau, *tribulationem super tribu-
lationem*, significat. Caulacau, *spem super spem*.
Zeer scham, zeer scham, *adhuc paululum, paululum
adhuc exspecta*. Ubinam igitur est illorum commen-
tum? Ubi vanissimum illud somnium fetus instar
ab istis conceptum? Unde hæc in mundo zizania?
Quænam genus hoc hominum necessitas cogit, sibi
ut voluntarium exitum consciscerent? Si enim
ejusmodi vocabula cum eorum vim intelligerent
perniciosa ludificatione detorserunt, manifeste sibi-
metipsis mali auctores fuerunt: sin per ignoran-
tiam quæ nescirent usurpaverint, nihil his fingi
potest infelicius. Stotida quippe sunt hæc, atque

ronymus. At LXX: θλίψιν ἐπὶ θλίψιν, ἐλπιδι ἐπὶ ἐλ-
πίδι. Ἔτι μικρὸν, ἔτι μικρὸν. Videntur γρ pro ιγ
legisse. Nec ideo accusandus est Epiphanius, ut a
nescio quo factum est, quasi Hebraice nescierit.
Hebraica ut erant exscripsit ille; tum ad singula
vocabula Græcam interpretationem adiunxit, ejus-
modi in Ecclesia passim exaudiri solebat: et ἐρμη-
νεύεται, dixit, hoc est ita a LXX redditur. Quod
autem idem ille censet, Nicolaitas impurissimi Dei
sui nomen Καυλακαύχ e psal. xxix sumpsisse: ubi
ita scriptum est כח לך vox robusta; ac perpe-
ram Epiphanium ex Isaiâ transtulisse, mihi non pro-
bat; nam illis ipsis Isaiæ verbis abusus hæreticos
testis est Hieron., cujus hæc verba sunt: *Hisque
verbis abuti solet immundissima hæresis apud sim-
plices quosque atque deceptos, ut terrorem faciat no-
vitate sermonum; quod scilicet qui hæc verba cognu-
verit, et in coitu eorum meminerit, absque ulla dubi-
tatione transeat ad regna cælorum*. Nicetas lib. 1
*Thesauri Nicolaitas scribit Pruniceum mulierem, et
Caulacum veneratos esse.*

ridicula; quæ quisquis divinitus prudentiam nactus sit nullo negotio pervideat. Siquidem voluptatis gratia cum seipso, tum quos habent sectatores perdiderunt, perduntque quotidie. Et quidem erroris ille spiritus quidam velut in tibia flatus est, qui unumquemque insipientium hominum diversis contra veritatem agnitionibus commovet. Atque adeo tibia serpentis figuram imitari videtur, per quem malus dæmon locutus est, atque Evam decepit. Ad cuius exemplar expressa, et ad humanum genus illudendum confecta tibia est. Tu vero et illam mihi effligere intueri, quam qui tibia canit in sese representat. Hic enim sursum faciem attollit, ac deorsum demittit, tum ad dextra sinistraque perinde ut ille vergit. Quippe diabolus iisce gestibus utitur, **ψ** contumeliam in superos ostendet, et quæ in terra sunt funditus evertat, totumque adeo terrarum orbem eodem exitio comprehendat, dum dextra pariter ac sinistra perniciem iis affert qui in ejus se fraudem committunt, ac sic tanquam musico instrumento **80** fraudulentis illius sermonibus afficiuntur.

V. Sunt et alii quidam ex hæreticorum illorum grege, qui inania quædam nomina confingunt, itaque dicunt: Initio tenebras, ac voraginem, et aquam fuisse: quæ a se invicem spiritus seceverit. Verum tenebræ contra spiritum iracundia ac furore percitæ sursum excurrentes cum eo congressæ sunt. Inde matrix nescio quæ genita prodiit, quæ ejusdem spiritus consuetudinem appetiit. Ex eaque quatuor *Æones* producti sunt. Ab his xiv alii procreati. Item dextra, sinistraque, necnon lumen ac tenebræ. Secundum hos omnes turpem quemdam *æonem* editum narrant, eumque cum ea, quam paulo ante diximus, matrice coisse: et ab utroque deus atque angelos, et dæmones, ac septem spiritus ortum habuisse. Sed histrionica illa figmenta nullo negotio deteguntur: nam cum unum initio Patrem deficiant, subinde plures deos ostendunt, ut ipsummet errorem sua contra se quodammodo armare mendaciâ commonstrent, ac seipsum evertere; cum interim omni ex parte perspicua veritas appareat.

VI. Quid est igitur, Nicolæ, tibi quod opponam? quidnam disputabo? Unde nobis turpem illum nescio quem *æonem*, ac nequitiae radicem, et fecundam illam matricem ac denique plures deos ac dæmones invehis? Nam quod ad Apostolum attinet cum iis verbis utitur ¹: *Si sunt qui appellantur dii*, eos nusquam esse significat. Cum enim, *qui appellantur*, dicit, sola illos appellatione constare, cum reipsa minime subsistant, nec aliter quam quorundam opinione docuit. *Nobis vero Deus*, inquit, *unus est*, nobis, inquam, qui veritatis sumus cognitione præditi. Nec qui appellaretur, sed qui revera esset Deus, adjunxit. Quod si unus nobis est Deus, plures omnino esse non possunt. Accedit et Christi in Evangelio dictum illud: *Ut cognoscite te solum verum Deum* ². Quo istiusmodi hominum, qui fictas fabulas, ac multiplicem divinitatem commenti sunt,

ῥός, καὶ ἠπάτησε τὴν Ἐβαν. Ἀπὸ τοῦ τύπου γὰρ ἐκείνου κατὰ μίμησιν ὁ αὐτὸς τοῖς ἀνθρώποις εἰς ἀπάτην κατεσκευάσθη. Καὶ ὅρα τὸν τύπον, ὃν αὐτὸς ὁ αὐτῶν ἐν τῷ αὐτῷ ποιεῖται. Αὐτῶν γὰρ ἄνω ἀναγεύσει, καὶ κάτω καταγεύσει· δεξιὰ τε κλίνας καὶ εὐώνυμα ὁμοίως ἐκείνου. Τούτοις γὰρ καὶ ὁ διάβολος τοῖς σχήμασι κέχρηται, ἵνα κατὰ τῶν ἐπουρανίων ἐνδείξηται τὴν βλασφημίαν, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἀφανισμόν ἀφανίσῃ, καὶ ὁμοῦ συμπεριλάβῃ τὴν οἰκουμένην, δεξιὰ τε καὶ εὐώνυμα λυμαινόμενος τοὺς τῆ πλάνῃ πειθομένους τε καὶ θελγομένους, ὡς περ διὰ μουσικοῦ ὄργάνου, ταῖς φωναῖς ταῖς πεπλανημέναις.

E'. Ἄλλοι δὲ τινες ἐξ αὐτῶν κενὰ τινὰ ὀνόματα ἀναπλάττουσι, λέγοντες, ὅτι Σκότος ἦν καὶ βυθὸς καὶ ὕδωρ· τὸ δὲ πνεῦμα ἀνὰ μέσον τούτων διορισμὸν ἐποίησατο αὐτῶν. Τὸ δὲ σκότος ἦν χαλεπαίνον τε καὶ ἐγκοτῶν τῷ πνεύματι· ἕπερ σκότος ἀναδραμὸν περιεπλάκη τῷ πνεύματι. Καὶ ἐγέννησε, φησὶ, τινὰ μήτραν καλουμένην, ἥτις γεννηθεῖσα ἐνεκρίσθη ἐν αὐτῷ τῷ πνεύματι. Ἐκ δὲ τῆς μήτρας προεβλήθησαν τινες τέσσαρες Αἰῶνες· ἐκ δὲ τῶν τεσσαρῶν Αἰῶνων ἄλλοι δεκατέσσαρες, καὶ γέγονε δεξιὰ τε καὶ ἀριστερὰ, φῶς καὶ σκότος. Ἰστέρον δὲ μετὰ πάντας τούτους προεβλήθησαν τινὰ αἰσχροὺς αἰῶνας, μεμίσχθαι δὲ τούτων τῇ μήτρᾳ τῇ ἄνω προδοηλωμένη· καὶ ἐκ τούτου τοῦ αἰῶνος τοῦ αἰσχροῦ καὶ τῆς μήτρας γεγενῆσθαι θεοὺς τε καὶ τοὺς ἀγγέλους καὶ δαίμονας, καὶ ἑπτὰ πνεύματα. Φωρατὴ δὲ τούτων ἡ τῆς πλάνης μιμολογία. Ἀπ' ἀρχῆς γὰρ ἓνα Πατέρα λέγοντες καὶ ὀρίζομενοι, ὕστερον πολλοὺς θεοὺς ὑπέφηναν, εἰς τὸ δεῖξαι αὐτὴν τὴν πλάνην καθ' ἑαυτῆς· τὰ ὑπ' αὐτῆς ψευδῆ λεγόμενα ἐπιτίθειν, ἑαυτὴν δὲ λύειν, τῆς ἀληθείας ἀεὶ ἐκ παντὸς μέρους εὐρισκομένης.

Γ'. Τί τοίνυν εἶπω πρὸς σέ, ὦ Νικόλαε; τί διαλεχθήσομαι; Πόθεν, ὦ οὗτος, ἤκεις φέρων ἡμῖν αἰσχροὺς αἰῶνας, καὶ βίβαν πονηρίας, καὶ μήτραν γεννητικὴν, καὶ θεοὺς πολλοὺς, καὶ δαίμονας; Ὁ γὰρ Ἀπόστολος, φήσας· *Ἐπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοί*, οὐκ εἶναι τούτους ὑποφαίνει. Ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν, *λεγόμενοι*, ἔδειξεν αὐτοὺς ἐν τῷ λέγεσθαι μόνον εἶναι, μὴ ὄντας τῇ ὑποστάσει, ἀλλὰ διὰ τῆς τινῶν ὑπολήψεως. *Ἡμῖν* δὲ, φησὶν, *εἰς Θεός*, δηλονότι τοῖς τῆν γνῶσιν τῆς ἀληθείας ἐπισταμένοις. Καὶ οὐκ εἶπε λεγόμενον Θεόν, ἀλλὰ ὄντα Θεόν. Εἰ δὲ ἡμῖν εἰς Θεός, οὐκέτι πολλοὶ θεοί. Καὶ ὁ Κύριος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ φησὶν· *Ἴνα γινώσκωσιν σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν*, ἵνα ἀνατρέψῃ τὴν διάνοιαν τῶν τὰ μυθώδη λεγόντων, καὶ νομιζόντων εἶναι πολυθεῖαν. Εἰς γὰρ ἡμῶν ἐστὶν ὁ Θεός, Πατὴρ καὶ Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα· τρεῖς ὑποστάσεις, μία κυριότης, μία θεότης, μία δο-

¹ I Cor. viii, 5. ² Joan. xvii, 3.

ξολογία, καὶ οὐ πολλοὶ θεοί. Ποῦ δὲ πληροῦται κατὰ Ἀ σὲ, ὦ Νικόλαε, τὸ ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένον; ὅτι εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνοχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἱ ἐκ γεννητοῦς ἔγεννήθησαν· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνοήσαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Εἰ τοίνυν εὐνοῦχοί εἰσι διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πῶς σὺ σεαυτὸν πεπλάνηκας, καὶ τοὺς σοὶ πειθομένους διὰ λαγνείας καὶ αἰσχροποιίας τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀδικίᾳ κατέχων καὶ διδάσκων; Ποῦ δὲ παρὰ σοὶ πεπλήρωται τὸ, *Περὶ τῶν παρθένων δὲ ἐπιταγήν Κυρίου οὐκ ἔχω· γνώμην δὲ δίδωμι, ὡς ἡλεημέρος τὸ καλὸν οὕτως εἶναι· καὶ πάλιν· Ἡ παρθένος μερικῶς τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ, ἵνα ἢ ἄγια ἐν σώματι καὶ ἐν πνεύματι;* Καὶ πόσα ἐστὶ περὶ ἀγνείας καὶ ἐγκρατείας καὶ παρθενίας λέγειν! Παρὰ σοῦ γὰρ ὁ πᾶς βόρβορος τῆς ἀκαθαρσίας ἀνασχύντως ὀρίζεται. Ἀλλὰ διὰ τῶν δύο ἢ τριῶν τούτων ῥητῶν τῆς καταγελάστου αἰρέσεως, πρὸς ἀνατροπὴν τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὁ σκοπὸς ἐνταυθὰ μοι παραλείσθω.

apud te impuritatis omne cœnum sine pudore præfinitur. Verum duabus illis tribusve sententiis, quem mihi scopum evertendæ ridiculæ hujus sectæ præfixeram, hactenus lectoribus exposuisse sufficiat.

Ζ'. Προϊὼν δὲ καθεξῆς τὴν τούτῳ συνεζευγμένην αἴρεσιν, ὡσπερ χορτομανήσασαν ὕλην ἢ δάσος ἀκανθῶν πανταχόθεν συνηνωμένην ², ἢ κατεξηραμμένην ἐν ἀγρῷ πληθὺν ξύλων τε καὶ φρυγάνων εἰς κατάκαυσιν ἐτοιμαζομένην ὑποδείξω, διὰ τὸ τῇ αὐτῇ αἰρέσει τοῦ ἑλεεινοῦ Νικολάου, ὡσπερ δι' ἐγκεντριζομένου ³ ἢ ψώρας ἀγρίας, ἢ λέπρας ἐξ ἐτέρων σωμάτων ἕτερα σώματα παραφθείρεσθαι. Οὕτω ἀπὸ μέρους εἰσὶ συνηνωμένοι οἱ λεγόμενοι ἐξ αὐτοῦ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ, Σίμωνος δὲ φημι, καὶ τῶν ἄλλων λαθόντες τὰς προφάσεις Γνωστικῶν καλούμενοι, κατὰ γνώστοι δὲ τὸ πᾶν διὰ τὴν ἐν τοῖς πράγμασι τῆς ἀκαθάρτου ἐργασίας αὐτῶν μοθηρίαν καὶ αἰσχροργίαν. Ὡς ἀληθῶς γὰρ καὶ τοῦτον πρὸς ὀλίγον ἐγκρατευσάμενον, εἴτα ἀποστάντα τῆς ἐγκρατείας, δίκην ὕδρωπος τοῦ ἐρπετοῦ καλουμένου ἐξ ὕδατων εἰς γῆν ἀνελθόντος, καὶ εἰς ὕδωρ αὔθις ἀναστρέψαντος, καλὰ μὲν τῷ ἐν χειρὶ δοθέντι Χριστοῦ παύσαντες καὶ ὀλέσαντες, ἐπὶ τὰς ἐξῆς αἰρέσεις βαδίσωμεν.

ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΛΕΓΟΜΕΝΩΝ (68) ΓΝΩΣΤΙΚΩΝ

Ἐκτη, ἢ καὶ εἰκοστὴ ἕκτη.

Α'. Πάλιν οὗτοι οἱ Γνωστικῶν διαφόρως ἀπὸ τούτου

¹ Lege γενετῆς. ² F. συνηνωμένων. ³ Matth. xix, 12. ⁴ Rom. i, 18. ⁵ I Cor. vii, 25. ⁶ ibid. 34.

(68) *Γνωστικῶν*. Gnosticorum appellatio, quam impurissimi hæreticorum usurparunt, exitium quemdam atque exquisitum animi statum, ac sanctitatis significat, ut ex Alexandrino Clemente aliisque colligere licet. Nam apud illum i *Pædag.* cap. 6, opponuntur οἱ Γνωστικοὶ τοῖς ψυχικοῖς, εἰ πνευματικοὶ vocantur. Οὐκ ἄρα οἱ μὲν Γνωστικοὶ, οἱ δὲ ψυχικοὶ ἐν αὐτῷ τῷ λόγῳ· ἀλλ' οἱ πάντες ἀποθέμενοι τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας, ἴσοι, καὶ πνευματικοὶ παρὰ τῷ Κυρίῳ. Sed in aliis *Στρωματέω* libris, et

PATROL. GR. XLI.

sensus ac cogitationes everteret. Unus enim nobis est Deus, Pater, Filius, et Spiritus sanctus, personæ tres, una dominatio, divinitas una; una laudis omnibus, gloriæque prædicatio: proinde nequaquam plures dii sunt. Jam illud, quod usurpatum a Domino est, quomodo ⁸¹ te, Nicolae, tandem auctore perficitur? Esse quosdam eunuchos, qui ab hominibus castrati sunt; et alios esse qui tales a natiuitate prodierint. Alios denique qui se regni cœlestis causa castraverint ². Quod si nonnulli cœlestis regni gratia facti sunt eunuchi, cur temetipsum, tuosque discipulos libidine ac fœdissima voluptate decipis, divinamque veritatem per summam injustitiam retines ³, ac perperam docendo depravas? Istud porro quo tandem pacto apud te geritur: *De virginibus præceptum Domini non habeo; consilium autem do, tanquam misericordiam consecutus ita bonum esse* ⁴; ac rursus: *Virgo sollicita est de iis quæ sunt Domini, quomodo placeat Domino, ut sancta sit corpore ac spiritu* ⁵? Quam multa de castitate, continentia ac virginitate dici possunt! Nam

VII. Deinceps itaque affinem huic hæresin, velut luxuriantem herbam, aut spinarum densissimam copiam undique collectam, aut lignorum in agro, virgultorumque desiccitam congeriem, et ad incendium præparatam in medium proferam, eo quod eadem illa perditum Nicolai secta, tanquam insitione quadam, vel potius uti feræ scabiei ac lepræ contagione alia ex aliis corpora, sic hominum tentantur ac corrumpuntur animi. Hoc itaque modo cum superiore hæresi cohærens ex aliqua parte, qui a Nicolao ipso, ejusque antecessoribus, Simone ac cæteris occasionem nacti Gnostici nominantur, κατὰ γνώστοι, hoc est mandandi penitus, propter impurissimi flagitii quod perpetrare solent turpitudinem ac nequitiam. Quamobrem cum nos illum hactenus continentia ad breve tempus cultorem, ac subinde desertorem, et hydropis similem (quod serpentis genus ex aquis in terram emergit, et eodem postea se recipit), calamo, qui Christo in manum traditus est, percussum confecerimus, reliquias ad hæreses orationem nostram promovebimus.

82 ADVERSUS GNOSTICOS,

Quæ est hæresis VI sive XXVI.

I. Rursus Gnostici isti varie ab illo propagati

in primis vii, de Gnosticis et γνωστικῇ δυνάμει pluribus disputat: cuius τρία esse dicit ἀποτελέσματα: nimirum τὸ γινώσκειν τὰ πράγματα· δεύτερον, τὸ ἐπιτελεῖν ὃ τι ἀνὸς λόγος ὑπαγορεύῃ· καὶ τρίτον τὸ παραδίδόναι δύνασθαι θεοπροπιῶς τὰ παρὰ τῇ ἀληθείᾳ ἐπιπεκρομμένα. Quare Gnostici sunt homines perfecta ac singulari quadam virtute, ac divinarum rerum scientia præditi; nec ea quidem vulgari, sed abstrusa ac recondita. Unde qui a Nicolao, Basilide cæterisque propagati arcanas quasdam nugas,

in mundo pullularunt, homines erroribus implicati, ac velut ex amaritudine procreati fructus, quemadmodum cuiusvis perspicuum est, et ad veritatis probationem non solum a fidelibus, sed etiam ab infidelibus deprehendi nullo negotio potest. Etenim vulvam, ac turpitudinem, cæteraque id genus in sermone jactare, nonne ridiculum mortalibus omnibus Græcis perinde ac barbaris, sapientibus insipientibusque videbitur? Sed hec magna prorsus calamitas, ac vehemens, ut ita dicam, infelicitas est: damnatos illos, et errore deceptos sectarum artifices incitari contra nos atque insurgere, velut fœdas quasdam bestias, quæ molestiam nobis ac fetorem et prurimum confictis illis suis mendaciis afferant. Ergo isti cum Nicolao conjuncti, et ab eo velut subvulcano serpentis ovo scorpium, sive aspidibus prognati quædam nobis inaniter sonantia nomina, librosque commenti sunt: velut inter cæteros quem Noriam appellant, atque ex superstitionis Gentilium opinionibus conformatis ad institutum suum nugis illis ac fabulis veritati mendacium admiscunt. Quippe Noriam istam Noemi conjugem faciunt. Quam idcirco Noriam vocant, ut quæ a gentilibus concinnata sunt barbaris vocibus dissimulantes, circumventis a se hominibus facilius illudant: quo quidem pacto, ut Pyrrhæ vocabulum interpretando redderent, Noriæ appellationem indiderunt. Nam cum nura apud Hebræos *ignem*, non illa quidem secretiore lingua, sed Syriaca significet; Hebræi siquidem *ignem* eusath nominant, illi præ inscitia atque imperitia eo vocabulo sunt abusi. Atqui neque Pyrrha illa Græcorum celebrata scriptis, neque ab illis conficta Noria, sed Barthenus Noemi conjux fuit. Græci vero Pyrrham Deucalionis uxorem fuisse memorant. Tum causam afferunt iidem illi, qui Philistionis mimos iterum nobis obtrudunt. Cum enim, inquirunt, in arca **83** esse

¹ γρ. παρθένος.

et execranda nescio quæ signata, velut mysteria, traderent, Γνωστικούς se ab exquisita illa rerum altissimarum notitia dici voluerunt. Augustinus: *Gnostici propter excellentiam scientiæ sic se appellatos esse, vel appellari debuisse gloriantur.* Apud Soeratem, lib. iv, cap. 18, alias χβ, corrigendus interpretes, qui quod Evagrius de insigni quodam monacho scripserat ad Mariam lacum habitante, προσοικεῖ δὲ αὐτῇ μοναχὸς τῆς παρεμβολῆς τῶν Γνωστικῶν ὁ δοκιμωτάτος: ita vertit: *In ea monachus ex secta Gnosticorum vir spectatissimus habitavit.* Falitur. Neque enim ex tam impura secta laudabilis ac probus existere monachus potuit; neque de virtutibus tam exquisitis disputare. Quare Γνωστικός eodem sensu quo Clemens usus est, et Evagrius ipse, qui librum eo nomine inscripserat, accipiendus est, nempe ὁ καταξιωθεὶς τῆς γνώσεως, *eximia divinarum rerum scientiæ præditus.* Redeo ad hæresin Gnosticorum, quæ non una simplexque fuit, sed universi fere, quos fabulones Augustinus vocat: *Quique, ut idem ait, fabulas vanas, easque longas et perplexas contexerunt.* Gnosticorum appellatione censentur. Epiphanius, infra hæc. xxxi sub initium, decem Gnosticorum genera facit, a totidem illorum propagata ducibus, quos partim eodem illo loco, partim hæresi xxvii, n. 1, percenset. Sunt autem hi,

φύθμενοι ἡπατημένοι ἄνθρωποι, ὡς περ ἀπὸ πικρίας κερποῖ, ὡς παντὶ τῶν δῆλόν ἐστι, καὶ φωρατὸν πρὸς δοκιμὴν ἀληθείας, οὐ μόνον εἴποιμι πιστοῖς, ἀλλὰ τάχα καὶ ἀπίστοις, ἐν τῷ κόσμῳ ἐβλάστησαν. Τὸ γὰρ μήτραν καὶ αἰσχρότητα λέγειν, καὶ τὰ ἄλλα, πῶς οὐχὶ καταγέλαστα φανεῖται πᾶσιν ἀνθρώποις, Ἑλληνῶσι τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις; Πολλὴ δὲ συμφορὰ καὶ μεγίστη, ὡς εἰπεῖν, τάλαιπωρία τοῦς ἐν καταγνώσει καὶ ἐν πλάνῃ ἐπισείσθαι ἡμῖν τῶν αἱρέσεων ἀρχηγούς, καὶ ἐπανίστασθαι, ὡς περ κνωδάλων πλῆθος, ὀχλήσεις τε καὶ δυσσομίαις, κνισμούς τε καὶ ἐπεντριθᾶς ἡμῖν ἐμποιοῦντας διὰ τῆς τοῦ μυθοποιῦ πλάνης. Οὗτοι δὲ οἱ τούτῳ τῷ Νικολᾶω συνευγμένοι, πάλιν ἀπ' αὐτοῦ ὡς ἀπὸ οὐρίου ὡοῦ ἔφωως σκορπῖοι ἢ ἐξ ἀσπίδων γεγεννημένοι, τινὰ ἡμῖν παρεισφέρουσι κνοζωνίας ὀνόματα, καὶ βίβλους πλάττουσι, Νωρίαν τινὰ βίβλον καλοῦντες, καὶ ἐξ ὑπονοίας Ἑλληνικῆς δεισιδαιμονίας μεταποιῶντες τὴν παρ' αὐτοῖς τοῖς Ἑλλήσι μυθώδη βραψοδίαν καὶ φαντασίαν, οὕτω τὸ ψεῦδος τῇ ἀληθείᾳ παραπλέκουσι. Ταύτην γὰρ φασὶ τὴν Νωρίαν εἶναι τοῦ Νῶε γυναῖκα. Καλοῦσι δὲ Νωρίαν, ὅπως τὰ Ἑλληνικῶς παρὰ τοῖς Ἑλλήσι βραψοδηθέντα αὐτοὶ βαρβαρικοῖς ὀνόμασι μεταποιήσαντες, τοῖς ἡπατημένοις παρ' αὐτῶν φαντασίαν ἐργάζονται, ἵνα δὴ καθ' ἐρημνεῖαν ποιήσωσι τὸ τῆς Πύρρας ὄνομα, Νωρίαν τοῦτο ὀνομάζοντες. Ἐπειδὴ γὰρ νοῦρά (69) ἐν τῇ Ἑβραϊκῇ αὐτῶν οὐ κατὰ τὴν βαθειαν γλώσσαν ἐρμηνεύεται, ἀλλὰ καὶ Συριακῇ διαλέκτῳ ἡσαῖθ γὰρ τὸ πῦρ παρὰ Ἑβραίοις καλεῖται, οὐ (69) κατὰ τὴν βαθειαν γλώσσαν τοῦτου χάριν αὐτοῖς συμβέβηκε κατὰ ἄγνοιαν καὶ ἀπειρίαν τῷ ὀνόματι τούτῳ κεχρηθῆναι. Οὕτε γὰρ Πύρρα ἢ παρ' Ἑλλήσιν, οὕτε Νωρία ἢ παρὰ τοῦτοις μυθευομένη, ἀλλὰ Βαρθενῶς ἢ τῷ Νῶε γέγονε γυνή. Καὶ οἱ Ἑλληνες γὰρ φασὶ τὴν Δευκαλίωνος γυναῖκα Πύρραν καλεῖσθαι. Εἶτα τὴν αἰτίαν ὑποτίθενται οὗτοι οἱ τὰ τοῦ Φιλιππίωνος (70) ἡμῖν

Simon, Menander, Saturnilus, Basilides, Nicolaus, Carpocrates, Valentinus, Colorbasus, Ptolemæus et Secundus. Clemens Alexandrinus, lib. iii *Strom.*, addit et Prodicum. Verum certa quædam ac peculiaris secta fuit, quæ sibi Gnosticorum nomē præ cæteris vindicavit; de quibus hoc in capite agit Epiphanius, et alii qui de hæresibus scripserunt. in primisque Tertullianum, qui *Scorpiacum* contra Gnosticos edidit; quam quidem hæresin Hieronymus *Contra Vigilantium* scribens Cajanam vocat.

(69) Ἐπειδὴ γὰρ νοῦρά. נורא Aramæa lingua ignem significat. Quod autem Judæis post captivitatem familiaris ac popularis lingua Syriaca foret: ideo nota non βαθειά lingua, quæ et בִּיבְלִיתִיָּה dicitur, sed communi ac vulgari idem esse quod ignem asserit. Βαθειαν autem linguam alludens ad Ezechielis locum dixit, qui est cap. iii, 5: *Non enim ad populum profundi sermonis et ignota lingue tu mitteris.* Hebraica lingua נורא ignem significat, Aramæa נורא. Qua voce ignem a Noemo vocatum Berossus prodidit. Atque inde fortassis Græci Ἑστίας originem deduxerunt.

(69) Οὐδὲν forte delendum. EDIT. PATROL.

(70) Οὗτοι τὰ τοῦ Φιλιππίωνος. Hieron. *Apol. i, cont. Ruf. Et quasi mimus Philistionis, vel Lentuli, ac Marulli stropham elegantium sermone confictam, c. i.*

αὐθὺς προσφερόμενοι, ὅτι, πολλάκις βουλομένη μετὰ τοῦ Νῶε ἐν τῇ κιβωτῷ γενέσθαι, οὐ συνεχωρεῖτο, τοῦ ἄρχοντος, φασί, τοῦ τὸν κόσμον κτίσαντος βουλομένου αὐτὴν ἀπολέσαι· σὺν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἐν τῷ κατακλυσμῷ. Αὐτὴν δὲ φασιν ἐπικαθίζανειν ἐν τῇ λάρνακι, καὶ ἐμπιπρᾶν αὐτὴν οὐχ ἄπαξ, οὐδὲ δις, ἀλλὰ πολλάκις, καὶ πρῶτον, καὶ δεῦτερον, καὶ τρίτον. Ὅθεν δὴ εἰς ἔτη πολλά ἐλήλακεν ἡ τῆς αὐτοῦ τοῦ Νῶε λάρνακος κατασκευὴ, διὰ τὸ πολλάκις αὐτὴν ὑπὲρ αὐτῆς ἐμπιπρῆσθαι. Ἦν γὰρ, φασίν, ὁ Νῶε πειθόμενος τῷ ἄρχοντι· ἡ δὲ Νωρία ἀπεκάλυψε τὰς ἄνω δυνάμεις καὶ τὴν ἀπὸ τῶν δυνάμεων Βαρθῆλῳ τὴν ὑπεναντίαν τῷ ἄρχοντι, ὡς καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις· καὶ ὑπέφαινε, ὅτι δὴ τὰ συληθέντα ἀπὸ τῆς ἄνωθεν μητρὸς διὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ τὸν κόσμον πεποιηκότες, καὶ τῶν ἄλλων τῶν σὺν αὐτῷ θεῶν τε καὶ ἀγγέλων καὶ δαιμόνων συλλέγειν ἀπὸ τῆς ἐν τοῖς σώμασι

A cum Noemo cuperet, nunquam id ei permissum est; quod eam princeps mundi conditor una cum cæteris omnibus diluvio vellet extinguere. Ergo hæc insidens arca non semel ac secundo, sed sæpius, adeoque tertio illam incendit. Quo factum est, ut ad complures annos a Noemo hæc arca structura prorogata fuerit, cum ab illa sæpius esset exusta. Siquidem Noenius principi se obsequentem præstabat; Noria vero superas virtutes, et ab iis profectam Barbelonem principi contrariam indicavit, quem admodum et aliæ fecere virtutes: atque illud præterea docuit: oportere quæ supremæ Parenti a conditore mundi principe, ac reliquis qui cum eo sunt diis atque angelis, et dæmonibus erepta sunt, ex insita corporum vi per marium ac seminarium profluvia colligere.

B δυνάμεως διὰ τῆς ἀποβόλας ἀρρένων τε καὶ θηλειῶν.

B. Καὶ ἀπλῶς περιχακῶ τὴν πᾶσαν τούτων τοῦ σκότους πῆρῳσιν ὑποδεικνύω. Πολὺν γὰρ χρόνον ἀναλώσαμεν ἂν, εἰ ἐνταῦθεν τὴν περὶ τούτων γενομένην σύνταξιν ἐθελήσω λεπτολογῆσαι, τὰ ἄτοπα αὐτῶν τῆς ψευδωνύμου γνώσεως διδάγματα καθ' ἑκάστην ὑψηλοῦμενος. Ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν, διαφόρως πάλιν ἐπετραχίζονται, τὰς τε ὑψεις αὐτῶν * κρούουτες, καὶ περικρούμενον, Βαρκαθῶδᾶν τινὰ προφήτην παρεισάγουσιν, ἄξιον τοῦ αὐτῶν ὀνόματος. Καθῶδᾶ γὰρ ἐρμηνεύεται (71) πορνεία κατὰ τὴν Συριακὴν διάλεκτον, φονοκτονία δὲ κατὰ τὴν Ἑβραϊκὴν. Καὶ πάλιν ἐρμηνεύεται τετάρτη μοῖρα τοῦ μέτρου. Χλεύτης δὲ καὶ γέλωτος τὸ τοιοῦτον, μᾶλλον δὲ σχετλιασμοῦ ἄξιον παρὰ τοῖς τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπισταμένοις κατὰ τὰς ἰδίας γλώσσας. Φέρουσι δὲ ἡμῖν ἐκ τούτου τοῦ θαυμασιωτάτου προφήτου διήγησιν αἰσχρὰν, ὅπως φορομαίσις σώμασι πλησιάζει πεισθῶμεν, καὶ τῆς ἄνωθεν ἐλπίδος ἐκπέσωμεν, οὐκ αἰσχυρόμενοι αὐτοῖς τοῖς ῥήμασι τὰ τῆς πορνείας διηγέσθαι, πάλιν ἔρωτικὰ τῆς Κύπριδος ποιητεύματα. Ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν πάλιν ἐπίπλαστον εισάγουσιν ἀγώγιμον τι ποίημα (72) ὃ ποιητεύματι ἐπέθεντο ὄνομα, Εὐαγγέλιον τελείωσης τοῦτο φάσκοντες. Καὶ ἀληθῶς οὐκ Εὐαγγέλιον τοῦτο, ἀλλὰ πένθους τελείωσις. Πᾶσα γὰρ ἡ τοῦ θανάτου τελείωσις ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑποσπορᾷ τοῦ διαβόλου ἐμφέρεται. Ἄλλοι δὲ οὐκ αἰσχύνονται λέγοντες Εὐαγγέλιον Εὐα. Εἰς ὄνομα γὰρ αὐτῆς δῆθεν, ὡς εὐρούσης τὸ ὄνομα τῆς γνώσεως ἐξ ἀποκαλύψεως τοῦ λαλήσαντος αὐτῇ ὄφως, σπορὰν ὑποτίθενται. Καὶ ὡσπερ ἐν ἀστάτῳ γνώμῃ μεθύοντος καὶ παραλοῦντος οὐκ ἴσα εἶη τὰ ῥήματα, ἀλλὰ τὰ μὲν γέλωτι πεποιημένα, ἕτερα δὲ κλαυθμοῦ ἐμπλεα· οὕτως ἡ

II. Atque, ut uno verbo dicam, piget me omnem illorum cæcitatibus caliginem oratione persequi. Multum enim insumendum erit temporis, si universam horum figmentorum ab illis concinnatam seriem hoc loco diligentius explicare voluero, et commentitiæ illorum cognitionis absurda dogmata sigillatim proponere. Alii porro varie ab illis ad communem perniciem exorti, et intuitum oculis præstigiis illudentes, et ipsimet illi Barcabban nescio quem prophetam obijciunt, sua illa appellatione dignum. Cabba enim Syriaca lingua *stuprum* significat; Hebraice *parricidium*. Sed et *meisuræ quadrantem* eo nomine vocant. Risu igitur ac Indubrio digna, vel miseranda potius est ejusmodi nominum accommodatio apud eos, qui in sua lingua vocis illius potestatem intelligunt. Cæterum ex tam admirabili propheta turpem nobis narrationem afferunt: qua ut corruptis consuescamus corporibus persuadeant, atque ab omni spe cælestium excidamus. Nec illos pudet de stupris, amatorisque ac venereis rebus nudis ac simplicibus verbis disserere. Sunt et ex iis nonnulli, qui adulterinum quoddam et adscititium poema venditant, quod opus perfectionis Evangelium inscribunt, cum revera non Evangelium, sed doloris sit ac luctus perfectio. Universa quippe consummataque mortis acerbitas in eo 84 diaboli fetu continetur. Alii Evangelium Evæ sine ullo pudore jactitant. Sub hujus enim nomine; utpote quæ cognitionis nomen a serpente quocum collocuta est, didicerit, perfidie suæ semina sparserunt. Ac quemadmodum ebrii, quorum inconstans animus, et inconsidera-

* For. δεῖ. * For. ἀνθρώπων.

(71) Καθῶδᾶ γὰρ ἐρμηνεύεται. Tam Hebraice quam Syriace *tabernaculum*, et *fornicem* significat: necnon et *prostitutum*, ac *lupanar*. Numer. quoque xxv, com. 8, LXX μήτραν reididerunt. Unde et πορνείας stuprique notio. Φονοκτονίαν vero, sive parricidium, nusquam legere memini. Suspicio Epiphanium קבר tanquam a קבר derivatum acce-

pisse, quod est perforare.

(72) Ἀγώγιμον τι ποίημα. Cornarius *illiciens poema*. Ἀγώγιμον est quod advehitur, aut importatur. Nos *ascititium* ex communi potestate interpretari maluimus. Quanquam n. 17, pag. 100, ἀγώγιμον μῦθον in priori illa Corna. notatione usurpatur.

tus est sermo, nequaquam sibi consentanea loquuntur; sed alias ridicula verba, alias noceroris ac doloris plena proferunt: eodem prorsus modo sese

III Qui quidem stolidis testimoniis, ac visis in illo suo quod præ se ferunt, Evangelio nituntur. Ita enim inquit: *In arduo monte constiteram, cum ecce video procerum hominem, et mutilum alium. Inde vocem tonitruum instar exaudio. Propius igitur ad audiendum accedo; tum me hunc in modum est allocutus: Ego idem sum ac tu, et tu idem atque ego; et ubicunque tu es, illic ego sum, ac per omnia sum dispersus. Et undecunque volueris me colligis, me vero colligendo, temetipsum colligis.* O doctrinam a nequissimo dæmone profectam! Undenam humani generis ingenia pervertit, et ad stolidam, minimeque consentanea a verbo veritatis abripuit? Nihil enim propemodum ei, qui mente atque prudentia præditus est, Scriptura vel exemplis, aut ulla re alia, ad eos refellendos uti necesse est. Siquidem recta ratio stolidas illorum fabulas et adulteriorum ac flagitiorum libidines facile per se ipsa dignoscit. Hæc igitur atque his similia commentum Gnostici, qui cum Nicolai secta conjuncti sunt a veritate exciderunt; nec eorum duntaxat, quibus errorem persuaserunt, depravarunt ingenia; sed et animos corporaque pariter adulteriis ac promiscuæ libidini servilem in modum subjecerunt. Etenim suos ipsos conventus multiplicis ac promiscui concubitus fœditate contaminant; ubi et humanis carnibus, et turpissimis sordibus vescuntur. Quæ omnino commemorare non audeo, nisi me aliqua fortasse necessitas impulerit: ita me animi mei vehementer quidam dolor ob ea quæ isti perperam gerunt stupore defixum detinet, illud magnopere mirantem, quantam in malorum gravitatem, ac profundam voraginem diabolus illos immittat, qui sibi fuerint obsecuti; adeo ut eorum mentes et corda, manus, ora, corporaque pariter atque animos **85** inquinat, quos in tantis tenebris irretitos tenere poterit. Sed illud vereor, ne sic totam illam pestilentissimi veneni vim quasi reguli cujusdam faciem aperiens, ita detegam, ut ad eorum qui hæc nostra legent perniciem potiusquam ad emendationem redundet. Siquidem vel aures ipsas pollutit tam infinitæ audaciæ in divinum numen contumeliosa series; ac vel sola narratio turpitudinis ipsius, et sordidissimæ fœditatis ac lutulentæ flagitiosa ratio. Hinc est quod a nonnullis seite admodum Borboriani, hoc est *carnosi* nominantur; alii Coddianos vocant. Est enim coddia idem Syriace quod *paropsis*, aut *catinus*: pro eo quod nemo communi cum illis uti cibo possit; sed separatim contaminatis illis apponi solet: neque quisquam ob eorum spurcitiem vel pane cum illis vesci com-

(73) *Παρά τισι δὲ φῦσει Βορβοριανῶν.* Theodoretus Barbeliotas, sive Borborianos certos hæreticos separatim memorat, quos et Naasinos, et Stratioticos, et Phibionitas appellat, quæ sunt Gnosti-

Α τῶν ἀπατεῶνων γέγονε κατὰ πάντα τρόπον τῆς κακίας ἢ ὑποσπορά.

habet ab illis impostoribus orta ac propagata ne-

Γ. Ὁρμῶνται δὲ ἀπὸ μωρῶν μαρτυριῶν καὶ ὀπτασιῶν ἐν ᾧ Εὐαγγελίῳ ἐπαγγέλλονται. Φάσκουσι γὰρ οὕτως, ὅτι Ἔστην ἐπὶ ὄρους ὑψηλοῦ, καὶ εἰδὼν ἄνθρωπον μακρὸν, καὶ ἄλλον κολεβόν· καὶ ἤκουσα ὡσεὶ φωνὴν βροντῆς, καὶ ἤγγισα τοῦ ἀκοῦσαι, καὶ ἐλάλησε πρὸς μὲ, καὶ εἶπεν· Ἐγὼ σὺ, καὶ σὺ ἐγώ. Καὶ ὅπου ἐὰν ᾦς, ἐγὼ ἐκεῖ εἰμι, καὶ ἐν ἅπασιν εἰμι ἐσπαρμένως. Καὶ ὅθεν ἐὰν θέλῃς συλλέγεις με ἐμὲ δὲ συλλέγων, ἐαυτὸν συλλέγεις. Καὶ ὡ τῆς τοῦ διαβόλου ὑποσπορᾶς! Πόθεν τὸν νοῦν ἐξέτερεψε τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ εἰς μωρὰ καὶ ἀσύστατα περιέσπασεν ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς ἀληθείας; Οὐκ ἔστι γὰρ σχεδὸν τῷ νοῦν ἐχοντι χρεῖα ἀπὸ Γραφῆς ἢ ἀπὸ παραδειγμάτων, ἢ ἐτέρου τινὸς πράγματος ποιῆσθαι τούτων τὴν ἀνατροπὴν. Τῷ γὰρ ὀρθῷ λογισμῷ εὐδὴλος αὐτῶν καὶ φωρατὴ ἡ τῆς μωρολογίας δραματουργία, καὶ μοιχῶν ἐργασία. Ταῦτά τοι καὶ τὰ τοιαῦτα εἰσηγούμενοι οἱ ἀμφὶ τὴν γνώσιν συνεzeugμένοι τῇ τοῦ Νικολάου αἵρέσει, τῆς ἀληθείας ἐκπεπτώκασιν, οὐ μόνον τὸν νοῦν τῶν πεισθέντων αὐτοῖς ἐκτρέψαντες, ἀλλὰ καὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ψυχὰς δουλώσαντες πορνείᾳ καὶ πολυμιξίᾳ. Αὐτὴν γὰρ τὴν σύναξιν αὐτῶν ἐν αἰσχρότητι πολυμιξίας φύρουσιν, ἔσθοντές τε καὶ παραπτόμενοι, καὶ ἀνθρωπίνων σαρκῶν καὶ ἀκαθαρσιῶν· ὡς οὔτε τολμήσω τὸ πᾶν ἐξεπεῖν, εἰ μὴ τι ἀναγκασθῆιν διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἐν ἐμοὶ ἀλογούσης διανοίας περὶ τῶν ματαίως ὑπ' αὐτῶν γινόμενων ἐκπληττόμενος, εἰς οἷον ἔγκον· καὶ κακῶν βουθὸν ὁ ἐχθρὸς τῶν ἀνθρώπων διάβολος ἀγει τοὺς αὐτῷ πειθομένους· ὥστε μιᾶναι καὶ νοῦν, καὶ καρδίαν, καὶ χεῖρας, καὶ στόματα, καὶ σώματα, καὶ ψυχὰς τούτων τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῇ τοσαύτῃ σκοτώσει παγιθευθέντων. Δέδρα δὲ μὴ πη ἄρα τὸν μέγαν τοῦτον ὄλον ἐν ἀποκαλύψει, ὡσπερ βασιλέως τινὸς ὄψεως τὸ πρόσωπον, εἰς λύμην μᾶλλον τῶν ἐντυγχανόντων ἢ περὶ εἰς διόρθωσιν· χραίνει μὲν γὰρ τὰ ὠτα ἀληθῶς ἢ τῆς μεγάλης τόλμης βλάβος συναγωγῆς, καὶ τῆς αἰσχρότητος αὐτῆς συλλογῆς τε καὶ διήγησις, καὶ ἡ τῆς ἀγυρτώδους αἰσχουρτίας βορβορώδης κακόνια. Παρά τισι δὲ φύσει Βορβοριανῶν (73) καλοῦνται· ἕτεροι δὲ Κοδδιανούς αὐτοὺς ἐπιφημίζουσι. Κοδδὰ γὰρ λέγεται κατὰ τὴν Συριακὴν διάλεκτον *paropsis*, ἢ *τροβλιον*, ἀπὸ τοῦ μὴ δύνασθαι τινας μετ' αὐτῶν ἐσθῆν· κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μεμιαμμένοις δίδεσθαι τὰ βρώματα, καὶ μὴ τινα δύνασθαι σὺν αὐτοῖς διὰ τὸν μόλυσμόν κ' ἄρτον συνεσθῆν. Διὰ τοῦτο ἀφωρισμένους τούτους ἠγοῦμενοι οἱ συμμέτοικοι Κοδδιανούς ἐπιονόμασαν. Οἱ αὐτοὶ δὲ ἐν Ἀλύπτῳ Στρατιωτικοῖς καλοῦνται καὶ Φιβιονίται, ὡς ἄνω μοι ἐν μέρει λέλεκται. Τινὲς δὲ αὐτοὺς Ζακχαίους

corum vocabula. Quod ad vocem attinet *κοδδὰ*, notant ܩܕܕܝܐ esse scutellam, vel craterem testaceum. [Vox autem est Chaldaica. EDIT.]

κλιούσιν. ἄλλοι δὲ Βαρβηλίτας. Ὅμως ἐπεὶ οὐδὲ παρελθεῖν δυνήσομαι ὅλα, ἀναγκάζομαι ἐξαιρεῖν. Ἐπειδὴ καὶ ὁ ἅγιος Μωϋσῆς ἀπὸ Πνεύματος ἁγίου ἐμφορούμενος γράφει, ὅτι, Ἐάν τις ἴδῃ φόνον, καὶ μὴ ἀναγγεῖλη, ἐπικατάρατος ὁ τοιοῦτος εἴη. Διόπερ οὐ δύναμαι τοῦτον τὸν μέγαν φόνον, καὶ τὴν μεγάλην ταύτην φονώδη ἐργασίαν παρελθεῖν, καὶ οὐχὶ δηλῶν δηλῶσαι. Δηλώσας γὰρ τάχα τοῖς συνετοῖς τὸ πτώμα τοῦτο, ὡσπερ τὸ φρέαρ τῆς ἀπωλείας, φόβον καὶ φρίξιν ἐμποιήσω, εἰς τὸ μὴ μόνον ἀποδρᾶναι τοὺς συνετοὺς, ἀλλὰ καὶ καταλιθάσαι τὸν ἐν τῷ βαράθρῳ τοῦτον σχολίων ἕρην καὶ βασιλίσκον, εἰς τὸ μηδὲ πλησιάζαι τινὰ τολμᾶν. Καὶ ταῦτα μὲν ἤδη περὶ αὐτῶν εἰρημένα, ὀλίγα τινὰ ὄντα, ἐν μέρει τετάχθω.

tiam, ut non modo fugiant ipsi, sed et tortuosum illum in ea voragine serpentem ac basiliscum lapidibus obruant, ut nullus deinceps audeat accedere. Atque hæc de illis hactenus dicta sunt, pauca de multis, atque ex parte solummodo delibata.

Δ'. Παρλεύσομαι δὲ εἰς τὸν οἶκον τοῦ βουθοῦ τῆς θανατιώδους αὐτῶν διηγήσεως. Διάφορος γὰρ παρ' αὐτοῖς ἡ τῆς ἡδονῆς αὐτῶν κακοδιασκαλία. Ὅτι πρῶτον μὲν κοινὰς τὰς ἑαυτῶν γυναίκας ἔχουσι. Καὶ εἰ τις ξένος παραγένοιτο τοῦ αὐτῶν δόγματος, σημεῖόν ἐστι παρ' αὐτοῖς ἀνδρῶν πρὸς γυναίκας, καὶ γυναικῶν πρὸς ἀνδρας· ἐν τῷ ἐκτείνειν τὴν χεῖρα δῆθεν εἰς ἀσπασμὸν ὑποκάτωθεν τῆς παλάμης, ψηλάφησιν τινὰ γαργαλισμοῦ ἐμποιεῖν, διὰ τοῦτου ὑποφαίνοντες, ὡς τῆς αὐτῶν θρησκείας ἐστὶν ὁ παραγεγνόμενος. Ἐντεῦθεν λοιπὸν ἐπιγνόντες ἀλλήλους τρέπονται εὐθύς εἰς ἐστίασιν. Δαψιλή δὲ τὰ ἐδέσματα κρεωφαγίας καὶ οἰνοποσίας παρατιθέασαι, κἂν πένητες εἴεν. Ἐκ τούτου δὲ συμποσιάζαντες, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὰς φλέδας τοῦ κόρου ἐμπλήσαντες ἑαυτῶν, εἰς οἶστρον τρέπονται. Καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ, τῆς γυναικὸς ὑποχωρήσας, φάσκει λέγων τῇ ἑαυτοῦ γυναικί, ὅτι Ἄνάστα, λέγων, ποιήσον τὴν ἀγάπην μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ· οἱ δὲ τάλανες μιγέντες ἀλλήλους. Καὶ ὡς ἐπὶ ἀληθείας αἰσχύνονται εἰπεῖν τὰ παρὰ τοῖς αὐτοῖς αἰσχρὰ πραττόμενα κατὰ τὸν ἅγιον Ἀπόστολον, Ὅτι τὰ παρ' αὐτοῖς γινόμενα υἰσχρὸν ἐστὶ καὶ λέγειν. Ὅμως οὐκ αἰσχυνθῶ λέγειν, ἃ αὐτοὶ ποιεῖν οὐκ αἰσχύνονται, ἵνα κατὰ πάντα τρόπον φρίξιν ἐργάτωμαι τοῖς ἀκούουσι τὰ παρ' αὐτῶν γενόμενα αἰσχουρήματα. Μετὰ γὰρ τὸ μιγῆναι πάθει πορνείας, προσεπιτούτοις ἀνατείνοντες τὴν ἑαυτῶν βλασφημίαν εἰς οὐρανὸν, δέχεται μὲν τὸ γύναιον καὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ῥύσιν τὴν ἀπὸ τοῦ ἁβρένος εἰς ἰδίας αὐτῶν χεῖρας, καὶ ἴστανται εἰς οὐρανὸν ἀναυέσαντες, ἐπὶ χεῖρας δὲ ἔχοντες τὴν ἀκαθαρσίαν· καὶ εὐχονται δῆθεν οἱ μὲν Στρατιωτικοὶ καλούμενοι καὶ Γνωστικοὶ τῷ πατρὶ, φασί, τῶν ὀλων, προσφέροντες αὐτὸ τὸ ἐπὶ ταῖς χερσὶ, καὶ λέγουσιν· Ἀναφερόμέν σοι τοῦτο δῶρον τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ οὕτως αὐτὸ ἐσθίουσι, μεταλαμβάνοντες τὴν ἑαυτῶν ἀκαθαρσίαν· καὶ φασί· Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ Πάσχα. Διὸ πάσχει τὰ ἡμέτερα σώματα, καὶ ἀναγκάζεται ὁμολογεῖν τὸ πάθος τοῦ Χρι-

A muniter queat. Quam ob causam qui cum illis habitant, velut a communi consortio segregatos putantes, Coddianos appellarunt. Idem porro Militares in Ægypto, ac Phibionitæ sunt dicti, de quare nonnihil antea significavimus. Sunt qui Zachæos vocent, alii Barbelitas. Enimvero cum universa prætermittere nequeam, nonnulla necessario de illis attingenda sunt. Nam et sanctus Moyses divini Spiritus afflatu scripsit: Si quis parricidium viderit, nec denuntiaverit, execrabilis esto. Quare non possum ingentem illam cædem ac parricidiale facinus prætermittere: non possum, inquam, illud non omnino detegere. Fortassis enim si præcipitem hanc ruinam, velut exitii puteum, prudentibus ostendero, metum iis ac terrorem incutiam, ut non modo fugiant ipsi, sed et tortuosum illum in ea voragine serpentem ac basiliscum lapidibus obruant, ut nullus deinceps audeat accedere. Atque hæc de illis hactenus dicta sunt, pauca de multis, atque ex parte solummodo delibata.

IV. Nunc ad pestiferæ illorum doctrinæ velut sedem ac voraginem me conferam. Varia enim apud illos nefariæ disciplina voluptatis est. Primum quod communes inter se feminas habent. Ac si quis ejusdem sectæ peregrinus advenerit, signum quoddam viri a feminis, feminæ a viris accipiunt. **86** Hæc autem ejusmodi est: Cum salutandi ac complectendi causa manum porrigunt, eam infra palmam contrectando ac defricando leniter titillant, eoque signo ejusdem religionis hospitem esse demonstrant. Inde posteaquam mutuo se agnoverint ad convivium accinguntur. Quod ipsum, tametsi pauperes sint, ingenti epularum apparatu, vinoque et carnibus instructissimum præbent. Finito convivio cum satietate venas distenderint, ad libidinem proritantur. Tum vir ab uxore discedens sic eam alloquitur: Surge, et fratri charitatem exhibe. Ita ad concubitum venitur. Pudet me bona fide quæ apud illos turpissime perpetrantur, exponere; quemadmodum ait Apostolus: *Quæ apud ipsos fiunt, turpe est et dicere* ¹. Verum quæ illos facere nihil pudet, neque me pudebit eloqui, ut qui sædissima illorum flagitia audierint, horrore quodam afficiantur. Etenim peracto stupro subinde contumeliosis cælum vocibus appetentes, utriusque maris profluvium cavis manibus excipiunt, ac sublatis rursus oculis sædum illud et abominabile manibus præferentes consistunt; ac preces concipiunt Militares quidem et Guostici ad universorum, ut aiunt, parentem, cui et quod manibus gestant offerunt, cum hoc solenni carmine: Hoc tibi munus, nimirum Christi corpus, offerimus: atque ita tum eo vescuntur, et impurissimas suas sordes degustant, itaque dicunt: Hoc est corpus Christi; et hoc est Pascha. Idcirco corpora nostra patiuntur, et Christi supplicia confiteri coguntur. Eodem modo quoties mulier menstruos fluxus patitur, sædissimum illum sanguini-

¹ Ephes. v, 12.

nem collectum una omnes absorbent. Atque hic est, inquit, sanguis Christi.

καταμήνιον συναχθὲν αὐτῇ αἷμα τῆς ἀκαθαρσίας, ὡσαυτως λαβόντες κοινῇ ἐσθίουσι. Καὶ τοῦτο, φασίν, ἔστι τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

V. Propterea in apocryphis legunt: *Vidi arborem duodecim fructus quotannis ferentem, et dixit mihi: Hoc est lignum vite.* Idipsum de menstruis mulierum profluviis interpretantur. Ceterum cum inter sese Venerem exerceant, **87** liberos tamen suscipere prohibent. Non enim prolis studio, sed ut libidini suæ serviant, ei corruptelæ vacant. Ita miseris hominibus diabolus illudit, et opus Dei fraudibus suis implicatum per ludibrium traducit. Proinde sic libidini satisfaciunt suæ, ut impurissimum semen in seipsos recipiant, neque illud ad propagandam sobolem emittant, sed sua ipsi turpitudine pascantur. Quod si forte quispiam excreti seminis immissionem antevertent, et ex eo gravida facta sit mulier, audi quid demum flagitiosius aggreddiantur. Nam informem adhuc fetum ex utero detractum, quocumque iis tempore visum est, infantem, inquam, abortione projectum in mortario pistillo tundunt. Cui ad vitandam nauseam mel ac piper cum aliis aromatibus et unguentis admiscet. Tum in unum collecto porcorum ac canum sodalitis, unusquisque e comminuto infantuli corpusculo digito delibat. Sic humanis carnibus pasti ad orandum Deum sese convertunt. Et cupiditatis, inquit, princeps nequaquam nobis illisit; sed quod exciderat fratri nostro collegimus. Atque id perfectum esse Pascha demum existimant. Præter hæc alia insuper dira atque execranda committunt. Cum enim rursus in se mutuo bacchari ac furere cœperint, respersis spurcissimi humoris profusione manibus consurgunt, atque ita fœdatis gerentes toto corpore nudi comprecantur, ut ea re majorem sibi apud Deum fiduciam acquirant. Ceterum in curando corpore dies noctesque pariter mulierculæ et homunciones occupantur, ac se et unguento perfundunt, et lavant, et convivia celebrant, et ebrietati ac Vencri indulgent, eosque qui jejnant execrantur. Negant enim esse jejunandum, quod ad hujus sæculi conditorem principem jejunium pertineat; imo alimento potius opus esse dictitant, quo robustiora sint corpora, ut idoneo tempore possint fructui reddendo sufficere.

VI. Porro tam Veteri quam Novo utuntur Testamento, licet eum qui in Vetere locutus est abdicent. Et quidem quoties vocem aliquam reperiunt, quæ dogmati suo contrariam habere sententiam videtur, ab hujus mundi principe profectam illam esse prædicant. **88** Sin aliquis ad illorum libidinem accommodari locus, et utcumque configurari possit non ipsa quidem potestate verborum, sed pro depravati illorum ingenii captu, eo vero ad id quod cupiunt traducto ab veritatis spiritu pronuntiatum esse dictitant. Atque istud ipsum est, inquit, quod de Joanne Dominus usurpavit: *Quid*

Α στοῦ. Ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ ἀπὸ τῆς γυναικὸς, ὅταν γένηται αὐτὴν γενέσθαι ἐν ῥύσει τοῦ αἵματος, τὸ

γένηται αὐτὴν γενέσθαι ἐν ῥύσει τοῦ αἵματος, τὸ καταμήνιον συναχθὲν αὐτῇ αἷμα τῆς ἀκαθαρσίας, ὡσαυτως λαβόντες κοινῇ ἐσθίουσι. Καὶ τοῦτο, φασίν, ἔστι τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ.

Ε'. Διδὸ καὶ ἐν ἀποκρύφοις ἀναγινώσκοντες, ὅτι *Εἶδον δένδρον φέρον δώδεκα καρπούς τοῦ ἐνιαυτοῦ· καὶ εἶπέ μοι· Τοῦτό ἐστι τὸ ξύλον τῆς ζωῆς, ὃ αὐτοὶ ἀλληγοροῦσιν εἰς τὴν κατὰ μῆνα γινομένην γυναικεῖαν ῥύσιν. Μισγόμενοι δὲ μετ' ἀλλήλων τεκνοποιίαν ἀπαγορεύουσιν. Οὐ γὰρ εἰς τὸ τεκνοποιῆσαι παρ' αὐτοῖς ἡ φθορὰ ἐσπούδασται, ἀλλ' ἡδονῆς χάριν, τοῦ διαδόλου ἐμπαίζοντος τοῖς τοιοῦτοις, καὶ καταχλευάζοντος τὸ ἐκ Θεοῦ πλάσμα πεπλανημένον. Ἄλλὰ τὴν μὲν ἡδονὴν ἐπιτελοῦσιν, εἰς ἑαυτοὺς δὲ ἀπολαμβάνουσι τὰ τῆς ἀκαθαρσίας αὐτῶν σπέρματα, μὴ εἰς τεκνογονίαν καταβαλλόμενοι, ἀλλὰ αὐτοὶ τῆς αἰσχρότητος ἐσθίοντες. Ἐὰν δὲ καὶ προληφθῆτις αὐτῶν ἐγκατασπεῖραι τὴν καταβολὴν τῆς κατὰ φύσιν αὐτῶν ἀπορροίας, καὶ ἐγκυμονήσῃ ἡ γυνή, τί δεινότερον τολμῶσιν οἱ τοιοῦτοι, ἀκουε. Κατασπασαντες γὰρ τὸ ἐμβρυον καιρῷ οἷψ' ἂν ἐπιχειρήσωσι, λαμβάνουσι ἐκτρωθὲν τοῦτο τὸ βρέφος, ἐκ ὄλμῳ τινὶ κόπτουσιν ὑτέρῳ, καὶ ἐγκαταμίξαντες μέλι καὶ πέπερι, καὶ ἄλλα τινὰ ἀρώματα, καὶ μύρα, πρὸς τὸ μὴ ναυτιᾶν αὐτοὺς, οὕτως συναχθέντες πάντες οἱ [τῆς] τῶν χοίρων τούτων καὶ κυνῶν θιασῶται, μεταλαμβάνουσι ἕκαστος τῷ δακτύλῳ ἀπὸ τοῦ κατακοπέντος παιδίου. Καὶ οὕτως τὴν ἀνθρωποβορίαν ἀπεργασάμενοι, εὐχονται λοιπὸν τῷ Θεῷ, ὅτι οὐκ ἐνεπαλίχθημεν, φασίν, ἀπὸ τοῦ ἀρχοντος τῆς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ συνελέξαμεν τὸ παράπτωμα τοῦ ἀδελφοῦ. Καὶ δῆθεν τοῦτο τὸ τέλειον Πάσχα ἡγοῦνται· ἀλλὰ δὲ ὅσα δεινὰ αὐτοῖς τετόλμηται. Ὅταν γὰρ πάλιν ἐμμανεῖς ἐν ἑαυτοῖς γένωνται, φύραντες ἑαυτῶν τὰς χεῖρας τῆς ἑαυτῶν αἰσχρότητος τῇ ἀπορροίᾳ, ἐγείρονται, καὶ τὰς ἑαυτῶν μεμολυσμένας χεῖρας ἔχοντες, εὐχονται γυμνοὶ ὄλῳ τῷ σώματι, ὡς διὰ τῆς τοιαύτης ἐργασίας εὐρίσκειν πρὸς Θεὸν τὴν παρῆρσιαν. Τὰ σώματα δὲ αὐτῶν νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν τημελοῦσι γυναικάρια καὶ ἀνθρωπάρια, μυριζόμενοι, λουόμενοι, θοιναζόμενοι, κοίταις τε καὶ μέθαις σχολάζοντες. Καὶ καταρῶνται τὸν νηστεύοντα, λέγοντες· Οὐ δεῖ νηστεύειν. Τοῦ γὰρ ἀρχοντος τούτου τοῦ ποιήσαντος τὸν αἰῶνα ἔστιν ἡ νηστεία. Δεῖ δὲ τρέφασθαι εἰς τὸ τὰ σώματα εἶναι ἰσχυρὰ, εἰς τὸ δύνασθαι τὸ καρπὸν ἀποδιδόναι κατὰ καιρὸν αὐτοῦ.*

Ζ'. Χρῶνται δὲ καὶ Παλαιᾷ καὶ Καινῇ Διαθήκῃ. Ἀπαγορεύουσι δὲ τὴν λαλήσαντα ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ. Καὶ ὅταν μὲν βῆμα εὐρωσὶ τι κατ' αὐτῶν δυνάμενον ἔχειν τὸν νοῦν, φασίν ὅτι τοῦτο ἀπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ κοσμικοῦ λελάληται· ἐὰν δὲ τις εἰς ὁμοίωσιν τῆς αὐτῶν ἐπιθυμίας δυνηθεῖ σχηματίζεσθαι λόγος, οὐχ ὡς ἔστι τὸ βῆμα, ἀλλ' ὡς ἔχει ὁ αὐτῶν νοῦς ὁ ἡπακτιμένος, τοῦτον μετασκευάζοντες εἰς τὴν ἑαυτῶν ἐπιθυμίαν, φάσκουσιν ἐκ τοῦ πνεύματος τῆς ἀληθείας λελάλησθαι. Καὶ τοῦτό ἐστι, φασίν, ὃ εἶπεν ὁ Κύριος περὶ Ἰωάννου· *Τί ἐξήλλοτε εἰς τὴν ἐρημίαν θεάσασθαι; Κἀλαμὸν ἐπὶ ἀνέμου σαλευθό-*

μενον; "Οτι οὐκ ἦν, φασί, τέλειος ὁ Ἰωάννης. Ἐπενόστο γὰρ ὑπὸ πολλῶν πνευμάτων κατὰ κάλαμον τὸν ἐπὶ ἐκάστῳ ἀνέμῳ κινούμενον. Καὶ ὅτε μὲν ἤρχετο τὸ πνεῦμα τοῦ ἀρχοντος, Ἰουδαϊσμὸν ἐκήρυτταν· ὅτε δὲ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, περὶ Χριστοῦ ἐλάλει. Καὶ τοῦτό ἐστι, φασίν, ὅτι Ὁ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν (74). Περὶ ἡμῶν, φασίν, εἶπεν, ὅτι ὁ ἐν ἡμῖν μικρότερος μεζῶν αὐτοῦ ὑπάρχει.

Z'. Καὶ εὐθὺς ἐπιστομίζονται οἱ τοιοῦτοι ἀπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας. Ἐκ γὰρ τῶν συνεζευγμένων ἐκάστη λέξει ἀναφανδὸν ἡ ἀλήθεια δειχθήσεται, καὶ τὸ ἐχέγγυον τῆς φράσεως ἀποδοθήσεται. Εἰ μὲν γὰρ ὁ Ἰωάννης μαλακὰ ἠμφίεστο, καὶ ἐν οἴκοις βασιλέων ὑπῆρχεν, ὀρθὴ ἂν πρὸς αὐτὸν ἡ λέξις, καὶ εὐθεῖα πρὸς ἐλεγχον τοῦ αὐτοῦ ὑπῆρχεν. Εἰ δὲ, *Τί ἐξήλοστε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις ἡμφιεσμένον*; καὶ οὐχ οὕτως εἶχεν, οὐκέτι τὸ ἐγκλημα ἐπὶ τὸν οὐ μαλακὰ φοροῦντα Ἰωάννην τοῦ λόγου ἐπενεκτήον, ἀλλὰ ἐπὶ τοὺς οὕτως εὐρήσειν τὸν Ἰωάννην νομίσαντας, καὶ ὑπὸ τῶν ἔνδον ἐν οἴκοις βασιλέων πολλάκις κατὰ ὑπόκρισιν κολακευομένους. Ἐνόμιζον γὰρ οὗτοι, ἐξεργόμενοι καὶ παρὰ Ἰωάννου ἐπαίνους εὐρίσκον, καὶ μακαρισμοὺς ἐπὶ τοῖς ὑπ' αὐτῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν γινόμενοις παραπτώμασιν. Ὡς δὲ οὐχ ἤυρον, ἀνατρεπτικῶς παρὰ τοῦ Σωτῆρος πρὸς αὐτοὺς εἶρηται, ὅτι: *Τί ἐνομίζετε εὐρίσκον; Συμπεριφερόμενοι τοῖς ὑμῶν πάθεσιν ἄνθρωπον, ὡς κατὰ τοὺς μαλακὰ φοροῦντας; Οὐχ οὕτως. Οὐ γὰρ ἐστὶν Ἰωάννης κάλαμος σαλευόμενος γνώματι ἀνθρώπων, ὡς δονούμενος κάλαμος ὑπὸ ἐκάστης ἀνθρώπων ὑποκρίσεως καὶ ἀπάτης. Ἐπειδὴ δὲ εἶπεν, Ἐν γεννητοῖς γυναικῶν οὐκ ἐστὶ μεζῶν Ἰωάννου*, ἵνα μὴ τινες νομίσωσι καὶ αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος μεζῶνα εἶναι τὸν Ἰωάννην, ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ὑπὸ γυναικὸς ἐγεννήθη, τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας, διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἀσφαλιζόμενος ἡμᾶς ἔφη, ὅτι Ὁ μικρότερος αὐτοῦ, τοῦτέστι τῷ χρόνῳ (74) τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ παρουσίας, *μεζῶν αὐτοῦ ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν*. Ἐπειδὴ γὰρ μετὰ ἐξάμηνον ἐγεννήθη ὁ Σωτὴρ τῆς Ἰωάννου γεννήσεως, δηλονότι μεζῶν αὐτοῦ ὢν. Ἦν γὰρ ἀεὶ, καὶ ἐστὶ. Τίνι δὲ τοῦτο οὐ δῆλόν ἐστιν; Ἄρα γοῦν καταλῶς τὰ πάντα παρ' αὐτοῖς πεποιήτευται, ἀπὸ ἀγαθῶν εἰς φαῦλα μεταθελημένα.

Christus est in lucem editus. Qui haud dubie major erat illo, cum et sit semper et fuerit. Quis hoc vero potest ignorare? Frustra igitur ab illis excogitata sunt omnia, et ex bonis in mala conversa.

H'. Καὶ τὰ μὲν βιβλία αὐτῶν πολλά· Ἐρωτήσεις γὰρ τινὰς Μαρίας ἐκτίθενται· ἄλλοι δὲ εἰς τὸν προειρημένον Ἰαλδαβαῦθ, εἰς ὄνομα δὲ τοῦ Σῆθ πολλὰ βιβλία ὑποτίθενται. Ἀποκαλύψεις δὲ τοῦ Ἀδάμ ἄλλας λέγουσιν· εὐαγγέλια δὲ ἕτερα εἰς ὄνομα τῶν μαθη-

¹ Matth. xi, 7. ² ibid. 11. ³ ibid. 8. ⁴ ibid. 11.

(74) Forte addendum μεζῶν αὐτοῦ ἐστὶν. Ed. PATR. (74) Τοῦτέστι τῷ χρόνῳ. Locum ex Vaticano codice suæ integritati restitimus. Quod ad evan-

A existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? Quod, ut asserunt, nondum esset perfectus Joannes. Nam a pluribus ventis perflabatur; arundinis more, quæ ad unumquemque ventum agitur. Itaque cum in eum principis spiritus incumberet, Judaicum cultum prædicabat; cum vero Spiritus sanctus adveniret, de Christo sermonem instituebat. Quo quidem hæc verba pertinere putant: *Qui minor est in regno cælorum major est illo*. Quippe ad nos ista referuntur, aiunt, ut qui inter nos minor est, is Joanne sit præstantior.

VII. Verum os illis subiunde a veritate ipsa præcluditur. Nam ex iis quæ cum unaquaque dictione connexa sunt, perspicue veritas apparebit, ac quid loquendi rationi consentaneum sit certissima fide monstrabitur. Etenim si Joannes mollioribus vestibus uteretur, atque in principum palatiis degeret, recta ipsum vox illa peteret, et in ejus reprehensionem esset sine ulla ambage collata. Cum vero ita locutus fuerit: *Quid existis videre? hominem mollibus vestimentis indutum*? istud porro ab Joanne procul abfuerit, nihil est cur hujus loci criminationem referri ad Joannem arbitremur, qui delicatum illum cultum minime omnium adhibuit; sed ad eos potius, qui ejusmodi se Joannem reperturos putabant, quibusque sæpius adulari solent ii qui principum aulas ac palatia frequentant. Excuntes enim illi collaudandos se ab Joanne, et ob ea quæ in dies patrabant scelera felices prædicandos existimabant. Qua spe cum essent frustrati, ad eos refellendos ita Salvator locutus est: *Quid vos nacturos esse credebatis? Hominemne qui se pravis animi vestri affectionibus accommodaret, quod ii faciunt qui mollioribus vestibus induunt? Minime vero. Non enim Joannes arundo quædam est hominum opinionibus agitata, vel qualibet eorum fraude ac simulatione concussa. Sed quoniam illud adjecerat: Inter natos mulierum non surrexit major Joanne Baptista*, ne quis Joannem sibi persuaderet, etiam ipso Salvatore esse majorem, **89** quo is a muliere, nimirum beata semperque Virgine Maria per Spiritum sanctum esset genitus, ut nos contra hunc errorem instrueret, subjecit: *Qui minor est in regno cælorum, major est illo*. Quod videlicet ratione temporis est ab eo dictum quo in hunc mundum humana carne præditus ad-

venit, quoniam sexto a Joannis nativitate mense

VIII. Cæterum libri penes illos quamplurimi sunt. Nam *Interrogationes* quasdam Mariæ venditant. Alii de eo quem diximus Jaldabaoth sub Sethi nomine complures libros supposititios obtrudunt. Sed et Adami revelationes alias, et alia item evan-

gelici illius loci sensum attinet, eodem modo Chrysost. et Theophylactus exponunt, quo Epiphanius.

gelia falsa discipulorum nomine conscribere sunt ausi. Nec eos dicere pudet Salvatore nostrum ac Dominum Jesum Christum ejusmodi per sese turpitudinem monstrasse. Etenim in Mariæ *Interrogationibus* quas majores vocant (sunt enim aliæ minores perinde commentitiæ), hunc illi patefecisse fingunt, cum eam in montem eduxisset, essetque precatus, ac producta de latere suo muliere cum ea rem habere cœpisset; tum seminis sui profusione degustata monstrasset, ita, ut vivere possimus, esse faciendum. Addunt et perturbatam fuisse Mariam, atque humi cecidisse, eamque a Christo cum his verbis erectam: *Quare dubitasti modicæ fidei?* Atque hoc ipsum esse volunt, quod in Evangelio dicitur: *Si terrena dixi vobis, et non credidistis, cœlestia quomodo credetis?* Item illud: *Cum videritis Filium hominis eo ascendentem ubi erat prius*¹; hoc est, inquit, profluens semen exsorptum, ut eo unde exierat revertatur. Tum quod alibi scriptum est: *Nisi manducaveritis carnem meam, et biberitis meum sanguinem*². Ad quæ perturbatis discipulis, ac dicentibus: *Quis hoc potest audire*³? de turpitudine sermonem eum institutum ferunt, ideoque turbatos retro pedem retulisse. Nondum enim perfecte corroborati erant ac stabili. Quo etiam Davidis illud dictum referunt: *Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo*⁴. **90** Atque in eo quod scriptum est: *Secus decursus aquarum*, indicari viri fœditatem asseruit; istud vero: *Quod fructum suum dabit in tempore suo*, voluptatis demonstrare proluviem; nam quod additum est, *Et folium ejus non defluet*⁵, tum a nobis, inquit, perficitur, cum in terram decidere non patimur, sed ipsimet illud absumimus.

IX. Ac ne prolati illorum testimoniiis plus detrimenti quam utilitatis afferam, idcirco pleraque silentio prætermittam. Alioquin omnia, quæ ab illis dicuntur, hoc loco explicando commemorarem. Nam quod in Scriptura legimus Raab coccinum in fenestra posuisse⁶, non coccinum erat, inquit, sed muliebri pudendum: in quo coccineus color menstruum sanguinem significat. Quin etiam eodem illud spectat: *Bibe aquam de tuis vasis*⁷. Si quidem interire carnem, nec excitari denuo prædicant, eamque ad principem pertinere. Vim autem illam, quæ in menstruis est ac semine, animam esse, quam collectam comedimus. Unde cum carnibus aut oleribus, aut pane, aut alio quopiam vescimur, bene de creatis rebus meremur, dum ex his omnibus animam corrogamus, ac nobiscum in cœlum evehimus. Ideoque genere omni carniuum utuntur, ut generis, aiunt, nostri miseremur. Cæterum eandem inesse putant animalibus, et bestiis,

A τῶν συγγράψασθαι τετολμήχασιν· αὐτὸν τε τὸν Σωτῆρα ἡμῶν καὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν οὐκ αἰσχύνονται λέγειν, ὅτι αὐτὸς ἀπεκάλυψε τὴν αἰσχροῦργίαν ταύτην. Ἐν γὰρ ταῖς Ἑρωτήσεσι Μαρίας καλουμέναις μεγάλαις (εἰσὶ γὰρ καὶ μικραὶ αὐτοῖς πεπλασμέναι) ὑποτίθενται αὐτὸν αὐτῇ ἀποκαλύπτειν, παραλαβόντα αὐτὴν εἰς τὸ ὄρος, καὶ εὐξάμενον, καὶ ἐκβαλόντα ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ γυναῖκα, καὶ ἀρξάμενον αὐτῇ ἐγκαταμίγνυσθαι· καὶ οὕτως ὄθηεν τὴν ἀπόρροιαν αὐτοῦ μεταλαβόντα δεῖξαι, ὅτι δεῖ οὕτως ποιεῖν, ἵνα ζήσωμεν· καὶ ὡς τῆς Μαρίας παραχθείσης, καὶ πεσοῦσης χαμαὶ, αὐτὸν πάλιν αὐτὴν ἐγείραντα εἰπεῖν αὐτῇ· *Ἴνα τί ἐδίστασας, ἐλιγόπιστες; Καὶ φασιν, ὅτι καὶ τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι Εἰ τὰ ἐπιγεία εἰπον ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐπιστεύσατε, τὰ ἐπουράνια ἴως πιστεύσετε; καὶ τὸ, Ὅταν ἴδῃτε τὸν Υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀνερχόμενον ὄπου ἦν τὸ πρότερον· τοῦτέστι τὴν ἀπόρροιαν μεταλαμβανομένην, ὅθεν καὶ ἐξῆλθε· καὶ τὸ εἰπεῖν· Ἐὰν μὴ φάγητέ μου τὴν σάρκα, καὶ πίητέ μου τὸ αἷμα. Καὶ τῶν μαθητῶν παρασσομένων, καὶ λεγόντων, Τίς δύναται τοῦτο ἀκοῦσαι; φασίν, ὡς περὶ τῆς αἰσχροτήτος ἦν ὁ λόγος· διὸ καὶ ἐταράχθησαν, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὰ ὄπισω. Οὕτω γὰρ ἦσαν, φασίν, ἐν πληρώματι ἐστερευμένοι. Καὶ τὸ εἰπεῖν τὸν Δαβὶδ· Ἔσται ὡς τὸ ξύλον τὸ πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὕδατων, ὃ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει ἐν καιρῷ αὐτοῦ· περὶ τῆς αἰσχροτήτος τοῦ ἀνδρός, φασὶ, λέγει, Ἐπὶ τὴν ἔξοδον τῶν ὕδατων. Καὶ, Ὁ τὸν καρπὸν αὐτοῦ δώσει, τὴν τῆς ἡδονῆς ἐπιρροίαν, φασὶ, λέγει· Καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀπορβύνησεται, ὅτι οὐκ ἐώμεν αὐτὸ χαμαὶ πεσεῖν, ἀλλὰ αὐτοὶ αὐτὸ ἐσθίωμεν.*

Θ'. Καὶ ἵνα μὴ τὰς μαρτυρίας αὐτῶν ἐν μέσῳ ἄγων βλάψω μᾶλλον ἢ περὶ ὠφελήσω, τοῦτου χάριν τὰ πολλὰ ὑπερβήσομαι. Ἐπεὶ ὅτι ἅν τὰ πάντα παρ' αὐτοῖς κακῶς λεγόμενα ἐνταῦθα παρατιθέμενος διηγόρευον. Τὸ γὰρ εἰπεῖν, φασὶ, τεθεικέναι τὴν Ῥαββὸν κόκκινον ἐν τῇ θυρίδι, οὐκ ἦν, φασὶ, κόκκινον, ἀλλὰ τὰ μόρια τῆς γυναικείας φύσεως· καὶ τὸ κόκκινον αἷμα τῶν καταμνηνίων λέγει. Καὶ τὸ εἰπεῖν, Πίνε ὕδατα ἀπὸ τῶν ἀγγείων, περὶ τούτου λέγει. Φασὶ δὲ εἶναι τὴν σάρκα ἀπολλυμένην, καὶ μὴ ἐγειρομένην· εἶναι δὲ ταύτην τοῦ ἄρχοντος. Τὴν δὲ δύναμιν τὴν ἐν τοῖς καταμνηνίοις καὶ ἐν ταῖς γοναῖς ψυχῆν εἶναι φασιν, ἣν συλλέγοντες ἐσθίωμεν. Καὶ ἅπερ ἡμεῖς ἐσθίωμεν (75) κρέα, ἢ λάχανα, ἢ ἄρτον, ἢ τι ἕτερον, χάριν ποιούμεν ταῖς κτίσεσι, συλλέγοντες ἀπὸ πάντων τὴν ψυχὴν, καὶ μεταφέροντες μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὰ ἐπουράνια. Διόπερ καὶ πάντων μεταλαμβάνουσι κρεῶν λέγοντες, ἵνα ἐλεήσωμεν τὸ γένος ἡμῶν. Φάσκουσι δὲ τὴν αὐτὴν ψυχὴν εἶναι ἐν τε τοῖς

¹ Joan. 11, 12. ² Joan. vi, 66. ³ ibid. 54. ⁴ ibid. 61. ⁵ Psal. 1, 3. ⁶ ibid. ⁷ Josue 11, 21. ⁸ Prov. v, 15. ⁹ F. πῶς ἄν.

(75) Καὶ ἅπερ ἡμεῖς ἐσθίωμεν. Idem Manichæi jactitare solebant, ut ex Aug. lib. *Adversus Faustum* apparet.

ζώοις καὶ ἐν κνωδάλοισ, καὶ ἰχθύοις, καὶ ὄφει, καὶ ἄνθρώποις ἐγκατεσπάρθαι, καὶ ἐν λαχάνοις, καὶ ἐν δένδροις, καὶ ἐν γεννήμασι. Καὶ οἱ μὲν αὐτῶν Φιβωνίται καλοῦμενοι ἀναφέρουσι τὰς αἰσχρὰς αὐτῶν θυσίας τῆς πορνείας, τὰς ὑφ' ἡμῶν ἐνταῦθα προειρημένας ὀνόμασι τριακοσίοις ἐξηκονταπέντε, οἷς αὐτοὶ ἐπλασαν ἀρχόντων δῆθεν, ἐμπαίζοντες τοῖς γυναικαρίοις, καὶ λέγοντες· Μίγηθι μετ' ἐμοῦ, ἵνα σε ἀνεγέκω πρὸς τὸν ἄρχοντα. Καθ' ἐκάστην δὲ μίξιν ὀνομάζουσιν ἐνὸς ὀνομά τινος βάρβαρον τῶν παρ' αὐτοῖς πεπλανημένων, καὶ δῆθεν εὐχονται λέγοντες· Προσφέρωμέν σοι τῷ δεϊνί, ἵνα προσενέγκῃς τῷ δεϊνί. Τῇ δὲ ἄλλῃ πάλιν μίξει ἄλλῃ ὑποτίθεται ὁσαύτως προσφέρειν, ἵνα καὶ αὐτὸς τῷ ἄλλῳ. Καὶ ἕως ἂν ἔλθῃ, μᾶλλον δὲ κατέλθῃ τριακοσίας ἐξηκονταπέντε πτώσεις τῆς λαγνείας, καθ' ἐκάστην ὀνομάτι ἐπικαλεῖται τὸ τοιοῦτο ἐργαζόμενος. Καὶ ἄρχεται πάλιν κατεῖναι διὰ τῶν αὐτῶν, τὰ αὐτὰ αἰσχρὰ ἐπιτελῶν καὶ ἐμπαίζων ταῖς ἡπατημέναις. Ὅταν οὖν εἰς τοσοῦτον ἀριθμοῦ ἔγκον ἐλάσῃ ἐπτακοσίων τριάκοντα πτώσεων, λέγω δὴ μίξεων αἰσχρῶν, καὶ ὀνομάτων τῶν παρ' αὐτοῖς πεπλασμένων, τότε λοιπὸν τολμᾷ ὁ τοιοῦτος, καὶ λέγει· Ἐγὼ εἰμι ὁ Χριστός· ἐπειδὴ ἄνωθεν καταβέβηκα διὰ τῶν ὀνομάτων τῶν τῆς ἀρχόντων.

Γ'. Τὰ δὲ τῶν μειζόνων κατ' αὐτοὺς ἀρχόντων ὀνόματα ταῦτα εἶναι λέγουσι, πολλοὺς λέγοντες. Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ οὐρανῷ εἶναι τὸν Ἰαὼ ἄρχοντα, καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ φασὶν εἶναι τὸν Σακλᾶν ἄρχοντα τῆς πορνείας· ἐν δὲ τῷ τρίτῳ τὸν Σῆθ ἄρχοντα· ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ εἶναι φασὶ τὸν Δάδην· τέταρτον γὰρ ὑποτίθεται οὐρανὸν, καὶ τρίτον· πέμπτον δὲ ἄλλον οὐρανὸν, ἐν ᾧ φασὶν εἶναι τὸν Ἐλωαῖον τὸν καὶ Ἄδωναῖον. Ἐν δὲ τῷ ἕκτῳ φασὶν εἶναι οἱ μὲν τὸν Ἰαλδαθαῶθ, οἱ δὲ τὸν Ἡλιαῖον. Ἄλλον δὲ ἑβδομον οὐρανὸν ὑποτίθεται, ἐν ᾧ λέγουσιν εἶναι τὸν Σαβαθῶθ. Ἄλλοι δὲ λέγουσιν οὐχί, ἀλλ' ὁ Ἰαλδαθαῶθ ἔστιν ἐν τῷ ἑβδόμῳ· ἐν δὲ τῷ ὄγδῳ οὐρανῷ τὴν Βαρβηλὼν καλουμένην, καὶ τὸν Πατέρα τῶν ὄλων, καὶ Κύριον τὸν αὐτὸν αὐτοπάτορα, καὶ Χριστὸν ἄλλον αὐτολόχευτον· καὶ Χριστὸν τοῦτον τὸν κατελθόντα, καὶ δεῖξαντα τοῖς ἀνθρώποις ταύτην τὴν γνώσιν, ὃν καὶ Ἰησοῦν φασὶ· μὴ εἶναι δὲ αὐτὸν ἀπὸ Μαρίας γεγεννημένον, ἀλλὰ διὰ Μαρίας δεδειγμένον· σάρκα δὲ αὐτὸν μὴ εἰληφέναι, ἀλλ' ἢ μόνον δόκησιν εἶναι. Φασὶ δὲ τὸν Σαβαθῶθ οἱ μὲν ὄνου μορφὴν ἔχειν, οἱ δὲ χοίρου. Διόπερ ἐνετείλατο, φασὶ, τοῖς Ἰουδαίοις χοῖρον μὴ ἐσθίειν. Εἶναι δὲ αὐτὸν ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, καὶ τῶν μετ' αὐτὸν οὐρανῶν καὶ ἀγγέλων τῶν ἑαυτοῦ. Τὴν δὲ ψυχὴν, ἐν τῷ ἐξέρχασθαι ἐντεῦθεν, διαβαίνειν διὰ τῶν ἀρχόντων τούτων· μὴ δύνασθαι δὲ διαπεράσαι, εἰ μὴ τι ἂν τῆς γνώσεως ἢ ἐν πληρώματι γένηται, μᾶλλον δὲ ταύτης τῆς καταγνώσεως, καὶ ἐμφορηθεῖσα διαδράσειε τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἐξουσιῶν τὰς χεῖρας. Εἶναι δὲ δρακοντοειδῆ τὸν ἄρχοντα τὸν κατέχοντα τὸν κόσμον τοῦτον, καὶ καταπίνοντα μὲν τὰς ψυχὰς τὰς μὴ ἐν

et piscibus ac serpentibus animam, quæ hominibus insit, necnon et oleribus, et arboribus, ac germinibus infusam. Jam vero qui ex iis Phibionitæ vocantur exsecranda illa libidinis sacra, quæ a nobis explicata sunt, ccclxv nominibus ascribunt, quæ principum esse propria commenti sunt. Ita mulierculis illudentes : Congredere mecum, inquit, ut te ad principem perducam. Tum ad singulos coitus barbarum aliquod unius ex illis nomen temere ab iis excogitatum pronuntiant, ac nimirum hac formula precantur : Tibi N. offerimus, ut N. vicissim offeras ; inde alio rursus in congressu alteri se offerre prædicant, ut et is alteri repræsentet. Ita donec per ccclxv libidinis ac lascivix gradus ascenderit, vel descenderit potius, quoties Venerem repetunt, ejusmodi aliquod nomen appellat. Inde per eadem illa turpitudinis vestigia relabuntur, ac circumventis a se mulierculis illudunt. **¶** Postquam autem iterando sæpius concubitu, ac fictis illis nominibus repetendis dcccxxx numerum impleverunt, deinceps qui id egerit, palam de se prædicare non dubitat : Ego sum Christus. Nam per ccclxv nomina principum ex alto descendi.

X. Majorum porro principum nomina hæc esse memorant. In supremo, inquit, orbe residet Jao ; in secundo Saclan, is qui stupris ac libidinibus præest ; in tertio Sethus ; in quarto Daden statuunt : quippe quartum esse cælum asseverant, et tertium ; ac rursus quintum, in quo Eloæum collocant, qui idem et Adonæus dicitur. At sextum occupare volunt alii Jaldabaoth, Eliæum alii. Sed et septimum esse nonnulli definiunt, cui Sabaoth insideat. Quod ab aliis negatur, qui Jaldabaoth septimam illam stationem attribuant. In octavo Barbeloni domicilium esse fingunt, necnon et universorum Parenti illi, qui idem Dominus sit, et sui-metipsius pater, quemadmodum et alteri cuidam Christo, qui per sese sit in lucem editus. Tum vero Christum, ibidem ipsum collocant, qui de cælo descendit, et ejusmodi cognitionem humano generi contulit, quem etiam appellatum fuisse Jesum prædicant. Verum eundem negant de Maria natum, sed per Mariam ostensum asserunt ; neque carnem aliter quam specie ipsa suscepisse. Quod ad Sabaoth pertinet, hunc asini quidam, alii porci figura constare censent. Ob idque Judæis, aiunt, suillis carnibus interdixerat. Hunc esse cæli terræque conditorem, tum eorum qui consequuntur cælestium orbium, angelorumque suorum. Porro digredientem hinc animam per illos transire principis ; neque tamen penetrare posse, nisi cognitione illa plenissime perfusa fuerit, vel condemnatione potius ; qua quidem cumulata principum istorum ac potestatum manus effugiat. Addunt et hujus mundi præsidem draconis effigiem habere.

¹ γρ. γενέσεως.

ab eoque animas absorberi cognitione illa destitutas, rursusque per caudam in hunc mundum refundi. Ex quo deinceps in porcorum aliorumque animantium corpora transfusæ per eadem denuo vestigia sursum efferantur. Quod si quis, aiunt, ea fuerit cognitione præditus, seseque per menstrua illa ac libidinis profusionem ex hoc mundo collegerit, eum **92** nihil hic detineri amplius, sed eos quos diximus prætergredi principes; et ad Sabaoth usque pervenire, atque illius proculcare caput (ita enim sacrilege atque impudenter effutiant), indeque ad supremum illud domicilium evadere, ubi viventium mater est Barbero, quæ et ab illis Barbelo dicitur. Hanc esse animæ rationem adipiscendæ salutis. Illud vero præterea infelices illi ad fabulam adjunxerunt, eidem Sabaoth capillos esse muliebres, quod scilicet vocem illam Sabaoth principis alicujus esse nomen arbitrentur; neque illud intelligant, ubicunque ita dicitur: *Hæc dicit Dominus Sabaoth*, non cuiuspiam id esse proprium nomen, sed prædicando potius numini velut quoddam laudationis vocabulum adhiberi. Quippe Dominus Sabaoth idem Hebraice quod *exercitum* significat. Et quidem ubicunque vox illa Sabaoth in Veteri Testamento legitur, *exercitum* sonat. Itaque pro eo quod Hebraice scriptum est: *Adonai Sabaoth*, Aquila perpetuo *Dominus exercituum* reddit. Sed isti furore atque amentia perciti ad Domini sui injuriam eum qui nusquam est inquirunt, et eum qui est reipsa, vel semetipsos potius perdiderunt.

XI. Sunt et aliæ eorumdem innumerabiles nugæ, nec sine tædio potest omnis istorum insaniam commemorari. Sed illud prætermitti non potest: quoddam ex horum esse numero, qui ita mulierum consuetudine abstinent, ut seipsos manibus suis conspurcent, iisque sædissimum libidinis virus excipiant, atque eo vescantur. Ad quod testimonium illud per summam calumniam detorqueant: *Manus istæ suppeditarunt non mihi solum, sed et iis qui mecum sunt*¹. Item istud: *Operantes manibus propriis, ut possitis iis qui non habent communicare*². De quibus adeo mihi commotus videtur in apostolo Juda Spiritus sanctus, hoc est in catholica illius Epistola (Judas ille porro est, qui Jacobi, atque etiam Domini frater appellatus est), in qua per apostoli vocem Spiritus, inquam, sanctus, corruptos illos corruptores esse demonstrat, ut ibidem loquitur: *Quæ enim nesciunt, ignorantibus in illis capiuntur. Quæ vero norunt, in iis tanquam muta animalia corrumpuntur*. Siquidem canum instar ac porcorum sua se corruptela turpitudinis inquinant. Hoc enim modo tam canes ac porci, quam cætera se animalia corrumpunt, et profluentem e corporibus suis libidinis humorem delingunt. Atque **93** illi revera carnem suam erumpente velut per somnium fluxione commaculant: *Dominationem autem spernunt, majestatem autem blasphemant. At Michael*

A γνώσει ὑπαρχούσας, καὶ διὰ τῆς κέρκου πόλιν ἐπιστρέφοντα εἰς τὸν κόσμον, κἀντεῦθεν¹ εἰς χοίρους καὶ εἰς ἄλλα ζῶα, καὶ πάλιν διὰ τῶν αὐτῶν ἀναφερομένας. Εἰ δὲ τις, φασίν, ἐν τῇ γνώσει γένηται ταύτη, καὶ συλλέξει ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου διὰ τῶν ἐμμηγίων καὶ διὰ τῶν ῥύσεων τούτων τῆς ἐπιθυμίας, μηκέτι ἐνταῦθα κατέχεσθαι αὐτὸν, ἀλλὰ ὑπερβαίνειν τοὺς προειρημένους ἄρχοντας. Ἐρχεσθαι δὲ, φασί, παρὰ τὸν Σαβαώθ, καὶ πατεῖν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, ἀθυρογλώττως βλασφημοῦντας, καὶ οὕτως ὑπερβαίνειν εἰς τὸ ἄνω μέρος, ὅπου ἡ μήτηρ τῶν ζώντων ἡ Βαρβηρῶ, ἦτοι Βαρβηλώ. Καὶ οὕτω τὴν ψυχὴν σώζεσθαι. Ἐχειν δὲ καὶ τρίχας ὡς γυναικῶς τὸν αὐτὸν λέγουσιν οἱ τάλανες, νομίζοντες τὸ ὄνομα τὸ Σαβαώθ ἄρχοντά τινα εἶναι. Οὐκ εἰδότες, ὅτι ὅπου λέγει, *Τάδε λέγει Κύριος Σαβαώθ*, οὐκ ὁμοίαν τινας εἶπεν, ἀλλ' ὄνομα δοξολογίας τῆς θεότητος. Σαβαώθ γὰρ ἐρμηνεύεται ἀπὸ τῆς Ἑβραϊκῆς διαλέκτου Κύριος τῶν δυνάμεων. Ὅπου γὰρ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ τὸ Σαβαώθ ὄνομά ἐστι γεγραμμένον, *δύναμις* ὑποφαίνει. Ὅθεν ὁ Ἀκύλας πανταχοῦ τὸ Ἄδωναί Σαβαώθ ἐρμηνεύει λέγων, *Κύριος στρατιῶν*. Οὗτοι δὲ, κατὰ πάντα τρόπον ἐμμανέντες, κατὰ τοῦ αὐτῶν δεσπότου τὸν μὴ ὄντα ζητοῦσι, καὶ τὸν ὄντα ἀπολωλέκασιν, μᾶλλον δὲ αὐτοὺς ἀπώλεσαν.

istis furor atque amentia perciti ad Domini sui injuriam eum qui est reipsa, vel semetipsos potius perdiderunt.

IA'. Ἄλλα δὲ ὅσα φουαρῶσιν, ἐν οἷς περικαεῖν ἐστὶ τὰ τῆς αὐτῶν μανίας λέγειν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν, γυναιξὶ μὴ πλησιάζοντες, ταῖς ἰδίαις χερσὶ αὐτῶν ἑαυτοὺς φθειροῦσι, τὴν δὲ αὐτῶν φθορὰν λαμβάνουσιν εἰς τὰς χεῖρας, καὶ οὕτως ἐσθίουσι, χρώμενοι σεσουκοφαντημένη μαρτυρίᾳ, τὸ ἰ, *Αἱ χεῖρες αὐτῶν ἐπήρκεσαν οὐ μόνον ἐμοί, ἀλλὰ καὶ τοῖς σὺν ἐμοί*. καὶ τὸ πάλιν ἰ *Ἐργαζόμενοι*³ ταῖς ἰδίαις χερσίν, *ἴνα δύνησθε καὶ τοῖς μὴ ἔχουσι μεταδοῦναι*. ὡς καὶ περὶ τούτων, οἶμαι, ἐκινήθη τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῷ ἀποστόλῳ Ἰούδᾳ, λέγων δὲ ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ γραφείῃ καθολικῇ Ἐπιστολῇ (Ἰούδας δὲ ἐστὶν οὗτος, ὁ ἀδελφὸς Ἰακώβου καὶ Κυρίου λεγόμενος). Ὑπέδειξε γὰρ αὐτοὺς τὸ ἅγιον Πνεῦμα διὰ τῆς φωνῆς τοῦ Ἰούδα κατὰ τὰ κτήνη φθειρομένου καὶ φθειρόντος, ὡς λέγει, ὅτι Ὅσα μὲν οὐκ οἶδασιν, ἀγνοοῦντες ἀλλοκοῦνται ὅσα δὲ οἶδασιν, ὡς τὰ ἄλογα ζῶα φθειροῦνται. Κυνῶν γὰρ δίκην καὶ χοίρων τὴν ἀπ' αὐτῶν φθορὰν ἐπιτελοῦσιν. Οἱ κύνες γὰρ καὶ οἱ χοῖροι, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἄλλα ζῶα οὕτως φθειροῦνται, καὶ τὴν ἀπόρρυσιν τὴν ἀπὸ τῶν σωματίων αὐτῶν ἐσθίουσι. Καὶ γὰρ ἀληθῶς ἐνουπνιαζόμενοι σάρκα μιαίνουσι, *Κυριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσι*. *Μιχαὴλ δὲ ὁ ἀρχάγγελος, διαλεγόμενος τῷ διαβόλῳ περὶ τοῦ Μωϋσέως σώματος, οὐκ ἤνεγκε λόγον βλασφημίας* (76), ἀλλὰ εἶπεν, ἰ *Ἐπιτιμῆσαι σοὶ ὁ Κύριος*.⁴

¹ Act. xx, 34. ² Ephes. iv, 28. ³ γρ. ἐνταῦθα. ⁴ For. τῷ. ⁵ γρ. ἐργαζόμενος, εἰ δύνηται.

(76) Οὐκ ἤνεγκε λόγον βλασφημίας. Aliiter hæc in Canonica Juda: leguntur, v. 9: Ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ

ἀρχάγγελος ὅτε τῷ διαβόλῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ Μωϋσέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσειν

Οἷτοι δὲ ὅσα οὐκ οἶδασι, φυσικῶς βλασφημοῦσιν· ὅτι τὰ Ἁγία τῶν ἁγίων τὰ μετὰ ἀγιασμοῦ ἡμῶν παραδοθέντα βλασφημοῦσιν, εἰς αἰσχρότητα αὐτοὶ μεταβαλλόμενοι. Καὶ ταῦτά ἐστιν ἅτινα κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐτέλλησαν λέγειν, ὡς καὶ ὁ μακάριος Παῦλος (77) φησιν· Ὅστε τινὰς τοῖς ἡμῶν λέγειν, Πουήσωμεν τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ ἐφ' ἡμᾶς τὰ ἀγαθὰ. ὣν τὸ κρίμα ἐνδικόν ἐστι. Πόσας δὲ ἄλλας ἀγάγοιμι μαρτυρίας κατὰ τῶν βλασφημῶν! Οἷτοι γὰρ οἱ ταῖς ἰδίαις χερσὶ φθειρόμενοι, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ οἱ ταῖς γυναιξὶ πλησιάζοντες, λοιπὸν κόρον μὴ λαβόντες τῆς μετὰ τῶν γυναικῶν πολυμιξίας, εἰς ἀλλήλους ἐκκαίονται, ἄνδρες ἐν ἀνδράσι (κατὰ τὸ γεγραμμένον) τὴν ἀντιμισθίαν τῆς πλάνης ἐν αὐτοῖς ἀπολυμβάνοντες. Ἐξώλεις γὰρ οἱ αὐτοὶ γενόμενοι μακαρίζουσιν ἀλλήλους, ὡς τὸ προκριτέον πρᾶγμα ἀναδεξάμενοι. Ἄλλα καὶ ἀπατῶντες τὸ αὐτοῦ πεθόμενον γυναικῶν γένος, τὸ Σεσωρευμένον ἁμαρτίαισι, καὶ ἡγμένον ποικίλαις ἐπιθυμίαις, εἰσάκουσι ταῖς ἠπατημέναις ὑπ' αὐτῶν, ὅτι Ἡ δεῖνα παρθένος ἢ τοσαῦτα ἔτη ἐφθαρμένη, καὶ φθειρομένη καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Κόρον γὰρ οὐκ ἔχει παρ' αὐτοῖς ἢ λαγνεία, ἀλλ' ὅσον τις παρ' αὐτοῖς αἰσχροουργὸς ἄνθρωπος, τοσοῦτον παρ' αὐτοῖς ἐπαινετός. Ἐκεῖνας δὲ φασιν εἶναι παρθένους, τὰς μηδέποτε ἐν κοσμικῇ μίξει γάμου κατὰ φύσιν τῆς συνηθείας γενομένας ἕως καταβολῆς σπέρματος, ἀλλὰ μιγνόμενας μὲν αἰεὶ, καὶ πορνεύουσας, πρὸ δὲ τοῦ ἀπαρτισθῆναι τὴν ἡδονὴν ἀφιστώσας τὸν πονηροποιὸν αὐτῶν τῆς κοινωνίας φθορέα, καὶ λαμβανούσας τὴν προειρημένην αἰσχρότητα εἰς ἔδωδον, ὡς κατὰ τὸ ἔμοιον τοῦ Σηλώμ πρὸς τὴν Θάμαρ κακοτροπίαν, ἀλλὰ ἀπὸ παρθενίας τὴν τέχνην ταύτην ἐπαπειρημένας, τοῦ φθεῖρεσθαι μὲν, μὴ ὑποδέχεσθαι δὲ τῆς φθορᾶς τὴν μίξιν καὶ τὴν ἀπόβροϊαν. Βλασφημοῦσι δὲ οὐ μόνον τὸν Ἀβραάμ καὶ τὸν Μωϋσέα, καὶ τὸν Ἥλιαν, καὶ πάντα τὸν χορὸν τῶν προφητῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν τὸν ἐκλεξάμενον αὐτούς.

cum Thamare facinus imitatur ¹, utpote quæ servandæ virginitatis artificium illud susceperint, ut eum assidue corrumpantur, nullam tamen ex ea corruptela infusionem seminis admittant. Neque vero aut Abrahamum duntaxat, aut Moysen atque Eliam, adeoque prophetas omnes, **94** sed et Deum ipsum a quo sunt electi contumeliose traducunt.

ΚΒ'. Ἄλλα δὲ μύρια παρ' αὐτοῖς πεπλάσμενα γραφεῖα τετόλμηται. Γένναν μὲν γὰρ Μαρίας βιβλίον τί φασιν εἶναι. ἐν ᾧ δεῖνά τε καὶ ὀλέθρια ὑποβάλλοντες τινα ἐκείσε λέγουσιν. Ἐκ τούτου γὰρ, φασί, τὸν Ζαχαρίαν ἀπεκτάνει ἐν τῷ ναῷ, ἐπειδὴ, φασί, ὀπτασίαν εώρακε, καὶ ἀπὸ τοῦ φόβου θέλων εἰπεῖν τὴν ὀπτασίαν, ἀπεφράγη τὸ στόμα. Εἶδε γὰρ, φασίν, ἐν τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος τινα, ὡς ἔθυμα, ἄνθρωπον ἐστῶτα ἄνου μορφήν ἔχοντα· καὶ ἐξεληθόντος, φασί, καὶ θέλοντος εἰπεῖν, Οὐαὶ ὑμῖν, τίμι προσ-

¹ Rom. III, 8. ² Rom. I, 27. ³ II Tim. III, 6. ⁴ Gen. xxxviii, 18 sq.

ἐπενεγκεῖν βλασφημίας. Non ausus est iudicium inferre, et accusare blasphemiam. At Epiphanius aliam fortasse lecturam secutus; non tulit, inquit, blasphemiam.

77) Ὁ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος. Clemens Alex. lib III Strom. eundem Apostoli locum citans ad

A archangelus cum diabolo disputans de Moysi corpore, blasphemiam sermonem non tulit, sed dixit: « Incepit te Dominus. » Hi autem quæcumque ignorant naturaliter blasphemant; dum sacrosanctis illis mysteriis, quæ cum sanctissimis religionibus nobiscum communicantur, contumeliose illudunt, et ad spurcissimam flagitiosissimamque libidinem convertunt. Hæc sunt quæ adversus apostolos effutire sunt ausi: quemadmodum beatus Apostolus scribit: Adeo ut quidam hæc a nobis dici jactare audeant: Faciamus mala, ut eveniant bona: quorum justum est iudicium ¹. Quam vero multa testimonia suppetunt, quæ contra blasphemos illos in medium afferre possimus! Sed illi qui suis ipsi manibus abominandam libidinem exercent, qui cum mulieribus se commiscant, assiduo illarum usu nequaquam exsatiati, in semetipsos exardescunt: Viri, inquam, in viros, sicut scriptum est, mercedem erroris sui in semetipsis recipientes ². Etenim perditii profligatique homines beatos se invicem prædicant, tanquam præcipuum quiddam facinus ac singulare susceperint. Quinetiam mulierculis quas sibi morigeras habent, illudentes: Mulierculis, inquam, onustis peccatis, ac multiplicibus cupiditibus abductis ³, identidem narrant: Hanc, quam videlicet nominant, esse virginem; cum ante multos jam annos vitata fuerit, ac quotidie constupretur. Apud illos quippe satietas libidinis nulla, et quo fœdiora quisque perpetraverit, eo majori omnium laude ac prædicatione celebratur. Virgines porro illas appellant, quæ nunquam legitimo nuptiarum usu, ac naturali illa consuetudine ita perfunctæ sunt, ut infusum semen exciperent, sed quæ licet assidue se stupris flagitiisque contaminent, tamen antequam libido omnis impleatur perditissimum suum illum admissarium excutiant, illasque quas diximus turpissimas sordes ad vescendum excipiunt. In quo immane illud horrendumque Selloni

XII. Infinita porro penes illos sunt supposititia atque impudenter conficta monumenta. Cujusmodi est qui De progenie Mariæ liber inscribitur, in quo horribilia quædam ac detestanda illorum dicta continentur. Velut inter alia: eam Zachariæ necis in templo causam exstitisse, quod cum visum quoddam illi esset oblatum, idque præ metu significare vellet, os ei primo præclusum sit. Viderat autem, inquit, cum incensi hora suffiret, asini figura stantem hominem, ac cum egredi vellet, itaque pro-

eiusmodi genus hæreticorum pertinere putat. Καὶ μὴ τι πρὸς τούτους ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους Ἐπιστολῇ ἀποτεινόμενος γράφει· Καὶ μὴ καθὼς βλασφημοῦμεθα, καὶ καθὼς φασί τινες ἡμῶς λέγειν, ἐτι πενήσωμεν τὰ κακά, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ.

loqui: Væ vobis, quem enim tandem adoratis? ab eo qui in templo intus apparuit oris illi, ne efferre posset, usus interclusus est. Post autem ubi vox eidem est restituta, atque hoc in Judæos arcanum evulgavit, ab illis interfectus est. Hæc, inquit, Zachariæ mortis occasio fuit. Addunt eandem illam ob causam jussum a legislatore pontificem tintinnabula gestasse, ut quoties ad functionem suam obeundam ingrederetur, crepitaculorum strepitu is qui adorabatur admonitus sese e medio subtraheret, ne cum larva illa ac turpi effigie deprehenderetur. Enimvero stolidum illud stultissimorum hominum commentum cum ad convincendum perfacile est, tum risu ac ludibrio dignum. Etenim sive is erat omnino, cui hæc sacra faciebant, aspectabilis; occultari minime poterat; sive occultari penitus poterat, non jam erat aspectabilis. Quod item alio modo contra eosdem urgeri potest. Si enim videri poterat, corpus utique erat, non spiritus; sin fuisse spiritum dixerint, non inter ea censendus erit, quæ discerni oculis possunt. Quid igitur attinebat eum qui oculorum sensu percipi nequiret illo tintinnabulorum sonitu fugæ suæ, latebræque consulere. Cum enim id natura insitum haberet, ut videri non posset, profecto nisi vellet a nemine videretur. Quod vero esset ab aliquo conspectus, non illud necessitate contingeret, quasi cum in lucem et apertum natura produxisset, sed indulgentia quadam potius; neque ita ut subito metu, atque ex improvise præterque expectationem, suppresso illo sonitu, palam se videndum præberet. Ita omni ex parte falsa illorum atque e mentita ratio concidit. Sed alia quædam plurima sunt, quæ nugatorie atque inaniter jactare solent. Atqui neque illico est interfectus Zacharias; et post ortum Joannis 95 adhuc vixit, deque eo, ac de Christi adventu, et ejusdem secundum carnem per Spiritum sanctum et beata Virgine Maria generatione vaticinatus est his verbis: *Et tu, puer, propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus*¹; *ad convertenda corda patrum in filios et inobsequentes ad prudentiam*², etc. Quanta vero ad eorum mendacia convincenda, contraque abominandam illam libidinem a nobis afferri

XIII. Atque ut de illorum Levitis, sic enim appellent, nonnihil dicamus; isti non cum mulieribus, sed secum invicem miscentur; ac scilicet præcipua inter illos dignitate ac laude commendantur. Tum vero eos omnes derident, qui monasticum vitæ genus amplexi sunt, aut castitatem virginitatemque profitentur, quod frustra id sibi molestiæ ac laboris imponant. Præterea evangelium quoddam sub Philippi sanctissimi Christi discipuli nomine circumferunt, in quo ista narratur: *Mihi, inquit, Dominus aperuit, quibus anima verbis uti cum in cælum ascendit, ac quemadmodum unicuique cælestium virtutum respondere debeat. Nimirum: Ego meipsam agnovi, atque undequaque collegi; neque principi filios genui, sed ejus radices extirpavi, ac dissipata membra in unum coegi; teque adeo qui sis*

κουρεύετε; ἀπέφραξεν αὐτοῦ τὸ στόμα ὁ ὄφθεις αὐτῷ ἔνδον ἐν τῷ ναβῷ, ἵνα μὴ δύνηται λαλήσαι. Ὅτε δὲ ἠνοίγη τὸ στόμα αὐτοῦ, ἵνα λαλήσῃ, τότε ἀπεκάλυψεν αὐτοῖς, καὶ ἀπέκτειναν αὐτόν. Καὶ οὕτως, φασίν, ἀπέθανε Ζαχαρίας. Διὰ τοῦτο γὰρ ὁ ἱερεὺς ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ νομοθετήσαντος προσετάγη, φασίν, ἔχειν κώδωνας, ἵν', ὅταν εἰσέρχεται ἱερατεῦσαι, τὸν κτύπον ἀκούων τῶν κωδῶνων, κρύπτηται ὁ προσκυνούμενος, ἵνα μὴ φωραθῇ τὸ ἰνδαλματικὸν³ τῆς μορφῆς αὐτοῦ, πρόσωπον. Ἔστι δὲ τὸ πᾶν τῆς εὐθρασίας αὐτῶν ἐπιτήδευμα εὐθυελεγκτον καὶ χλεύης ἔμπλεον. Εἰ γὰρ ἦν ὅλως ὁρατὸς ὁ ἱερουργούμενος, οὐδὲ κρυβῆναι ἔδύνατο· εἰ δὲ ὅλως κρυβῆναι ἔδύνατο, οὐκέτι ἦν ὁρατός. Καὶ ἐτέρως πάλιν πρὸς αὐτοὺς ῥητέον, ὅτι, εἰ ὁρατός ἦν, σῶμα ἄρα ἦν, καὶ οὐκ ἦν πνεῦμα· εἰ δὲ πνεῦμα ἦν, οὐκέτι ἐν ὁρατοῖς ἐξετάζεται. Πῶς οὖν τὸ οὐκ ἐν ὁρατοῖς ἐξεταζόμενον ἀπὸ τοῦ κτύπου τῶν κωδῶνων τῆς ἑαυτοῦ συστολῆς προσηοεῖτο; Ἔχον γὰρ τὸ ἀόρατον κατὰ φύσιν, οὐκ ἂν ὠπτάνετο, εἰ μὴ ἤθελεν. Εἰ δὲ καὶ ὤφθη δὲ, οὐκέτι κατὰ ἀνάγκην ἐφαίνετο, τῆς φύσεως αὐτὸν ἀγούσης εἰς τὸ φαίνεσθαι, ἀλλὰ κατὰ χάριν, οὐ δόβῳ καὶ προλήψει παρά προσδοκίαν ἄνευ κτύπου, εἰς τὸ δῆλον καθιστῶντος τὴν αὐτοῦ ὀπτασίαν. Καὶ οὕτως κατὰ πάντα τρόπον διέπεσαν ὁ αὐτῶν ψευδῆς καὶ παραπεποιημένος λόγος. Καὶ πολλὰ ἐστὶν ἄλλα, ἃ λέγουσι ληρώδη· κίτοιγε τοῦ Ζαχαρίου μὴ ἀποκτανθέντος εὐθύς, ἀλλὰ καὶ ἐπιμέναντος ἡμέρας μετὰ τὴν τοῦ Ἰωάννου γέννησιν, καὶ προφητεύσαντος περὶ τοῦ Ἰωάννου, καὶ περὶ τῆς παρουσίας Κυρίου, καὶ ἐνσάρκου γεννήσεως ἀπὸ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας διὰ Πνεύματος ἁγίου, ὡς λέγει· *Καὶ σὺ, παιδίον, προφήτης Ὑψίστου κληθήσῃ. Προσφέρουσι γὰρ πρὸς πρόσωπον Κυρίου ἐτοιμίμωι ὁδοῦς αὐτοῦ, ἐπιστρέψαι καρδίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει, καὶ τὰ ἐξῆς. Πόσα δὲ ἄλλα ἐστὶν εἰπεῖν περὶ τῆς αὐτῶν ψευδηγορίας καὶ τοῦ αὐτῶν μισμοῦ!*

Et tu, puer, propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus¹; ad convertenda corda patrum in filios et inobsequentes ad prudentiam², etc. Quanta vero ad eorum mendacia convincenda, contraque abominandam illam libidinem a nobis afferri

II'. Οἱ δὲ Λευῖται παρ' αὐτοῖς καλούμενοι, οὐ μίσγονται γυναῖξιν, ἀλλὰ ἀλλήλοις μίσγονται. Καὶ οὗτοι εἰσιν οἱ προκριτέοι παρ' αὐτοῖς δῆθεν καὶ ἐπαινετοί. Καταγελωσὶ δὲ λοιπὸν τῶν τῆν πολιτείαν ἀσχοῦντων, καὶ ἀγνεῖαν, καὶ παρθεναίαν, ὡς εἰς μάτην τὸν κάματον ἀναδεδεγμένον. Προσφέρουσι δὲ εἰς ὄνομα Φιλίππου τοῦ ἁγίου μαθητοῦ εὐαγγέλιον πεπλασμένον, ὅτι φησὶν· Ἀπεκάλυψέ μοι ὁ Κύριος, τί τὴν ψυχὴν δεῖ λέγειν ἐν τῷ ἀνιέναι εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ πῶς ἐκάστη τῶν ἄνω δυνάμεων ἀποκρίνεσθαι. Ὅτι ἐπέγνω ἑμαυτὴν, φησὶ, καὶ συνέλεξα ἑμαυτὴν πανταχόθεν, καὶ οὐκ ἔσπειρα τέκνα, τῷ ἄρχοντι, ἀλλὰ ἐξεφρίξωσα τὰς ρίζας αὐτοῦ, καὶ συνέλεξα τὰ μέλη τὰ διεσκορπισμένα, καὶ οὐδὲν σε τίς εἰ. Ἐγὼ γὰρ, φησὶ, τῶν ἄνωθεν εἰμι: Καὶ οὕτως, φησὶν, ἀπολύεται. Ἐὰν δὲ, φησὶν, εἰρηθῇ

¹ Luc. 1, 76. ² ibid. 17. ³ γὰρ ἰνδαλματικόν.

γενήσασα υἱόν, κατέχευται κάτω, ἕως ἂν τὰ ἴδια τέκνα δυνήθῃ ἀναλαβεῖν, καὶ ἀνελκύσει εἰς ἑαυτήν. Καὶ ταῦτά ἐστι τὰ ληρώδη αὐτῶν καὶ μυθώδη· ὡς καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Ἥλια τολμῶσι βλασφημεῖν καὶ λέγειν, ὅτι φησὶν· Ὅτι ἀνελήφθη, κατεβλήθη πάλιν εἰς τὸν κόσμον. Ἦλθε γάρ, φησὶ, μία δαίμων, καὶ ἐκράτησε, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι τοῦ πορεύῃ; Ἐγὼ γάρ τέκνα ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐ δύνασαι ἀνελεῖν, καὶ ἴδε ἀφεῖναι τὰ τέκνα σου. Καὶ, φησὶ, λέγει· Πόθεν ἔχεις τέκνα ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ἐγὼ ἤμην ἐν ἀγνείᾳ; λέγει, φησὶ· Ναί, ὅτε ἐνυπνίους ἐνυπνιαζόμενος πολλάκις ἐν τῇ ἀπορρόσῃ τῶν σωμάτων ἐκενώθη, ἐγὼ ἤμην ἡ μεταλαβοῦσα ἀπὸ σοῦ τὰ σπέρματα, καὶ γεννώσά σοι υἱούς. Πολλὴ δὲ μωρία τῶν τὰ τοιαῦτα λεγόντων. Πῶς γὰρ δύναται δαίμων, πνεῦμα ὃν ἀκαθάρτον καὶ ἀσώματον, σωμάτων μεταλαμβάνειν; Εἰ δὲ καὶ ἀπὸ σωμάτων μεταλαμβάνει καὶ κυτταί, οὐκέτι ἐστὶ πνεῦμα, ἀλλὰ σῶμα. Σῶμα δὲ ὃν, πῶς ἐστὶν ἀόρατον καὶ πνεῦμα; Καὶ πολλὴ ἀτοπία τῆς αὐτῶν μωρολογίας. Βούλονται γὰρ τὴν κατ' αὐτῶν μαρτυρίαν τὴν ἀπὸ τῆς Ἐπιστολῆς τοῦ Ἰούδα μᾶλλον εἰς ἑαυτοὺς δῆθεν ἐπάγεσθαι, ἐν τῷ λέγειν· Καὶ οἱ μὲν ἐνυπνιαζόμενοι (78) σάρκα μὲν μιλῶνσι, κυριότητι δὲ ἀθετοῦσι· δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. Οὐκ εἶπε δὲ ὁ μακάριος Ἰούδας ἀδελφὸς τοῦ Κυρίου περὶ ἐνυπνιαζομένων ἐν σώμασιν. Εὐθὺς γὰρ ἐπιφέρει καὶ δεικνύει, ὅτι περὶ τῶν ἐνυπνιαζομένων λέγει, τῶν λαλούντων ὡς δι' ὄνειράτων τὰ αὐτῶν ὅματα, καὶ οὐκ ἀνανήψει γρηγορήσεως λογισμῶν. Καὶ γὰρ καὶ περὶ τῶν ἐν Ἱερουσαλὴμ διδασκάλων λέγει Ἡσαΐας· Πάντες κύνες ἐνεοὶ οὐ δύναμενοι φλακτεῖν, ἐνυπνιαζόμενοι κοίτην, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἴδε δὲ καὶ ἐν τῇ τοῦ Ἰούδα Ἐπιστολῇ δείκνυσι λέγων· Ἐνυπνιαζόμενοι κοίτην, ἃ οὐκ οἶδασιν λέγοντες. Καὶ ἔδειξεν, ὅτι οὐ περὶ τῆς ἐνυπνιάσεως λέγει τοῦ ὕπνου, ἀλλὰ περὶ τῆς μωρόδους αὐτῶν τραγηδίας καὶ ληρολογίας, ὡς διὰ ὕπνου λεγομένης, καὶ οὐκ ἀπὸ ἐβρώμενης διανοίας.

ἸΔ'. Περιεκακῶ δὲ ὡς ἀληθῶς τὰ πάντα ἐξειπεῖν. Θεοῦ γὰρ ἐστὶ μόνου ἀποκλείσαι τὸν θυτὸν τῆς δυσοδμίας ταύτης. Καὶ παρελεύσομαι ἐκ τοῦ τόπου, εὐξάμενος τῷ παμβασιλεῖ Θεῷ μηδένα εἰς τὸν βόρβορον ἐγκαταπαγῆναι, μηδὲ ἐμαυτοῦ τὴν ἔνοιαν μεταλαβεῖν τῆς δυσώδους ἀκαθαρσίας. Πρῶτον μὲν γὰρ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐκκόπτει αὐτῶν πᾶσαν ῥίζαν τῆς κακίας, περὶ χηρῶν νεωτέρων παραγγέλλων· Χήρας, φησὶν, νεωτέρας παραιοῦ. Μετὰ γὰρ τὸ καταστρηγιάσαι τοῦ Χριστοῦ, γαμῖν θέλουσιν, ἔχου-

¹ Isa. lvi, 10.

(78) Καὶ οἱ μὲν ἐνυπνιαζόμενοι. Vox hæc, ἐνυπνιαζόμενοι, in Vulgata interpretatione deest, quam ad turpe libidinis profluvium refert OEcum., aliique uonnulli. Alii ad errorum nugarumque somnia. Clemens Alex. in Strom. adversus Carpocratem disputans: Ἐπὶ τούτων οἶμαι, καὶ τῶν ὁμοίων αἰρέσεων προφητικῶς Ἰούδαν ἐν τῇ Ἐπιστολῇ εἰρηκέναι.

novi: sum enim e caelestium numero. Atque hoc modo, inquit, illa dimittitur. Sin autem sobolem propagasse reperitur, tandiu infra detinetur, donec filios suos recipere potuerit, et ad semetipsam atrahere. Hæ sunt nugæ illorum ac somnia. Velut etiam illa sunt, quæ in sanctum Eliam execrandæ cujusdam plena contumeliæ prædicare non verentur: eum, cum in cælum evectus esset, rursus in hunc mundum fuisse dejectum. Venit enim, inquit, e numero feminarum dæmonum una, quæ illum superavit. Et quo tu tandem? dixit, Ego enim a te liberos habeo, neque sursum evolare potes, atque hic tuos relinquere. Ad hæc respondente Elia: Et undenam de me filios illos habuisti, cum ego castimoniam perpetuo servaverim? Sane, inquit illa. Cum enim in somnis effusione seminis sæpe corpus exhaurires, ego abs te illud excepi, tibi que filios peperit. Quam vero ab illis inepte ista dicuntur! Quomodo enim dæmon, impurus expersque corporis spiritus, de corporibus participare quidpiam potest? Nam si a corporibus ei communicatur aliquid ut pariat, corpus erit non spiritus. **96** Si corpus est, quomodo fugere oculorum conspectum aut spiritus esse poterit? Sed et illorum absurda cum primis stoliditas est, cum illud ex Epistola Judæ testimonium, quo eorum error convincitur, ad hujus ipsius patrocinium accommodant: In somnis, inquit, carnem maculant, dominationem autem spernunt, majestatem autem blasphemant. Verum beatus Judas Domini frater non de iis loquitur, qui per insomnium fluxione venerea contaminantur. Statim quippe subjungit, ostenditque de ejusmodi se somniantibus loqui, qui sermones suos velut in somnis, non expectati ac vigilantes instituunt. Siquidem et de Hierosolymitanis doctoribus Isaias ita loquitur: Omnes canes muti non valentes latrare, somniantes in cubili¹, et cæteræ. Quod idem in hac Judæ Epistola declaratur his verbis, Somniantes cubile, quæ nesciunt dicentes. Ubi de dormientium insomniis minime se loqui velle demonstrat, sed de falsis illorum tragœdiis ac nugis, quas sic tanquam in somnis, nec firmo et constanti animo pronuntiant.

XIV. Enimvero pudet me omnia illorum arcana detegere. Solius enim est Dei profundissimam hanc tanti fetoris voraginem obstruere. Quamobrem ab eo loco digrediar, hoc unum ab omnibus moderatore Deo postulans, ne quis in illud cœnum demergatur; neve animum meum sædissima hæc impuritatis labes inficiat. Primum enim apostolus Paulus omnes istiusmodi nequitie radices excidit, cum de junioribus viduis ista præscribit: Viduas, inquit, adolescentiores devita; cum enim luxuriatæ fuerint

Ὅμοιος μὲντοι καὶ οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι· οὐ γὰρ ὑπὲρ τῆ ἀληθείᾳ ἐπιβάλλουσιν. Sequitur Isaiæ locus c. lvi com. 10, ubi quod in Hebræo est כַּבִּיבִּים, visa contuentes, jacentes; LXX vertunt ἐνυπνιαζόμενοι κοίτην, somniantes cubile. Quæ tamen in Canonica Judæ non reperiuntur, contra quam asserere videtur Epiphanius.

in Christo, nubere volunt, habentes damnationem, A quia primam fidem irritam fecerunt. Nubant igitur et filios procreant, matresfamilias sunt¹. Cum ergo procreare liberos, ac familiæ præesse jubeat Apostolus, isti vero a susceptione liberorum abhorreant, plane hoc a venenato serpente, pessimaque disciplina facinus profectum est. Dum enim libidinum suarum voluptati succumbunt, certas sibi perpetratorum flagitiorum occasiones arcessunt, quo effrenatæ suæ cupiditati ac luxuriæ satisfaciunt. Sane illa omnia ne commemorari quidem oportebat, neque ullam eorum in scriptis exstare memoriam, sed tanquam mortui cadaver fetidi, ac pestiferi cujusdam afflatus in sepulcrum abjici, ne vel auditu ipso mortalium perniciem afferret. **97** Et quidem si ea penitus præterisset hæresis, neque in mundo superesset amplius, sepeliri operæ pretium erat, neque ullam ejus mentionem fieri. Nunc cum et revera hodie sit, et factis ipsis exprimat, neque vos ut de omnibus dicerem hortati fueritis, aliqua illam ex parte coactus a vobis attingi, ne susceptum veritatis studium prætermittam; sed id omne partim ad eos qui audierint deterrendos, partim ad eos qui ista perpetrant pudore afficiendos exponam. Quæ enim probandi ratio est, qua non id efficere possimus parricidia illa immaniaque quæ ab iis committuntur scelera, malique demonis ritus ac cæremonias, ejusdem instinctu dæmonis furiosis illis ac vecordibus constituta fuisse?

XV. Atqui primum illud statim quod sibi fingunt, atque e priore psalmo de arbore commemoratum proferunt, nullo negotio refellitur: *Quod fructum suum dabit in tempore suo, et folium ejus non defluet*². Paulus enim ante scriptum est: *Et in lege ejus meditabitur die ac nocte*³. At isti lege pariter ac prophetas repudiant. Quam quidem legem si respuunt, cum hac illum quoque calumniantur, qui in lege locutus est. Verum et hac opinione sua falluntur, et a veritate longius aberrant. Neque ullum vero judicium fore, neque mortuos ad vitam excitandos esse pronuntiant. Quæ porro in voluptatem ac luxuriam effusi suam in corpora committunt, eorum fructum percipiunt, dum a dæmone libidinum illecebris ac cupiditatum stimulis agitantur; quemadmodum ipsa veritatis oratione perpetuo atque ubique redarguuntur. Sic enim inter alios Joannes loquitur: *Si quis venit ad vos, et non affert hanc doctrinam*⁴. Quamnam, inquit? Quæ scilicet Christum cum carne venisse confitetur. *Antichristus est. Et nunc Antichristi multi prodierunt*⁵. Quasi qui Christum cum carne venisse negent, sint Antichristi. Quin etiam hoc ab ipso Salvatore dictum est: *Qui in regnum cælorum admitti sunt, neque ducunt uxores neque nubunt, sed angelis æquales sunt*⁶. Neque illud tantum; sed ut insuper manifestam absolutamque castimoniam ac sanctitudinem, qua et cæteros sanctos efficiebat,

¹ I Tim. v, 11 sqq. ² Psal. 1, 3. ³ ibid. 2. ⁴ II Joan. 10. ⁵ I Joan. II, 18. ⁶ Matth. xxii, 30.

(78^a) Interpret non legit ούχ. Forte delendum est. ED. PATR.

(79) *Μή μου ἄπτον.* Chrysost. in Joan. eum sensum affert: quod Maria vum Christo eadem qua

σαι κρίμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠδέκτησαν. Ἀλλὰ γυμνείωσαν, τεκνοποιείωσαν, οἰκοδοσοποιείωσαν. Εἰ δὲ ὁ Ἀπόστολος λέγει, τεκνογονεῖν, οἰκοδοσοποιεῖν, οὗτοι δὲ παραιτοῦνται τὴν τεκνογονίαν, ὅπως ἐστὶ καὶ κακῆς διδασκαλίας τὸ ἐπιχειρήμα. Ἡττώμενοι γὰρ τῇ ἡδονῇ τῆς πορνείας, ἐπινοοῦσιν ἑαυτοὺς ἀκαθαρσίας προφάσεις, ὅπως δόξωσι πληροφορεῖν τὴν ἑαυτῶν ἀσέλγειαν· καὶ ἔδει μὲν ἀληθῶς ταῦτα μῆτε λέγεσθαι, μῆτε ἐν συντάγμασι καταξιούσθαι γράφεσθαι· θάπτεσθαι δὲ ὡς περ νεκρὸν τινα ὀδοῦτα, καὶ λοιμώδη ἀποφορὰν πνέοντα, ἵνα μὴ καὶ δι' ἀκοῆς λυμῆνται τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ εἰ μὲν παρεληλύθει ἡ τοιαύτη αἴρεσις, καὶ οὐκέτι ἦν ἐν τῷ βίῳ, ἀγαθὸν ἦν ταύτην θάψαι, καὶ μῆτε θλῶς περὶ αὐτῆς εἰπεῖν· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐστὶ καὶ πράττεται, **B** προεστράπημεν δὲ ὑπὸ τῆς ὑμῶν τιμιότητος περὶ πάντων εἰπεῖν, μέρη αὐτῆς διηγησάμεν ἀναγκασθεῖς, ἵνα τὸ φιλόληθες μὴ παρασιωπήσω, ἀλλὰ ὑφηγήσομαι, εἰς ἀποτροπὴν μὲν τῶν ἀκούοντων, εἰς αἰσχύνην δὲ τῶν πραττόντων. Πόθεν γὰρ οὐκ ἔχομεν δεῖξαι τοὺς παρ' αὐτοῖς φόνους, καὶ τερατώδη ἔργα, καὶ τελετὰς διαβόλου ἐξ ἐπινοίας τοῦ αὐτοῦ διαβόλου τοῖς ἐμβεβροντημένοις δοθείσας;

IE' Καὶ εὐθὺς μὲν οὖν ἐλέγχονται εἰς ὀφθαλμοφαντοῦνται καὶ προφασίζονται περὶ τοῦ ξύλου τοῦ ἐν τῷ πρώτῳ ψαλμῷ εἰρημένου, ὅτι δώσει τὸν καρπὸν αὐτοῦ ἐν καιρῷ αὐτοῦ, καὶ τὸ φύλλον αὐτοῦ οὐκ ἀποβρυθήσεται. Ἀνωτέρω γὰρ κεῖται, ὅτι Ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ μελετήσῃ ἡμέρας καὶ νυκτός. Νόμον δὲ οὗτοι καὶ προφῆτας ἀρνούνται. Εἰ δὲ νόμον Κυρίου ἀρνούνται, σὺν τῷ νόμῳ καὶ τὸν λαλήσαντα ἐν τῷ νόμῳ συκοφαντοῦσι. Πλανῶνται δὲ κατ' ὑπόνοιαν, καὶ ἐκπεπώκασιν τῆς ἀληθείας, κρίσιν τε οὐχ ἠγούσιν, οὔτε ἀνάστασιν ὁμολογοῦσιν. Ὅσα δὲ πράττουσιν ἐν τῷ σώματι ἡδονῆς ἐμπλοκοῖ γινόμενοι, ταῦτα ἀποκαρπύονται, ἐκβακχεύομενοι ταῖς τοῦ διαβόλου ἡδοναῖς τε καὶ ἐπιθυμίαις, ὡς πάντη καὶ πανταχοῦ ἐλέγχονται ἀπὸ τοῦ τῆς ἀληθείας λόγου. Ἰωάννης γὰρ λέγει· *Εἰ τις ἔρχεται, φησὶ, πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ φέρει τὴν διδασκίαν ταύτην· καὶ ποῖαν, φησὶν; ἢ οὐχ (78^a) ὁμολογεῖ Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, Ἀντίχριστός ἐστι. Καὶ τῶν **D** Ἀντίχριστοι πολλοὶ γενήσονται· ὡς μὴ τῶν ὁμολογούντων τὸν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, Ἀντιχρίστων ὑπαρχόντων. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ λέγει· Οἱ καταξιοθέντες τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίζονται, ἀλλ' ἰσάγγελοι εἰσιν. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἵνα δεῖξῃ τὴν σαφῆ ἀγνείαν, καὶ τὴν διὰ τοῦ ἀγιάζοντος ἀγιαστέταν, φάσκει τῇ Μαρίᾳ· *Μή μου ἄπτου* (79)· οὕτω γὰρ ἀναβέβηκα πρὸς τὸν Πατέρα· ἵνα δεῖξῃ τὴν ἀγνείαν ἀμέτοχον σωμάτων, καὶ ἀμυγῆ. Ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλῳ τόπῳ λέγει προθεσπίζων*

antea familiaritate sese gereret, nec de eo majus quiddam et augustius post resurrectionem sentiret; ab illo iisce verbis admonitam fuisse.

τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ διὰ τοῦς πρώην καὶ μετέπειτα· *Maiarita stēia ἢ ἀμίαντος, ἥτις οὐκ ἔγνω κοίτην ἐν παραπτώματι· καὶ εὐνοῦχος, ὅς οὐκ εἰργάσατο χερσὶν ἀνόμημα· ἵνα παρακλόψῃ καὶ τὰ διὰ τοῦ μύθου αὐτῶν ἐν χερσὶν αἰσχροουργήματα.*

hoc modo vaticinatus est : **98** *Beata sterilis, incoinquinata, quæ nescivit torum in delicto, et spado, qui non operatus est manibus suis iniquitatem* ; ut vel ea voce illam quam fabulis suis commendare ac manibus exercere solent fœditatem, præcideret.

ΙΖ'. Πόσα δὲ ἄλλα ἔστιν εἰπεῖν! ὡς τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· *Ἡ μὲν ἄγαμος καὶ ἡ παρθένος μεριμῶ τὰ τοῦ Κυρίου, πῶς ἀρέσει τῷ Κυρίῳ.* Τοῦτο δὲ φησι δεῖξαι τὴν ἀγνείαν ἐν ἀληθείᾳ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιτερεπόμενος οὐ παρέργως. Ἐπειτα δὲ περὶ τῶν τὴν γάμον ἐχόντων τὸν σεμνὸν λέγει· *Τίμος ὁ γάμος, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος, πόρνους δὲ καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός.* Ἄλλὰ καὶ κατ' αὐτῶν ἐκβοᾷ, γράφων *Ῥωμίοις τὰ αἰσχρὰ ἀποκαλύπτων τῶν τὰ κακοπραγίας ἐργαζομένων, λέγων· Αἱ τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν. Καὶ περὶ τῶν ἀρρένων, ὅτι Ἀρρένες ἐν ἄρρεσι τὴν αἰσχημοσύνην κατεργαζόμενοι.* Ἄλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον Ἐπιστολῇ περὶ τούτων λέγει· *Ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί. Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φιλήδονοι, μᾶλλον ἢ φιλόθεοι.* Καὶ πάλιν, *Κωλύετωρ γαμειν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων κεκαντηριασμένων τὴν συνείδησιν·* ὅτι τὸ μὲν γαμειν μετὰ σωφροσύνης, καὶ τεκνογονεῖν κωλύουσι, καί μιν δὲ εἰσι τῇ συνείδησει, λαγνεύοντες μὲν καὶ φθειρόμενοι, κωλύοντες δὲ τεκνογονεῖν. Καὶ γὰρ καὶ αὕτη ἡ παρ' αὐτοῖς λεγομένη θυσία, βορβορώδης τις οὖσα ἤδη, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνέκασθεν διὰ τοῦ προφήτου ὑποδεικνύται ὄψεως οὖσα σὰρξ, καὶ οὐχὶ τοῦ Κυρίου, μὴ γένοιτο! λέγοντος οὕτως· *Ὅτι Σὺ συνέτριψας τὰς κεφαλὰς τοῦ δράκοντος, καὶ ἔδωκας αὐτὸν βρῶμα λαοῖς τοῖς Αἰθίοσι.* Βρῶμα γὰρ ὡς ἀληθῶς ὄψεως ἡ τούτων μυστὰ ὀρησκεία· καὶ Αἰθίοπες μεμελανωμένοι τῇ ἀμαρτίᾳ οἱ ταύτην τὴν τελευτὴν τοῦ νῦν μὲν δαίμονος Διὸς, πάλαι δὲ γόητος, τοῦ παρὰ τισι Θεοῦ-μάτην νενομισμένου τελούντες. Ἐκ γὰρ Ἑλληνικῶν μύθων πᾶσαι αἱ αἱρέσεις συνάξασαι ἑαυταῖς τὴν πλάνην κατέβαλον, μεταποιήσασαι εἰς ἄλλην διάνοιαν χεῖρονα. Παρσιφέρουσι γὰρ οἱ ποιηταὶ (80) τὸν Δία τὴν Μῆτιν θυγατέρα ἑαυτοῦ καταπιόντα. Βρέφος δὲ οὐκ ἂν καταπίοι, ὡς καὶ ὁ ἅγιος Κλήμης καταγελῶν τῆς τῶν θεῶν τῶν Ἑλλήνων αἰσχροουργίας εἶπεν· *Ὅτι, τὴν Μῆτιν καταπιόν, οὐχὶ βρέφος ἰδύνατο καταπιεῖν, ἀλλὰ τὴν γονὴν τὴν ἰδίαν.*

introducens est Jupiter. Nemo porro infantem absorbeat; quemadmodum sanctus Clemens ait, **99** cum deorum qui a Græcis coluntur turpitudinem deridet: Quin enim devorasse Metin dicitur, non de infante ullo, sed de proprio semine par est intelligi.

¹ Joan. xi, 17. ² Sap. iii, 14. ³ I Cor. vi, 34. ⁴ Hebr. xiii, 4. ⁵ Rom. i, 26. ⁶ ibid. 27. ⁷ II Tim. iii, 1-4. ⁸ I Tim. iv, 3, 2. ⁹ Psal. lxxiii, 13, 14.

(80) *Παρσιφέρουσι γὰρ οἱ ποιηταί.* Putidissimæ fabulæ auctor Hesiodus in *Theog.* Ubi primam Jovis uxorem Metin ab eo devoratam recinit; indidemque propagatam Palladem. Apollodorus vero lib. i *Biblioth.* Metin ait Oceanii filiam Jovi auxilium esse; eamdemque Saturno potionem quamdam propinasse, qua is exhausta, filios, quos devorarat, om-

ostenderet, sic Mariam alloquitur: *Noli nie tan- gere: nondum enim ascendi ad Patrem meum* ; ut expertem corporum castitatem, nullaque contagione pollutam exprimeret. Ad hæc alio in loco Spiritus sanctus tam ob priores illos, quam posteriores

hoc modo vaticinatus est : **98** *Beata sterilis, incoinquinata, quæ nescivit torum in delicto, et spado, qui non operatus est manibus suis iniquitatem* ; ut vel ea voce illam quam fabulis suis commendare ac manibus exercere solent fœditatem, præcideret.

XVI Quam multa proponi alia possunt! ut eum Apostolus ita loquitur: *Mulier innupta, et virgo sollicita est de iis, quæ sunt Domini, quomodo placeat Domino* . Hoc autem idcirco dicit, quod non perfunctorie commendandæ castitatis potestas esset a Spiritu sancto commissa. Tum vero de iis qui honestis illigati sunt ita disputat: *Honorabile con-*

nubium, et torus immaculatus; fornicatores autem, et adultos judicabit Dominus . Præterea contra eosdem exclamat ad Romanos, scribens, et eorum qui in ejusmodi flagitiis voluntur turpitudinem detegit his verbis: *Nam et femina eorum immutarentur naturalem usum in eum usum, qui est contra naturam* . Tum de maribus subjicit: *Musculi in masculos turpitudinem operantes* . Præterea in Epistola ad Timotheum de iisdem ita loquitur: *Quod in novissimis diebus instabunt tempora periculosa. Et erunt homines voluptatum magis amatores quam Dei* . Et rursus: *Prohibitium nubere, abstinere a cibis: cauteriatam habentium suam conscientiam* .

Ex eo videlicet quod caste matrimonio conjungi, ac prolem suscipere prohibent, ardente interim illorum conscientia; dum assiduis in scortationibus, corruptelisque versantur, ac procreatione sobolis interdiciunt. Nam quod ad illud attinet quos isti sacrificium vocant, latulentum quiddam et impurum, jam tum olim a Propheta demonstratum est, serpentis esse carnem, non Domini. Absit! Sic enim loquitur: *Contrivisti capita draconis, et dististi eum escam populis Æthiopum* . Sane enim serpentinæ cujusdam escæ genus est illorum abominanda superstitio: iidemque Æthiopes illi sunt scelerum suorum nigrore deformati, qui ejusmodi ritus nunc dæmonis Jovis, olim præstigiatoris, qui et frustra a nonnullis habetur Deus, religioso cultu celebrant. Siquidem hæreses universæ de Græcorum fabulis ea collegerunt, ex quibus novam sibi erroris sectam condiderunt, cum ea deteriorem alium ad sensum transtulissent. Nam et a poetis Metin (quam prudentiam appellare possis) filiam suam absorbens

introducens est Jupiter. Nemo porro infantem absorbeat; quemadmodum sanctus Clemens ait, **99** cum deorum qui a Græcis coluntur turpitudinem deridet: Quin enim devorasse Metin dicitur, non de infante ullo, sed de proprio semine par est intelligi.

¹ Joan. xi, 17. ² Sap. iii, 14. ³ I Cor. vi, 34. ⁴ Hebr. xiii, 4. ⁵ Rom. i, 26. ⁶ ibid. 27. ⁷ II Tim. iii, 1-4. ⁸ I Tim. iv, 3, 2. ⁹ Psal. lxxiii, 13, 14.

nes evomuit. Athenagoras in *Legat. pro Christianis* Orphei versus citat, quibus de Planete mentio est, quem indicat deinde a Jove similiter absorptum: ἢ καταποθῆναι ὑπὸ τοῦ Διὸς, ὅπως ὁ Ζεὺς ἀχώρητος γένοιτο. Quod Gesnerus interpret ad Metin transtulit. Verum de Planete loqui videtur Athenagoras, non de Meti.

XVII. Quid jam aliud deinceps eloquar? aut quomodo cœnosam hanc disputationem abjiciam, cum et velim, et noim una dicere, ac quadam dicendi necessitate constringar, ne quid eorum quæ insunt revera dissimulasse videar; et illud verear tamen, ne illorum detestandis flagitiis patefactis, quemquam aut inficiam, aut exstimulem, et ad illa curiosius indaganda faces iis subjiciam, qui voluptatum ac cupiditatum illecebris abducuntur? Sed nihilominus ab ejusmodi dæmonis satu et improbitate tam ego, quam sanctæ atque catholicæ Ecclesiæ spes omnis, ac quisquis in hoc nostrum opus inciderit, integer, inviolatusque servetur. Quod si cætera, quæ ab illis dicuntur aut fiunt quanta sunt, atque ejusmodi, qualia jam commemoravimus, aut iis etiam majora, vel minora, complecti voluero, et ad singulas voces salubre quoddam medicamentum, velut depellendi mali causa comparatum remedium adhibuero, in immensam molem susceptum opus excurreret. Nam et nos, charissimi, in illam hæresin incurrimus, et ex ipsomet eorum, qui hanc proprie et ex instituto tractant, ore ac magisterio didicimus. Ad id vero comparatæ deceptæque mulieres non solum istiusmodi nobis sermones injecerunt, sed insuper Ægyptiæ illius perditæ ac nequissimæ mulieris instar, quæ coquorum principis uxor erat¹, adhuc ætate essemus, aggressæ sunt.

Verum is qui sanctissimo Josepho tum asstitit, nobis quoque adfuit, et hunc ipsum, qui illum eo periculo liberavit implorantes, licet indigni ac tanto beneficio impares essemus, ejusdem benignitate ac misericordia perniciosas illarum manus eflugimus, ac sanctissimo Deo gratulatorium carmen cecinimus, ut id usurpare merito possemus: *Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum et ascensorem dejecit in mare*². Neque enim similiter ut ille patriarcha, vi quadam virtutis ac justitiæ nostræ, sed fuso ad Deum gemitu ejus sumus miseratione servati. Cum etiam mihi pestes illæ per ludibrium exprobrarent, ac secum invicem illudentes ita loquerentur: **100** Hunc juvenem servare non potuimus, sed in manibus principis perire sivimus. Nam quæ forma inter illas liberaliore est, semetipsam velut escam atque illecebram objicit, ut quos in fraudem ipsa pellexerit, non eos profligare ac perdere, sed eripere dicatur. Unde et deformibus elegantiores identidem exprobrare solent: Ego sum, inquit, vas electum, quæ errore circumventos extrahere possum: quod tu facere nequivisti. Et erant sane quæ tum his verborum blandimentis ac lenociniis utebantur corporis quo ad peccandum abutebantur venusta cum primis specie; sed animo quem consceleratum gerebant omni dæmonis turpitudine deformatæ. Sed misericors Deus ab illarum improbitate nos eripuit, adeo ut postquam istorum libros perlegimus, et ad veritatis cognitionem animum adjecimus, nec abducti, vel

A IZ'. Τί δὲ ἕτερον εἶποιμι; ἢ πῶς ἀποσιῶσαι τὸν πηλώδη τοῦτον πόνον, βουλόμενος μὲν εἰπεῖν. καὶ μὴ βουλόμενος, ἀναγκασόμενος δὲ, ἵνα μὴ δόξω τι τῶν ὄντων παρακρύπτειν· καὶ φοβούμενος, ἵνα μὴ ἀποκαλύπτω τὰ θεινὰ αὐτῶν ἢ χράνω, ἢ πλῆξω, εἰς τὸ περιεργάσασθαι περὶ τούτου τοὺς ἀπαγομένους ἡδοναῖς καὶ ἐπιθυμίαις ἐποτρύνω; Ὅμως ἐγὼ μὲν ἀθῶος εἶην, καὶ πᾶσα ἡ τῆς ἀγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας ἐλπίς, καὶ πάντες οἱ τούτῳ τῷ γράμματι ἐντυγχάνοντες ἀπὸ τῆς τοιαύτης τοῦ διαβόλου ὑποστορᾶς καὶ κακομηχανίας· ἐὰν γὰρ θελήσει λέγειν τὰ ἄλλα τὰ παρ' αὐτοῖς λεγόμενα καὶ γινόμενα ὅσα ἐστὶ τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα, καὶ τούτων ἐτι μείζονα καὶ ἐλάττω, θελήσω δὲ καὶ ὡς φάρμακον ἰάσεως ἀλεξήτηριον ἀντιδότων δίκην πρὸς ἐκάστην λέξιν ἀντιθεῖναι, εἰς πολὺν ὄγκον ἐλάσω τῆς συντάξεως τὴν πραγματείαν. Ταύτη γὰρ τῇ αἰρέσει, ἐπιπέθητοι, καὶ αὐτὸς περιέτυχον. Ἐκ στόματος δὲ τῶν ταύτῃ ἐπιχειρούντων φύσει αὐτὰ αὐτοπροσώπως ἐνηχῆθην. Γυναῖκες δὲ οὕτω ἠπατημέναι οὐ μόνον τὴν λαλιὰν ταύτην ἡμῖν προέτειναν, καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἀπεκάλυψαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν Αἰγυπτίαν ἐκείνην τὴν τοῦ ἀρχιμαγείρου τὴν ὀλετήριον καὶ μοχθηρὰν, καὶ αὐταὶ ἀθυρογλώττω τὸλμη κατασπᾶσαι ἡμᾶς ἐν τῇ νεῖα ἡμῶν ἡλικίᾳ ὄρεχθεῖσαι ἐπεχείρουν.

petulanti nos conatu detrahere tum, cum florenti

Ἄλλὰ ὁ τότε συμπαραστάς τῷ ἁγίῳ Ἰωθὴφ καὶ ἡμῖν παρέστη· καὶ τὸν ἐκείνον ἐκεῖ ῥυσάμενον ἐπικεκλημένοι οἱ ἀνάξιοι καὶ ἀνίκανοι, ἐλεηθέντες καὶ ἀποδράντες τὰς ὀλετηρίους αὐτῶν χεῖρας, Θεῷ τῷ παναγίῳ ὕμνον ᾄσαντες ἠδυνήθημεν καὶ αὐτοὶ λέγειν τὸ, Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδοξάσται· Ἰσπου καὶ ἀναβάτην ἔβριψεν εἰς θάλασσαν. Οὐ γὰρ ὁμοίᾳ δυνάμει τῆς ἐκείνου δικαιοσύνης, ἀλλὰ στεναγμῷ τῷ πρὸς τῷ Θεῷ³ ἐλεηθέντες ἐσώθημεν. Ὀνειδίζόμενος γὰρ ὑπ' αὐτῶν τῶν ὀλετηρίων γυναικῶν, κατεγελώμην ἐγὼ, ὡς ὑπέφαινον αἱ τοιαῦται ἀλλήλαις ἐπισκώπτουσαι δέθεν· ὅτι οὐκ ἠδυνήθημεν σῶσαι τὸν νεανίσκον, ἀλλὰ ἀφήκαμεν αὐτὸν ἐν χερσὶ τοῦ ἀρχοντος ἀπόλλυσθαι. Ἐπειδὴ περ ἦ τις αὐτῶν εὐμορφότερα εἶη, δέλαρ ὡσπερ ἑαυτὴν προτίθησιν, ὥστε δι' αὐτῆς τοὺς ἠπατημένους, ἀντὶ τοῦ ἀπολλύειν, σώζειν ἐπιφημίζειν. Καὶ θνείδος λοιπὸν τῶν ἀμόρφων γίνεται παρὰ τῶν εὐμορφότερων· ὅτι Ἐγὼ, φησι, σκευδὸς εἰμι ἐκλογῆς δυναμένη σώζειν τοὺς ἀπατωμένους, σὺ δὲ οὐκ ἴσχυσας. Ἦσαν μὲν οὖν αἱ τὸν ἀγώγιμον μῦθον τοῦτον ὕφηγούμεναι τῇ μορφῇ τῆς αὐτῶν πτώσεως εὐπροσωπόταται· τῷ δὲ νῷ τῆς αὐτῶν μοχθηρίας τὴν πᾶσαν τοῦ διαβόλου ἀμορφίαν κεκτημέναι. Ἄλλὰ ὁ ἐλεημῶν Θεὸς τῆς μοχθηρίας αὐτῶν ἡμᾶς ἐβρύσατο, ὥστε μετὰ τὸ ἀναγνῶναι ἡμᾶς αὐτῶν τὰς βίβλους, καὶ ἐπιστῆσαι τὸν νοῦν τῇ ἀληθείᾳ, καὶ μὴ συναπαθῆναι, ἀποδρᾶσαι τε καὶ μὴ δελεασθῆναι, τὸ τμηναῦτα ἐσπουδάσαμεν καὶ τοῖς ἐπισκόποις τοῖς ἐν τῷ τόπῳ ἐκεῖνῳ αὐτοὺς ὑποδείξει, καὶ τὰ ὀνόματα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κεκρυμμένα φωρᾶσαι, καὶ τοὺς αὐτοὺς ἀπελαθῆναι τῆς πόλεως, ὀνόματα περὶ

¹ Gen. xxxix, 7 sq. ² Exod. xv, 1. ³ F. τὸν Θεόν.

που ὀδοῦσθαι, καὶ τὴν πόλιν τῆς αὐτῶν ζιζανιώδους ἄλγος καὶ ἀκανθώδους καθαρθῆναι. A eorum illecebris capti sumus, sed effugimus tandem, mox ad episcopos, qui in illo loco erant, deferre studuerimus, et eorum hactenus ignota nomina in Ecclesia detegere. Ex quo factum est, ut octoginta fere capita exulare jussa ab Iolio spinisque suis repurgatam urbem reliquerint.

II. Μνημονεύσας δὲ τὴς τῆς ἁγίων ὑποσχέσεως, τὰ καὶ ἐπαίνεσεν, ὡς ἡμῶν προαγγελῶντων, ὅτι τισὶν αὐτῶν παρετύχονεν, τινὰ δὲ διὰ συγγραμμάτων ἐγνώκαμεν, τινὰ δὲ δι' ἐνηγήσεων τε καὶ μαρτυρίων ἀξιοπίστων ἀνδρῶν, δυναμένων ἡμῖν τὴν ἀλήθειαν ὑποδεικνύουσι· ὡς καὶ ἐνταῦθα φιλαλήθως οὐχ ὑπερβεθήκαμεν τὸν τόπον, ἀλλὰ δεδείξαμεν, ὡς μία ἐστὶν αὕτη τῶν ἡμῖν περιτυχουσῶν αἰρέσεων. Καὶ σαφῶς περὶ ταύτης ἠδυνήθημεν λέγειν, ἐξ ὧν, μὴ γένοιτο! οὐ πρέξαντες, ἀλλὰ μεμαθηκότες ἀκριβῶς παρὰ τῶν ἡμᾶς εἰς τοῦτο πειθόντων, καὶ μὴ κατισχυσάντων, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν ἐπιπίδα τῆς εἰς ἡμᾶς ἀπωλείας ἀπολεσάντων, καὶ μὴ ἐπιτυχόντων τοῦ σκοποῦ τῆς εἰς τὴν τάλαιναν ἡμῶν ψυχὴν ἐπιχειρουμένης ὑπ' αὐτῶν τε καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς διαθόλου συσκευῆς, ὡς καὶ συμφῶς ἡμᾶς λέγειν τῷ ἁγιωτάτῳ Δαβίδ, ὅτι· *Βέλη νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν, καὶ τὰ ἐξῆς*· καὶ ὅτι· *Ἐπιστρέφει ὁ πόρος αὐτῶν εἰς κεφαλὴν αὐτῶν, καὶ ἡ ἀδικία αὐτῶν ἐπὶ κορυφῆν αὐτῶν καταβήσεται*. Ὡς οὖν περιτυχόντες, καὶ ἀποδράντες, καὶ ἀναγνόντες, καὶ γνόντες, καὶ καταγνόντες, σωθέντες δὲ ὑπερβεθήκαμεν, οὕτω καὶ σὲ τὸν ἀναγιγνώσκοντα παρακαλοῦμεν, ἀναγνόντα καὶ καταγνόντα τοῦ ὑπερβῆναι, εἰς τὸ μὴ ἐμπεσεῖν ἐν τῷ ἰσθμῷ τῆς τῶν ἑρπετῶν τοῦτων μοχθηρίας. Ἄλλ' εἰ καὶ ποτε περιτύχοις τισὶ τῶν ἀπὸ τῆς ὀφιώδους ταύτης σχολῆς, εὐθύς τὸ ξύλον ἀναλαθῶν τὸ διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῖν ἐτοιμασθῆν, ἐν ᾧ ὁ Κύριος ἡμῶν προσεπάγη Χριστὸς, κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὄφειος, εὐθύς λαθὼν εἴποις, ὅτι Χριστὸς ἐσταύρωται ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπογραμμὸν ἡμῖν ὑπολιμπάνων σωτηρίας, ὅτι· οὐκ ἂν ἐσταυροῦτο, εἰ μὴ σάρκα εἶχε. Σάρκα δὲ ἔχων, καὶ σταυρωθεὶς, ἐσταύρωσεν ἡμῶν τὰς ἁμαρτίας. Πίστει ἔχομαι τῆς ἀληθείας, καὶ οὐχ ὑπάγομαι πλάνῃ τῇ νοθεῖα¹ τοῦ ὄφειος, καὶ παραψιθυρισμῷ τῆς αὐτοῦ διδασκαλίας.

formam nostræ salutis expressam ac delineatam esset suffluxus. Eo vero quod carne præditus et affixus est cruci, nostra simul peccata defixit. Equidem veritati per fidem inhæreo, nec tardissimi serpentis errore vel ejus doctrinæ sibilis abduci ne patior.

III. Quædam hæreses, ἀγαπητοί, ἐφεξῆς βαδιοῦμαι ἐπὶ τὰς ἄλλας τραχείας τρίβους, οὐχ ἵνα βεβήσω, ἀλλ' ἵνα ἀπὸ μήκοθεν ὑποδείξω τοῖς βουλομένοις τὰ τραχύτερα μὲν ἐπιγινώσκειν, φεύγειν δὲ διὰ τῆς στενῆς καὶ τεθλιμμένης ὁδοῦ τῆς φερούσης εἰς ζωὴν αἰώνιον· καὶ καταλιμπάνειν τὴν πλατείαν, καὶ εὐρύχωρον, καὶ ἀκανθώδη, καὶ προσκομμάτων ἐμπλεῶν ὁδὸν βορβορώδη, καὶ ἀσελγείας καὶ πορνείας ἐμπεπλησμένην. Ἦς πορνείας καὶ ἀσελγείας τὸ ὅμοιον ἐστὶν ἰδεῖν ἐν τῷ ἑρπετῷ τῷ δεινοτάτῳ, ᾧ ἐπέθεντο τὸ ὄνομα ἀπειρώδιον ἔχιδναν οἱ παλαιοί. Ἔστι γὰρ τῆς τοιαύτης ἐχιδνῆς ἡ φύσις ὅμοια τῆς τοῦτων μοχθηρίας. Διὰ γὰρ τῆς ἀνδρείας φύσεως ἡ γυναικείας τὴν αἰσχροτήτα ἐπιτελοῦντες, ταύτην

XVIII. Quamobrem si quis quod initio polliciti sumus memoria repetat, fortasse institutum nostrum approbabit, quod ita præfati sumus, quæ ad illas sectas atinent nos partim usu ac consuetudine didicisse, partim ex monumentis accepisse, partim fide dignorum hominum, qui rei veritatem indicare possent, narratione ac testimonio fuisse perdoctos. Itaque pro eo quod præ nobis ferimus veritatis studio prætermittere hunc locum nolimus; sed ostendimus unam illam ex iis hæresibus esse, quarum usum habuimus, de qua certi exploratiquæ aliquid afferre possemus: non ex eo quod gesserimus ipsi: avertat hoc a nobis Deus! sed ex eo quod ab iis accurate didicimus, qui illam nobis persuadere frustra voluerunt, et conceptam de nostro exitio spem penitus abjecerunt: cum insidiæ omnes ac fraudes, quas ad infelicis animæ nostræ perniciem tam ipsi, quam qui in illis inest diabolus machinati fuerant, irritæ atque inanes exstitissent, ut hoc a Davide dictum accomodatissime usurpare possimus: *Sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum*², etc. Tum illud: *Convertetur labor eorum in caput ipsorum, iniquitas eorum in verticem ipsorum descendet*³. Igitur quemadmodum sic nos in illorum errorem incurrimus, ut illius noxam effugeremus, eumque simulatque legimus ac cognovimus damnantes: *Salvi atque incolumes prætergressi sumus; ita te quisquis es qui ista legis hortamur, ut lecta pariter ac damnata transilias, ne in serpentum ejusmodi velut improbitatis quoddam virus incidas. Ac si quando forsitan ex hac serpentum schola quempiam offenderis, subito ligum illud quod nobis a Domino comparatum est, et in quo Christus affixus est, contra serpentis caput arripiens, ita loquere: Christus nostra est in cruce causa suspensus, et reliquit. Quod nisi carnem habuisset, nunquam*

XIX. Sed nunc hæresi illa prætermissa, deinceps, charissimi, ad præruptas alias vias ac salebrosas me conferam, non ut iter per illas faciam, sed ut eminus iis commonstrem, qui asperitates illas cognoscere, et ad arctam illam angustamque viam, quæ ad æternam vitam perducit, confugere voluerint, latam vero ac spatiosam, et aliam relinquere, quæ spinis intercepta, et offendiculis impedita, cæno obsita, et libidinibus ac flagitiis omnibus est referta. Cujus quidem impudicitia, ac libidinis similitudinem refert genus illud serpentis atrocissimum, cui *partus expertis viperæ* nomen vetustas indidit. Hujus enim natura illorum nequitia quam similima est: qui cum masculis aut feminis turpitudi-

¹ Forte τοῦτον. ² Vide an νοθεῖα melius sit. ³ Psal. LXIII, 8. ⁴ Psal. VII, 17.

nem patrantes, semen infundere prohibent, insitamque creatis rebus a Deo propagandorum vim fetuum exstinguunt. Unde et Apostolus ita scripsit: *Mercedem quam oportuit erroris sui in seipsis recipientes*¹, etc. Sic enim ferunt: partus expertem illam viperam titillante libidinis voluptate marem simul ac feminam inter se commisceri, ac per os congregari. Hiante siquidem femina, marem caput inserere. **102** Illam præ libidinis suavitate caput hujus abscindere; exhaustoque quod ex ore destillat veneno, fetum maris ac feminæ par in utero gerere. Id ubi creverit, cum nullum quo in lucem erumpat exitum reperit, maternum latus pertundere, itaque cum utriusque parentis interitu nasci. Inde partus expertem cognominari. Est vero præ cæteris dira serpentibus ac formidabilis, quæ intra sese marem enecat, atque ore ipso feditatem excipit. Huic porro gemina insana illa hæresis est, cujus nos capite, ac corpore, ejusque fetu omni vitæ baculo contritis, ad alias transeamus, implorata numinis ope, cui honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

πρὸς τὸν θεὸν ἀρωγὸν ἐπικαλούμενοι, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος εἰς αἰῶνας αἰῶνων. Ἀμήν.

CONTRA CARPOCRASIOS,

Quæ est hæresis VII, vel XXVII.

I. Secundum hos alius quidam Carpocras exstitit, qui ex mendaci ingenio suo propriam quamdam ac nefariam sectam excogitavit, et omnibus morum C fuit pravitate deterior. Hæc enim hæresis ex omnium erroribus effloruit: Simonis, inquam, et Menandri, Saturnili, ac Basilidæ, et Nicolai, adeoque Carpoeratis ipsius, tum Valentini, a quo propagata illa perperam dicta cognitio, quæ Gnosticorum nomen suis omnibus affluxit: indidemque Gnostici illi, de quibus proxime disputavimus, Catagnostici potius, hoc est *Damnates* appellandi.

II. Sed ut ad Carpocratem redeam, is supremum quidem principium unum asserit, eundemque Parentem omnium, et incognitum, nec ullo nomine significatum, perinde ut cæteri, studet asserere. Mundum vero et quæ mundo continentur ab angelis esse facta, qui incognito illo parente longe inferiori dignitatis ordinem tenent. Eos vero statuit D ab suprema virtute deficientes mundum istum fabricasse. Jesum porro Dominum nostrum a Josepho genitum, uti cæteri mortales ex viri mulierisque semine procreantur. Hunc qui nihil omnino reliquis ab hominibus differret, vitæ solum genere, ac temperantia, et virtute, ac justitia præstitisse. Sed cum firmiori vegetiorique quam alii homines **103** esset anima præditus, eorumque quæ sursum

¹ Rom. 1, 27. ² γρ. ἀφισμόν. F. ἀφρισμόν, vel ἀφροδισιασμόν.

(81) Οὕτω γὰρ, φασι, τὴν ἀπειρώδιον. Fabulam narrat et Plin. l. x, cap. 62. Cui fidem derogant Philostratus, Maximus Tyrius, alique complures.

(82) Ὅτε ἦν ἐν τῇ περιφορᾷ. Comitatum reddidimus, ut pro συμπεριφορᾷ usurpetur. Cum quis

A ἀπαγορεύουσι τὴν τῶν σπερμάτων καταβολὴν, ἀφαιρίζοντες τὴν ἐκ Θεοῦ τοῖς κτίσμασι γενομένην τεκνογονίαν· ὡς καὶ ὁ Ἀπόστολός φησι· *Τὴν γὰρ ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς πλάνης ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες*, καὶ τὰ ἐξῆς. Οὕτω γὰρ φασι, τὴν ἀπειρώδιον (81) ἐχιδναν θελχθεῖσαν τῷ πάθει τῆς ἐπιθυμίας, τὴν τε θήλειαν πρὸς τὸν ἄρρῆνα, καὶ τὸν ἄρρῆνα πρὸς τὴν θήλειαν, περιπλακείσας μὲν ὁμοῦ, διὰ τοῦ στόματος χαινούσης τῆς θηλείας τὸν ἄρρῆνα τὴν κεφαλὴν εἰσβάλλειν· ἐκείνης δὲ πάθει συσχεθείσης ἀποτέμνει τὴν τοῦτου κεφαλὴν· καὶ οὕτως τὸν ἀπὸ τοῦ στόματος σταλάξαντα ἰὸν καταπιούσαν ἐν ἑαυτῇ, ἐγκυμονεῖν μὲν τοιοῦτο ζεύγος ἄρρῆνοθῆλυ. Ὅπερ ζεύγος, ἀνδρυνθὲν ἐν τῇ κοιλίᾳ, καὶ μὴ ἔχον πόθεν γεννηθῆναι, τὴν πλευρὰν τῆς μητρὸς τιτρώσκειν, καὶ οὕτως γενᾶσθαι, ὥστε ἀπολέσθαι τὸν τε τοῦτων πατέρα καὶ τὴν μητέρα. Διόπερ ἀπειρώδιον αὐτῇ ἐπέθεντο ὄνομα, ὅτι ὠδῶν οὐ περιῶται. Δεινὴ δὲ καὶ φοβερὰ παρὰ πάντα τὰ ἐρπετὰ τυγχάνει, ἐν ἑαυτῇ τὸν ἄφανισμόν ἐξεργαζομένη, καὶ διὰ στόματος τὴν αἰσχρότητα ἀπολαμβάνουσα. Ἡ ἔοικεν αὐτῇ ἢ φρενοβλαθῆς αἵρεσις, ἥς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ

ἢ φρενοβλαθῆς αἵρεσις, ἥς τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ

KATA KAPHOKPACIΩN,

Ἐβδόμη, ἢ καὶ εἰκοστὴ ἐβδόμη.

A. Καρποκράς τις ἕτερος γίνεται, συστήσας ἑαυτῷ ἀθέμιτον διδασκαλίαν τῆς ψευδωνύμου αὐτοῦ γνώμης, χείρονας πάντων οὕτως τοὺς τρόπους κεκτημένος. Ἐκ πάντων γὰρ τούτων Σίμωνός τε καὶ Μετανάνδρου, Σατορνίλου τε καὶ Βασιλείδου, καὶ Νικολάου, καὶ αὐτοῦ τοῦ Καρποκρά, ἐτι δὲ ἐκ προφάσεως Οὐαλεντίνου, ἢ τῆς ψευδωνύμου γνώσεως ἐφύη αἵρεσις, ἥτις Γνωστικὸς τοὺς αὐτῆς ὠνόμασεν, ἀφ' ἧς οἱ Γνωστικοὶ ἤδη μοι δεδῆλωνται, καταγυνωτικὸι ὄντες τὸν τρόπον.

B. Οὗτος δὲ πάλιν ἄνω μὲν μίαν ἀρχὴν λέγει, καὶ Πατέρα τῶν ὄλων, καὶ ὄγνωστον, καὶ ἀκατονόμαστον. Ἰσα τοῖς ἄλλοις εἰσάγειν βουλόμενος· τὸν δὲ κόσμον καὶ τὰ ἐν τῷ κόσμῳ ὑπὸ ἀγγέλων γεγενῆσθαι, τῶν πολὺ τι ὑπὸ τοῦ Πατρὸς τοῦ ἀγνώστου ὑποβεβηκότων. Τούτους γὰρ λέγει, ἀποστάντας ἀπὸ τῆς ἄνω δυνάμεως, οὕτω τὸν κόσμον πεποιηκέναι. Ἰησοῦν δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν ἀπὸ Ἰωσήφ λέγει γεγενῆσθαι, καθάπερ καὶ πάντες ἄνθρωποι ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐγεννήθησαν. Εἶναι δὲ αὐτὸν ὅμοιον τοῖς πᾶσι, βίω δὲ διεννηοχέναι, σωφροσύνη τε καὶ ἀρετῇ καὶ βίω δικαιοσύνης. Ἐπειδὴ δὲ, φησὶν, εὐτόνον ἔσχε ψυχὴν παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ ἐμνημόνευε τὰ ὁραθέντα ὑπ' αὐτῆς ἄνω, ὅτε ἦν ἐν τῇ περιφορᾷ (82) τοῦ ἀγνώστου Πατρὸς, ἀπεστάλθαι

facilem se alteri, et obsequentem præbet. Sane Theod. διαγωγῆς vocabulo usus est. Nisi quis ad περιφορὰν illam deorum, et circumactionem Platonicam respexisse Carpocratem existimet, de qua in *Phædro*.

ὕπὸ τοῦ αὐτοῦ Πατρὸς, φησὶν, εἰς τὴν αὐτοῦ ψυχὴν ἅνθρωποι, ὅπως, τὰ ἀραβήντα αὐτῇ ἀναμνημονεύσασα καὶ ἐνδυναμωθείσα, φύγη τοὺς κοσμοποιούς ἀγγέλους, ἐν τῷ διὰ πάντων χωρηῆσαι τῶν ἐν τῷ κόσμῳ πραγμάτων καὶ πράξεων τῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων γινομένων, καὶ ἐν παραβύστρι ἀτόπων ἔργων καὶ ἀθεμίτων· καὶ ὅπως διὰ πασῶν τῶν πράξεων ἐλευθερωθεῖσα ἡ αὐτῇ ψυχῇ, φησὶ, τοῦ Ἰησοῦ, ἀνέβη πρὸς τὸν αὐτὸν Πατέρα τὸν ἄγνωστον, τὸν δυνάμεις αὐτῇ ἀποστείλαντα ἄνωθεν, ἵνα, πασῶν τῶν πράξεων χωρηῆσασα καὶ ἐλευθερωθεῖσα, διέλθοι πρὸς αὐτὸν ἄνω. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰς ὁμοίας αὐτῇ ψυχᾶς τὰ ἴσα αὐτῇ ἀπαταμένας, τὸν αὐτὸν τρόπον ἐλευθερωθεῖσας, ἄνω πτῆναι πρὸς τὸν ἄγνωστον Πατέρα, ἐν τῷ τὰς πάσας πράξεις πραξάσας ὁμοίως τῶν πάντων ἀπαλλαγείσας λοιπὸν ἐλευθερωθῆναι.

Τὴν δὲ ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τοῖς τῶν Ἰουδαίων ἔθεσιν ἀνατραφεῖσαν καταφρονῆσαι αὐτῶν, καὶ διὰ τοῦτο δυνάμεις εἰληφέναι, δι' ὧν τὰ ἐπὶ κολάσεσι πάθη προσόντα τοῖς ἀνθρώποις δυνήθεισ πράξει, ὑπερβῆναι τοὺς κοσμοποιούς ἴσχυσεν. Οὐ μόνον δὲ αὐτὴν τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰησοῦ τοῦτο δεδυνῆσθαι, ἀλλὰ καὶ τὴν δυναμένην διὰ τῶν πράξεων χωρηῆσασαν ὑπερβῆναι τοὺς κοσμοποιούς αὐτοὺς ἀγγέλους, καὶ αὐτῇ ἐὰν λάθῃ δυνάμεις, καὶ τὰ ὅμοια πράξει, καθάπερ τοῦ Ἰησοῦ, ὡς προεῖπον. "Ὅθεν εἰς τύφον οὗτοι ἐληλακότες μέγαν οἱ ὑπὸ τοῦ ἀπαταμένου τούτου ἀπατηθέντες, ἑαυτοὺς προκοιτέουσ ἡγούνται καὶ αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ. Ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν οὐκ Ἰησοῦ φασιν, ἀλλὰ Πέτρου καὶ Ἀνδρέου καὶ Παύλου καὶ τῶν λοιπῶν ἀποστόλων ἑαυτοὺς ὑπερφερεστέρους εἶναι διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῆς γνώσεως, καὶ τὸ περισσώτερον τῆς διαπράξεως διαφόρων διεξέδωκαν. Ἄλλοι δὲ ἐξ αὐτῶν φάσκουσι μὴδὲν διενηνοχέαι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Αἱ γὰρ ψυχὰς ἐκ τῆς αὐτῆς περιφορᾶς εἰσι, καὶ ὁμοίως κατὰ τὴν τοῦ Ἰησοῦ πάντων καταφρόνησιν ποιησάμεναι. Καὶ αἱ πᾶσαι, φασὶ, ψυχὰς τῆς αὐτῆς δυνάμεως ἡξιώθησαν, ἥς καὶ τοῦ Ἰησοῦ ἡξίωται. Διὸ καὶ ταῦτα φασὶ χωρεῖν διὰ πάσης πράξεως, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡ τοῦ Ἰησοῦ διεληλυθεν. Εἰ δὲ καὶ τις πάλιν δυνηθεῖ ὑπὲρ τὸν Ἰησοῦν καταφρονῆσαι, διαφορώτερος ἔσται αὐτοῦ.

Γ'. Ἐπιχειροῦσι δὲ (83) οἱ τῆς ἀθεμίτου ταύτης σχολῆς παντοίας ἐπιχειρήσεις δεινῶν ἔργων καὶ ὀλετηρίων. Μαγεία γὰρ παρ' αὐτοῖς ἐπινενόηται, ἐπιβάς τε διαφόρους πρὸς πᾶσαν μηχανὴν ἐφήυραντο, πρὸς φίλτρα καὶ ἀγώγιμα. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ παρεδρους δαίμονας ἑαυτοῖς ἐπισπῶνται, εἰς τὸ διὰ πολλῆς μαγανείας ἐν ἐξουσίᾳ μεγάλῃ πάντων, φασὶ, κυριεύειν, ὧν τε ἂν ἐθέλοι ἕκαστος, καὶ ἥ πράξει ἐπιχειρεῖν τολμήσειε, ὅθεν ἑαυτοὺς ἐξαπατῶντες,

(83) Ἐπιχειροῦσι δὲ. Euseb. lib. iv. cap. 7. scribit Carpocratam palam, ac sine tergiversatione maleficas artes præ se tulisse. Οἱ καὶ τοῦ Σίμωνος οὗ ὡς ἐκείνος κρύβδην, ἀλλ' ἤδη καὶ εἰς φανερόν τὰς μαγείας παραδιόναι ἡξίου, ὡς ἐπὶ μεγάλοις ὁ μο-

in incogniti Parentis comitatu viderat, meminisset, immixtas ab eodem Parente in ejus animam virtutes esse dicunt, ut eorum quæ aspexerat recordata, corroborataque conditores orbis effugeret, hoc ipso quod per omnia rerum quæ in mundo sunt, actionumque quæ ab hominibus suscipiuntur, genera transiret, adeoque scelestas execrandaque clanculum facinora perpetraret. Ut ita demum actionibus omnibus perfuncta, liberaque eadem Jesu anima incognitum ad Parentem evolare, a quo illæ erant virtutes immixtas, quarum beneficio per omnia uti diximus actionum genera traducta, exsolutaque, sursum ad eum penetraret. Sic quæ ejus similes essent animæ, iisdem addictas studiis, eodemque modo liberatas ad incognitum Parentem evolare sursum, dum functionibus omnibus obitis, et ab universis pariter expeditæ deinceps in libertatem, asseruntur.

Verum quod anima Jesu in Judæorum ritibus enutrita, angelos illos contempsisset, ob id virtutes accepisse, quibus cum constitutis ad pœnas hominum perpressionibus defungi potuisset, mundi illos architectos transcenderit. Neque vero id unam Jesu animam perficere potuisse; sed et aliam quamlibet, quæ per actiones ejusmodi progressionem facta super conditores orbis angelos efferrî potuerit: hæc enim si vires acceperit paria cum Jesu eademque præstabit, ut paulo ante diximus. Ex quo miseri isti impostoris illius fraude decepti tam intolerabili arrogantia sunt, ut se vel ipsimet Jesu anteponendos existiment. Horum alii non quidem Jesu, sed Petro, Andrea, Paulo, cæteris apostolis præstare sese dicunt cum abundantia quadam scientiæ, tum quod progressionem varias ac decursus longe his cumulatus obierint. Nonnulli vero sunt qui inter se ac Dominum nostrum Jesum Christum nihil interesse censant. Quippe animæ ex eadem omnes circuitione sunt, eundemque quem Jesus contemptum rerum omnium susceperunt. Universæ porro, inquit, eadem qua Jesu anima vi sunt ac virtute præditæ. Ideoque perinde illas per actionum genera omnia traduci, quemadmodum Jesu anima progressa sit. Quod 104 si reperiri aliqua possit, quæ majorem quam Jesus contemptum suscipiat, ea ipsi demum antecelset.

III. Cæterum detestandæ disciplinæ hujus alumni horribilium ac terribilium facinorum varia genera moluntur. Nam et maleficas artes exercent, et ad machinanda quælibet, veneficia et cantiones excogitarunt, velut ad philtrea et amoris illecebras: imo etiam familiares sibi quosdam dæmones alliciunt, ut multiplicibus iis præstigiis summam sibi, ut aiunt, in omnia potestatem vindicent, ac quod cuique libuerit, et quodcumque agere in animum

νοουχὶ σεμνυνόμενοι τοῖς κατὰ περιεργίαν πρὸς αὐτῶν ἐπιτελουμένοις φίλτροις, ὀνειροπομοποις τε, καὶ παρεδρους τισὶ δαίμοσι, καὶ ἄλλαις ὁμοιοτρόποις ἀγεγαίς. Eadem habet Irenæus.

induxerit, id ipsum audeat suscipere. Hoc autem eo consilio faciunt, quod, uti miserandum in modum decepti sunt, certo sibi persuadeant, per tot tamque diversa facinora mundi fabricatoribus angelis, omnibusque quæ in mundo sunt prostratis ac contemptis, illorum se non mundi, sed fabularum potius artificum potestatem transgredi; quo cælestem libertatem obtineant, et sursum aspirare atque evolare possint. Quod hominum genus ad Ecclesiæ Dei probum et offenciculum adornasse ac submississe Satanas videtur: quippe qui Christianorum sibi nomen indiderint, ut propter illos offensæ nationes ab sanctæ Dei Ecclesiæ utilitate abhorreant, nuntiatamque veritatem ob immania illorum facinora, et incredibilem nequitiam repudient; ut, inquam, frequentibus illorum sceleribus animadversis, eos quoque qui e sancta Dei Ecclesia sunt tales esse sibi persuadeant, atque ita ab verissima Dei, uti diximus, doctrina aures avertant; aut certe paucorum improbitate conspecta in universos eadem maledicta conjiciant. Atque ea demum causa est, cur plerique gentilium, ubicunque istius sectæ homines deprehenderint, nullam nobiscum velint neque dati acceptique, neque consilii, neque audiendi divini verbi societatem conjungere, ac ne aures quidem præbere sustineant; usqueadeo nefariis illorum flagitiis consternati, ac deterriti sunt.

IV. Porro isti in luxu atque deliciis assidue versantur, nihilque non ad corporum voluptatem ac jucunditatem suscipiunt: neque ad nos penitus accedunt, nisi forte ut imbecilles animos ad impia sua dogmata pelliciant. Neque enim alia re nobis similes sunt, quam quod solo Christiani nomine gloriantur, ut eminenti hujus vocabuli specie improbitatem suam exercent. Sed horum, **105** uti scriptum est, iudicium legitimum est, id quod Paulus apostolustradidit¹. Si quidem propter abominanda ipsorum facta, merces illis consentanea reddetur; nam cum animum suum rapi libidinis impetu ac furore permiserint, in infinita sese voluptatum genera præcipites committunt. Ita enim disputant, quæ ab hominibus mala judicantur, ea minime mala esse, sed honesta natura. Nihil enim natura malum est; sed ab hominibus duntaxat prava censentur. Quæ si quis omnia in hac una præsentia vita perfecerit, ejus anima non amplius in alia corpora transfunditur, ut in hanc lucem denuo procreetur; sed omni actionum genere perfuncta, libera atque immunis abscedet, cum nullius adhuc in hoc mundo debito actionis obligetur. Cujusmodi vero actionem intelligant rursus explicare vereor, ne velut apertum cœnum, ita graveolentem hanc cloacam aperiam, ac pestiferæ cujusdam exhalationis ac fetoris occasionem

¹ Rom. 1, 27. ² For. πάντας.

(84) *Eloī dē ek tou Satana.* Perditissimi hæreticorum Gnostici, Gnosticorum Carpocratiani fuerunt, ut qui turpissima quæque flagitia committentes adeo non erubescerent, ut etiam glorianda ac præ se habenda putarent. Ideo de Carpocratianis nominatim et Irenæus, et Clem. in *Strom.* et Eusebius, et Epipha-

πρὸς πληροφορίαν τῆς τετυφλωμένης αὐτῶν διανοίας, ὅτι αἱ τοιαῦται ἐγχειρήσεις, κατασχύσασαι διὰ τῶν τοσοῦτων πράξεων, καὶ καταφρονήσασαι τῶν κοσμοποιῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἐν τῷ κόσμῳ, ὑπερβαίνουσι τὴν τῶν αὐτῶν μυητοῦν, οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι κοσμοποιῶν, ἐξουσίαν, ὅπως ἂν τὴν ἄνω ἐλευθερίαν ἀσπάσωνται, καὶ τὴν ἄνω πτῆσιν κτήσαιντο. Εἰσὶ δὲ ἐκ τοῦ Σατανᾶ (84) παρεσκευασμένοι, καὶ προθεβλημένοι εἰς ὄνειδος καὶ σκάνδαλον τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας. Ἐπέθεντο γὰρ ἑαυτοῖς ἐπίκλην Χριστιανοί, πρὸς τὸ σκανδαλίζεσθαι τὰ ἔθνη δι' αὐτῶν, καὶ ἀποστρέφεσθαι τὴν τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας ὠφελειαν, καὶ τὸ ἀληθινὸν κήρυγμα διὰ τῆς ἐκείνων ἀθεμιτοῦργίας, καὶ ἀνεϊκάστου κακοπραγίας, εἰς τὸ τὰ ἔθνη κατανοοῦντα αὐτῶν τὰ ἐπάλληλα ἔργα τῶν ἀθεμιτοῦργιῶν, νομίσαντα καὶ τοὺς τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας τοιοῦτους εἶναι, ἀποστρέφειν, ὡς καὶ προεῖπον, τὴν ἀκοήν ἀπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ κατὰ ἀλήθειαν διδασκαλίας· ἢ καὶ ὁρῶντάς τινας πάντως ὁμοίως βλασφημεῖν. Καὶ τοῦτου ἕνεκα οἱ πλείους τῶν ἔθνων, ὅπου εἴ ἂν ἴδωσι τοιοῦτους, οὔτε ἐπικοινωνία ἡμῖν προσφέρονται ληψοδοσίας, ἢ γνώμης, ἢ ἀκοῆς λόγου θεοῦ, οὔτε τὴν ἀκοήν ἐπιθέσιν, ἐπτουρμένοι ἀπὸ τῆς τῶν ἀθεμίτων ἀνοσιουργίας.

Δ'. Εἰσὶ δὲ ἐν ἀσωτία διατελοῦντες οὔτοι, καὶ πᾶν ὁτιοῦν ἐργαζόμενοι πρὸς εὐπάθειαν σωμάτων, ἡμῖν δὲ ὅλως οὐκ ἐγγίζοντες, εἰ μὴ τι ἄρα πρὸς τὸ δελεῶσαι ψυχὰς ἀστηρίκτους ἐν τῇ αὐτῶν κακοδιδασκαλίᾳ. Εἰς οὐδὲν γὰρ ἡμῖν ὁμοιοῦνται, ἢ μόνον ὄνοματι καλεῖσθαι σεμνύονται, ὅπως διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπιπλάστου τὰ τῆς ἑαυτῶν κακίας ἐργάσωνται. Τὸ δὲ κρῖμα τούτων κατὰ τὸ γεγραμμένον ἐνδικόν ἐστιν, ὡς ὁ ἅγιος Παῦλος ὁ ἀπόστολος ἔφη· διὰ γὰρ τὰς κακὰς αὐτῶν πράξεις τὸ ἀναπόδομα ἀποδοθήσεται αὐτοῖς. Ἀδελῶς γὰρ τὴν νοῦν αὐτῶν εἰς οἴστρον ἐκδεδωκότες, πάθειν ἡδονῶν μυρίων ἑαυτοὺς παραδίδωκασι. Φασὶ γὰρ, ὅτι ὅσα νομίζεται παρὰ ἀνθρώποις κακὰ εἶναι, οὐ κακὰ ὑπάρχει, ἀλλὰ φύσει καλά. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶ φύσει κακόν· τοῖς δὲ ἀνθρώποις νομίζεται εἶναι φαῦλα. Καὶ ταῦτα πάντα ἐάν τις πράξῃ ἐν τῇ μιᾷ ταύτῃ παρουσίᾳ, οὐκέτι μετενωματοῦται αὐτοῦ ἡ ψυχὴ, εἰς τὸ πάλιν ἀντικαταβληθῆναι, ἀλλὰ ὑπὸ ἐν ποιήσασα πᾶσαν πράξιν, ἀπαλλαγῆσεται ἐλευθερωθεῖσα, καὶ μηκέτι χρεωστοῦσά τι τῶν πρὸς πράξιν ἐν τῷ κόσμῳ. Ποῖαν δὲ πράξιν εἰπεῖν, δέδία πάλιν, μὴ βορβοροῦ δίκην κεκαλυμμένου ὀχετὸν ἀποκαλύψω, καὶ τισὶ δόξω λοιμώδους δυσοσμίας ἐργάζεσθαι τὴν ἐμφορήσιν. Ἄλλ' ὅμως ἐπειδὴ περ ἐξ ἀληθείας συνεχόμεθα τὰ παρὰ τοῖς ἡπατημένοις ἀποκαλύψαι, σεμνότερον εἰπεῖν τε, καὶ τῆς ἀληθείας μὴ

nus aliique scribunt, summam ad Christiani nominis infamiam ac dedecus eos a diabolo esse productos, ut gentiles cum Christianos homines tam impuros ac nefarios viderent, a Christiana professione penitus abhorrerent. Idem et Tert. in *Apol.* et Justinus scripserunt.

ἔξω βαίνειν ἐμαυτὸν καταναγκάσω. Τί δὲ ἄλλο τι ἢ πᾶσαν ἀρῆτουργίαν καὶ ἀθέμιτον πράξιν, ἣν οὐ θεμιτὸν ἐπὶ στόματος φέρειν, οὗτοι πράττουσι; Καὶ πᾶν εἶδος ἀνδροβασιῶν, καὶ λαγνιστέρων ὁμιλιῶν πρὸς γυναῖκας, ἐν ἑκάστῳ μέλει σώματος, μαγείας τε καὶ φαρμακείας καὶ εἰδωλολατρείας ἐκτελοῦντες. Καὶ τοῦτο εἶναι φασιν ἐργασίαν ἀποδόσεως τῶν ἐν τῷ σώματι ὀφειλημάτων εἰς τὸ μηκέτι ἐγκαλεῖσθαι, ἢ μέλλειν τι πράξεως ἔργον ἀπαιτεῖσθαι· καὶ τούτου ἕνεκα μὴ ἀποστρέφουσι τὴν ψυχὴν μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀπαλλαγὴν, καὶ πάλιν εἰς μετενσωμάτων καὶ μεταγγισμὸν χωρεῖν.

que modo illud obtineri, ut ne posteaquam hinc in corpora transitus ac migrationes sese referat.

Εἰ. Οὕτως γὰρ ἔχει τὰ αὐτῶν συντάγματα, ὡς ἀναγνόντα τὸν συντετὸν θαυμάζειν καὶ ἐκπλήττεσθαι, καὶ ἀπιστεῖν εἰ ταῦτα οὕτως ὑπὸ ἀνθρώπων γενήσεται, οὐ μόνον τῶν καθ' ἡμᾶς πόλιν κατοικούντων, ἀλλὰ καὶ τῶν μετὰ θηρῶν καὶ ὁμοίων θηρῶν καὶ κτήνεσι, καὶ σχεδὸν εἰπεῖν τὰ κυνῶν καὶ ὄων πράττειν τολμῶντων. Φασὶ γὰρ· Δεῖ πάντως πᾶσαν χρῆσιν τούτων ποιῆσθαι, ἵνα μὴ, ἐξελθοῦσι καὶ ὑστερήσασαι τινος ἔργου, τούτου ἕνεκα καταστραφῶσιν εἰς σώματα πάλιν αἱ ψυχαί, εἰς τὸ πράξει αὖθις ἃ μὴ ἐπραξαν. Καὶ τοῦτό ἐστι, φασίν (85-86), ὅπερ ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ εἶπε διὰ παραβολῆς οὗτι· Ἰσθὶ εὐνοῶν τῷ ἀντιδίκῳ σου, ἐν ᾧ ἦς ἐν τῇ ὁδῷ μετ' αὐτοῦ, καὶ δὸς ἐργασίαν ἀπηλλάχθαι ἀπ' αὐτοῦ, μὴ πως ὁ ἀντίδικος παραδῶ σε τῷ κριτῇ, καὶ ὁ κριτὴς τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ ὁ ὑπηρέτης βάλῃ σε εἰς φυλακὴν. Ἄμην, ἄμην λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῶς τὴν ἐσχάτην κοδράντην. Μῦθον δὲ τινα πλάττουσιν οἱ αὐτοὶ πρὸς ἑπιληψίαν τῆς παραβολῆς ταύτης· καὶ φασιν εἶναι τὸν ἀντίδικον ἐκεῖνον τὸν κόσμον πεποιηκότων ἀγγέλων ἕνα, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο κατασκευάσθαι, εἰς τὸ ἀπάγειν τὰς ψυχὰς πρὸς τὸν κριτὴν, τὰς ἐντεῦθεν ἐξερχομένας ἐκ σωμάτων, ἐκεῖσε δὲ ἐλεγχόμενας μὴ ποιήσασα πᾶσαν ἐργασίαν. Παραδίδοσθαι δὲ ἀπὸ τοῦ ἄρχοντος τῷ ὑπηρέτῃ. Ἄγγελον δὲ εἶναι τὸν ὑπηρέτην, ἐξυπηρετούμενον τῷ κριτῇ τῷ κοσμοποιῶ εἰς τὸ φέρειν τὰς ψυχὰς πάλιν, καὶ εἰς σώματα καταγίγειν διάφορα. Εἶναι δὲ τὸν ἀντίδικον τοῦτον, ὃν ἐφημεν τὸν Κύριον εἰρηκέναι ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὃν αὐτοὶ ἄγγελον ἕνα τῶν κοσμοποιῶν φασιν, ὄνομα ἔχοντα Ἄβολον. Φασὶ γὰρ εἶναι τὴν φυλακὴν τὸ σῶμα· τὸν δὲ ἐσχάτην κοδράντην θέλουσιν εἶναι τὴν μετενσωμάτων. Ἐκαστὴν παρουσίαν ἐπιτελεῖν σωμάτων ἐσχάτην πράξιν, καὶ μηκέτι ὑπολείπεσθαι πρὸς τὸ ἀθέμιτόν τι πράξει. Δεῖ γὰρ, φασίν, ὡς προσηγομένον, πάντα ἔλθοῦσαν, καὶ πράξασαν καθ' ἕκαστον, καὶ ἐλευθερωθεῖσαν, ἀνελεῖν πρὸς ἄνω ἀγνώ-

¹ Forte τί δὲ ἄλλο ἦ. ² γρ. πρὸς ἐπίπολο. F. ἐπίλοισιν.

(85-86) Καὶ τοῦτό ἐστι, φασίν. Vide Tert. l. De anima, c. 55. Sed et Irenæum, loco citato, ex quo nonnulla Theodoretus transtulit; in quibus leve quoddam inest mendum, quod obiter a nobis corrigendum est. Scribit igitur Irenæus: Καὶ εἰ μὲν πράττειται

A quibusdam videar præbuisse. Sed nihilominus, cum me veritas ipsa quodammodo cogat, ut hoc errore laborantium hominum arcana patefaciam, eam mihi necessitatem imponam, ut et honestioribus ea verbis enarrem, et a rei veritate nequaquam abhorream. Quid igitur isti aliud præter execrandum illud ac detestabile flagitium committunt, quod ne sermone quidem exprimere licet, hoc est præposteram marium consuetudinem, aut libidinosissimos cum feminis qualibet corporis parte concubitus; tum magicas insuper artes, ac veneficia, idolorumque cultus? Atque hanc dissolvendorum corporis debitorum rationem esse confirmant, ne appellari amplius possint, aut ab iis ipsis opus aliquod repetatur, eo- excesserit anima denuo revertatur, et ad illos aliena

V. Ejusmodi enim illorum monumenta sunt, ut si quis ea sapiens legerit, vehementer obstupescat, vixque ab hominibus fieri ista posse sibi persuadeat, non modo iis nosuri generis hominibus, qui in republica versantur, sed etiam iis, qui in medio ferarum earumdem ac pecudum similes degunt, quique cum canibus ac suibus paria propemodum perpetrant. Si quidem experiri omnia oportere dicunt, ne egressæ istinc animæ, opere aliquo prætermisso, ob id rursus in corpora compingantur, **106** ut illud perficiant, quod non fecerunt. Hoc vero ipsum esse, quod in Evangelio Jesus hac parabola significat: *Esto, inquit, consentiens adversario tuo, dum adhuc es in via cum ipso, et da operam ut ab eo libereris: ne forte tradat te adversarius judici, et judex tradat te ministro, et minister in carcerem te mittat. Amen, amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem*⁵. Cui quidem interpretandæ parabolæ fabulam quamdam commenti sunt; et adversarium illum unum esse ex mundi fabricatoribus angelis putant, qui hujus rei causa sit constitutus, ut exsolutas corporis vinculis, atque hinc migrantes animas ad judicem deducat; ubi nondum omnia præstitisse convictæ a principe ministro traduntur, qui ex angelorum grege unus opifici mundi hujus judicii ad transferendas, et in varia corpora deportandas animas operam suam collocat. Esse porro adversarium illum, quem a Domino commemoratum in Evangelio diximus, unum ex mundi artificibus angelis nomine Abolum. Nam et custodiam esse corpus interpretantur, et novissimum quadrantem migrationem animarum, quas accessionibus ad corpora singulis ultimas actiones obire necesse sit, nullum ut amplius scelus ac flagitium supersit. Oportet enim, ut antea dictum est, pervagatam omnia, singulisque perfunctam animam, ac solutam, mundi effectoribus ac præcipuo hujus auctore superatis, ad supremum illum ignotumque

⁵ Deest nonnihil. ⁶ For. εἰς πάντα. ⁷ Matth. v, 25, 26.

παρ' αὐτοῖς τὰ ἄθεα, καὶ ἐκθεσμα, καὶ ἀπειρημένα, ἐγὼ οὐκ ἂν πιστεύσαιμι. Irenæi vetus Interpres hæc posteriora ita uti apud Theodor. exstant, legisse videtur. Nam vertit, *ego nequaquam credo*. Scribendum vero οὐκ ἂν πιστώσαιμι, *affirmare non ausim*.

penetrare. Addunt insuper vel in prima migratione A confectis omnibus sursum evolare liberas opus esse, vel nisi unico illo adventu universa perfecerint, tum vero unaquaque transitione paulatim omnibus facinoribus, flagitiisque defunctas sese in libertatem asserere. Præterea nos iis, qui digni sunt, inquit, arcana ista committimus, ut quæ esse videntur mala, natura autem minime sunt, exsequantur, ea- que re cognita liberentur. Solent vero Carpocra- tiani, quos ad suam sectam fraudulentem pellexe- rint, iis candente ferro, vel novacula, vel acu notam quamdam ad imam auriculam imprimere.

107 VI. Ex horum factione Marcellina quædam ad nos venit, quæ Aniceti Romani episcopi tempore plerosque labefactavit; Aniceti inquam illius, qui B Pio, aliisque pontificibus successit. Etenim Romæ primi omnium Petrus et Paulus apostoli pariter atque episcopi fuerunt. Inde Linus; tum Cletus. Post hunc Clemens, Petri et Pauli temporum æqua- lis, de quo Paulus meminit ad Romanos [Philip- penses] scribens ¹. Neque vero miretur aliquis, quod ante ipsum in pontificiam dignitatem alii apo- stolis successerint, cum Petri ac Pauli esset æqua- lis, iisdem enim ille temporibus vixit. Utrum illis

¹ Philipp. iv, 5.

(87) *Ἐν Ῥώμῃ γὰρ γενόνασι.* Romanorum pon- tificum, qui a Petro proximi fuerunt, perobscura series est, varieque scriptorum opinione jactata. De qua cum tam insignis Epiphanius locus iste sit, pauca ad eum ipsum illustrandum explicanda vi- dentur. Ac præcipua quidem de Lini ac Cleti pon- tificatu controversia nascitur. Quos plerique non Petri successores, nec ordinarios pontifices; sed chorepiscopos exstitisse putant, ab eoque vice sua, quo præsertim tempore abesset, Urbi præfectos. Alii legitimos et ordinarios faciunt. Utriusque sen- tentiæ mentionem facit Epiphanius, et ultra verior sit, incertum relinquit. Priorem ex pseudo-Damaso amplectitur Onufrius in *Chronico*, qui a Petro ad- huc superstite chorepiscopos duos constitutos ait, Linum, atque Cletum, anno pontificatus sui xiv, paulo vero antequam moreretur, eundem Petrum successorem ordinasse Clementem anno Christi 68. Linus porro eodem anno, quo Petrus, paucis men- sibus interjectis, nempe ix Kal. Oct. passus est. Clemens primus post Petrum Romanus pontifex annos sedit ix, menses iv, dies xxvi. Qui cum Ve- spasiano vii, et Tito v coss. anno Christi 77 mortuus esset, successorem habuit Cletum: qui Clementis hactenus non collega, sed administer fuerat. Atque is pontificatum sex annis tenuit mensibus v, diebus tri- bus, cum episcopus ac pontificum minister annis an- tea xx, mensibus v, diebus xii exstitisset. Ut in totum annis xxvi, mensibus x, diebus xv episcopatum ges- serit. Moritur autem anno Christi 84, Domitiano ix et Virginio coss. Hunc Anacletus excepit. Hæc Onufrius. A quibus veteres plerique præstantis- simi scriptores, ac recentiores dissentiant; quate- nus Linum et Cletum, sive Anacletum, post Petrum legitimos, et ordinarios Pontifices numerant, ut Irenæus lib. iii, cap. 3; Eusebius in *Chron.* et in *Historia*; Tertul. Epiphanius, et alii innumeri. Quibus libenter accedimus. Sed illorum plerique Cletum eundem cum Anacleto faciunt. Quæ omnia recte in *Annalibus* ac diligenter exposita sunt. Sed vitiosa est ibidem annorum ratio, et biennii ἀνα- χρονησμός ubique commissus, de quo ad hæc. li disputamus. Quocirca castigatam pontificum Rom.

στον, ὑπερβᾶσαν τοὺς κοσμοποιοὺς καὶ τὸν κοσμο- ποιόν. Φασὶ δὲ πάλιν, ὅτι δεῖ κἄν τε ἐν μιᾷ παρουσίᾳ τῆς μετενσωματώσεως πράξασας λοιπὸν ἀνω ἐλευ- θερωθείσας ἀπιέναι. Εἰ δὲ μὴ ἐν μιᾷ παρουσίᾳ πρά- ξουσι, καθ' ἑκάστην παρουσίαν μετενσωματώσεως καταθραγὺ ποιησάσας ἑκάστου ἔργου ἀθεμίτου τὴν ἐργασίαν, λοιπὸν ἐλευθερωθῆναι λέγουσι δὲ πάλιν, ὅτι· Τοῖς ἀξίοις ταῦτα καταξιοῦμεν διηγεῖσθαι, ἵνα πράξωσι τὰ δοκοῦντα εἶναι κακὰ, οὐκ ὄντα δὲ φύσει κακὰ, ἵνα μαθόντες ἐλευθερωθῶσι. Σφραγίδα δὲ ἐν καυτῆρι, ἢ δι' ἐπιτηδεύσεως ξυρίου, ἢ ραφίδος ἐπι- τιθέασιν οὗτοι οἱ ὑπὸ Καρποκρά ἐπὶ τὸν δεξιὸν λοβὸν τοῦ ὠτὸς τοῖς ὑπ' αὐτῶν ἀπατωμένοις.

Γ'. Ἦλθε μὲν εἰς ἡμᾶς ἤδη πῶς Μαρκελλίνα τις ὑπ' αὐτῶν ἀπατηθεῖσα, καὶ πολλοὺς ἐλυμήνατο ἐν χρόνοις Ἀνικῆτου ἐπισκόπου Ῥώμης, τοῦ κατὰ τὴν διαδοχὴν Πίου, καὶ τῶν ἀνωτέρω. Ἐν Ῥώμῃ γὰρ γενόνασι (87) πρώτοι Πέτρος καὶ Παῦλος οἱ ἀπόστο- λοι αὐτοὶ ἐπίσκοποι· εἶτα Λίνος· εἶτα Κλήτος· εἶτα Κλήμης, σύγχρονος ὡν Πέτρου καὶ Παύλου, οὗ ἐπι- μνημονεύει Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους [Φιλίππ.] Ἐπιστολῇ. Καὶ μηδεὶς θαυμαζέτω, ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἄλλοι τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξαντο ἀπὸ τῶν ἀποστόλων, ὄντες τούτου συγχρόνου Πέτρου καὶ Παύλου· καὶ αὐτός γάρ σύγχρονος γίνεται τῶν ἀποστόλων. Εἴτ' οὖν ἐτι

seriem, et ad veros annos redactam hoc loco sub- jiciam; eorum duntaxat, quos Epiphanius recenset.

Primus igitur Romæ pontificatum tenuit Petrus; qui anno Neronis xiii passus est, Capitone et Rulo coss. qui est Julianus cxii, æræ Dionysianæ lxxvii, non lxxix, ut est in *Annalibus*, aut, ut Onufrio pla- cet, lxxviii. Hic enim uno duntaxat anno; illi bien- nio verum tempus antevvertunt. Cujus causam ad hæresin li aperiemus.

Eodem anno Linus successit. Cui annos impu- tant xi, menses ii, dies xxiii. Idemque mortuus est anno Dionysiano lxxviii, Sept. xxiii, non, ut illi censent, lxxx.

Tertius Linus Cletus excepit, seditque annos xii, menses vii, dies ii. Obiit anno Dionysiano xcii, Aprilis xxvi, Trajano, et Glabrione coss.

Quartus est Clemens, cui anni tribuuntur ix, menses vi, dies vi. Moritur anno Dionys. centesimo, ix Kal. Dec.

Quintus Romæ præfuit Anacletus, annis ix, men- sibus iii, diebus x. Obiit anno 110.

Sextus Evaristus, qui et ipse annos sedit ix, menses iii. Mortuus est anno 119, Octobr. xxvi.

Septimus est Alexander, qui x annos Ecclesie præfuit, aut etiam aliquot eo amplius menses. Vixit ad annum usque 130. Quo eodem anno

Octavus Romanorum pontificum creatus est Xistus. Is annis decem expletis mortuus est anno Christi circiter 140.

Nonus Telesphorus annos sedit xi, menses ix, dies iii, martyrium fecit anno 152.

Decimus Hyginus, annis iv. Qui obiit anno 156.

Undecimus Pius. Cui annos imputant *Annales* ix, menses vi. Obiit anno 165.

Duodecimus Anicetus; annis viii, minus men- sibus iii, ac diebus vii. Moritur anno 173.

Hactenus Romanorum Pontificum series ex *An- nalibus* depropterea, sed ad veros annos redacta. Quorum quidem singillatim tempora perscrutari plus molestiæ, quam utilitatis habet.

In Epiphanius *Catalogo* post Telesphorum perpe- ram Evaristus reperitur.